

2551

48

84

S-54

2003

42

84

5-54

Բ. ՀԱՏՈՐ

Ա .

ՊՕԲՐԷՕ

Ֆաննի, կէս մը պառկած իր տիրուհիին քուբէին մէջ, կը վազէր դէպի Թամբլը արուարձանը ուր հասաւ ժամը իննին։ Մանկամարդ ծաղկեգործուհին նոր տուն եկած էր. գացած էր ճաշել Օր. Ժաննի հետ և տեսնել Մէսլէյ փողոցի իր նոր տունը։ Եւ որովհետեւ ճիշդ երեք ժամ կորսնցուցած էր, Սըրիզ վառած էր իր լամբարը, կրակը շինած և գործի ալ սկսած գիշերը քիչ մը շատ նստելու գիտումով։

Լէօնը ցերեկը եկած էր զինքը տեսնելու, բերելով իրեն նամակ մը իր երկրէն, Ժապի կողմէ, որ կը հաղորդէր թէ յաճախորդ մը կայ իր պղտիկ ստացուածքին համար և թէ ինք ալ քիչ օրէն պիտի դառնայ, Ժապ պիտի գար Լէօնին ստակներովը և թղթերովը, Անմիջապէս պիտի ծանուցուէր քաղաքապետութեան և

323/6-14.1.

15092-58

9

15-20 օրէն. Սըրիզը ամուսնացած պիտի ըլլար: Այս մտածումը իրեն գործին նկատմամբ մեծ քաջութաւորութիւն կուտար և Սըրիզը աշխատութեան սկսած էր երգելով իր սովորական տողերով:

Քիչ մը ետքն էր որ երեցած էր Ֆանին:

Ծաղկեգործունէի զարմանքը շատ մեծ եղաւ երբ տեսաւ իր քրոջ սենեկապանունէին որ կուգար այնչափ անտեղի ժամու մը, եւ այս զարմացումը փոխուեցաւ անմիջապէս ապշութեան երբ կարդաց Պաքարայի նամակը:

— Աստուած իմ, աղաղակեց, ի՞նչ պատահած է ուրեմն Պաքարայի:

— Չեմ գիտեր, պատասխանեց աղախինը, հաւատարիմ իր դերին, սա գիտեմ որ տիկինս վշտանար է և խենդի պէս բան մը:

Սըրիզը ոտքի ելաւ ու ժգնօրէն, մէկդի ըրաւ իր գործասեղանը, և մէկ վայրկեանի մէջ գդակ մը, դրսւ գլուխը և շալ մը առնելով իր ուսերուն վրայ, ըրաւ Ֆանինին:

— Կ'երթամ, կ'երթամ, ըսէ քրոջս թէ կ'երթամ:

Ֆանինի անմիջապէս մեկնեցաւ, կառքը նստաւ և աներևոյթացաւ:

Սըրիզ անոր ետեէն անմիջապէս իջաւ վար, կարգաւով Պաքարայի տարօրինակ նամակը:

— Սէրբանթ փողոց թիւ 19 մրմռաց, մղոն մը հեռու է հոսկէ, և վայրկեան մը պէտք չէ կորսնցնել:

Եւ Սըրիզ վազեց ամէսէն մօտակայ կառքերու կայանը, կառքի մը մէջ նստեցաւ և հասցէն կառապանին տուաւ: Կէս ժամ վերջը, կառքը կանգ կ'առնէր Սէրբանթ փողոցին մէջ, այն որդնոտած երկյարկ տանը որոն առջև որուն փեղկերը միշտ դոցուած էին, գէշ

տեղի մը երևոյթը տալով տունին, և ուր տեսնէր Քօլարին՝ հարկւարապետ Ուիլ'ըմսը մտցնելը, Լոնտոնէն հասած պահուն:

Սըրիզի սիրտը, ծայրայեղօրէն սեղմուեցաւ այս անբարեկեցիկ տունը տեսնելովը և սոսկալի անձկութեամբ մըն էր որ մասաւ ներս այս բնակարանէն որ պարզապէս գերեզմանի մը երևոյթը ունէր:

Ստրիսափելով մուտին մէջ սողոսկեցաւ և այլայլութեամբ գոչեց.

— Դոնապոն մը, չկա՞յ միթէ հոս:

Լոյս մը ծագեցաւ այն տանն սանդղղին աստիճաններուն բարձունքէն, և Սըրիզ սարսալով տեսաւ պառաւ կնկան մը տնակի դէմքը, որ սուր և կծու ձայնով մը հարցուց.

— Ո՞վ է այն որ կուգայ այս ժամուս:

— Տիկին Քօքլէ՞նն է, հարցուց Սըրիզ զողողալով:

— Ես եմ, պատասխանեց պառաւը:

Սըրիզ ելաւ, սանդղղին սահուն աստիճաններուն վրայէն և անորս կերպով կանգ առաւ պառաւ կնկան առջև:

— Տիկին, ըսաւ, ես կուգամ քրոջս Լուիզին կողմէ:

— Լուիզ, յարեց Տիկին Քօքլէ, ի՞նչ Լուիզ:

Սըրիզ կարմրեցաւ և քրոջը մականունը միտքը բերել ուզեց:

— Պաքարաւ ըսաւ:

— Ա՛հ, ա՛հ, յարեց պառաւը, որուն ձայնը թրեւեցաւ այս անգամ և եւրի քաղցր և կակուղ, մտէք, աղջիկս, մտէք:

Եւ Տիկին Քօքլէն առաջին յարկին վրայ դուռ մը բանալով առաջնորդեց զայն սենեակ մը:

— Եկէ՛ք, աղջիկս, կ'ըսէր պառուը, գորովոտ չեշտով մը, եկէք:

Ու Սըրիզ յուզուած և միշտ դողդոջուն, կը հետեւէր այդ սոսկալի կնոջ՝ որ գիշերադեհատ մը հագած էր: Սենեակը ուր առաջնորդուած էր Սըրիզ, կը նմանէր կասկածելի տեղի մը նախապատրաստական սրահին, պատուհաններուն վրայ բաց դոյնով կարմիր վարագոյններով, ուր կը գտնուէին նաև ճօճանաւոր ժամացոյց մը, աշտանակի սեղան մը և կոնաչադոյն թիկնաթոռներ թաւիչէ:

Սըրիզ մէկ ակնարկով ընդգրկեց աղքատութեան և ամօթալից լիւքսի այս պժգալի խառնուրդը, յետոյ իր նայուածքը դարձաւ տիկին Քօքլէնի, մէկուսի խորհելով թէ իր քոյրը որ այնքան մեծածոխ ու չնորհալի ընկերութեանց մէջ կ'ապրէր, ինչպէս կրցած էր նմանօրինակ կնոջ մը հետ յարաբերութիւն ունենալ:

— Մտէ՛ք, աղջիկս, ժտէք. կրկնեց սոսկալի կինը, փայփայիչ ձայնով մը որ կարող էր սարսափեցնել ու սաստկացնել Սըրիզէ շատ նուազ անմեղ աղջիկ մը իսկ:

Սըրիզ հնազանդեցաւ և ոտքի վրայ կեցած մնաց կարմիր սենեակին մէջտեղ, շարունակելով, փոխն ի փոխ նայելու համար սարսափով մը թէ՛ խաւարակուռ ու տխրատեսիլ սենեակին և թէ այս ահռելի տան տիկնոջ:

— Ա՛հ, կրկնեց այս վերջինը. Պաքարայի կողմէ՛ կուգաք:

— Ի՞մ քոյրս է նէ, կրկնեց Սըրիզ կարմրելով:

— Աղէկ, աղէկ, նստեցէք աղջիկս:

— Տիկին, կրկնեց Սըրիզ միշտ այլայլած, քոյրս դրած է ինծի որ գամ ձեզ տեսնեմ և թէ ե՛ս միայն կրնամ ազատել զինքը այն ձախող կացութենէն որուն մատնուած է:

— Շիտակ է աղջիկս, շատ չիտակ. միայն թէ նըստեցէք:

Տիկին Քօքլէ, այսպէս խօսած առեն, ամենապաղ և ամենաագեղ ժպիտ մը ունէր որ տխրեցուց և յապուշ կրթեց Սըրիզը և մտածել տուաւ իրեն թէ արդարև ահաւոր կացութեան մը մէջ կը գտնուէր Պաքարան:

— Բայց, յարեց պառուը, ես չեմ, ուրիշ անձ մըն է որ պիտի գայ և խօսի ձեզի հետ ձեր քրոջ մասին: Նստեցէք դուք, աղջիկս, նստեցէք ու սպասեցէք դուք: շատ չտեւեր, այդ անձը ուր որ է կուգայ հիմա:

Տիկին Քօքլէ ձեռքը բռնած լամբարը շըմինէին վրայ դրաւ ժամացոյցին և ծաղկամաններուն մէջտեղ և քաշուեցաւ գնաց դուռը գոցելով Սըրիզին վրայ, առանց ժամանակ թողլու այս վերջնոյն որ խօսի:

Սեղճ աղջիկը, բոլորովին զարմացած և առանձին մնացած, ակնարկներ պտտեցուց չորս դին:

Անբացատրելի անձկութեան մը մատնուած էր: Նստաւ ու սպասեց, աչքը յառած ժամացոյցին որուն նլաքը կը հասնէր դէպի 10 թուանշանը:

Անցաւ տասը վայրկեան մը, քառորդ մը, Խոր լուռութիւն մը կը տիրէր: Եւ ահա մէկէն ի մէկ, բացուելով իր առջև դուռ մը, զոր չէր նշմարած, երեւցաւ մարդ մը զոր առաջին տեսութեամբ չի ճանչցաւ Սըրիզ:

Պ աը Պօքրէօն էր որ դուռը գոցելով բարեկեց Սըրիզը, ըսելով.

— Բարի լոյս, սիրուն աղջիկ:

Սըրիզ, ի տես պ. աը Պօքրէօն ուժգնութեամբ ոտքի ելած և քայլ մը ետ գացած էր, բայց անոր տաքիքին հասունութիւնը և երեւոյթը ապահովեցուցած էին զինքը:

— Բարի լոյս, բարի լոյս, սիրելի զաւակս, կրկնեց հոյրակալ շեշտով մը, որուն մէջ յայտնի կ'երեւար թեթեւ յուզում մը:

Պարոն, բաւ Սըրիզ, քայլ մը եւս ետ երթալով,
արդեօք դ՞ուք էք այն մարդը որուն կ'սպասեմ:

— Այո, ես եմ, գեղանի աղջիկս:

Եւ գրասենեակին պետը բռնեց մանկամարդ աղջկան ձեռքը:

— Նստեցէք ուրեմն, ըստ:

Սըրիզ քաշեց ձեռքը և ոտքի վրայ մնաց:

— Քոյրս, ըսաւ, քոյրս Պաքարա:

— Սիրուն աղջիկ մը, գրեթէ այնչափ սիրուն որ-
չափ դուք, ընդմիջեց գրասենեակին պետը, որ վայելուչ
գիրք մը և չեշտ մը տաւ:

— Քոյրս գրած է ինծի, շարունակեց Սըրիզ:

— Ո՛հ այո, գիտեմ:

— Որ վտանգաւոր կացութեան մը մէջ է:

— Խիստ վտանգաւոր, գեղանի զաւակս:

— Եւ թէ պէտք է որ ես...

— Այո, ըսաւ պ. տը Պօքրէօ, արդարեւ Պաքարա
չատ կը վստահի ձեր վրայ, է՛հ, բայց եկէք նստեցէք.
խօսակցինք հիմա, միթէ երկիւղ կը պատճառեմ ձեզ

— Ո՛հ, թոթովեց Սըրիզ, որ բացարձակապէս բան
մը չէր հասկնար գրասենեակի պետին խօսքերէն, և որ
սակայն կը սկսէր խաբուիլ անոր միամիտ չեշտերէն:

Եւ որովհետեւ խնդիրը իր քրոջը վրայ էր, և պ.
տը Պօքրէօ ծերունկ ու տգեղ մարդուն մէկն էր և ինքն
իր սրտին մաքրութեամբ հարիւր մղոն հեռու էր ձախող
և աղետաբեր ճշմարտութենէն, Սըրիզ բոլոր ասոնք
մտածելով հնազանդեցաւ ու նստեցաւ և «պարոն, յա-
րեց, վազըն իսկ ի գութ շարժելու կարող քաղցր ձայ-
նով մը, չէ՞ք կրնար աղատել խեղճ քոյրս»:

— Անշուշտ այո, բայց նախ ձեր վրայ խօսինք:

— Ի՞մ վրաս, յարեց Սըրիզ ապշահար:

— Այո՛, ձեր վրայ, կրկնեց պ. տը Պօքրէօ բռնե-

լով գործաւորուն հին ձեռքը և ուղելով համբուրել զայն:

Սըրիզ քաշեց ձեռքը և թէև մինչև այն ասոնն բա-
նի մը վրայ չէր կասկածէր, ուժգին մը ետ քաշուեցաւ,
ծայրագոյն ստրասիի մը ենթարկուածի պէս:

— Տեսնե՛նք, ըսաւ պ. տը Պօքրէօ, մօտենալով
աղջկան. չէ՞ք ճանչնար զիս:

Յիշատակ մը անցաւ իսկոյն Սըրիզի միտքէն, ու

— Այո՛, այո՛, ըսաւ, Պուրպօն-Վիլ-Նէօվ փողոցը...
պուրկարին վրայ... մինչև իմ գուռս:

Ու այս անգամ Սըրիզ կռահելով վերջապէս խնդրին
էութիւնը, ուժգին մը ոտքի ելաւ և ուղեց փախչիլ:

Բայց Պաքարայի վրայ մտածեց և յանկարծ ըսաւ
ինքնիրեն թէ այս մարդը որ իր քայլերուն հետեւած
էր. գուցէ իր քրոջ պատճառաւ էր, գուցէ անոր հա-
մար որ անոր մասին խօսի իրեն հետ: Ու այս մտածու-
մով ոտքի ելաւ, սպասելով տակաւին:

Պ. տը Պօքրէօ, որ միշտ նստած կը մնար, յարեց.

— Սիրելի աղջիկս, թերեւս քիչ մը... հասուն կ'ե-
րեւամ ձեզի, բայց իրողութիւնը այն է որ քսան տա-
րեկանէ աւելի չեմ, վստահ եղէք որ պէտք եղածին
պէս մարդ մըն եմ, և գիտեմ վարուիլ... ամենավա-
րակ կերպով:

Սըրիզ դարձեալ խաբուեցաւ այս խօսքերուն նը-
շանակութենէն և երկչոտ նայուածք մը նետեց անոր
վրայ:

— Այո, շարունակեց, ես բաւական գեղեցիկ և
պատուաւոր զիրք մը ունիմ և կրնամ շատ բան ընել:
Տեսնե՛նք, ի՞նչպէս պիտի թուի ձեզ, Պլանչ և Ս. Լա-
դար փողոցներուն մէջ հող մը: Հազար ֆրանք տան
վարձք, աղախին մը, ամիսը հինգ հարիւր ֆրանք և
հարիւր ոսկի ալ ձեր արդուզարդին համար:

— Պարոն, աղաղակեց Սըրիզ, այլեւս հեղձամըղ-
ցուկ եղած ցատումէն. վերջապէս հասկցայ...

Ու Սըրիզ այն ատեն կռահեց ամէն բան, մինչեւ իր քրոջ անպատուութիւնն ու խայտառակութիւնը:

Եւ չլմորած, դէպի դուռը վազեց, փախչելու համար Բայց գոցուած էր:

Նոյն պահուն, պ. տը Պօրբէօ ալ ոտքի ելաւ և դէպի Սըրիզի ուղղուելով, գրկել ուզեց, բայց աղջիկը ինքզինքը ազատելով սոսկալի ճիչ մը արձակեց:

— Թշուառակա՛ն... օգնութի՛ւն, պոռաց Սըրիզ:

Բայց պ. տը Պօրբէօ պատասխանեց քահանով մը միայն:

— Հոպօ՛ն, սիրունիկ, ըսաւ, չար չրլլանք... ես իմ խօսքիս տէրն եմ... և ասոր ապացոյց...

Ուզեց դարձեալ գրկել բայց Սըրիզ ետ հրեց զայն և օձի մը դիւրաշարժութեամբ ու սահունութեամբ սպրդեցաւ անոր բազուկներէն և դէպի ետ ոտուած մը ըրաւ մինչև չըմինէին քով, ուրկէ աշտանակ մը տռնելով իբր գէնք գործածեց:

Մանկամարդ Սըրիզի որոշ ու հաստատ դիրքը վայրկեան մը կեցնել տուաւ Պ. տը Պօրբէօն որ վարանեցաւ զայն հալածելու: Բայց անմիջապէս յիշեց որ Տիկ. Քօքլէ — որուն ատուը վայրկեան առաջ հինգ ոսկի սահեցուցած էր ձեռքը — ժպտագին ըսած էր:

— Ես միս միսակ եմ տան մէջ, ու ծայրայեղօրէն խուլ: Եթէ աղջիկը պոռաց իսկ, մի՛ վախնար: Եթէ հոս մարդ սպաննուի անգամ, չիմացուի:

Պ. տը Պօրբէօ այս խօսքերը յիշելով ուժ առաւ և ուզեց նորէն նետուիլ Սըրիզի վրայ, որ կը շարունակէր օգնութիւն ազդակել:

Բայց, յանկարծ, ծածկուած դուռը ուժգնօրէն բացուեցաւ, և երեւցաւ մարդ մը որ ուրախութեան ազդակ մը արձակել տուաւ շուարած մանկամարդ աղջկան և քայլ մը ետ կեցուց հրապուրելէ որ այսպէս խանդարուեցաւ իր փորձին մէջ:

Սըրիզ՝ տեսնելով այս մարդը զոր չէր ալ ճանչնար, գուշակեց որ Նախախնամութիւնը ազատարար մը կը ղրկէր իրեն:

Ու նոյն ատեն Պ. տը Պօրբէօ, ապշահար կը մըրմընջէր:

— Սըր Ուիլհէմս:

Արդարեւ ան էր. Սըր Ուիլհէմսը, որ մտած էր այդ որջին մէջ, արգիլելու համար պ. տը Պօրբէօի գործելիք ոճիրը, զէն ի ձեռին, Ուիլհէմսը որ առջի օր, արտաքին գործոց նախարարութեան մէջ ներկայացուած էր գրասեննակի պետին և պատիւ ունեցած էր, Յէրնան Ռօչէի նշանածին Օր. Հերմինի հետ երկիցս պարելու:

Պ. տը Պօրբէօ զայն տեսնելով յապուշ կրթած էր: Անպէս որ զողբալով ետ քաշուեցաւ և աժգոյն գէմքով անցնելով Ուիլհէմսի առջեւէն, գնաց Սըրիզին քով ու ըսաւ:

— Մի՛ վախնաք, օրիորդ, Աստուած պաշտպան մը կը զրկէ ձեզի և դուք պիտի յարգուիք այլեւս ինձմէ, թշուառականէս:

Միեւնոյն ժամանակ Ուիլհէմս գոչեց:

— Քօլա՛ր, Քօլա՛ր:

Դիւաւոր դուռը, այսինքն այն ուրկէ մտած էր Սըրիզ, բացուեցաւ, և Սըրիզ տեսաւ երեւիլը Քօլարի, Լէօնի նոր բարեկամին, որուն ի տես ուրախութեան ազդակ մը բարձրացուց և անոր վրայ վազեց իբրեւ մօրը վրայ վազող աղայ մը:

— Իր տեղը պիտի տանիս օրիորդը, ըսաւ Ուիլհէմս, և եթէ դժբախտութիւն մը հանդիպի իրեն...

— Որոտո՛ւմ և արիւնահեղութի՛ւն գոչեց Քօլար, որ ծայրագոյն զարմացում մը կեղծեց: Օրիորդ Սըրիզն է եղե՛ր: Ուրեմն չեն խաբած մեզի...:

Ու առաւ տարաւ մանկամարդ աղջիկը առանց ունի
բացատրութիւն տալու անոր, իր վերջին տարօրինակ
խօսքերուն վրայ, մինչդեռ Ուիլիւմս մինակ կը մնար
պ. տը Պօրթօի դէմ:

Ու Սըրիզ, տակաւին դողդոջուն, բայց և այնպէս
վստահ իր նշանածին բարեկամին վրայ, դուրս կ'երէր
այս ամօթալի տունէն ուր քիչ մնացեր էր զո՛ւ պիտի
երթար այս ցնդած ծերունիին վայրենութեանը և կը
սեղմէր Դօլարին ձեռքը, մրմնջելով.

— Ծնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ...:

Բ.

Դ Ա Շ Ի Ն Ք Ը

Պ. տը Պօրթօ և Սըր Ուիլիւմս, երբ մինակ մնա-
ցին, պահ մը լռութեամբ իրարու նայեցան երկու ու-
սույններու նման որոնք կը դանդաղէին կատաղի և մոլեգին
կռիւի ժամու մը մէջ:

Յետոյ Սըր Ուիլիւմս դնաց գոցեց դուռը և պա-
շարիւնութեամբ նայելով գրասենեակի պետին, ըսաւ.

— Պարոն, կարծեմ զուք պ. տը Պօրթօն էք, ար-
տաքին գործոց նախարարութեան ղեկանապետը, երկու
հարիւր հազար ֆրանքի հարստութեան մը տէր, և հայր
սիրուն մանկամարդ աղջկան մը որ Հերմին կը կոչուի
և որուն հետ պատիւ ունեցայ երէկ գիշեր պարելու:

— Պարոն... Թոթովեց գրասենեակի պետը, որուն
ապուշ նայուածքը կարծես թէ կ'ազդուէր այն ատրձա-
նակէն զոր Ուիլիւմս չարունակ ձեռքը բռնած էր:

— Արդ, չարունակեց Ուիլիւմս, այն պարագանե-
րուն հետեւութեամբ զոր պիտի պատմեմ քիչ մը վեր-
ջը, ես կը հասնիմ ձեր մօտ, այնպիսի տուն մը մէջ ուր
մինչև ցարդ պարկեշտ ու անբասիր միացած աղջիկ մը
բերեր էք հրապուրելու և...

— Պարոն, ընդմիջեց պ. տը Պօրթօ, ձեզի ի՞նչ.

— Այո՛, անձնապէս ինծի չվերաբերիր, բայց սպա-

սեղէք: Մանկամարդ աղջիկը 18 տարեկան է: Ուրեմն այս ձեր ըրածը պիտի զործ մըն է, անպատիւ ոճրագործութիւն մը, որ կրնայ ձեզ առաջնորդել մինչև դատարան և ի վերջոյ մինչև տաժանակիր աշխատութեան: Կը հասկնա՞ք:

Պ. տը Պօրէոյ մտիկ կ'ընէր սարսուռով, և չարունակ տործանակին կը նայէր ապշահար:

— Զեզի դատապարտելու համար ուրիշ բան պէտք է, եթէ ոչ երկու վկաներ:

— Պարոն, պարոն, թոթովեց դարձեալ զրոտենեակին պետը, գողգոջուն ձայնով մը, կ'ուզէք ուրեմն որ ես կորսուիմ...

— Սպասէ...: Այս աղջիկը զիս կը շահադրդուէ: Քօլար և ես, կրնանք վկայել:

— Շնորհ, շնորհ, բացագանչեց Պ. տը Պօրէոյ յուզուած և ծնկաչոք.

— Լա՛ւ, յարեց Ուիլերմա, դո՛ք անոնցմէ չէք որոնց կարելի է չնորհ ընել:

Պ. տը Պօրէոյ արդարեւ այն մարդոցմէն էր որոնք անպատկառ են իրենցմէ վատերուն հանդէպ, զօրաւոր են տկարներուն հանդէպ և վատ ու երկչոտ իրենցմէ մեծերուն հանդէպ: Զիշդ այս բանին համար էր որ Պօրէոյ ցածողութեամբ մը ծունկի կուգար, աչքերը արփունքոտ և սրտաչարժ ձայնով, Ուիլերմայի առջև, որ կրնար զինքը դատապարտել առ յաւէտ:

Պահ մը այնպէս թուեցաւ թէ Սըր Ուիլերմա չափել կ'ուզէր այս մարդուն ամօթալի վատութիւնը, բայց քիչ մը ետք, վեր վերցուց զայն, նստեցուց և ըսաւ անոր.

— Հիմա, խեղճ մարդ, դադրէ լալէ և խօսի՛ր:

— Ուրեմն կը ներէ՞ք ինծի, բացադանչեց Պօրէոյ, որ յուսահատութենէն մէկէն ի մէկ ուրախութեան դարձած էր:

— Ո՛չ, ըսաւ Ուիլերմա, ես կ'ուզեմ ձեզի հետ համաձայնութեան փորձ մը ընել:

Եւ որովհետեւ գրասենեակին պետը ապուշ նայուածք մը ձգած էր իր վրայ, Սըր Ուիլերմա հանդարտ ձայնով մը և պողպարիչութեամբ ըսաւ.

— Ես դատաւոր չեմ, և պաշտօն չունիմ ձեզի համար արգելարան ճարելու: Բայց ձեր տէրն եմ, տէրը ձեր աղատութեան, ձեր պատուին, ձեր համբաւին, և իմ նպատակս է տեսնել թէ պիտի կրնա՞մ պատշաճ իրաւունք մը ձեռք բերել այդ կացութենէն:

Պարոն տը Պօրէոյ կարծեց թէ այնպիսի մարդու մը ձեռքը ինկած էր որ գաղտնի բան մը զիտէ և փութաց ըսել.

— Ստա՛կ կ'ուզէք, ըսէ՛ք, որչա՛փ:

Ուիլերմա սկսաւ խնդալ:

— Հարուստ չեմ, շարունակեց Պօրէոյ, բայց վերջապէս, ըսէք, խօսեցէք:

Ուիլերմա ուսերը թօթուեց և ըսաւ.

— Քանի մը հարիւր հազար ֆրանքէն աւելի պէտք է ինծի:

— Զիս մոխրի վրայ նստեցնել կ'ուզէք:

— Պէտք է գիտնա՞ք որ, աւելցուց Ուիլերմա, ձեր հարստութեան մէկ մասը ինծի պէտք է պատկանի:

— Աւելի լաւ է որ զիս մեռցնէք, այն ատեն:

— Վստահ եղէք, ձեր հարստութիւնը չէ որ կ'ուզեմ:

Պ. տը Պօրէոյ պահ մը մխիթարուեցաւ և յարանուն ապշուութեամբ մը նայեցաւ Ուիլերմայի, որ յարեց.

— Դուք աղջիկ մը ունիք, աղջիկ մը, որուն հետ պարեցի անցեալ իրիկուն:

— Այո, թոթովեց Պօրէոյ.

— Այդ աղջկան ձեռքը Ծէրնան Ռօշէի չնորհած էք:

— Այո՛:

— Բայց պէտք է գիտնա՞ք որ ես հաւանած եմ ձեր աղջկան և կ'սեղեմ ամուսնանալ անոր հետ:

Պ. տը Պօբրէօ բոլորովին գարմացած անոր կը նայէր:

— Մտիկ ըրէ՛ք, ըսաւ Ուրիշըմս, ես ծանօթ եմ ձեր գործերուն ինչպէս նաև ձեզի: Հէրմին ձեր աղջիկը չէ:

Պ. տը Պօբրէօ ոստում մը ըրաւ յանկարծ:

— Միտիկ ըրէ՛ք, դեռ չլրացուցի: Կ'երևի թէ Հէրմին ձեր աղջիկը չէր: Ճշմարիտ է այս:

— Շատ ճշմարիտ:

— Հէրմին աղջիկն է մարդու մը որուն անունը մինակ ես գիտեմ, ե՛ս, Սըր Ուրիշըմս:

Գրասենեակին պետը նոր ոստում մը ունեցաւ:

— Այդ մարդը մեռած, և միլիոնատէր մեռած է և ես միայն գիտեմ իր անունը և գիտեմ նաև թէ կտակագիրը ո՛ւր կը գտնուի:

Ի լուր կտակագրի մը, պ. տը Պօբրէօի մտքին մէջէն տ րօրինակ փայլ մը անցաւ: Կէս մը գուշակեց իր զիմացինին ծրագիրը:

— Եւ կտակագիրը, կրկնեց Ուրիշըմս, անունի բաց տեղ մը կրէ: Այդ անունը, կտակագրին մէջ, ըլլալու է անպատուութեամբ կնոջ կամ զաւկին անունը, եթէ ունենայ, կը հասկնամք:

Ուրիշըմս և Պօբրէօ գիշատիչ երկու թշուառականներու նման իրարու նայեցան, բոլորովին մտերմանալու և բարեկամանալու երեւոյթով մը, զիրար խողխողել և, բզկտել խորհելէն վերջ:

— Եթէ ես ամուսնանամ քու աղջկանդ հետ, շատ բանակեց Ուրիշըմս, պահուած կտակագիրը պիտի գտնուի նորէն, այդ պարապ տեղը պիտի լեցուի Հէրմինի անունով և աներոջ համար կարկանդակէն լաւ բաժին մը պիտի ելլէ:

Պ. տը Պօբրէօ խանդավառութեւնէն սարուաց, ինչպէս քիչ առաջ սարսուռացած էր սարսափէն:

— Հակառակ պարագային, վերջացուց Ուրիշըմս, համբ կը մնամ և 12 միլիոնները կը կորսուին:

— Ո՛հ, պոռաց պ. տը Պօբրէօ, մոլեգնօրէն, դուք պիտի ամուսնանա՞ք անոր հետ:

Ուրիշըմս պազարիւնութեամբ իր խօսակցին նայեցաւ, և ըսաւ:

— Խօսքը մէջերնիս, դուք բաւական վայելուց տմբարիշտ մըն էք և ես ձեզի ամէն տեսակ ոճրագործութեանց յարմար կը տեսնեմ: Միայն թէ քիչ մը խելքէ զուրկ էք, կրքոտ էք, կը սիրէք պզտիկ սիրունիկները, միայն պէտք ունիք ուրիշէ մը կառավարուելու: Դուք իմ գերիս պիտի ըլլաք:

— Կ'ըլլամ, կ'ըլլամ, մրմնջեց Պօբրէօ, ճակատը ծռելով:

Ոչ մէկը գիտցաւ թէ ի՞նչ պատահեցաւ այս երկուքին միջև: Միայն սա յայտնի էր թէ երբ պ. տը Պօբրէօ մեկնեցաւ Սէրփանթ փողոցէն, դաշնակցած էր Սըր Ուրիշըմսի հետ և Յէրնան Ռօշէի կորուստը որոշուած էր...

5092-58

Գ .

ԳԱՆՁԱՊԱՆԸ

Հետեւեալ օրը, պ. տը Պօքրէօ, գիշերուան սոսկալի յուզումներէն հանդարտած, գրասենեակ հասաւ ժամը իննին միջոցները, Ուիլերմս խոստացած էր իրեն Սըրիզը, ըսելով.

— Աներ, իմ հարմարութիւն գիշերը, ձեր դրանք առջեւ պիտի գտնէք, ծակեալ ճամբորդի կառք մը, որուն մէջ ծրար մը ոսկի պիտի գտնուի, և անոր քով ալ Սըրիզը, ինչ որ պիտի թոյլատրէ ձեզ, պատշաճ մեղրալուսին մը անցընելու տեղ մը, Բարիզէն հարիւր մղոն անդին:

Ուիլերմս պ. տը Պօքրէօն երկու տեսակ խայծով կը գրաւէր: Սըրիզով և խորհրդաւոր ժառանգութեան մը հրապոյրով:

Այսպէս, ժամը տասին միջոցները պ. տը Պօքրէօ գրասենեակ հասաւ կապոյտ զգեստով, և դեռ նոր սափըրուած:

Բայց րազիւ թէ տեղադրուած էր կանաչ կաշիէ իր թիկնաթոռին վրայ, և հազիւ իր քովը դրած էր քթախոտին տուփը և կապոյտի զարնող թաշկինակը, ահա Ֆէրնան ներս մտաւ:

Ֆէրնան ընդունած չէր դեռ հրաժեշտի այն նամակը

որ գրուեցաւ Հերմինէ և ինկաւ Ուիլերմսի ձեռքը:

Երիտասարդը հանդուրտ և ժպտուն էր, նման անոնց որոնք կը սիրեն և կը կարծեն թէ կը մօտենան երջանկութեան գերագոյն վայրկեանին:

— Ահ եկա՞ք, սիրելի բարեկամս, ըսաւ պ. տը Պօքրէօ, ձեռքը երկնցնելով.

Ֆէրնան բարեւեց գրասենեակին պետը:

— Կուգամ. հաշիւ տալ ձեզ իմ սղգտիկ պաշտօնիս վրայօք, ըսաւ:

— Ահ, ահ, գրաւ կը դնեմ թէ վերջին աստիճանի ձանձրացած էք դուք:

— Աւա՛ղ, հառաջեց Ֆէրնան, որ մտածեց թէ իր ապագայ տներովը հաճոյ թուելու համար հաւանած էր զրկուելու Հերմինի քով անցընելիք երկար և երջանիկ ցոյգաւանդէսէ մը:

— Իմ վրայօքս խօսեցա՞նք ձեզի:

Այո, ըսի որ հիւանդ է և դուրս չկրնար ելլել:

— Խիստ լաւ, Հիմա, սիրելի գաւակս, շարունակեց պ. տը Պօքրէօ, քանի որ դուք իմ գաղտնիքիս տեղեկացած էք, պէտք է մինչև վերջը գաղտնապահ մնաք:

Եւ պ. տը Պօքրէօ խորհրդաւոր կերպարանք մը առաւ: Իր մոխրագոյն աչքերը պիշ պիշ կը շողային իր կապոյտ ակնոցներուն ետեւէն, չարակամ ուրախութեան արտայայտութեամբ մը:

— Մտիկ կ'ընեմ ձեզի պարոն, յարեց Ֆէրնան:

— Սա անուշիկը, շարունակեց գրասենեակին պ. տը բոլորովին ցած ձայնով, տրդարեւ ժամանակս քիչ մը կը գողնայ կոր: Տեսէ՞ք պէտք պիտի ըլլայ որ դուրս ելլեմ, ինծի կ'սպասէ և զիս քիչ մը ի նն գերին բրած է:

Ֆէրնան հաճոյակատարօրէն կը ժպտէր, վառն զի սիրտին խորէն մեծ տհաճութիւն մը կ'զգար այս ձեռունի արտահայտէն:

— Արդ, շարունակեց Պօբրէօ, դուք հոս իմ տեղս պիտի նստիք բացակայութեանս միջոցին և պիտի հետեւիք օրուան աշխատութեանս, եթէ վճարելիք փոխանակագիր մը գայ, պիտի վճարէք դուք զայն: Ձեզի կը ձգեմ զանձիս բանալին:

Արդարեւ պ. տը Պօբրէօ ունէր արկղ մը, որուն մէջ կը պահէր նախարարութեան յատուկ գումարներ:

Այս արկղը կը պարունակէր երեքմե մինչև 15 — 20 հազար ֆրանք, ոսկեղրամ կամ արժեթուղթ: Եւ նախարարութեան մէջ այդ արկղը կը կոչուէր «խորհրդաւոր օգնութեանց սնտուկ»:

Պ. տը Պօբրէօի նստած գրասենեակը ընդարձակ սրահ մըն էր, որուն առջև կար մեծ ներքնասենեակ մը, երկու պաշտօնեաներու հսկողութեանը տակ:

Շըմինէին աջ կողմը կը գտնուէր ընդարձակ գրասենեակ մը զարդարուած կանաչ կերպասով, որուն առջև կը նստէր պ. տը Պօբրէօ:

Շըմինէին ձախ կողմը զրամարկղը կը գտնուէր, պաշտպանուած երեք կղպանքներով, որոնցմէ ամէն մէկը երկերկու բանալիով: Այս բանալիներէն մին պաշտօնէութեան ընդհանուր գոնձապահին ձեռքը կ'ըլլար, իսկ միւսը պ. տը Պօբրէօի ձեռքը, այնպէս որ վերջինը ետ թարկուած էր հակակշիռի մը:

— Փացէք, գոցեցէք սենեակնիդ, յարեց Պօբրէօ Ֆէրնանի, և եկէք հոս նստեցէք:

Ֆէրնան գուրս ելաւ: Պ. տը Պօբրէօ կայծակի արագութեամբ բացաւ արկղը, հոնկէ քաշեց հանեց թղթապանակ մը զոր աներեւութացուց իր ճերմակ ալբակէ վերարկուն գրպաններուն մէջ, յետոյ նորէն գոցեց արկղը, և եկաւ նստեցաւ իր թիկնաթոռին վրայ: Տասը վայրկեան վերջը Ֆէրնան կրկին երեւցաւ:

Պ. տը Պօբրէօ հանդարտութեամբ մը ոտքի վրայ

եկաւ հագաւ վերարկուն, կոճկեց զոյն և ըսաւ երիտասարդին, բանալիներու արցակ մը երկնցնելով աւտո:

— Ահաւասիկ, սիրելի տղաս, ամենակատարեալ վստահութիւնը զոր ցոյց կուտամ ձեզի, քանզի բացառիկ կերպով երեսուն և երկու հազար ֆրանք կայ արկղին մէջ:

— Պարոն, ըսաւ Ֆէրնան, վիրաւորուած:

— Լաւ, պատասխանեց գրասենեակին Գլետը, մի բարկանաք, դուք լաւ գիտէք թէ աներ մը միշտ ալ վստահ կ'ըլլայ իր փեսին նկատմամբ:

— Եւ պ. տը Պօբրէօ, երիտասարդին ուսին վրայ մտերմական փոքր հարուած մը տուաւ, նստեցուց զայն իր թիկնաթոռին վրայ, և հասաւ առաջին սենեակը ուրկէ անցաւ իր գրասենեակը:

Պարոնայք, ըսաւ պաշտօնեաներուն, գործը պ. Ռօշէի կը յանձնեմ, իրեն պիտի դիմէք եթէ պէտք ըլլայ:

Այս ըսելէն վերջը պ. տը Պօբրէօ իջաւ պաշտօնատան մեծ ստնդուխին աստիճաններէն կատարեալ հանդարտութեամբ մը դարձաւ պուլվարին անկիւնը և կառքի մը մէջ նստելով ըսաւ կառապանին.

— Սէն Լազար փողոց և շո'ւտ:

Ֆէրնան պ. տը Պօբրէօի գրասենեակին մէջ տեղաւորուելէ վերջ, գրեթէ տասը վայրկեանէ ի վեր էր որ կը բանար իր պետին ուղղեալ թղթակցութիւնները, երբ յանձնակատար մը ներքնասենեակ մտաւ, ձեռքը նամակ մը բռնած և պ. Ռօշէն տեսնել ուղեց: Բարապանը դուռը բացաւ և ներս մտցուց յանձնակատարը:

— Պարոն, ըսաւ այս վերջինը, որ ուրիշ մէկը չէր եթէ ոչ Քօլար, որ լաւ պատրաստած էր դուռը, եւ կուգամ Սէն Լազար փողոցի անկիւնէն, երկու կիներ

մին տարիքոտ, միւսը մանկամարդ, որոնք պո լվարէն կ'իջնէին, ինձ յանձնեցին այս նամակը, անմիջապէս հոռ ձեզի բերելու հրամանաւ: Կառքին վարձքը վճարուած է արդէն:

Եւ Քօլար երկնցուց Հերմինին նամակը, զոր Ուիլ- երմայէ տուած էր, բարեկեց ու անմիջապէս դուրս ելաւ:

Ֆէրնան ձանչցաւ իր նշանածին գիրը և ուրախութենէն սարսռաց պահարանը պատուած տանն, բայց հազիւ թէ աչքերը առաջին տողերուն վրայ նետեց, ահա տոգունեցաւ, ջղային ցնցումի մը ենթարկուեցաւ և կարծեց թէ պիտի ուշաթափուէր:

Ինչ կը նշանակէր այս հրամանաւոր, լի սփնչափ ցուրտ արհամարհանքով: Եւ ինչպէ՞ս ան, որ դեռ նախորդ օրը իրին այնչափ սիրով կը ժպտէր, կարող եղած էր գրել այսպէս:

Իմին մը վայրկեան Ֆէրնան զարմացումէ և սուր- սափէ ապուշ կրթած ու անշարժացած էր կայծակէ զարնուածի պէս, յետոյ նոր ոյժ մը եկաւ վրան, կար- դաց աղետաբեր նամակը, կրկին կարդաց և գրասեն- եակէն դուրս խոյանալով ու մոռնալով պ. տը Պօրթօի բացակայութիւնը և իր պարտականութիւնը, դուրս ե- լաւ, առանց իր գլխարկը առնելու, և գլուխը բաց, վազեց դէպի Սէն-Լուի փողոց, ինչ որ ալ պատահէր, նոյն ժամուն տեսնել ուղեւով Հէրմինը, Երկու բարա- պանները որոնք անոր դուրս ելլելը տեսած էին, կար- ծած էին թէ վերի յարկը կ'ելլէ գործի համար, մո- նաւանդ որ առանց գլխարկի և առանց վերարկուի էր:

Ֆէրնան մէկ բան միայն կը տանէր հետը: Պօրթօի բանալիներուն արցակը զոր գրպանը դրած էր այն վայրկեանէն իսկ երբ գրասենեակին պետը զանոնք ի- բեն յանձնած էր:

Այո անցուղարձէն կէս ժամ վերջ Ֆէրնան չէր ե- լաւացած տակաւին:

— Պ. Ռօշէն հիմա դուրս ելաւ կ'ըսէին բարա- պանները, պաշտօնեաներուն, որոնք պ. տը Պօրթօի գրասենեակը մտնել կ'ուզէին:

Եւ պաշտօնեաները ետ կը դառնային:

Յանկարծ պ. տը Պօրթօ ներս մտաւ:

— Պ. Ռօշէն դուրս ելաւ, կրկնեց բարապանը:

— Դո՛ւրս ելաւ, ըսաւ գրասենեակին պետը:

— Այո պարոն:

— Դո՛ւրս ելաւ, իմ բացակայութեանս:

— Այո, բայց անշուշտ պաշտօնատունը ըլլալու է, վաճաղի տանց գլխարկի էր:

— Այլանդակ բոն է այս, միմնջեց պ. տը Պօրթօ, գրասենեակ մտնելով ու նստելով:

Յետոյ, այնպէս մը ցոյց տուաւ որպէս թէ աշխա- տութեան պիտի սկսէր, և որպէս թէ Ֆէրնան պարտա- լոր էր անմիջապէս վերադառնալ:

Տասը վայրկեան վերջը, սեւեր հագած պարոն մը, որուն այցելութիւնը ծանուցուած էր գրասենեակի պե- տին, ձերմակ փողկապով, բարձրահասակ և նիհար, երկաթն ու առատ մազերով, զրամայր և գրեթէ արծիւի քիթով, մէկ խօսքով Գերմանացի երաժիշտ մը ներկա- յացաւ և մինչև դետին բարեկեց:

Երաժիշտը պ. տը Պօրթօի վճարելի 1500 ֆրանք- նոց փոխանակազիր մը ցոյց տուաւ:

Ինչ անուամբ և ինչո՞ւ համար այս նուագածուն տաակ կ'ուռնէր արաւաքին գործոց պաշտօնատունէն: Ոչ ոք, նոյն ինքն պ. տը Պօրթօ չէր կրնար գիտնալ:

— Ահ, ըսաւ պ. տը Պօրթօ, ձեր այցելութիւնը անժամանակ էր պարոն, արկղին բանալիները քովս չեն:

Յուսախարութեան դրոշմ մը նկարուեցաւ կարծես երաժիշտին նիւար ու գունաստ դէմքին վրայ:

— Բայց, կրկնեց պ. տը Պօքրէօ, մէկ քանի վայրկեանէն զանոնք քովս պիտի ունենամ, կարծեմ, հաճեցէք նստիլ:

Երաժիշտը, խնդրարկուի մը երկչոտութեամբը նստեցաւ աթոռի մը ծայրը, աչքերը դարձուցած այն գերերջանիկ արկղին, որուն բանալիներուն կը սպասէին:

Պ. տը Պօքրէօ գործի սկսաւ նորէն:

Ժամ մը անցաւ և Ֆէրնան չէր երևար տակաւին:

Դրասենեակին պետը անհամբերութեան բացազանչութիւն մը արձակեց և ուժգին մը զանգակը հընչեցուց:

— Ինչպէս, ըսաւ, բարապանին, պ. Ռօշէ չեկա՞ւ տակաւին:

— Ո՛չ, պարոն:

— Փնտռեցէք զայն, վերի յարկը ելէք, հոն ըլլալու է... քանի որ գլխարկը հոս է:

Եւ պ. տը Պօքրէօ մատովը ցուցուց այն գլխարկը զոր Ֆէրնան թողած էր աթոռի մը վրայ:

Բարապանը գուրս ելաւ, պ. տը Պօքրէօ նորէն գործի սկսաւ:

Տասը վայրկեան վերջը բարապանը վերադարձաւ:

— Պ. տը Ռօշէ պաշտօնատունէն դուրս ելած է, ըսաւ:

— Դուրս ելած է առա՞նց գլխարկի:

— Այո՛, պարոն:

— Անկարելի է, բացազանչեց գրասենեակի պետը որ սքանչելի կերպով զարմացում կը կեղծէր:

— Պահապանը և երկու պահակները անոր անցնիլը և դուրս ելլելը տեսած են, ըսաւ բարապանը:

Պարոն տը Պօքրէօ ուժգնօրէն ոտքի ելաւ:

— Բայց ո՛ւր գացած է ուրեմն, պօռաջ:

— Դռնապանը, աւելցուց բարապանը, անոր վրայ անսուկ մը յուզում նշմարած է... Ան սկսած է վազել և պահակներէն մէկը՝ անոր պուլըփառին ճամբան բռնելը տեսած է, Պասթիլի ուղղութեամբ:

Այս անգամ պ. տը Պօքրէօ տեղափոխուեց, և իր դէմքին՝ ուժգին յուզման ամէն երեւոյթները ցոյց տալու բացառիկ տաղանդը ունեցաւ:

— Ո՛չ, ո՛չ, մըմնջեց ինքնիրեն խօսելու պէս ընելով... անկարելի է... տարօրինակ է... Ֆէրնան պարկեշտ աղայ մըն է...

— Պարոն, ըսաւ բարապանը՝ որ բան մը չէր հասկըցած այս մենախօսութենէն, մոռցայ ձեզի ըսելու, յոնձնակատար մը եկած, և նամակ մը յանձնած էր պ. Ռօշէի, որ այս նամակը ի ձեռին ունենալով դուրս ելած էր:

— Ո՛չ, եթէ այդպէս է, գէշ լուր մը տուած ըլլալու է անշուշտ և ստիպուած է դուրս ելելու... Այո, կը տրեմ այդպէս հաւատալ, մըմնջեց գրասենեակին պետը, բոլորովին բարձրաձայն և միանգամայն սփոփանքի հառաջանք մը արձակելով:

Եւ խօսքը բարապանին ուղղելով:

— Արկղին սենյակը ի՞նչ է, և աղաչեցէք գանձապահէն որ անմիջապէս ինձ գալստ ձանձրութիւնը յանձն առնէ:

Բարապանը հնոտանդեցաւ. պ. տը Պօքրէօ սկսաւ անհաւատար և ուժով քոյրերով իր գրասենեակին երկայնքն ու լայնքը չափչփել, կցկտուր և ծայրագոյն յուզում մը արտայայտող բառեր փախցնելով բերնէն:

Քիչ մը ետքը գոնձապահը հասաւ:

— Պարոն, ըսաւ գրասենեակի պետը՝ որ իր յու-

զուժէն ընկճուած կ'երեւէր, արկղին բռնալինները մոռցած եմ, արդեօք կրնա՞ք ձերինները տալ:

— Մտքէս անցաւ որ ատոր համար կանչել կուտաք զիս, ուստի միասին բերի:

Եւ բանալիները երկնցուց պ. տը Պօբրէօի՝ որ երկաթեայ արկղին քով վազեց և բացաւ Բայց յանկարծ գրասենեակին պետը ճիչ մը արձակեց ու ետ քաշուեցաւ, տժգոյն, անգոյն, տխուր, երեքուն որպէս թէ արկղին մէջ, աղետաբեր և սոսկալի երեւոյթի մը գոյութիւնը տեսած ըլլար:

— Աստուած իմ, պոռաց խեղդուկ ձայնով մը:

— Խնչ կայ, Խնչ եղաւ պարոն, բացազանչեց զանձապահը, որ անոր այսպէս տժգոյն ու տխուր վիճակը տեսնելով քովը փութաց:

Քանի մը երկվայրկեան պ. տը Պօբրէօ դունաթափ երեւոյթով մը երերտկաց, և յետոյ քիչ քիչ ինքզինքին գալով ըսաւ զանձապահին.

— Պարոն, արկղիս հաշիւը երէկ երեկոյ միասին նայեցանք, այնպէս չէ:

— Այո՛, պատասխանեց զանձապահը. Կը պարուհակէր երեսուն երկու հազար հինգ հարիւր երեսուն և երեք ֆրանք և եօթանասուն սանթիմ, որոնց երեսուն հազար ֆրանքը պանքտոմս կանանչ թղթապանակի մը մէջ դրուած:

— Արդ, ուրեմն, ըսաւ գրասենեակի պետը մարած ձայնով մը, թղթապանակը աներեւոյթ եղած է:

— Գողցած են, պոռաց զանձապահը, գոռացող ձայնով մը, որուն վրայ վազեցին բոլոր բաքապանները, և որ արձագանգ տուաւ մինչև պաշտօնեաներու սենեակը:

Պ. տը Պօբրէօ ինքզինքը կորսուած մարդու մը պէս նստարանին վրայ ձգեց:

— Արկղին բանալիները, ըսաւ, պարոն Ռօշէի... յանձնեցի ժամէ մը ի վեր:

Եւ պ. տը Պօբրէօ, ճակատը ձեռքերուն մէջ առաւ, որպէս թէ իր աղջիկը գողի մը տուած ըլլալու ամօթը, հոն ճակտին վրայ դրոշմած ըլլար անջինջ սպի մը:

Եւ սակայն, ընդհանուր զանձապահին բացազանչութիւնները, գրասենեակին պետին աղաղակները, բարապաններուն փափսուքը մէկ վայրկեանի մէջ հոն հաւաքած էին պաշտօնատան բոլոր մարդիկը:

Ֆէրնան Ռօշէ կը սիրուէր ամենէն ալ և կը վայելէր բոլորին ալ համակրանքը ու յարգանքը:

Սկեպտիկութեան ընդհանուր մրմունջ մը բարձրացաւ Բայց յետոյ ամբաստանութեան հետ վկայութիւններ եղան անոր դէմ, յուսահատեցուցիչ տրամաբանական տեսակէտով մը:

— Տասը վ յրկեանի չափ, իր տրամադրութեանը տակ եղած էին բանալիները:

Անոր տժգոյն ու չլմորած դուրս ելլելը տեսեր էին, առանց զխարկի, կարծել տալու համար որ, իր բացակայութիւնը վայրկեանական էր, և ո՛րեւէ կասկած չյարուցանելու համար իր փախուստին վրայօք:

Ֆէրնան, ինչպէս գիտենք, հարուստ չէր, կրնար ըլլար որ փորձուած ըլլար երեսուն հազար ֆրանքի պէս կլորիկ ու պատկառելի գումարէ մը:

Վերջապէս՝ ժամերը կ'անցնէին ու ան չէր վերադառնար:

Ֆէրնան Ռօշէ կորսուած էր:

Դ .

Ք Օ Մ Ի Ս Է Ր Ը

Մինչդեռ այս դէպքերը տեղի կ'ունենային նախա-
բարութեան մէջ, Ֆէրնան խենթի մը պէս կը վազէր
պուլվարներուն երկայնքէն և կը հասնէր Սէն Լուի
փողոցը պ. տը Պօրթէօի տանը դրանը տռչէ:

Ֆէրնան հնօրեայ սանդուխին աստիճանները կայ-
ծակի արագութեամբ մագլցեցաւ և ուժգնապէս հնչե-
ցուց զանգակը:

Գրասենեակի պետին միակ ազտխինը եկաւ, դուռը
բանալու և ըսաւ.

- Պարոնը դուրս ելած է:
- Տիկինները տեսնել կ'ուզեմ:
- Դուրս ելած են:
- Ուրեմն պէտք է որ սպասեմ:
- Անօգուտ է. որովհետեւ չպիտի դառնան:
- Անոնք չպիտի վերադառնան, հարցուց Ֆէրնան

ապշահոր:

- Երեք օրուան համար մեկնած են:
- Մեկնած մի, բացազանչեց Ֆէրնան:
- Այո՛, պարոն, մեկնած:
- Բայց անկարելի է:
- Այսուհանդերձ ճշմարիտ է. Անոնք գիւղ գտցին

Տիկինին մօրաքրոջը տունը:

Ֆէրնան գինովի մը պէս դանդաղուն ինքն իր վրայ
դարձաւ. Յետոյ սանդուխէն վար իջաւ աստիճանները
չորս առ չորս առնելով և անկապ ու կցկտուր բառեր
արտասանելով, ու դուրս ելաւ այն տունէն ուր չկար
այլեւս Հերմինը. Տասը վայրկեանի չափ, ենթարկուած
այնպիսի սաստիկ տենդի մը որ զինքը կը տռչորէր և
ուժ կուտար իրեն: Ֆէրնան վազեց պուլվարին ուղղու-
թեամբ, առանց լաւ մը գիտնալու թէ ո՛ւր կ'երթար:
Ֆէրնան կը վազէր, հնազանդելով մեքենական սովո-
րութեան մը, և այլեւս չսուսնալով ոչ իր ըրածին ու
թողածին և ոչ ալ իր գոյութեան գիտակցութիւնը:

Տենդը փոխուեցաւ յետոյ բանդագուշանքի և քիչ
վերջը գինովութենէն ընկճեալ մարդու մը պէս, ինք իր
վրայ ինկաւ:

Մարած էր...

Այն պահուն որ Ֆէրնան կ'իյնար, կառք մը կանգ
կ'առնէր քիչ հեռուն:

Այն հազուադիւտ անցորդները որոնք կը յառաջու-
նային Սէն Լուի փողոցին ամէն կողմերէն, վաճառու-
կաններ, խանութպաններ կեցած էին իրենց դուռներուն
առջև տարեց հիւանդկախ զինուոր մը որ նոյն պա-
հուն մայթին վրայէն կ'անցնէր, վերջապէս ամէն մարդ
վազեցին եկան, վերցնելու համար երիտասարդը և խը-
նամք տանելու անոր:

Բայց նոյն պահուն քուբէի մը դռնակը բացուեցաւ
և սքանչելի կերպով գեղեցիկ և հարուստ կիներու յա-
տուկ թանկարժէք բայց պարզ կերպով հագուած կին
մը ցատքեց կառքէն օալայտաւիկին վրայ և վազեց
Ֆէրնանի քով: Դուռնատ էր ան և յոռուած: Շրթունք-
ները կը դողային, աչքերը կը լեցուէին արցունքնե-
րով: Ճեղքեց բազմութիւնը ուժգնօրէն ու տիրաբար և
գնաց Ֆէրնանի մօտ, որուն չուրջ հաւաքուած էին շու-

տեր, Այդ կինը Ֆէրնանին վրայ ծոցեցաւ աշխատէս, ինչպէս մայր մը կը հակի իր զաւկին վրայ. ձեռքը դրաւ անոր սրտին վրայ, վստահ եղաւ որ կը բարախէր տալիս և գերագոյն ուրախութեան աղաղակ մը արձակեց.

Ամբոխը յարգանքով հեռացած էր Երկնոյ տոջնէն, որ յուզուած կ'ըսէր.

— Ֆէրնան, Ֆէրնան, իմ սիրականս:

Ամէն ոք աշխատէս կարծեց թէ անոնք սիրահարներ էին, և կինը յուսահատութիւն պատճառելէ յետոյ երիտասարդին, եկած էր անոր սիրտը առնելու, իր սըխալը դարձանելու:

Երիտասարդը, որ մտած էր, Պաքարայի աղէկական մէկ նշանին վրայ կառքը փոխադրուեցաւ: Մեղաւորունին իր կարգին բազմակցու անոր քովը, իր գեղեցիկ ձեռքերուն մէջ առաւ Ֆէրնանի գլուխը, ամբոխէն հրաժեշտ առաւ ականարկ մը ու ժպիտ մը նետելով դուրս և հրամայեց կառապանին.

Շուտ գէպի տուն:

Այս բոլորը կատարուած էր երազի մը նման, ու ամբոխը հիացիկ ականարկներ նետելով գէպի Պաքարան, ծախ կը զարնէր. երբ կառքը կը մեկնէր նետի մը պէս, գէպի ուղղութեամբ աշխատողները բնականօրէն մեղաւորունին կ'առաջնորդէր իր որսը:

— Առնուազն կոմսունի մը պիտի ըլլայ այս կինը, յարեց ամբոխին մէջ գտնուողներէն մին:

— Պահ, պատասխանեց ուրիշ մը, հիմակուան կոմսունիները չեն որ ճնխ կառքեր և բնակարաններ կ'ունենան: Կամ քաղաքապետի մը կ'ընեն և կամ օրբոյի պարունի մը:

Երբ Ֆէրնան բացաւ աչքերը, կարծեց թէ տարօրինակ երազ մը տեսած էր և իր բոլորտիքը ապուշ նայուածք մը պատահուց:

Անկողինն էր ան, հանուած ու պտուկած, մանիշակագոյն թուիչէ Ժանետկներով զարդարուած, այն մոխրագոյն և կապտագոյն օթոցներով ննջասենեակին մէջ, ուր տեսանք Պաքարայի՝ Սըր Ուիլիամը ընդունելը:

Իրիկուն կ'ըլլար:

Ոչ քովիսէրին համեստ բնակարանը, ոչ գրասենեակի պետին գեղջկական սրահը, և ոչ իսկ նախարարին ընդունելութեանց դահլիճները, ուր Ֆէրնան երբեմն կ'երթար, չէր կրնար բաղդատուիլ այն շուրջ ճոխութեանց և անուշահոտութեանց հետ, ուր Ֆէրնան գտաւ ինքզինք՝ սթափած պահուն:

Վայրկեանի մը չափ շլացածի պէս բան մը եղաւ, աչքերը նորէն գոցեց և կալծեց թէ երազ կը տեսնէ. Բայց երբ աչքերը վերստին բացաւ, իր անկողինէն երկու քայլ անդին մարդկային կերպարանք մը նշմարեց, կին մը, որ իր վրայ ծած էր՝ աղջկանը վրայ ծած մօր մը քնքոյշ դիրքով և որուն դիմադիմերը չկրցաւ ըմբռնել նախ և առաջ, վստահ զի ան, կռնակը լոյսին դարձուցած էր:

Ֆէրնանի ըրած չարժուամիտ վրայ, այս կինը մօտեցաւ, բռնեց անոր ձեռքէն և կամայ մը սեղմեց զայն:

— Զերմ ունիք, ըսաւ, այնպիսի քաղցր և սքանչելի ձայնով մը որ ցնցեց Ֆէրնանի սրտին ամէն մէկ երակը:

— Ո՞ւր եմ, միմիջեց սաշահար:

— Բարեկամունիի մը տունն էք, պատասխանեց Պաքարա յուզումով:

Ու անմիջապէս երկու լամպար վառեց: Երբ լոյսը

Պաքարայի դէմքը ողողեց, Ֆէրնանս սքանչացումի ազդակ մը արձակեց:

Ֆէրնանս կեանքին մէջ մէկ անգամ տեսած էր զայն, այսինքն մէկ քանի օր առաջ Սըրիլին պատուհանին առջև, բայց այնչափ քիչ ուշադրութիւն ըրած էր. որո՞ր ուր չճանչցաւ զայն:

Թուիս կապոյտ բաճկոնով մը հագած էր հիմայ Պաքարա, և իր ուրորուն մազերուն առատ ու ոսկեգոյն խոպոպիկները իր կիսամերկ ուսերուն վրայ կը ցըրուէին: Այնքան գեղեցիկ կ'երեւար որ Հերմինի, Սըրիլի և նոյն իսկ Ժաննիի տարբեր տարբեր չնորձալի գեղեցիկութիւնները կը խամրէին, կը մարէին, կը տգեղնային Պաքարայի գեղեցիկութեան քով, Ֆէրնանսի աչքին:

Ֆէրնանս հրեշտակ մը կ'երեւակայէր զայն. Պաքարա նորէն մօտեցաւ, և քնքոյշ կերպարանքով Ֆէրնանսի դէմքը իր սիրուն ձեռքերուն մէջ առաւ, ու անոր վրայ բոցեղէն նայուածք մը ձգելով, ըսաւ.

— Բժիշկը բացարձակ հանգիստ կը պատուիրէ ձեզի համար: Պէտք չէ խօսիլ իսկ, պէտք չէ ելլել, պէտք է խոհեմ ըլլալ առանկ պարտգոյի մէջ:

Ու Պաքարայի ձայնը այնքան փայփայիչ ու այնքան զիւթական էր որ Ֆէրնանս իր ամբողջ հոգիով սարսռաց:

— Վասնդի, վերջապէս շարունակեց, շատ հիւանդացած էք պարոն, դուք մարած ինկած էիք փողոցին մէջ, և եթէ ես հոն չըլլայի...:

— Հոն էիք դուք, մըմնջեց երիտասարդը յարածուն զարմացումով.

— Աստուած իմ, պատասխանեց Պաքարա, դիպուածով հոնկէ կ'անցնէի, կառքս կեցուցի ձեզ ճանչցած իս պէս:

— Զիս ճանչցա՞ք, ըսաւ, ուշադրութեամբ անոր ներքը նայելով:

— Այո՛, պատասխանեց Պաքարա, ուրեմն դուք զիս չէ՞ք ճանչնար:

Ինձի այնպէս կը թուի... կարծեմ, մըմնջեց Ֆէրնանս, ուժգնապէս հրապուրուած անոր գեղեցիկութենէն:

— Սըրիլին քոյրն եմ ես, ըսաւ, բոլորովին ցած ձայնով և աչքերը խոնարհեցնելով:

— Ա՛հ, այո՛, ըսաւ, կը յիշեմ, այո՛, կը յիշեմ... Սըրիլի պատուհանին առջև տեսած եմ զձեզ:

— Այգպէս է... բայց ասոնց վրայ ետքը պիտի խօսակցինք... հիմա կուհիմա շատ խօսիլ պէտք չէ...:

Ու կէս մը Ֆէրնանսի վրայ ծռելով, համբոյր մը դըրոշմեց անոր ճակատին:

Այս համբոյրը վերջին աստիճան սարսռեցուց Ֆէրնանսը և տոչորեց զայն: Մինչև իսկ անոր այնպէս թըւեցաւ թէ այս համբոյրով տեսակ մը ջերմ անցած էր իր երակներէն. ու այդ կէս մթութեան մէջ կը կարծէր թէ անօրինակ երազ մըն է որ կը տեսնէ:

Պաքարա, ամենէն պարկեշտ մարդիկն անգամ գլխէ հանելու չափ գեղեցիկ էր: Ու հոն էլ ան, Ֆէրնանսի անարին վերև:

Ֆէրնանս իր լանջքին վրայ մոնկամարդ կնոջ սըրտին տրոփումը զգալ կարծեց. Ու քիչ մը վերջ, իրեն այնպէս թուեցաւ թէ այդ գեղանի կնոջ բուստէ շրթութունքներէն մելամաղձոտ և հովերու հոծիւնին նմանող մըմունջ մը կ'ելլէր դուրս:

— Կը սիրե՞մ զքեզ...

... Առտու եղաւ:

Պաքարա Ֆէրնանսի գլուխը իր երկու ձեռքերուն մէջ առած, կը մըմնջէր տակաւին:

— Ա՛հ, կը սիրեմ քեզ, կը սիրեմ...

Յանկարծ դուրսէն տղմուկ մը փրթաւ: Պաքարա կայծակի պէս ցատկեց անկողինին քովէն, ու դրան մօտեցաւ: Ուժգնութեամբ դրան զտրկին:

— Յանուն օրինաց, բացէք:

Խեղճ կինը սկսաւ զողալ, և վախկոտ նայուածք մը ձգելով Ֆէրնանի վրայ, դուռը բացաւ:

Ոստիկանական քովսէր մը, երկու ոստիկանի հետ ներս մտաւ և Պաքարան բարեւելով, ըսաւ.

— Ներեցէք ինձ Տիկին, եթէ ասանկ ժամու մը ձեր տունը մտնելու կը համարձակիմ, ծանրալիչիւ պաշտօնով մը:

— Պարո՛ն, մընջեց Պաքարա այլայլած, ի՞նչ բռնի համար կ'ամբաստանեն զիս:

— Ոչինչ, Տիկին, ոչինչ, ո՞վ է Պ. Ֆէրնան Ռօշէն:

— Ես եմ, ըսաւ Ֆէրնան զարհուրած, ինչո՞ւ համար կ'ուզէք զիս:

— Արտաքին գործոց նախարարութեան մէջ պաշտօնեա՛յ էք դուք:

— Այո՛, պատասխանեց Ֆէրնան.

— Պարոն, ըսաւ քովսէրը, ընդհանուր դատախազին կողմէ ձեր դէմ ելած ձերբակալման հրամանագիր մը կը գործադրեմ:

Ֆէրնան տոգունեցաւ:

— Ի՞նչ ըրած եմ ուրեմն:

— Հագուեցէ՛ք, ըսաւ քովսէրը ծանրութեամբ:

Ֆէրնան ցատկեց անկողինէն և սկսաւ հագուիլ:

Պաքարա սարսուփահար և ապշած, նստարանին վրայ ինկած էր, և զարմացկոտ նայուածքներ կը նետէր իր շուրջ:

Քովսէրը իրեններուն հրամայեց.

— Բռնեցէ՛ք:

— Բայց վերջապէս, պոռաց Ֆէրնան, ինչո՞ւ համար կը ձերբակալէք զիս, պարոն:

— Պարոն, պատասխանեց քովսէրը, երէկ ձեր պետը ձեզ յանձնած էր արկղին բանալին և դուք հոնկէ երեսուն հարար ֆրանք պարունակող թղթապանակ մը վերցուցած էք:

— Ա՛հ, բացազանչեց Ֆէրնան, ուրեմն գողութիւնով կ'ամբաստանուիմ: Սխալ է, սխալ է...

Ոստիկանները սակայն, զայն կէս մը մարտը դուրս կը հանէին:

Այն վայրկեանին երբ դուրս կ'ելլէին անոնք, Պաքարա բորբոքած էր առիւծի մը նման, ուղեց խոյանալ ոստիկաններուն վրայ, պոռալով.

— Կեցէ՛ք... կեցէ՛ք... Ուրիշըմս եկաւ, այո՛, նոյն ինքն է...

Զայնը կոկորդին մէջ մնաց:

Անոնք հեռու էին արդէն:

Եւ Պաքարա զգոյաղիւրկ վար ինկաւ. ահա Սըր Ուրիշըմս ներս մտաւ սենեակէն:

Վերջին ծայր հանդարտ էր ան և գետնին վրայ տարածուած պչրուհիին ակնարկ մը նետեց:

— Ո՛հ, ո՛հ, սիրունիկս, ըսաւ: Եթէ Ֆէրնան քու շնորհիւդ չելլէ բանտէն, պիտի փախի հոն:

Սըր Ուրիշըմս զանգակը զարկաւ:

Անմիջապէս Ֆաննի և քիչ մը տձև կերպով ու սեւեր հագած կարճուկ մարդուկ մը, վազեցին եկան:

— Աղջիկ, ըսաւ Ուրիշըմս, Պաքարան սպասուհիին ցոյց տալով, դուն քու տիրուհիդ անկողինին մէջ պիտի դնես և ցաւագին երեւոյթ մը պիտի առնես:

— Լաւ, Միլորտ, պատասխանեց Ֆաննի:

— Իսկ գալով ձեզի, շարունակեց Ուրիշըմս կարճուկ մարդուն, դուք բժիշկ էք:

Կեղծ բժիշկը ծռելով խոնարհութիւն ըրաւ, իսկ Ուիլիքըմս աներեւոյթ եղաւ:

Երկու համախոհ մեղսակիցները Պաքարաւն անկողնին մէջ պառկեցուցին, և Կեղծ բժիշկը անարին մօտ թիկնաթոռի մը վրայ նստեցաւ:

Միեւնոյն ժամանակ Փաննի տեսակ տեսակ սըր-ուակներ շնչել կուտար Պաքարայի:

— Ֆէրնան, Ֆէրնան, մըմնջեց մանկամարդ կիւնը, ո՛ր եմ արդեօք, ի՞նչ բան անցաւ դարձաւ:

— Ա՛հ, վերջապէս, պոռաց Փաննի, վերջապէս իմ բարի տիրուհիս վերստացած է իր խօսելու կարողութիւնը:

— Խօսելու կարողութիւնը, ըսաւ Պաքարաւ զարմացած:

Ու այդ պահուն Կեղծ բժիշկը նշմարեց:

— Ո՞վ է այս մարդը Փաննի, ըսաւ:

— Բժիշկն է, պատասխանեց Փաննի:

— Բժիշկը, ուրեմն հիւանդ եմ ես:

— Ո՛հ, այո՛, տիկին, շատ հիւանդ:

Կեղծ բժիշկը ոտքի էր ելած և ձեռքին մէջ առնելով Պաքարայի դաստակը, ըսաւ:

— Այսօր, ջերմին ութերորդ օրն է: Զերմը նուազած է, շարունակեց բժիշկը ծանրաբարոյ և լուրջ դէմքով մը: Բայց կը վախնամ որ բանդագուշանքի հետքեր կան տակաւին:

— Բանդագուշանք, բանդագուշանք ունեցայ գոչեց Պաքարաւ շուարած:

Փաննի հառաչելով:

— Խեղճ սիրելի տիրուհիս, ըսաւ:

— Այս բանդագուշանքը կրկնեց բժիշկը ցած ձայնով, կը վախնամ որ խենդութեան կրնայ փոխուիլ:

— Խենդութիւն, բայց ուրեմն խեղճ եմ ես, պո-

ռաց Պաքարաւ, նստած տեղէն ուժգնութեամբ կանգնելով: Ի՞նչ անցած է ուրեմն, Աստուած իմ:

Եւ ճակատը ձեռքերուն մէջ՝

— Ա՛հ, Ֆէրնան, Ֆէրնան, ո՛ր է Ֆէրնանը հարցուց:

Փաննի հառաչեց և լռեց:

Բժիշկը իբր թէ Փաննիին դառնալով ըսաւ:

— Ինչպէս որ կը տեսնէք, խենդութիւնը նորէն կուգայ կոր վրան:

— Բայց ես խենդ չեմ, բացազանչեց Պաքարաւ:

— Խեղճ տիրուհիս, խեղճ տիրուհիս, կրկնեց Փաննի, Կեղծ արցունքը սրբելով:

— Փաննի՛, ըսաւ Պաքարաւ, ըսէ՛ ինձ ճշմարտութիւնը՝

— Բարի Տիկինս, ի՞նչ կ'ուզէք որ ըսեմ:

— Ծշմարտութիւնը, ճշմարտութիւնը:

— Ո՛հ, Տիկին, միթէ ստա՞ծ եմ երբեք:

— Հիւանդ եմ ուրեմն:

— Այո՛, Տիկին:

— Որքա՞ն ատենէ ի վեր:

— Ութ օրէ ի վեր:

— Անկարելի՛ բան է այս:

Փաննի աչքերը երկինք բարձրացուց:

— Ինչպէ՛ս, պոռաց Պաքարաւ, միթէ ութը օրէ ի վեր անկողինն եմ, բայց հոտ, քիչ մը առաջ, սա քօմիսէրը...

— Ի՞նչ քօմիսէր, հարցուց Փաննի Կեղծ միամտութեամբ:

— Ուստիկանութեան քօմիսէրը:

— Ես քօմիսէր չտեսայ, Տիկին:

— Բայց ո՛ր է Ֆէրնանը, Ֆէրնանը զոր կ'ուզէին ձեռքալալել:

— Հոս Պ. Ֆէրնան չէ եկած երբէք:

Պաքարա աղաղակ մը արձակեց:

— Խեղճ եմ ուրեմն, երա՞զ տեսած եմ արդեօք:

— Տիկինը ութը օրէ ի վեր բանդադուշանք ու՛ ե-
ցած է:

— Անկարելի է, անկարելի:

Ու ինքն իրեն խօսածի պէս:

— Ես խնդ չեմ, ես երազ տեսած չեմ, զիս կը
խաբեն կո՛ր...:

— Անշուշտ, երէկ տեսայ Ֆէրնանը որ Ալէն Լուիզ
Օ. Մարէ փողոցին սալայատակին վրայ մարած լինկած
էր... զայն կառքիս մէջ դնել տուի, և հոս տեղափո-
խեցի... Հոս բոխիկ մը կանչել տուի... բայց ասիկա
չէր... ո՛չ... և ասկէց դատ... այս առաւօտ... քօմխէր
մը...:

Կեղծ բոխիկը՝ բրտութեամբ մը ընդմիջեց Պաքա-
րաի խօսքը, Ֆաննիի ըսելով:

— Այս տեսակ խենդութեան դէմ, որ «ղգայնական
մենախօսութիւն» կը կոչուի, միայն սառուցեալ ջուրի
լողանքներով կարելի է մաքառիլ յաջողութեամբ, այն
ալ ամէն երկու ժամ կրկնելով:

Այս խօսքերը՝ Պաքարաի մոլորուն բանականու-
թեան արուած վերջին հարուածը եղան:

— Աստուած իմ, Աստուած իմ, մըմնջեց գլուխը
ձեռքերուն մէջ առնելով և արտասուելով:

Քանի մը վայրկեան յետոյ մանկամարդ կինը վե-
րտացաւ այն տեսակ սյո մը և զօրութիւն մը՝ որ
կար արդէն իր բնաւորութեանը մէջ, և յանկարծ ա-
նուն մը եկաւ իր շրթունքներուն վրայ, և լուսոյ
չող մը փայլատակեցաւ իր պղտորած ուղեղին մէջ:

— Ուրիշըմս ըսաւ, Ուրիշըմսն է...:

Պաքարա յանկարծ սկսաւ մտածել, թէ գուցէ

անգլիացին էր հեղինակը այն սոսկալի գաղտնիքին՝ ո-
րուն զո՛ր եղած էր ինքը և զոր Ֆէրնանի դէմ պատ-
րանքի ու սպառնալիքի տեղ գործածած էր Ուրիշըմս:

Պաքարա մտնաւ ինքնին նայուածք մը նետեց Ֆան-
նիի անթափանց և կեղծ բոխիկին դեղին ու պարարտ
գէմքերուն վրայ, կարդալ փորձելով՝ բուն ճշմարտու-
թիւնը:

Բայց Ֆաննին ու բոխիկը տեղափոխեցին մնացին:

Պաքարա այս սպարգիւն գննութենէն յետոյ ցառ-
կած էր անկողինէն գուրս, և կիսամերկ վազած գա-
ղած էր շարժուն հայելիին առջև, և հոն ակնարկ մը
նետած էր իր գէմքին վրայ:

— Տարօրինակ բան է ըսաւ, կնոջ մը համար,
որ ութը օր անկողինին մէջ անցուցած ըլլայ, և թար-
շամած գէմք մը շունենայ մանաւանդ ինքզինքս զօ-
րաւոր կ'ըզամ, թէ և կ'ըսեն թէ պահեցողութեան մէջ
պահած են զիս:

Պաքարա ինքզինքը ազէկ մը զննելէ և համոզ-
ուելէ վերջ որ բուն մը կորսնցուցած չէր իր սքանչելի
թարմութենէն, անգամ մըն ալ նայեցաւ Ֆաննիին որ
դէպի իրեն վազեց ըսելով:

— Տիկին, տիկին, պառկեցէ՛ք նորէն...:

— Աղջիկ, ըսաւ Պաքարա, դուն անճոռնի և վատ
խող մը կը խաղաս ինծի հետ, և անգլիացին ասոր հա-
մար, քեզի շատ վճարած ըլլալու է, բայց կը սխալիս,
վտանգի ինծի պէս աղջիկ մը չեն կրնար ընկճել, ինչ-
պէս չեն կրնար ընկճել դքսուհի մը, և դուն գո՛հ պի-
տի չմնաս անգլիացին ինձմէ աւելի հարուստ կարծելուդ
համար:

Այսպէս խօսած պահուն՝ Պաքարա ձեռքը առաւ
շրթինէին վրայ դրուած դաշոյնը՝ որուն պատմութիւնը

ծանօթ է արդէն, յետոյ նայուածքով մը կեղծ բժիշկը չափելով, ըսաւ անոր.

— Սիրելի բժիշկա, եթէ ինծի չատ մօտենաս, կուրծքիդ ճիշդ մէջտեղը կը տակեմ սա տեսած դաշոյնդ:

Իսկ Ֆաննիին դառնալով ըսաւ.

— Եւ դու աղջիկ, եկուր զիս հազուեցուցէր և շուտ ըրէ, վասնզի դուրս ելնել կ'ուզեմ:

Ֆաննի յուսահատ նայուածք մը նետեց բժիշկին վրայ. բժիշկը հրամայական շեշտով մը ըսաւ Ֆաննիի.

— Հնազանդեցէք տիկինին... տիկինը ուեղի աղէկ է հիմա... բանդագուշտնքը անհետացած է... տիկինը խենթ չէ այլեւս... և իրաւունք ալ ունի դուրս ելնել ուզելու: Իսկ ես հիմա կ'ելլեմ կ'երթամ և այս իրիկուն նորէն կուգամ:

Կեղծ բժիշկը դուրս ելաւ Պաքարոսն բարեւելէ վերջ: Պաքարոս ապշած էր և միտնգամայն սարսափած յանկարծական հանդարտութենէն ոչ մարդուն զոր բժիշկի տեղ դրած էր մինչև այն ատեն անոր ըսածներուն նույնով:

— Միթէ, իրաւ, խենթ եմ, միմեջեց սարսափում:

Ե.

Խ Ե Ն Թ Կ Ի Ն Ը

Կեղծ բժիշկը և Ֆաննի գաղտնի տկնարկ մը չետեցին իրարու, այն պահուն երբ բժիշկը դուրս կ'ելլէր: Այս տկնարկը շատ բան հասկցուց Ֆաննիի:

— Տիկինը կ'ուզէ որ հազուեցնեմ զինքը:

— Այո, և անմիջապէս, հրամայեց Պաքարոս:

Ֆաննի ծուկ ճակատը, հլու աղախինի մը պէս, արտասուել կեղծեց և մտաւ արդուզարդի սենեակը, իսկ Պաքարոս իր մերկ ուսերուն վրայ ծածկոց մը առնելով սկսաւ հետեւեալ խորհրդածութիւնները ընել.

— Այսուհանգերձ, անկարելի է որ ես խենթ ըլլամ... ինծի այնպէս կը թուի թէ՛ լաւ մը կը գործածեմ՝ բոլոր իմ բանականութիւնս: Սա անամօթ և չարագործ աղախինը, պարտապ տեղ ըսաւ ինծի այդ բանը: Կուսկած չկայ որ Ֆէրնան հոս էր հոս, այս անկողնոյն մէջ... և ես զայն կը դիտէի իր քունին ժամանակ, և դոր...

Պաքարոս յանկարծ կանգ առաւ իր խորհրդածութիւննց մէջ և ճակտին զարկաւ:

— Անպատճառ պիտի գիտնամ թէ. ճշմարտապէս խենթեցած եմ որդեօք... կամ երազած եմ...

Վազեց զէպի անկողին, զոր Ֆրանսի շտկոծ չէր տակաւին:

— Ֆէրնանը, ըսաւ, իրականութիւն ըլլայ կամ երազ, վիզէն կոխած մէտալիոն մը ունէր. և ես հոնեցի այս մէտալիոնը անոր քնացած պահուն. Բացի զայն՝ և տեսայ անոր մէջի մազերը... կնոջ մազերը... բարկութեան և նախանձի վայրկեան մը ունեցայ, մտածելով թէ հոն էին «անոր» մազերը, և ես ինքս, ախրաւորովս կտրեցի անոր մետաքսեայ երիզը... յետոյ կամացուկ մը մէտալիոնը անկողինին մէկ կողմէն միւսը սահեցուցի:

Պաքարա վարանեցաւ և սկսաւ դողալ:

— Եթէ մէտալիոնը հոն չըլլայ, այն տառն, այս ամէնքը ուրիշ բան չեն բայց եթէ խուլ դնորքներ և երազներ, և թէ ես ճշմարտապէս խենդեցած եմ:

Ձեռքը մէտալիոնին դրուած կողմը խօթեց ու փնտռեց՝ և այնպիսի խեղդուկ ձայն մը հանեց որ մինչև իսկ Ֆրանսի, որ արդուզարդի սենեակին մէջ զբաղած էր, իմացաւ:

— Կը բռնեմ կոր զայն, մրմնջեց:

Արդարեւ մոնկամարդ կնոջ ձեռքը բռնած էր մէտալիոնը: Եւ մէտալիոնը կը պարունակէր մազեր, փայլուն շաղանակազոյն մազեր, և այն երիզը որ կապուած էր անոր, կտրուած էր և կարծես կը կրէր տակաւին Պաքարայի տկուտներուն հետքերը:

Վայրկեան մը, Պաքարա դողդոջուն և յուզումնաւոր տեղունած, չիֆնալու համար մահճակալին կրթնեցաւ, այնչափ մեծ և անպատում էր այն ուրախութիւնը՝ զոր կ'զգար այդ վայրկեանին:

Որեմն խենդ չէր ինքը:

Այդ ուրախութեան յաջորդեց յանկարծակիս ուժ մը:

— Ուզած են զիս մոխրեցնել ըսաւ մաքէն, վրէժս պիտի լուծեմ:

Յետոյ Ֆէրնանի վրայ մտածեց, գողութեամբ ամբաստանուած և բանտ նետուած Ֆէրնանին վրայ:

— Ա՛հ, կ'ըսէր մաքէն, այս ամէնը, անշուշտ Ուիլ-երմարի գործն է... Այս մարդը մեծ և սոսկալի նպատակ մը ունի, որ ինծի անծանօթ է, անիկա զիս կը գործածէ այնպէս ինչպէս կը գործածեն գործիք մը: Բայց զօրաւոր պիտի ըլլամ ես, և անոնց խաղացած խաղերուն զէմ ես այ խաղ պիտի խաղամ և պիտի փրկեմ Ֆէրնանս, ա՛հ, Ֆէրնանս...

Պաքարա յանկարծ ինքզինքին տէր եղաւ, զսպեց իր տեղունութիւնը, նուաճեց իր յուզումը իս խնամքով մը մէտալիոնը բէնուառին գրպանին մէջ պահեց, այն գրպանին մէջ աներեւութացուց նաեւ բանուած կոթով սիրուն զաշտը՝ որ ի փոխուած դարձուցած էր կեղծ բոխիկը:

— Սըր Ուիլերմար, ինծի Պաքարա կ'ըսեն...

Ֆրանսի արդուզարդի սենեակէն դուրս ելաւ:

— Եթէ Տիկինը կ'ուզէ գալ... ըսաւ:

— Այո՛, աղջիկ, պատասխանեց Պաքարա փայփայիչ չնշտով մը, իրաւ է եղեր, շատ երազած եմ, դուն զիս չես խաբած:

— Ա՛հ, ըսաւ Ֆրանսի, միթէ Տիկինը կրնա՞ր կարծել որ...

— Ազէկ գիտե՞ս որ, շտրուակեց Պաքարա, բանաւորապէս և ցնորք ունեցոյ:

— Ո՛հ, շատ լուր գիտեմ:

— Ուղեւով կը հաւատամ այդ բանին, մրմնջեց մեղաւորուն ժպտելով, սրտիս մէջ ունեցած սէրս է, որ զիս այս վրճակին ննթարկած է:

Ֆէրնանը տեսնելու և ձեռք անցընելու ստատիկ փոփաքս կարծեցնել տուած է որ հոս ըլլալու էր ան:

— Ճիշդ կ'ըսէ Տիկինը, ըսաւ Ֆրանսի:

Պաքարա, հառաչանքով մտածեց անոր վրայ, զոր կը սիրէր այնչափ եռանդով և զոր կ'ամբաստանէին անպատիւ արարքով մը:

Մեղաւորութիւնն այնքան հոգ չպիտի ընէր, եթէ ինչորեք իր վրայ միայն ըլլար, բայց Ֆէրնանը, իր սիրելի Ֆէրնանը, հալածուած, բանտարկուած էր, մութին մէջ գործող թշնամիէ մը զարնուած:

— Շուտ ըրէ, ըսաւ Ֆաննիին, ածապարէ աղջկան, գեղեցիկ օգ մը, գարնան օգ մը կայ դուրսը:

— Ո՛ւր կ'երթայ Տիկինը:

— Քանի որ հիւանդ եմ, բժիշկին տունը կ'երթամ:

— Բայց... հիմա, հոսկէ դուրս ելաւ ան:

— Ա՛հ, ըսաւ Պաքարա ժպտելով, շնորհակալ եմ իրմէ, ան ինծի անհաճայ կը թուէ: Նախ և առաջ սերկելիք մը պէս դեղին է և ես կը սարսափեմ դեղիններէն: Եւ յետոյ աղէկ ըսիր, ինչո՞ւ համար սա իմ բարեկամս, Պէրթրան բժիշկը կանչելու համար մարդ չի զրկեցիր:

— Բացակայ էր, այն ատեն որ դուք հիւանդացաք և որովհետեւ ճիշտ նոյն տունը ուրիշ բժիշկ մըն ալ կար...

— Ինչպէ՛ս, պօռաց Պաքարա, երկու բժիշկներ միեւնոյն տան մէջ: Բայց... մարդ պէտք է հոն ճանճելու պէս մեռնի, այդ տունը ճշմարիտ գերեզմանատուն մը ըլլալու է:

Պաքարա ուսերուն վրայ անգլիական շալ մը առաւ:

— Եկո՛ւր, ըսաւ Ֆաննիին, քանի որ հիւանդ եմ, հետս եկուր, պէտք է որ աղտխինս ալ հետս գայ: Շատ լաւ պիտի ընես, աղջիկ, եթէ քիչ մը չաղակրատես ճամբուն վրայ, և ըսես ինծի ճշմարտութիւնը,

վանդի զքեզ ոստիկանութեան տեսչին քով պիտի տանիմ հիմա, որուն դուն պիտի կրնաս, ճշգրիտ ու ճշմարիտ տեղեկութիւններ տալ իմ խենդութեանս վըրայօք:

Թերեւս Պաքարա հպարտանալու համար ոստիկանութեան տեսչին վրայ կը խօսէր, սակայն և այնպէս անոր միջամտութեանը և բարեկամութեանը վրայ ալ կասկած չունէր. և մտերմօրէն կը ճանչնար զայն:

Պաքարա իր խելացիութեամբը գուշակած էր, Ուիլիեմսի կողմէ Ֆէրնան Ռօչէի և իր դէմ նիւթուած ու լարուած մասնաւոր, մթին և ընդարձակ բլանը: Բայց ի՛նչ նպատակաւ ըլլալը չէր գիտեր տակաւին. այս ամէնուն պատճառը պարտնէն էր, և ստոր բնաւ կասկած չունէր, ուստի որոշեց սիրաբ թանալ ոստիկանութեան տեսչին, և նոյն իսկ ի հարկին իր յանցանքն ալ խոստովանիլ անոր:

Պաքարա դուրս ելաւ, անցաւ սրահը և նոխսագասիթը, յետոյ պարաւզը, որուն երկաթեայ վսնդակորմին դրան առջև կ'սպասէր իր քուրէն:

Ֆաննի Պաքարայի ետեւէն կ'երթար:

Պաքարա բացու կառքին դռնակը, և ներս մտնելու պահուն, նշմարեց որ մոռցած էր լօղիկը, և Ֆաննին զրկեց բերելու համար:

Մինչ Ֆաննի կ'երթար կառապանին հետ չուտափոյթ ակնարկ մը փոխանակելէ յետոյ, Պաքարա ըսաւ կառապանին.

— Այսօր ի՛նչ է Ժամն:

— Հինգշաբթի է, տիկին:

— Անշուշտ, երէկ էր որ Սէն Լուի փողոցը գացինք, այնպէս չէ՞:

— Այո՛, տիկին:

— Պիտի հաստատեն՞ա զայս ոստիկանութեան տեսչին առջև:

— Այո՛, տիկին,

— Ախտ լաւ, ըսաւ Պաքարաւ քուրէին մէջ նեա-
ուելով: Յաննին ալ վերադարձաւ, և տեղաւորուեցաւ
անոր քով:

— Դէպի Բօն-Նէօվ, հրամայեց Պաքարաւ:

Բուրէն ճամբայ ելաւ. անցաւ Պլանշ փողոցէն, և
վերջապէս հասաւ Պարիէո, փոխանակ Պուլտով փողո-
ցէն անցնելու, վառնդի այդ փողոցը մաքրուելու և նո-
րոգուելու վրայ էր:

— Ի՞նչ կ'ընես, անմիտ, պոռոց Պաքարաւ, ուժգ-
նօրէն քուրէին ապակիներէն մին վար իջեցնելով, ա՛յդ
է Բօն-Նէօվի ճամբան:

Յանկարծ, այդ վայրկեանին կառքին դռնակներէն
մին բացուեցաւ և կառնուկ, ղեղին ու կռնատ մարդը,
որ կառքին հետեւած էր վաղելով, կառքին մէջ նեա-
ուեցաւ Պաքարայի քովը: Պաքարաւ սարսափի տղազակ
մը արձակեց:

— Արդարեւ տիկին, ըսաւ պաղարիւնութեամբ,
բժիշկ մը՝ թերացած պիտի ըլլար իր պարտականու-
թեանը մէջ եթէ թողուր որ հիւանդ մը, ձեզի պէս հի-
ւանդ մը այսպէս իր առջեւէն անցնի վաղելով: Ու-
ղեղնուդ մէջ յսւզում ունիք, և այդ վիճակին մէջ ան-
բուժելի խենդ մը դռնաւ կարելի է:

Մինչդեռ կեղծ բժիշկը, այս բառերը կ'արտասա-
նէր ծաղրածու չեղտով մը, քուրէն անցած էր արդէն
Պարիէո և կը սուրար արտաքին պուլվարին վրայէն:

— Ո՛ւր կը տանիք զիս, պոռաց Պաքարաւ, հասկը-
նալով որ կառապանն ալ, Յաննիին պէս, ծախուած էր
Ուիլբերմսի:

— Ի Մօնմարթըր, պատասխանեց կարճուկ մարդը,
որ կառքին բոլոր պատուհանները վար տաւ, և ըսաւ
Պաքարայի:

— Պատահա՛ւ մի՛ բանաք, տիկին այս ազատ օդը
շատ փեսակար է ձեզի, և օդնութեան մարդ մի կան-
չէք, ձեր վիճակին մէջ գանուող մէկու մը համար բար-
կանալէն աւելի վառնդ-ւոր բան չիկայ:

Կեղծ բժիշկը, արագ շարժուածքով մը, հագու-
աթին կոճակները քակեց և դրպանէն դաշոյն մը քաշեց
հասեց, որուն ծայրը մանկամարդ կնոջ կուրծքին կըր-
թընցուց:

— Այս գործիքը, ըսաւ, կատաղի խենդերու համար
է. և իր պաշտօնին գործադրութեան մէջ ալ, ամենեւին
ձոյն չի հանելու սքանչելի տաւելու թիւնը ունի:

Պաքարաւ եւս դաշոյն մը տաած էր, բայց անմիջա-
պէս դաշն չգործածել խոհեմութիւն համարեց. հասկը-
ցաւ որ դիմադրութիւն մը կրնար սուղի նստիլ, և
մինչև իսկ կեանք մը արժել, և բաւական պաղարիւ-
նութիւն ունեցաւ չընելու այնպիսի շարժում մը, որ
կրնար մասնել իր քով նմանօրինակ զէնքի մը գոյու-
թիւնը:

Լաւ, տօքթո՛ր, ըսաւ, հիմա կը տեսնեմ որ
խենթ մըն եմ, և կը հնազանդիմ ձեզի, բայց ո՛ւր կը
տանիք զիս:

— Արդէն ըսի, տիկին, ի Մօնմարթըր, ի Մօնմար-
թըր:

— Որո՞ւ տունը:

— Տօքթօր Պլանշի տունը, պատասխանեց Սըր
Ուիլբերմսի մարդը:

2.

ԴԵՂԻՆ՝ ԿԱՌՔԸ

Թողուցինք արդէն Սըրիզը, որ Սերիանթ փողոսի տունէն դուրս կը հանուէր Քօլարի կողմէ որ կ'ըսէր.

— Եկէ՛ք սիրուն օրիորդ, եկէ՛ք ինծի հետ, վախճալու բան մը չունիք, ես պիտի պաշտպանեմ զձեզ. հանդարտ եղէ՛ք.

Քօլար այսպէս խօսելով, մանկամարդ ծողկեգործունիին բազուկը իրենին մէջ անցուցած էր, և Սըրիզ խիստ աշխարհաբան մերժած ու ետ քաշած չէր բազուկը. Ասկէ զատ այդ մարդը կարծած էր իր նշանածին բարեկամը, և զայն համարած էր փրկարար մարդ մը, որ կուգար ազատելու ղինքը վտանգներէն սոսկութեն և դժբախտութեանց տանէն խուժողութեն.

Սըրիզի համար Քօլար այլեւս անվստահելի մարդ մը չէր.

— Եկէ՛ք, եկէ՛ք, կը կրկնէր Քօլար, փայփայել և միանգամայն համոզիչ ձայնով մը, այն վայրկեանին երբ կ'անցնէր տանը սեմէն և սալարկին վրայ կը հասնէր անոր հետ.

Դուռնէն երկու քայլ անդին կառք մը կեցած էր.

Այս կառքը ղեկին գոյնով ներկուած էր, ալլանդակ տեսք մը ունէր, զաւտաւորի յատուկ վեց հոգի-

նոց կառք մըն էր, բայց ձիերը ուժեղ էին, մէկ խօսքով կառքը գաղտնի պաշտօն մը կատարելու յատկացուած կրթուէր.

Սըրիզ աշխարհաբան ըլլալով, չի նշմարեց, ո՛չ կառքին ու ձիերուն տարօրինակ երեւոյթը և ո՛չ ալ կառքապանին անհոգ դիրքը. կառքապանը կարծես նստած տեղը կը քնանար, և գլուխն իսկ չդարձուց երբ Քօլար բացաւ զանակը.

Սըր Ուիլերմսի տեղակալը բազուկներուն մէջ առաւ մանկամարդը դարձաւորունին և ուղեց կառքին մէջ մտնելու.

— Բայց, բռաւ, այս վերջինը, ինչո՞ւ համար մինչև մեր տունը ռաքով չերթանք.

— Խիստ հեռու է, ձեր փոքրիկ ու փափուկ ոտքերուն համար.

— Մէն, կը քաշեմ ես, պարոն.

— Այո, բայց ես յոգնած եմ.

— Ես միմտկա կ'երթամ... ըսաւ Սըրիզ, գողգողուն ձայնով մը.

— Այն մարդը կրնայ ձեր ետեւէն գալ կրկին.

Սըրիզ տեղի տուաւ.

Քօլար ուժգնակի Սըրիզը հրեց կառքին մէջ, ետեւէն ինքն ալ մտաւ և բռնն կերպով գոնակը գոցեց. կառքը անմիջապէս մեկնեցաւ.

Սըրիզի սարսափը սաստիկ էր, այնպէս որ չի նշմարեց կառքին հրաշալի արագութիւնը. ինչպէս նաեւ չի նշմարեց որ Քօլար մոռցած էր կառքապանին տալու տանը թիւը և քնուկած փողոցին անունը.

Սըրիզ, քարտափնտրուն մօտ Բօննէօվի բարձունքին վրայ, սկսաւ ինքզինքին գալ և քիչ մը չունչ տունել, և այն տանն նշմարեց որ կառքը, փոխանակ Սէնէն տնայնիւր, ձայնէն կը դառնար և արագօրէն ձախ ե-

ղերքին ուղղութեամբ կ'երկնաբ, ուղղութեամբ զէպի
էնվալիտ:

— Աստուած իմ ըսաւ, ո՛ւր կ'երկնաբ կոր. կա-
ռապանք կը սխալի... Ես թո՛ւմբը արուարձանը կը բը-
նակիմ:

— Դիտե՛մ ըսաւ Քօլար, լսկոնական կերպով:

— Բայց կոնականիս կը դարձնենք կոր:

— Կարելի է, բայց ամէն ճամբայ Հոռոմ կը տանի:

— Պարո՛ն... պարո՛ն... պոռաց Սըրիզ, բոլորովին
չուարած, ո՛ւր կը տանիք զիս: Զե՛մ ուղեր աւելի հե-
ռուն երթալ... կ'ուզե՛մ ըջնել... պիտի իջնեմ...:

Սըրիզ ուզեց զո՛տկը բանալ և մայթին վրայ խո-
յանալ:

Բայց իր Զանքերը անօգուտ եղան, Դռնակը հաս-
տատուպէս ու ամրապէս գոցուած էր, և անչուշտ,
գաղանի զսպանակ մը կ'արդիւնէր զայն բանալու:

Սըրիզ, սարսափահար ակնարկ մը նետեց քարափ-
ներուն վրայ, որոնք ամայի էին: Մարդ չի կար:

Յուզումէն՝ խիստ տկարացած ձայնով մը օգնու-
թիւն աղաղակեց:

Բայց իր ձայնը անարձագանգ մնաց:

Քօլար, հանդարտօրէն սիկոտ մը վառած էր, և բու-
ւականացաւ ծաղկեգործութիւն ըսելու:

— Մի՛ տանջուիք, սիրաւորիս, զոնակը լաւ մը
գոցուած է և չէք կրնար դուրս ելնել. աստից զատ,
անօգուտ է այսպէս պոռալ ու ախրիլը, չեն լսեր ու
չեն իմանար զձեզ...:

— Պարո՛ն... պարո՛ն... ըսաւ Սըրիզ, պաղատե-
լով ու ձեռքերը դալարելով, և յանկարծական ու վեր-
ջին ծայր յուսահատութեան մը ենթարկուած, ի՞նչ կ'ու-
զէք ինձմէ, ո՛ւր կը տանիք զիս... ի՞նչ ըրած եմ ձեզի:

— Օրի՛մ'ը, պատասխանեց հրապուրելի, եթէ կ'ու-

զէք հինգ վայրկեանի չափ զիս մտիկ ընել, պիտի տես-
նէք որ ձեզի ամենեւին չարիք մը ընել չեմ ուզեր:

— Զեզի մտիկ ընել... Բայց ի՞նչ կ'ուզէք ինձմէ:

— Ես Լէոնին բարեկամն եմ:

Այս անունը քիչ մը հանդարտութիւն տուաւ Սը-
րիզի, և համարձակեցաւ Քօլարին երեսը նայիլ:

— Ապա ուրեմն, ինչո՞ւ համար զիս իմ տունս չէք
տանիր հարցուց...

— Վաճնդի չեմ կրնար...:

— Բայց պարո՛ն...:

— Լէոնը մեծ վաճնդի մը մէջ է, չարունակեց Քօ-
լար, եթէ փորձէք փախչիլ ինձմէ՝ և ձեր տունը վե-
րագառնալ, դուք զայն մեռնելու վաճնդին պիտի են-
թարկէք:

— Լէոնը մեռնի՛, պոռաց Սըրիզ, ինքներմէ դուրս
ելած՝ և իր առեւտնգիչին անօրինակ խօսքերէն բան մը
չի հասկցած:

Այո՛, ըսաւ Քօլար:

— Բայց ի՞նչ է այս վաճնդ ըսածնիդ, և ի՞նչպէս
կրնայ ըլլալ... հարցուց խեղճ աղջիկը, բոլորովին սար-
սափահար:

— Ատիկա իմ գաղանիքս է, իմ գիտնալիք բանս
է. պատասխանեց, կամ թէ աւելի ճիշդը իմ գաղանիքս
կամ իմ գիտնալիք բանս չէ...: Սո միայն կրնամ ը-
սել ձեզի որ, եթէ դուք կոյրգիւրտայն չի հետադանդիք
ինծի, ձեր նշանածը վաղուրնէ առաջ մեռած պիտի ըլ-
լայ: Եւ դուք, դուք կ'ըսեմ. չի պիտի անանէք զայն
այլեւս:

— Ո՛հ, միմիջեց Սըրիզ դողդաղով... պիտի ընեմ,
բոլոր ինչ որ կ'ուզէք և պիտի ուզէք, բայց չնոր՛հ,
չնոր՛հ ըրէք, զթոցէ՛ք անոր:

— Խիստ լաւ, ըսաւ Քօլար, անաւտիկ դուք նո-

բէն խելացի և ազնիւ կ'ըլլաք կոր, Լաւ, ուրեմն պէտք է հոս մնալ, իմ քովս պէտք չէ այլեւս տխրիլ, լալ և մանաւանդ անօգուտ հարցումներ լինել ինծի, վասն զի չպիտի կրնամ պատասխանել այդ հարցումներուն:

— Պարո՛ն, միմեջեց Սըրիզ պապատական ձայնով մը, բան մը միայն, յոնուէն և ի սէր Աստուծոյ:

— Տեսնե՛նք, բռէք, ըսաւ Քօլար:

— Երկու ժամ կայ որ գիր մը առի՝ քրոջմէս:

— Կը ճանչնամ քոյրդ, Պաքարա կը կոչուի:

— Դոյրս ինծի կ'իմացնէր թէ ինքն ալ ենթարկուած է ամենածանր վտանգի մը և եթէ օգնութեան չհասնէի անոր Սէրբանթ փողոցը...

— Ձեր քոյրը թշուառական կիւն մըն է պսոաց Քոլար:

— Իմ քոյրս... ի՛նչ ըսել կ'ուզէք:

— Ըրսել կ'ուզեմ թէ, ըսաւ Սըր Ուիլերմսի տեղակալը, ըսել կ'ուզեմ թէ ձեր քոյրը ձեզի համար դարձելի որոգայթ մը լարած է, թէ այն վտանգը որուն վըրայ կը խօսուի, գոյութիւն իսկ չունէր և թէ ձեզի այդ անպատիւ Պօբէօի յանձնելովը ձեր կորուստին վրայ չէր մտածեր:

— Ո՛հ, Աստուած իմ, բացագանչեց Սըրիզ, որ սկսաւ արտասուել, միթէ կարելի՛ է այս:

— Այո՛, պատասխանեց Քօլար, բայց ոչինչ կըրնամ ըսել ձեզի, բացարձակապէս ոչինչ: Լէոնին կեանքը վտանգի մէջ է, գուցէ ձերն ալ:

— Ո՛հ, սպաննեցէք զիս, պսոաց խեղճ ազջիկը, սպաննեցէք զիս եթէ կ'ուզէք, բայց Լէոնիս չարիք մը չտացնէք...

Քօլար անոր ձեռքերը բռնեց խանդաղատանքով:

— Մի՛ վախնաք բնաւ, ըսաւ անոր. երբ որ ամէն

բան գիտնաք, և երբ կարենամ յայտնել ձեզ ամէն բան, պիտի տեսնէք թէ ձեր բարեկամն եմ ես:

... Դեղին կառքը արագ կերպով կ'ընթանար. Քօլարի կամօրջէն անցնելով Շանդ էլիզէ հասած էր:

Դիչերը մուխ էր:

Բաւական տեղ յառաջացած էին, երբ Սըրիզ հարցուց.

— Ուրեմն զիս շատ հեռու կը տանիք:

— Ո՛հ, պատասխանեց Քօլար, մէկ ժամէն կը հասնինք:

— Ո՛ւր կ'երթաք:

— Լոէ՛ Օրիորդ, այդ մասին բան մը չեմ կրնար ըսել ձեզ, Եւ նոյն իսկ, պէտք է որ ձեր աչքերը կապեմ հիմա:

— Ա՛հ, ըսաւ Սըրիզ զողողուն:

— Դիտե՛ք թէ խօսք տուիք ինձ հնազանդիլ, ըսաւ պաղութեամբ Քօլար, գրպանէն թաշկինակ մը հանելով, խօսեմ եղէք, ապա թէ ոչ Լէոն...

Ալ չը շարունակեց:

— Ըրէք ինչ որ կ'ուզէք, ըսաւ Սըրիզ, հիւանդ աղու մը հնազանդութեամբն ու մեղմութեամբը:

Քօլար թաշկինակով մը կապեց աչքերը ըսելով.

— Երթալիք տեղերովիդ շատ մի հատաքերովիք եթէ չէք ուզեր որ երկար տեսն մնաք հոն:

Սըրիզ սկսած էր վերստին դողալ, կարծես թէ երազ կը տեսնէր, բայց կառքը կը շարունակէր յառաջանալ. Քրոջը վրայ կը մտածէր ան և ծանր խորհուրդներու մէջ թաղուած էր:

Կառքը կանգ առաւ.

— Մ'ն, օրիորդ, արթնցէք, ըսաւ Քօլար, որ կը կարծէր թէ Սըրիզ կը քնանար:

— Զեմ քնանար, ըսաւ Սըրիզ:

— Հասանք... եկէք... բռնեցէք ձեռքս, բաւ Բօլար, որ կառքէն առաջին անգամ ինքը ելլելով և Սրբիդը գրկելով վար առաւ:

— Է՛հ, է՛հ, մրմնջեց Բօլար, առաւ չեղած թընչունը վանդախին մէջ պիտի ըլլայ: Ու Սրբիդի գոռնալով:

— Անձրեւ եկեր է, հոգ մի՛ ընէք օրիորդ, քիչ մը վերջ լաւ կրակ մը կ'ունենաք:

— Չեմ մտիր ես, պատասխանեց Սրբիդ անտարբերութեամբ:

— Ինձի հետ եկէք, ըսաւ Բօլար, և զօրկաւ պրդտիկ դրան մը, որ տնմիջուպէս բացուեցաւ:

Սրբիդ զգաց որ մէկը Բօլարի կը մօտենար և լըսեց որ հետեւեալ խօսքերը կը փոխանակուէին:

— Ահա թռչունը:

— Լաւ, վաճակը պատրաստ է, պիտի հսկուի:

Բօլար Սրբիդի մօտենալով ըսաւ:

— Մնաք բարով օրիորդ, կրնաք աչքերնիդ բանալ:

Երբ Սրբիդ աչքերը բացաւ, ինքզինքը բարձր պատերով շրջապատուած պարտէզի մը մէջ գտաւ: Ղիմացը կար երկու յարկով պղտիկ տուն մը, ծառերով շրջապատուած:

Նոյն պահուն Սրբիդ նշմարեց խորոշմած սյուներով ծերուկ մը, որուն ի տես ընտղաբար ետ ետ գնաց:

Ծերուկը որ կին մըն էր, մօտենալով ըսաւ:

— Սիրունիկս, վտխցա՛ք ինձմէ, թէ և ձեզ հման ճերմակ ու գեղեցիկ չեմ, բայց ես ալ ժամանակին գեղեցիկ եղած եմ: Խեղճ Ֆիբարը ասկէ քսան տարիներ պառջ իր հմայքը ունեցած է:

Ու Սրբիդի ձեռքէն ուժգին սեղմելով, առաւ զայն դէպի տուն տարաւ:

Սրբիդ ստատիկ կը դողար:

— Բօլա՛ր, պարոն Բօլար, պոռաց սոսկումի զգացումով, Բօլարի ետեէն որ այգ պահուն պարտէզէն դուրս կ'ելլէր:

Բօլար չլսեց, կամ լաւ ևս չի լսել ձեացուց, և պղտիկ դուռնէն դուրս ելլելով անհետացաւ գնաց:

— Եկո՛ւր, սիրուն աղջիկ, ետեէս եկուր, կը կրկնէր պատառ անոր թեւէն բռնած, թանկարժէք մարգարիտի մը պէս պիտի նայիմ քեզի:

Ու Սրբիդ թողուց որ զինք տանի՝ քան թէ քաշեց, աչքերը գոց, սիրտը բաբախուն:

Խոհանոցէն անցնելով պղտիկ խցիկ մը մտան, ուր ծերուկը զայն վառարանին մօտ թիկնաթոռի մը վրայ նսեցնելով, ըսաւ:

— Նստէ՛ և տաքցիր, գեղեցիկ օրիորդ, շատ մսած ըլլալու ես:

Սրբիդ իր ամբողջ մարմնով կը դողար:

— Հրեշտա՛կս, բան մը կ'ուզե՞ս խմել, երբ մարդ մսած է բան մը խմելը օգուտ կ'ընէ:

— Շնորհակալ եմ, տիկին, կակազեց Սրբիդ առանց աչքերը բարձրացնելու, ծարաւ չեմ:

— Եթէ կ'ուզես, քիչ մը հաց տամ քեզի, շարունակեց ծերուկ Ֆիբար:

Սրբիդ շարժումով մը կրկին մերժեց:

— Այն ատեն, սիրունիկս, քանի որ ոչ անօթի ես և ոչ ալ ծարաւ, եկուր որ քու յարկաբաժինդ ցոյց տամ քեզի:

— Իմ յարկաբաժինս, բացազանչեց Սրբիդ, զըսպանակէ մղուածի պէս, ուրեմն ես հո՞ս պիտի մնամ:

— Այո՛ պղտիկս:

— Բայց չեմ կրնար մնալ հոս, աղաղակեց Սրբիդ, և Բարիդ կ'ուզեմ դառնալ:

— Օհօ՛, ըսաւ պառաւ կիներ, Բարիդէն շատ հեռու
ենք, և եթէ ճամբայ ելլես հոն երթալու համար՝ ոտ-
քերդ ճամբան ել մնան:

— Ո՛չ, ո՛չ, ես ուժ ունիմ վերադառնալու, թէեւ
հիմա յոգնած եմ քիչ ատենուան մէջ կրնամ հանգստա-
նալ:

— Խեղճ աղջիկս, մրմնջեց պառաւը իրր թէ ցա-
ւակցութիւն յայտնելով:

— Այո՛, այո՛, ես շատ աղէկ կրնամ Բարիդ դառ-
նալ, ես կ'ուզեմ Լէոնը դանել անպայման...:

— Լէոն, ձեր սիրահարն է ան:

— Ուրեմն զայն չէ՞ք ճանչնար, հարցուց Սըրիզ
զարմացած:

— Ե՞ս, ո՛չ, գեղեցիկ ու հարուստ երիտասարդ մը
ըլլալու է, այնպէս-չէ՞:

Արժանապատուութեան կարմիրը Սըրիզի մինչեւ
ճակատը ցատկեց:

— Ա՛հ, ըսաւ ան, ուրեմն ո՞վ կը կարծէք զիս:

— Քե՞զ, ըսաւ պառաւը, քեզ կը նկատեմ դեռատի
ու գեղանի տղջիկ մը, սր կրնայ քմահաճոյքներ ունե-
նալ:

— Տիկի՛ն, պօռաց, Սըրիզ այլայլած:

Յետոյ սոսկալի կասկած մը անցաւ իր ուղեղին
մէջէն:

— Բայց ըսաւ, եթէ զայն չէք ճանչնար, ըսել է
թէ ուէ բան չէք գիտեր:

— Ե՞ս, հարցուց ծերուկը, և ի՞նչ կ'ուզէի որ
գիտնայի:

— Խնչպէս, ուրեմն Քօլար ձեզ չէ՞ ըսած թէ զիս
հոս բերած են, որովհետեւ վտանգի մէջ կը գտնուի
Լէոնը, իմ նշանածս:

— Քօլարն է ասոնք քեզի ըսողը:

— Այո՛, տիկին:

— Եւ դուն ալ հաւատացիր:

— Ուրեմն ճշմարիտ չէ՞, մրմնջեց Սըրիզ, խելա-
յեղ:

Պառաւը կը շարունակէր խնդալ:

— Աւանտիկն մէկն է այդ Քօլարը, հաւատացէք:

— Տիկի՛ն, տիկի՛ն, աղաչեց Սըրիզ, ի սէր Աս-
տուծոյ, ըսէք ինծի, ինչ որ գիտէք, ըսէք թէ ինչո՞ւ
հոս կը գտնուիմ և թէ ինչ ընել կ'ուզեն ինձ:

— Լա՛ւ, ըսեմ, պզտիկս, պատասխանեց ծերուկը
իր սոսկալի կեղծ անուշութիւնովը, որ դեռատի աղ-
ջըկան արիւնը կը սառեցնէր: Գեղեցկութիւնդ աչքին
է զարկած պատուաւոր, գեղեցիկ ու հարուստ պարոնի
մը, որ... կը հասկնաս...

— Ա՛հ, աղաղակեց Սըրիզ, սխալ է, տիկին, սը-
խալ է, բայց ոչ իրանունք ունիք, այո, այո՛, բայց
օգնութեան հասան, երիտասարդ պարոն մը աղատեց և
Քօլարի խնամքին յանձնեց զիս:

— Լա՛ւ, ըսաւ Ֆիբար, հրէշային ժպիտով, երիտա-
սարդը ծերուկին ձեռքէն առած է քեզ... ահա ամէնը...
այն պարոնն է, որուն մասին քեզի կը խօսէի, քեզի
Քօլարի խնամքին յանձնողը և ահա անոր տանը մէջ
կը գտնուիս...

Սըրիզ աղաղակ մը արձակեց և գետինը ինկաւ
անզգայ:

է .

ՀԱՐՑԱՔՆՆԻՉ ԴԱՏԱԻՈՐԸ

Քանի մը վայրկեանի համար թողունք Սըրիզը և դառնանք Ֆէրնան Ռօշէի, զոր Պաքարայի սենեակին մէջ ոստիկանական քօմիսէլին կողմէ ձերբակալուած պահուն ձգեցինք:

Իսանը չորս ժամէ ի վեր իրարու յաջորդող պատահարները այնքան տարօրինակ էին, որ Ֆէրնան ինքզինքը նախապէս մղձաւանջի մէջ կարծած և ուզած էր արթննալ այդ մղձաւանջէն:

— Պարոն, ըսաւ քօմիսէրը, ձեր կողմէ ցոյց տրուելիք ունէ ընդդիմութիւն ձեր ղիրքը աւելի հաստատելու պիտի ծառայէ: Եթէ ճշմարիտ է թէ, ինչ որ ամբողջ սրտովս կը մաղթեմ, դուք յանցանք չունիք, արդարութիւնը, վստահ եղէք, ձեզ անմիջապէս ազատ պիտի արձակէ:

Դրան առջև սպասող կառքը ղրին դայն և քօմիսէրը նախապանին ըսաւ.

— Դէպի ոստիկանատուն:

Սովորաբար, հասարակ գողութիւններու ատեն քօմիսէրը ինք չէր որ ձերբակալութեան կ'երթար, այլ ոստիկաններէն մին կը ղրկէր, բայց ներկայիս խնդիրը մեծ գողութեան մը վրայ կը կայանար, որով ոստիկանական տնօրէնը քօմիսէրը ղրկել հարկ տեսած էր:

Ֆէրնան, ուժասպառ կը խորհէր այն անդուզին վրայ ուր ինկած էր անգիտակցութեամբ: Նախ Հէրմինի տնակի նամակն էր որ իր երեսակայութեանը մէջ կը պատկերանար. յետոյ պ. տը Պօրբէի գանձին բանալիներն էին զորս Սէն Լուի փողոցը երթալու աճապարանքին մէջ միասին առած էր. ու ասիկա իրեն դէմ զցուելիք ոպացոյցներուն ամենէն զօրաւորն էր: Յետոյ կը մտածէր իր անցուցած սոսկալի գիշերուան վերայ, այդ անձանօթ կնոջ տան մէջ, ուր չէր գիտեր թէ ինչ կերպով դացած էր և ուր ձերբակալուած էր ինք:

Ֆէրնան սրտի անհուն անձկութեամբ նշմարեց այն անդունդը որ բացուած էր իր և Օր. Պօրբէօի միջև:

— Ա՛հ, պիտի խնդենամ Աստուած իմ, ինչ յանցանք գործեցի որ զիս կը չարչարես այսպէս:

Ոստիկանական պաշտօնատունը հոռած էին:

Այս տագնապալի մտածումներուն խորը ընկղմած էր, երբ եկան իմաց տալու թէ հարցաքննիչ դատաւորին առջև պիտի տանէին զինքը:

Անիկա 35-40 տարեկան, ցուրտ և խիստ դէմքով պաշտօնակալ մըն էր որ իր լամբակին վրայ Պատուոյ Լէգէոնի ժապաւէնը կը կրէր:

Երբ Ֆէրնանը բերին, ոտքի վրայ էր ան:

— Նստեցէք պարոն, ըսաւ երիտասարդին:

Ֆէրնան հնազանդեցաւ, իսկ հարցաքննիչը եկաւ նստիլ իր գրասեղանին առջև:

— Դուք Ֆէրնան Ռօշէ կը կոչուիք, ըսաւ թղթածրարը պրպտելով, ծնած էք Բարիզ, 182...ին:

— Այո՛, պատասխանեց Ֆէրնան հանդարտօրէն:

— Ահա թէ ինչ են ձեր նկատմամբ իմացուած իրողութիւնները: Լսեցէք, Երէկ, առտուան ժամը տասին, ձեր պետը, ստիպուած ըլլալով բացակայիլ, ձեզ առանձին ձգած է իր գրասենեակին մէջ և ձեզ վստա-

հաճ է իր գանձին բանալիները, Այս գանձը, որուն հակալիշիւր տեսնուած էր առջի իրիկուն նախարարութեան ընդհանուր դաձապահէն կը պարունակէր երեսուն հազար ֆրանքի ոսկեղրամ և երեք հազար ֆրանքի արծեթուղթ:

— Ոչինչ գիտեմ սոյդ մասին, պարոն, ըսաւ Ֆէրնան, արկղը ընաւ բացած չեմ:

— Սակայն բանալիները ձեր քովը չէին:

— Այո, պարոն:

— Նոյն իսկ խուզարկուած տաննիդ ձեր վրայէն գտնուած են:

— Այդ ալ ճիշդ է, պարոն:

— Ձեր պետին մեկնումէն վերջ առանձին մնացի՞ք:

— Այո՛, ըսաւ Ֆէրնան նշանացի:

— Մարդը, զոր անկարելի եղաւ ինձ գտնել քիչ յետոյ ներկայացած է գրասենեակ, և բարապանի մը կողմէ ձեզ մօտ առաջնորդուած. ո՞վ էր այդ մարդը:

— Կ'երեւակայեմ թէ յանձնակատար մըն էր:

— Կը ճանչնայի՞ք զայն:

— Առաջին անգամ էր որ զայն կը տեսնէի:

Հարցաքննիչը Ֆէրնանը դիտեց խստօրէն.

— Ձգուչացէք, և մի ջանաք արդարութիւնը չըփոթեցնել, այս մարդը ձեր մեղսակիցը չէ՞:

— Պարոն, պատասխանեց Ֆէրնան յուզմունքով, բայց այնպիսի ձայնով մը ուրկէ կարծես ճշմարտութիւնը բացայայտ կը ցտար, կը վստահեցնեմ ձեզ թէ ունէ մեղսակից չեմ ունեցած ընտել, որովհետեւ անմեղ եմ և անգիտակ այն ոճրէն որով զիս կ'ամբաստանեն:

— Սակայն, ո՞վ էր այդ մարդը, ի՞նչ կ'ուզէր ձեզմէ:

— Նամակ մը կը բերէր ինձ:

— Այդ նամակը ուրկէ՞ կուգար:

Ֆէրնան սարսուռաց և աչքերը խոնարհեցուց:

— Պարոն, կակազեց, չեմ կրնար կասկածելի դարձնել պատուաւոր անուն մը, կ'նշ մը անունը:

— Այդ պատասխանին կ'սպասէի արդէն ըսա. դատուորը, և կը կարծեմ թէ այդ է ձեր պաշտպանութեան միջոցներէն մէկը: Օր. սը Պօրթէօի հետ պիտի ամուսնանայիք, այնպէս չէ՞:

— Պարոն, պարոն, ըսաւ Ֆէրնան:

— Բայց, ըսաւ գատաւորը, հոմանունի մը ունիք:

— Հոմանունի՞ մը, քացագանչեց Ֆէրնան:

— Այդ հոմանունին, զոր Պաքարա կ'անուանեն կիսաշխարհիկ կեանքի մէջ և որուն վայելքները ըստանալու համար ոսկիի ծանրութիւններ անհրաժեշտ են, հաւանական է որ, այդ կիւնը գոհացնելու համար է որ...

— Պարոն, ընդմիջեց երիտասարդը, նոյնիսկ երէկ, տակաւին չէի ճանչնար այդ կիւնը:

— Սակայն, անոր տանը մէջ ձերբակալուեցաք:

— Ճիշդ է, սակայն մինչև այս պահուս կ'անգիտանամ թէ ի՞նչպէս հոն գտնուեցայ:

— Պարոն, ըսաւ պատուաւորը խստութեամբ, մըտածեցէք որ խոստովանութիւնը ուրացումէն շատ աւելի լաւ է: Ձեր դիրքը կը ծանրացնէք:

— Պարոն, պատասխանեց Ֆէրնան խորունկ ճշմարտութիւն արտաբայտող ձայնով մը, սոսկալի գաղտնիքով մը այս գործ ծածկուած է, բայց կ'երդնում որ անմեղ եմ ես:

— Կը բողձամ որ այդպէս ըլլայ, բայց ի՞նչպէս հաշտեցնել իրարու հետ գողութիւնը, ձեր յանկարծական մեկնումը, ձեր անհետացումը քսանը չորս ժամուան չափ, և վերջապէս ձեր ձերբակալումը անպատիւ

կնոջ մը տանը մէջ: Այս ամէնը ինչպէ՞ս հաշտեցնել ձեր անմեղութեանը հետ:

— Աստուած մեծ է, ըսաւ Ֆէրնան, և այս պահուստն ան կը դատէ զիս, պարոն, անմեղ եմ ես:

— Հիմա, շարունակեց հարցաքննիչ դատաւորը, ոստիկանական սպայի մը և երկու գործակալներու առաջնորդութեամբ ձեր և Մօնսէյ փողոցի ձեր հոմանուն հիւն տունները պիտի երթաք. հոն ձեր և ձեր սիրուհիին աչքերուն առջև խուզարկութիւն պիտի կատարուի, եթէ թղթապանակը չգտնուի հոն ձեզ համար թեւեալացուցիչ պարագայ մը պիտի ըլլայ:

— Լաւ, պարոն, լաւ, աղաղակեց երիտասարդը, անմեղ եմ ես:

Դատաւորը զանգակը զարկաւ, սեւազգեստ մարդ մը ներս մտաւ. ոստիկանական սպան էր ան:

— Պարոնին ընկերացէք, ըսաւ դատաւորը, մեղմօրէն:

Ֆէրնան դատաւորը բարեկեց և դուրս ելաւ բարձրագլուխ՝ իր անմեղութեանը վրայ ժտահ: Մասնասէնեակին մէջ, պարզ հազուստներով երկու գործակալներ զինք չըջապատեցին:

— Պարոն, ըսաւ սպան քաղաքավար չեչտով մը, սովորաբար ամբաստանեալները ըսնատրկութեան կառքով և համազգեստաւոր գործակալներով կը տարուին, բայց պ. հարցաքննիչ դատաւորը բարի գտնուած է ձեր մասին և կը յուսամ թէ անտրտունջ պիտի հետեւիք ինձ:

— Կը խոստանամ, պարոն, ես անոնցմէ չեմ որոնք փախուստի միջոցներ կը փնտռեն առանց իրենց անմեղութիւնը փառաւորապէս երեւան ելած ըլլալու:

Վարը, փողոցին մէջ կառք մը կը սպասէր: Ֆէրնան նստաւ հոն սպային և երկու գործակալներուն հետ, որոնցմէ մին ըսաւ կառապանին:

— Մարէ փողոց թիւ 2:

Այս տունը, ուր Ֆէրնան կը բնակէր, հաղիւ երկու վարձակալներ ունէր, որոնք սովորաբար տունը չէին գտնուէր: Դռնապանը ծերուկ կին մըն էր, որ Ֆէրնանի երեք անձնութիւններու հետ գալը տեսնելով ունէ չփութութիւն չզգաց՝ որովհետեւ անոնք համազգեստ չէին կրեր:

Այսպէ՞ս առանց ուշադրութիւն գրաւելու Ֆէրնանի տեսնակը ելան, ուր մանրամասն խուզարկութիւն կատարուեցաւ: Խուզարկութենէն վերջ Ֆէրնան ժպտելով ըսաւ սպային.

— Կը տեսնէ՞ք, պարոն, ձեր փնտաւած թղթապանակը հոս չի գտնուիր:

— Ուրեմն Մօնսէյ փողոց երթանք, ըսաւ սպան, բայց կը ցուիմ որ նախապէս խուզարկութիւն չէ եղած Պաքարայի տունը, և թերեւս ամէն ինչ անհետացուցած է ան:

— Բնա՛ւ երբեք, պարոն, ըսաւ Ֆէրնան:

Կրկին կառքը նստան:

Այդ միջոցին Պաքարա դուրս ելած էր իր բնակարանէն Ֆաննիի ընկերակցութեամբ, և կեղծ բժիշկը զինք հիւանդանոց փոխադրելու վրայ էր, ուրկէ կ'երեւի թէ դուրս չպիտի ելլէր ան:

Պաքարայի մայրն ալ դուրս ելած էր այդ պահուն գնումներ կատարելու և ունէ տեղեկութիւն չունէր Պաքարայի սենեակին մէջ անցած գործածին մասին:

Տան մէջ երկու սպասաւորներ կային միայն:

Երբ ներս մտան բնակարանէն, սպան հրամայեց.

— Խուզարկութիւնը վարէն սկսինք:

Երբ խուզարկութիւնները կը շարունակուէին.

— Ահա տախտիկ այր մարդու վերարկու մը, զիտել տուաւ գործակալներէն մին:

Ֆէրնան, առջի իրիկուն մարած ատեն վերարկու-
մը կը կրէր, զոր ձերբակալութեան ատեն հագնելու
միջոց չէր ունեցած:

— Իմ է այս վերարկուն, ըսաւ Ֆէրնան:

Գործակալը վերցնելով զայն ըսաւ.

— Ծանր է, և կողմնակի գրպանին մէջ կարծեմ
առարկայ մը կայ:

— Չեմ կարծեր, ըսաւ Ֆէրնան հանդարտութեամբ,
եթէ երբեք բանալի մը չէ:

Ոստիկանութեան պաշտոնեան լաւ մը խուզարկեց
վերարկուն, և քովընտի գրպանէն թղթապանակ մը
հանեց դուրս:

Ֆէրնան դեղնեցաւ և աղաղակ մը արձակեց:

Գործակալը թղթապանակը սպային երկընցուց որ
անոր մէջէն չատ մը արժէթուղթեր երևան հանեց:

— Ահ, ըսաւ, ալ չեմ կարծեր թէ ամբաստանեալը
երկար ատեն կարենայ ուրանալ:

Ֆէրնան չպատասխանեց, մարած էր: Սըր Ուիլ-
եըմսի դժբխային հանճարը կը յաղթանակէր, և իր
զոհին անմեղութիւնը հաստատել անկարելի կը դար-
ձնէր:

Ը .

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մինչդեռ Սըր Ուիլեըմսի դժբխային ոգին այսպէս
մէկէն ի մէկ կը հարուածէր այս պատմութեան անձ-
նաւորութիւնները, որոնք կրնային խոչընդոտ կանգնիլ
իր նենգամիտ ծրագիրներուն, մինչդեռ Ֆէրնան գողու-
թեամբ ամբաստանուած, ձերբակալուած և բանտարկ-
ուած էր, մինչդեռ Պաքարա խիստ կերպով արգելա-
փակուած էր, մինչդեռ Սըրիզ զաղրելի պատաւին պահ-
պանութեանը տակ զրուած էր, վերջապէս մինչ բոլոր
անոնք որոնք կրնային Արման տը Քէրկազը Թէրէզայի
կամ անոր սղջկան հետքերուն վրայ դնել, այսպէս
տարօրինակ կերպով իրարմէ բաժնուած էին, ասդին
Արման տը Քէրկազ կը զբաղէր գտնելու այն կինը ո-
րուն պիտի վիճակէր հանգուցեալ Քէրմօր պառոնին
վիթխարի հարստութիւնը:

Վերջին անգամ թողուցինք զայն ճաշարանի մի-
ջադէպէն ետք, երբ Բօլսը իր արբանեակներուն հետ
կը դիտէր զանոնք պատուհանէն և երբ անոնք կ'անց-
նէին փողոցէն, Արման իր թեւը Ժանիի տուած, Լէօն
իր մօրը և որուն քովէն կը քալէր Սըրիզ:

Այսպէս Թամբլ արուարձանը հասան և կանգ ա-
նին Սըրիզի դրան առջև:

— Սիրելի մայր ըստ ծագկեգործունին գեղջկուհին, քիչ մը վեր չէ՞ք ելլեր:

— Ո՛հ, անշուշտ, այո՛, պատասխանեց Լէոն փութկոտութեամբ:

— Բարի Սըրիզ, ըստ ժանն, ժամանակը ուշ է և ես ալ քիչ մը տկար եմ, ուստի ներեցէ՛ք որ բոժնուիմ ձեզմէ:

Լէոն, որ այնպէս կը կարծէր թէ Արման տը Բէրկազ գործաւոր մը ըլլալու էր, ձեռքը անոր երկնցուց:

— Մնաք բարով, սիրելի ընկեր, ցտեսութիւն ընդհուպ, վասնզի նորէն պիտի տեսնուինք, այնպէս չէ՞:

— Անշուշտ, պատասխանեց Արման:

— Ես Լէոն Բօլան կը կոչուիմ, Պուրպօն վիշլնէով կը բնակիմ, և Շարօն փողոց, եփենագործ Պ. Կրօի քով կ'աշխատիմ:

— Շատ լաւ, ըսաւ Արման, իսկ ես Բիւլթիւր Սէն Գաթէրին փողոց կը բնակիմ, Պ. տը Բէրկազ կոմսին տունը: Եթէ երբեք պէտք ունենաք ինձ, եկէ՛ք տեսէ՛ք զիս և նախապէս Պասթիէնին իմաց տուէ՛ք:

— Պիտի դամ, ըսաւ Լէոն, որ այնպէս կարծեց թէ Պասթիէն է Արմանին անունը և թէ պաշտօն մը ունենալու էր ան Պր. Կոմսին քովը:

Երկու մանկամարդ աղջիկները ողջագործեցան, իսկ Լէոն Արմանին ձեռքը սեղմեց և բաժնուեցան իրարմէ Սըրիզի տան առջևէն:

— Ուրեմն, ո՛ւր պէտք է որ առաջնորդեմ զձեզ օրիորդ, ըստ Արման ժաննի:

— Մէսլէյ փողոց, պատասխանեց ան:

Ու սկսան քալել այն երիտասարդներուն նման, որոնք մէկ ժամ առաջ անձաւթ էին իրարու, և որոնք սակայն մէկ քանի բառեր փոխանակելէ վերջ կարծես չեն ուզեր բաժնուիլ իրարմէ:

— Լաւ կը ճանչնա՞ք օրիորդ Սըրիզը, հարցուց Արման վարանուով:

— Բարեկամութեամբ կ'ապուած եմ անոր հետ, այն օրէն ի վեր երբ ան իր հօրը հետ կը բնակէր այն տանը մէջ ուր ես ալ տակաւին կը բնակէի իմ մօրս հետ, պատասխանեց ժանն հառաչելով:

— Բայց սակայն, դիտել տուաւ Արման, ինձ կը թուի թէ ձեր դաստիարակութիւնը...

Ժանն հառաչեց:

— Ծշմարիտ է պարոն, ըստ, բայց Սըրիզ շատ ազնիւ սիրտ մը ունի... բարեսիրտ և սիրուն արարած մը... և անկէջ զատ կան պարագաներ...

Ու ժանն այնքան խորապէս հառաչեց որ պ. տը Բէրկազ վերջապէս դուշակեց այն ցուալի կացութիւնը, ուր ինկած էր գեղեցիկ ու մանկամարդ աղջիկը:

— Միթէ որրուհի՞ մըն էք:

— Աւա՛ղ, պատասխանեց, մայրս մեռած է, քանի մը ամիսէ ի վեր:

— Եւ ձեր հայրը...

— Ան ալ մեռած է, պատերազմի դաշտին վրայ սպաննուած, պատասխանեց ժանն յուզուած ձայնով:

— Սիրելի՛ օրիորդ, մըմջեց Արման, և մէկ քանի վայրկեանի լռութիւն մը հետեւեցաւ այս բառերուն:

Այսպէս մինչև Մէսլէյ փողոց հասան՝ ժաննի դրան առջև:

— Մնաք բարով, պարոն, ըստ ձեռքը երկնցնելով: Շնորհակալ եմ ձեզ, Մանաւանդ այն ծառայութեանը համար, զոր մատուցիք մեզ:

Արման տուաւ մանկամարդ աղջկան ձեռքը և յարգական վայելչութեամբ մը շրթունքներուն տարուէր զայն. յետոյ լոկի բարեւեց զայն և բաժնուեցաւ առանց ուշի քան ըսել համարձակելու:

— Անօրինակ բան է այս, մրմնջեց Արման այն գիշեր անկողին մտած պահուն, միթէ երիտասարդ եմ տակաւին. կա՞յ տակաւին սիրտիս խորը թել մը որ դեռ թրթռացած չըլլայ:

Հետեւեալ օրը, պ. տը Բէրկազ, յուզեալ և գրեթէ անքուն գիշերէ մը վերջը, կանչեց Պասթիէնը իր անկողնի սնարին քով.

— Վաղեմի բարեկամս, ըսաւ, հիմա պիտի հագնիս քու կապոյտ բլտէնկոթըդ այնպէս մը որ յիշեցնել աաս զինուորութենէ դադարեալ վիճակդ և պիտի երթաս Մէսլէյ փողոց, թիւ 11 տեսնելու թէ վարձու բնակավայր մը կա՞յ հոն:

— Խիստ լաւ, ըսաւ Պասթիէն, որ կէտ տու կէտ կը գործադրէր Արմանի հրամանները, և ամենեւին առարկութիւն չէր ընել անոնց:

— Եթէ չըլլայ, շարունակեց պ. տը Բէրկազ, գռնապանին ձեռքին մէջը տասը ոսկի պիտի դնես, որպէս զի իր վարձակալներէն մին՝ քսան և չորս ժամէն, տունէն հանել տայ. միշտ այդ բանին պատրաստ վարձակալ մը կը գտնուի, եթէ վարձքը վճարուի:

— Այո, ըսաւ Պասթիէն, գլխու նշանով մը:

— Այդ բնակավայրը գտնելէ յետոյ, հոն՝ քանի մը տեսակ կարասիներ բերել պիտի տաս. և դուն ալ պիտի տեղաւորուիս քու Պասթիէն անունովդ, դուն որ զինուորականութենէ դադարեալ պաշտօնեայ մըն ես:

— Խիստ լաւ, վերջը:

— Այն տան մէջ կը բնակի ազջիկ մը որ ժամն կը կոչուի, և որ կը շահագրգռէ զիս. Նախ և առաջ տեղեկութիւններ պիտի առնես անոր մասին. Եթէ համոզուածիս պէս դժբախտութեան մէջ ինկած և դարձեալ պարկեշտ ու անբասիր մնացած մանկամարդուհի մըն է, այնպէս մը պիտի ընես որ բարեկամութիւն

հաստատես անոր հետ: Տարիքդ կը ներէ քեզի այդ բանը, Գնա և ամէն պարագայի մէջ չուտ մը վերադարձիր, որպէսզի ըսես ինծի թէ՛ ինչպէ՞ս և ի՞նչ ըրած ես:

Այս հրահանգները և ծանօթութիւնները Պասթիէնին տալէ վերջ, մեծ գիրք մը բացաւ. տեսակ մը խոչոր և խորհրդաւոր տառերով ծածկուած արձանադրութեան գիրք մը, և հոն գրեց սա նախադասութիւնները.

«Լէօն Ռօլան, ի Պուրպօն-Վիյլ-Նէօվ փողոց»:

«Սըրիզ, ի Թամբլ արուարձան»:

Ետոյ, էջին մէկ կողմը սա ծանօթութիւնը աւելցուց.

«Փնտռել թէ ինչ նպատակաւ, Նիքօլօ կոչուած այդ ստահակը և այն մարդը որ «Դարբին» կը կոչեն կոխ հանել ջանացած են Լէօն Ռօլանի հետ»:

Ետոյ պ. տը Բէրկազ գրասեղանին առջև նստելով, ուղեց իր թղթակցութիւններուն սկսիլ. բայց կարծես մանկամարդ աղջկան պատկերը իր առջեւէն չէր հեռանար. Այդ միջոցին Պասթիէն կրկին երեւցաւ:

— Էյ ուրեմն, հարցուց կոմսը ուժգնօրէն:

— Բախտը սքանչելի զուգադիպութիւններ ունի, պատասխանեց Պասթիէն: Այն մանկամարդ աղջիկը, որուն համար հետաքրքրութիւն ցոյց կուտաք, առաջաւոր մը չորրորդ յարկը կը բնակի: Ծիշդ միեւնոյն յարկին վրայ ուրիշ յարկաբաժին մը կար որ վարձու էր, 600 ֆր. կանխավճար տուի:

— Շատ լաւ ըրած ես, ըսաւ Արման:

— Խօսեցնել տուի գռնապանը, որ ըսաւ թէ մանկամարդ աղջիկը նոր փոխադրուած է հոն, թէ ժամն տը Պալտեր կը կոչուի, թէ լաւ դաստիարակութիւն մը առած կ'երեւի. կը բնակի պառաւ կնոջ մը հետ, որ շատ անձնուէր կը թուի անոր հանդէպ, 300 ֆրանքնոց յարկաբաժինի մը մէջ, ուր ոչ ոք զայն տեսնելու եկած է ցարդ:

— Ուրիշ:

— Դռնապանը ըսաւ նաեւ ինձ թէ երկու օրէ ի վեր ճրագ կը տեսնուի անոր քով գիշերը, ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ կ'աշխատի ան շատ մը մանկամարդ աղջիկներու պէս, որանք աղքատ ըլլալով կ'ուզեն իրենց արժանապատուութեամբը ապրիլ:

— Ամէնը աճապար, հարցուց Արման յուզմունքով:

— Դռնապանը, երբ ժամն այդ յարկաբաժինը վարձելու եկեր է, ուզելով անոր մօտին տեղեկութիւններ քաղել իր նախկին բնակած տունէն, իմացեր է թէ Օր. Ժաննի մայրը նոր է մեռեր, իսկ հայրը Ափրիկէի պատերազմին մէջ սպաննուած է եղեր. ու այս կերպով աղջիկը զրկուեր է ապրուստի միջոցէ: սակայն միշտ իր պատուով և արժանապատուութեամբ ապրեր է:

Որքան որ Պասթիէն խօսէր, պ. տը Բէրկագի սիրտը նոյն համեմատութեամբ կը սկսէր արտփել, ու անսակ մը գաղտնի ուրախութիւն կ'ուրուագծուէր իր դիմադիմերուն վրայ:

Պասթիէն գրեթէ ամբողջութեամբ առած էր այն մանրամասն տեղեկութիւնները, զորս գիտենք արդէն մանկամարդ աղջկան համեստ և աղնիւ կենցաղին մասին:

— Կ'երեւի թէ, աւելցուց Պասթիէն, օրիորդ տը Պալտէր դաշնակ մըն ալ ունի եղեր: Դռնապանը տեսած է զայն իր նախկին բնակավայրին մէջ, սակայն նոր բնակարանէն ներս մտնելը չէ տեսած բնաւ: Անշուշտ մանկամարդ աղջիկը վաճառած է զայն:

Արման փղձկեցաւ և մէկ քանի վայրկեան վերջ ըսաւ Պասթիէնի:

— Պասթիէն, նուազ չես գիտեր այնպէս չէ:

— Հարկա՛ւ ոչ, սիրելի Տէր իմ, այն միակ նուագարանը զոր երբեք տած ըլլամ, հինգ ոտնա-

չափ սլինգ մըն է, այսինքն զինուորական հրացան մը:

— Լաւ բարի Պասթիէն, դուն նուազ ալ պիտի սորվես, դաշնակ մը պիտի ոռնենաս դուն:

Պասթիէն զարմացական շարժում մը րրաւ:

— Նոյն իսկ հիմա պիտի երթաս Էրուրի խանութը, շտրունակեց Պ. տը Բէրկագ, և իրմէ պիտի ուզես քիչ մը հին ձեռով դաշնակ մը, գործածուած բան մը:

— Կարծեմ, կը հասկնամ, մըմնջեց վաղեմի զինուորը արտասուածոր, գերազնիւ և բարեւիրտ էք, սիրելի Տէր, միայն ինչպէ՞ս ընելու է որ այդ դաշնակը... Հպարտ ըլլալու է ան... Այս խեղճ օրիորդը... Գնդապետի մը աղջիկը... Կը հասկնա՞ք անշուշտ...:

— Ամենեին ոչ, ըսաւ Արման, դուն կէս մը միայն հասկցած ես: Այն դաշնակը զոր պիտի գնես, դուն պիտի պահես, միայն այնպէս մը պիտի ընես որ շատ կարախներ ունենաս, և խիստ փութկոտ երեւաս զանոնք տեղաւորելու համար...:

— Բայց, ընդմիջեց Պասթիէն, մարդ երբ դաշնակ մը կ'ունենայ, պէտք է զայն գործածելու եղանակն ու ձեւն ալ գիտնայ:

— Այդպէս չէ, այս դաշնակը որ հին ձեռով պիտի ըլլայ, յիշատակի նշխար մը պիտի ըլլայ քեզ համար, իբր թէ վերաբերած է քու սիրական աղջկանդ՝ զոր դուն կ'որոնցուցած ես: Թեթեւ ստախօսութիւն մըն է աս, վաղեմի բարեկամս, վասնզի դուն ինձմէ զատ զաւակ չունեցար, բայց Աստուած պիտի ներէ մեզի... Արդ, այդ դաշնակը գնելու համար իբր թէ տեղ չպիտի դանես և թերեւս դրացուհիդ հաճութիւն ունենայ իր սենեակին մէջ պահելու զայն մինչև որ տեղաւորելու համար տեղ մը գտնես...:

— Ա՛հ, պոռաց Պասթիէն, աղէ՛կ դուք, սիրելիք իմ աէր, կեցցէ՛ք...:

— Նախ և առաջ, զոհնանդանին միջնորդութեամբ պիտի ծանօթանաս անոր հետ և յետոյ իրեն պիտի ըսես թէ քու զաւակդ զոր կ'ողբաս, այս ինչ կամ այն ինչ տաղերգները շատ կը սիրէր և իբր թէ շատ կը փափաքիս զանոնք կրկին լսելու կը հասկնամ ըսածս...

— Այո՛, այո՛, ըսաւ Պատթիէն, հիմակ իսկ էրարի թանութը կը վազեմ, կ'երթամ:

— Գնա՛, ըսաւ Պ. տը Բէրկազ:

Ու մինչդեռ Պատթիէն դուրս կ'ելլէր, Արման գլուխը նորէն կուրծքին վրայ հակեց՝ մրմնջելով.

— Աստուած իմ, արդեօք պիտի սիրեմ՝ զայն:

Ու մինչդեռ այս կերպով կը մտածէր ան, իր աչքերուն առջև ներկայացաւ Մարթայի պատկերը, այն աղջկան՝ զոր այնքան սիրած էր, զոր ի զո՛ւր աշխատած էր Անտրէայի ձեռքէն ազատել և սակայն լինտութեամբ տարած էր յաղթանակը: Մարթայի պատկերին յաջորդեց կրկին ժամնի պատկերը, իր ախուր ժպտով և տոգոյն ու սիրուն դիմագծով:

Մարթայի յիշատակը ուրիշ յիշատակ մըն ալ արթնցուցած էր պ. տը Բէրկազի միտքին մէջ, Անտրէայի յիշատակն էր այդ:

Այս մարդը՝ որ իրեն կռուի ասպարէզ կարողաւ համար սոսկալի տղաղակ մը արձակած էր՝ դուրս ելած պահուն այն տունէն, ուր Ֆիլիբոն կոմսին տակաւին տաք դիակը փռուած էր, այս մարդը, զոր փնտռած էր ոճիրին յաջորդ օրն իսկ թերեւս դարձի բերելու համար զայն, բայց անոր հետքը կորսնցուցած էր:

Արման տը Բէրկազ շատ լաւ կը ղգար որ վէճը չէր վերջացած երբեք իրենց միջև, և այդ մարդը օր մը չէ օր մը Բարիդի մէջ դարձեալ երեւան պիտի գար իր կռիւի հրաւերը կրկնելու:

Մինչև այդ պահը, Արման հաճոյքով և հաստատա-

մը տութեամբ սպասած էր իր թշնամիին, սա համոզումով թէ ոճրագործութիւնը միայն ընկճուելով կրնայ վերջանալ:

Բայց այդ վայրկեանին, երբ Մարթայի յիշատակը կուգար ժամնի յիշատակին խառնուելու, անվեհեր ու քաջարի Արման տը Բէրկազ, սոսկալի սարսուռէ մը բռնուեցաւ:

— Աստուած իմ, մրմնջեց, եթէ ես այս աղջիկը սիրեմ, լաւ, բայց եթէ այս մարդը նորէն երեւան գայ... եթէ ան գուշակէ իմ այս նոր սէրս... եթէ այս պարկեշտ, անբասիր ու առաքինութեան պէս միամիտ աղջիկը, օր մը իր ճամբուն վրայ գտնէ այս ապականիչը ու պիղծը, այս ամբարիշտը, որ մեռցուց իր մայրը որ իմ ալ էր, և հրապուրեց այն կինը զոր կը սիրէի ես...

Ու Արման այս մտածութենէն շոգողալէ վերջ, իր միտքին և սիրտին մէջ բարկութեան յոռկարծական փոթորիկ մը պայթեցաւ:

քառի, ասկից վերջը, առաւօտները կանուխ պիտի
ելլեմ:

— Առաւօտուն կանուխ պիտի ելլէք... Ինչ ընե-
լու համար...

— Ահ, ըսաւ Ժանն, գաղանիք մըն է սա, զոր
պիտի վստահիմ քեզ:

— Գաղանիք մը...:

— Բարի ժէրթրիւտս շարունակեց Ժանն, ինձ
համար սաստիկ տանջանք մըն է տեսնել որ դուն
կ'աշխատիս ստակ վաստկելու համար, մինչ ես...:

— Աշխատութիւնը իմ կեանքս է, սիրելիս, ու
ամենամեծ ուրախութեամբ է որ կ'աշխատիմ ես:

— Նոյն բանն է ինձ համար ալ: Երբոր չեմ աշ-
խատիր, կարծես թէ կը տանջուիմ:

— Դուք աշխատելու կարողութիւն չունիք, օ-
րիորդ, պոռաց պառաւ աղախինը ուժգնօրէն: Այսու-
հանդերձ, եթէ կ'ուզէք զբաղիլ, չունի՞ք միթէ ձեր
ներկատուիք, ձեր գիրքերը, ձեր...:

Ժէրթրիւտ, յանկարծ կանգ առաւ, յիշելով որ
գոչնակը ծախուած է:

— Բայց, ըսաւ Ժանն ինչէպէս որ գիտես, երէկ
Սըրիզը տեսնելու գացի, ան խոստացաւ գործ տալու
ինձ:

— Յիսուս Գրիստոս, պոռաց կրկին Ժէրթրիւտ
վրդովուած, դուք աշխատի՞ք, օրիորդ, դուք վաստ-
կիք ձեր օրապահիկը քանի որ ես հոս եմ, ողջ եմ, ո՛չ
բնաւ երբեք...:

— Աշխատութիւնը ինձ համար գեղեցիկ զբաղում
մը պիտի ըլլայ: Դուն գիտես արդէն թէ շատ լաւ կ'ա-
սեղնագործեմ, Սըրիզ ինձ համար ասեղնադործութեան
զբաղում պիտի հայթայթէ, այդ գործը կարգադրուած
լինցած է:

Թ .

Ժ Է Ր Թ Ր Ի Ի Տ

Աւելի հեռու երթալէ առաջ, վայրկեան մը Մէսլէյ
փողոց երթանք, և Օր. տը Պալտէրի համնատ բնակա-
րանէն ներս մտնենք:

Հետեւեալ առտուն իսկ այն օրուան՝ ուր Արման
մինչև իր քնակարանը առաջնորդած էր Ժաննը, Ժէրթ-
րիւտ, որ մանկամարդ աղջկան թէ սպասուէին էր և
թէ խնամարկուն, հազիւ ելած էր անկողինէն, երբ տե-
սաւ Ժանն արդէն իսկ հագուած և գլխարկը դրած:

— Յիսուս Գրիստոս, պոռաց խեղճ պառաւը, ի՞նչ
ունիք, օրիորդ, ինչո՞ւ ոյսպէս առաւօտուն կանուխ
ելած էք:

— Կանուխ արթնցայ և կանուխ ելայ անկողնէս,
սիրելի Ժէրթրիւտ:

— Ինչպէ՞ս, ձեր սենեակին մէջ, առանց կրակի,
ի՞նչ անխոհեմութիւն է այս:

— Պահ, ըսաւ Ժանն ժպտելով, չմտեցայ...:

— Արդէն հարբուխ եղած էիք... բայց ինչո՞ւ հա-
մար չկանչեցիք զիս, ինչո՞ւ համար...:

— Ապահով եղիր, ըսաւ մանկամարդ աղջիկը, որ
հարբուխ չունիմ այլեւս... և որովհետեւ միշտ ժամա-
նակ կայ ինչ սովորութենէ մը ազատելու համար մա-

— Բայց, ուզեց առարկել ժէրթբիւտ:

— Այ մաիկ չեմ ընել, իսկ եթէ աակաւին յան-
դիմանես, կը լռեմ:

Ու ժամն թեթեօրէն գգուեց պառաւին ճակատը:

Ժէրթբիւտ ծռեց գլուխը և արցունք մը սրբեց:

— Աստուած իմ, միմիջեց, ինչո՞ւ չես զրկեր իմ
սիրունիկ հրեշտակիս քիչ մը այն երջանկութենէն՝ զոր
կը շնորհես այնքան սերիչներուն:

Ու աւելցուց բոլորովին բարձր ձայնով.

— Բայց ինչո՞ւ այդչափ կանուխ կ'ելլէք օրիորդ:

— Նախ սովորութիւն ընելու համար, երկրորդ՝
Սըրիզին տունը երթալու համար:

Եւ ժամն շուտ մը հագուեցաւ, ծածկեց իր սլա-
ցիկ հասակը սև քօղով մը որ աւելի կը գեղեցկացնէր
զինքը և զուրս ելաւ:

Գրեթէ ժամը ութն էր: Տասը վայրկեանէն ժամն՝
Սըրիզի վեցերորդ յարկը հասաւ: Երկու օր առաջ էր
այն դժբաղդ իրկուէն՝ երբ, իր քրոջ նամակէն խար-
ուելով, խեղճ աղջիկը Պ. տը Պօրթօի ձեռքերուն մէջ
պիտի իյնար:

Ժամնի հասած ատեն Սըրիզ արդէն գործին գլու-
խըն էր, սարեակի մը պէս կրգելով և իր մօտալուտ
երջանկութեան վրայ մտածելով:

— Բարի եկաք, ըսաւ ժամնի, երբ այս վերջինը
ներս մտաւ:

— Գիտես, անշուշտ, բարի Սըրիզս, որ այս պա-
տու սա ասեղնագործութեան խանութը պիտի երթա-
յինք:

— Այո՛, այո՛, ըսաւ Սըրիզ, պատրաստ եմ եռ:
Միայն չեմ ուզել որ տեանն զքեզ, սիրելի օրիորդս,
գուք, ինձ պիտի սպասէք, փողոցին մէջ քիչ մը հեռուն
այնպէս չէ՞:

— Բայց ես չեմ սմչնար աշխատութիւնէն, ըսաւ
ժամն: աշխատութիւնը վսեմ բան մըն է:

— Հոգ չէ, ես իմ մասնաւոր կարծիքս ունիմ, պա-
տասխանեց Սըրիզ:

Երկու մօնկամարդ աղջիկները գուրս ելան և ժամ
մը վերջը ժամն իր տունը կը մտնէր յաղթական, պըզ-
տիկ ծրար մը ի ձեռին:

— Վերջապէ՛ս պիտի աշխատիմ, կ'ըսէր ժամն մը-
տովի և պիտի ակովեմ իմ բարի ժէրթբիւտս:

Չորրորդ յարկին վրայ հանդիպեցաւ զոնապանին:

— Բարեւ, ըսաւ ժամն:

— Դրացի մը պիտի ունենաք, օրիորդ:

— Պա՛հ, ըսաւ ժամն անտարբերութեամբ:

— Պատուանշան ունեցող ձեր պարոն մը, որ հոն-
գըստեան կոչուած զինուորականի մը գէմքն ունի, չա-
րունակեց չաղակրատ զոնապանը:

Ժամն սարսափ:

— Զինուորական մը, ըսաւ, հայրը վերջիջելով:

— Այո՛, օրիորդ, վաղը առտու իսկ հոս պիտի փո-
խադրուի:

Ժամն իր յարկաբաժինը մտաւ, բոլորովին երա-
զուն ու խոհուն և առանց շատ մտածելու իր նորեկ
դրացիին վրայ:

Ուրիշ զգացում մը կը տիրապետէր իր վրայ ա-
ռանց իր խկ կամքին:

Իրաւ է որ ըսած էր ժէրթբիւտին թէ սովորութիւն
ընելու համար կանուխ ելած էր աւտուն բայց ճմար-
տութիւնը սա է որ ամբողջ գիշերը բնաւ քնեցած չէր:

Ժամն քսան տարեկան էր՝ կենսունակութեամբ և
ոգեւորութեամբ լեցուն, իր սրտին սէրը ամբողջովին
իր մօրը նուիրած էր իր պատանեկութեան շրջակին:

Երբոր իր մայրը մեռաւ, իր գորովանքին առար-

կայ ընելու համար Ժէրթրիւսը միայն ունէր իր քովը: Բայց իր սիրտը չատ լայն կը զգար լսել այս սիրով գոհանալու համար:

Ժանն սկսած էր մտածել թէ թերեւս գտնուէր աշխարհիս վրայ վեհոգի մարդ մը, որ զինք դուրս քաշէր այս աղքատութենէն, և ինքնիրեն ուխտած էր սիրտին բոլոր թափովը սիրելու զայն, և իր հոգիին ամբողջ գորովանքովը շրջապատել անոր հոգին:

Ու այդ մտածումները արդէն իր սիրտին մէջ քանդակուած էին, երբ անակնկալօրէն Արմանի կը հանպէր, երիտասարդ թողաւորի մը նման գեղեցիկ Արմանին, որուն ազնիւ և քիչ մը մեղամաղձոտ դէմքը անհուն ակնածանք և գերադոյն քողցրութիւն կը ներշնչէին իրեն:

Հազիւ մէկ քանի վայրկեան անցուցած էր անոր հետ և հողիւ մէկ քանի բառ փոխանակած, և սակայն Ժանն ամբողջ դիչերը անոր վրայ մտածելով անցուցած էր, և իր անկողինին վարագոյրներուն ճեղքերէն, կարծես տակաւին կը տեսնէր Արման տը Քէրկաղի կէս մը ժպտուն և կէս մը երազուն դէմքը:

Առաւօտ եղած էր, և Ժանն, անծանօթ յուզման մը ենթարկուած, աչքը տակաւին չէր գոցած բնաւ:

Ու Սըրիզի քովէն վերագառնալէ ետք, Ժանն ամբողջ օրը անցուց երազելով, և միայն սթափեցաւ այն աղմուկէն, որ կուգար իր դրացի յարկաբաժինէն:

Պասթիէն և զոնապանը կը խօսակցէին իրարու հետ:

— Պարոն, կ'ըսէր զոնապանը, շատ կարասիներ ունիք, և երբեք չպիտի կարենաք այս դաշնակը և այս մեծ դարակը ձեր մասնատանեակին մէջ գետեղել:

— Եւ սակայն, ես չեմ կրնար զատուիլ իմ կարասիներէս:

— Պարոնը եթէ նուազող չէ կրնայ ծախել իր գաշնակը:

— Իմ դաշնակս ծախեմ, պոռոց Պասթիէն կեղծ յուզմունքով, որմէ Ժանն խարուեցաւ, իմ դաշնակս ծախեմ, իմ խեղճ աղջկանս գաշնակը... Ա՛հ, երբեք, բնաւ երբեք, տւելի լաւ է որ այս բոլոր կարասիները պատուհանէն վար նետեմ, քոն թէ այս դաշնակը ծախեմ...

Ժանն սարսռաց:

Մտածեց այս մարդուն, այս վաղեմի զինուորին վրայ, որ իր աղջիկը կ'ողբար, և որովհետեւ վիշտը երկու սրտերը կը միացնէ, մանկամարդ որբունին՝ որ իր հայրը կ'ուշար, յանկարծակոյն համակրութիւն մը զգաց այս հօրը նկատմամբ որ այլեւս զուտի չունէր:

Ու ոտքին ծայրերուն վրայ կոխելով դրան մօտ գնաց և կղպանքին ծակէն նայելով կրցաւ տեսնել իր նոր դրացին, Բարձրահասակ մարդ մըն էր ան, զինուորական ձեւով կոճկուած կապոյտ բրտէնկօթ մը հագած: Իր դէմքը ազնիւ էր ու բարի, իր ճակատը ողողուած էր ձերմակ մազերու խոսկոպիքներով: Ժանն կարծեց թէ իր հայրն է որ կը տեսնէ:

— Ո՛հ, ո՛չ, չեմ կրնար ձեռքէ հանել այս դաշնակը, կ'ըսէր ձերունի Պասթիէն, բայց Բարիզի մօտ աւարանոց մը ունիմ հոն փոխադրել կուտամ: Միայն թէ, որովհետեւ այդ տունը մինչև ապրիլի վերջը վարձուած է, այս տան մէջ վարձելու համար ուրիշ տեւէ տեղ մը կարելի՞ է գտնել արդեօք:

— Ո՛հ, ուրիշ տեղ չունինք, պարոն, ըսաւ զոնապանը, որուն ձեռքին մէջ Պասթիէն անշուշտ մէկ քանի գակի սահեցուցած էր նախապէս իր դատը լաւ պատրաստելու համար:

— Ինչպէ՞ս:

ժամն, երբ աւարացի, արտաստաթոր աշխրով
մօտեցաւ դրան ծակին և կրկին նայեցաւ Պատթիէին,
որ գլուխը ձեռքերուն մէջ առած, նստած էր այնպիսի
մարդու մը դիրքով, որ իր անցեալը կ'ընդհատարէ և
այդ անցեալի յիշատակին մէջ կը խորասուզուի:

Պատթիէն կը մտածէր ինքնիրեն.

— Աստուած իմ, սուա խօսեցայ, բայց եթէ ես
բնաւ աղջիկ զուտի մը ունեցած չեմ, գտած եմ մէկը
զոր իմ իսկ զաւկիս պէս կը սիրեմ. սիրտ մը, որ շատ
առաւարած է, և որուն, զուն, Աստուած իմ, զուն պէտք
է տաս իր երջանկութեան բոժինը այս աշխարհիս մէջ:
Երջանիկ ըրէ այդ մարդը, Աստուած իմ, և թող այս
հրեշտակն ալ, զոր կը սիրէ ան, իր կտորէն սիրէ զայն:

.....

Պատթիէն, այլևս ինկիւք բան մը չունէր Մէսլէյ
փողոցին մէջ: Ոտքի ելաւ, զուռը կրկնակի գոցեց և
զուրս ելաւ:

Ժամն անոր զանդաղ քայլերով սանդուխին աստի-
ճաններէն վար իջնելը իմացաւ:

Պատթիէն, փողոց համեւելով, երկամիւ կտուք մը
բռնեց և ճամբայ ելաւ:

Բաւար-Լա-Մէլ փողոցին անկիւնը մօտեցած պու-
հուն, անգլիական ձիերով լծուած չքեղ կտուք մը, հովի
նման անցաւ զէպի Պուլվար Սէն Մարթէն, երիտա-
տարդ մը կը կառավարէր զայն իր քով ունենալով կա-
ռապանը, բողբոջները խաչածնուած:

Պատթիէն իր կտուքին մէջէն ժամանակ ունեցաւ
նայելու թէ ձիուն, թէ կտուքին և թէ երիտասարդին:
Երբոր զէմ դիմաց եկան երիտասարդին հետ, Պատ-

թիէն սարսռաց և զարմացման աղաղակ մը խեղդեց կո-
կորդին մէջ:

— Աստուած իմ, ըսաւ, Աստուած իմ, Անտրէան
է, Մօրուքը և մազերը սեւցած են միայն:

Եւ ուժգնօրէն ըսաւ կառապանին.

— Հարիւր սու, ոսկի' մը. երկու ոսկի եթէ պէտք
ըլլայ, սա կտուքին ետեւէն վազէ, և աչքէ մի կորսն-
ցըներ զայն,

— Օ'հ, օ'հ, պատասխանեց կառապանը, եթէ պա-
րոնը կեղծ իշխան մը չէ և եթէ կը խոստանայ այդքան
վճարել, կրնայ վստահ ըլլալ որ պիտի կարենանք անոր
համեմել...

Ու կտուքը նետի մը պէս սուրալ սկսաւ...

Ժ .

Պ Ա Ս Թ Ի Է Ն

Այն երկու ոսկիները, զորս իբր պարգև կը խոստանար Պասթիէն, այնքան հրահրեցին կառապանը որ արդարեւ թռցնել կուտար իր ձին։

— Այսպէս, կը մըմնջէր Պասթիէն, Անտրէա խորտեալ մազեր ունէր, բայց մազերը կրնան ներկուիլ. անտարակոյս ինքն է, հոգիիս փրկութեանը վրայ կ'երգնում որ ինքն է։ Արդ, Անտրէա Բարիդի մէջ, Անտրէա պերճօրէն հագուած. Անտրնա շքեղ կառքերու մէջ, բոլոր ասոնք կը նշանակեն թէ հարստացած ըլլալու է ան։ Եթէ հարստացած ըլլայ, այս ճիւղը ամէն բանի կարող կ'ըլլայ, և իմ սիրելի Արմանս ալ վտանգի մէջ։ Ու Պասթիէն խորհրդածութեան վայրկեանէ մը ետք ըսաւ ինքնիրեն .

— Որչափ ատեն որ իմ գնդապետիս որդին Արմանս, այսպէս քաջարի է, վախճալիք բան մը չունիմ այս թշուառական Անտրէայէն։ Բայց... երբ իմ սիրելի Արմանս երջանիկ ըլլալու կէտին հասած է, չեմ ուզեր որ, այս սրիկան դայ և խանգարէ անոր երջանկութիւնը, ո՛չ, ո՛չ, պիտի սպաննեմ զինքը, հակառակ պարագային պէտք է Բարիդէն հեռանալ։

Պասթիէն ժամանակ ունեցաւ տեսնելու շքեղ կառ-

քը, որ կանգ կ'առնէր դրանը տոջէ այն մեծ ապարանքին, ուր Սըր Ուիլիեմս հաստատած էր իր բնակութիւնը։

Այն պահուն, ուր Պասթիէն նշմարած էր զինքը, ան Բիքբուս փողոցէն կը վերադառնար, ուր ներկայ գտնուած էր ձիերու աճուրդի մը, և ուր 2000 Փրանք համրելով-գնած էր անգլիական հիանալի մարուկ մը։

Սըր Ուիլիեմս նախագաւթէն ներս մտած պահուն, ձիուն սանձը նետեց կառապանին, և ոտքով անցաւ պարտէզէն։

Այդ վայրկեանին իսկ, Պասթիէն կ'անցնէր կառքի դրան սեմէն, կը մօտենար կառապանին որ ձիերը քահելու զբաղած էր, և կ'ըսէր անոր.

— Ներողութիւն, բարեկամ, կրնա՞ք ըսել ինձ թէ այս ձին ծախու է թէ ոչ։

Ու իր ձեռքը կ'անցնէր կենդանիին բաշերուն վըրայէն՝ զոր կը քննէր ձիէ ամենալաւ հասկցողի մը պէս։

— Այս ձին ծախու չէ, պատասխանեց կառապանը։

— Եւ եթէ լաւ գին մը տրուի։

Պասթիէն ոսկի մը սահեցուց կառապանին ափիս մէջ։

— Իրաւ է որ չեմ գիտեր, տէրս տեսէք։

— Ո՞վ է ձեր տէրը։

— Անգլիացի մըն է, Սըր Ուիլիեմս Պառոնը։

— Ո՞ւր կը բնակի։

— Հոն պարտէզին սա բնակարանին մէջ։

— Միթէ կառքը առաջնորդող երիտասարդն է։

— Այո՛, Տէ՛ր սպայ, ըսաւ կառապանը, չլացած

Պասթիէնի լամբակի կոճակէն։

Այդ պահուն Անտրէա հագուածները հանելով գիշերազգեստ մը կը հագնէր, երբ իր դրան տրուած երեք հարուածներ, այցելութիւն մը ծանուցին իրեն։

— Մտէ՛ք, ըսաւ զարմացած, վստօղի այդ պահուն ոչ ոքի կը սպասէր:

Դուռը բացուեցաւ և Պասթիէն ներս մտաւ:

Երեք տարի կար որ Անտրէա Բարիլէն հեռացած էր, բայց երեք տարուան ժամանակամիջոցը շատ քիչ փոփոխութիւն կ'ընէր ծերունիի մը դիմագծերուն վրայ: Պասթիէնի մազերը, տաք տարիներէ ի վեր արգէն ճերմկած էին, և ամենեւին ծերացած չէր ան: Սըր Ուիլիեմս ուրիշ շատ շուտ ճանչցաւ զայն:

Բայց Սըր Ուիլիեմս անզգայ մնաց. իր դէմքը ուրիշ բան չէր արտայայտեր բայց եթէ այն զարմացումը, զոր կ'ունենայ մարդ անծանօթ մը տեսնելով իր դէմ:

— Սըր Ուիլիեմս, հարցուց Պասթիէն, որ պառօնին անտարբերութենէն քիչ մը չփոխեցաւ:

— Ե՛ս եմ, պարոն, պատասխանեց Սըր Ուիլիեմս՝ բրիտանական թեթեւ չեչուով մը:

— Պարոն, ըսաւ Պասթիէն, որ մանրակրկիտ ուշադրութեամբ կը նայէր անոր, արդեօք պիտի բարեհաճի՞ք քանի մը վայրկեանի տեսակցութիւն շնորհել ինձ:

Սըր Ուիլիեմս նստարան մը ցոյց տուաւ իր այցելուին, այն բիրտ շարժումով՝ որ Անգլիացիներու միայն յատուկ է:

— Անտարակոյս ինքն է, կ'ըսէր Պասթիէն մտովի, անգլիական ճնշումէն զատ ձայնն իսկ անորն է:

Յետոյ կրկնեց բարձրաձայն.

— Պարոն, դուք անգլիական սքանչելի ձի մը ունիք:

— Այո՛, երկու հարիւր ոսկի վճարած եմ անոր համար:

Սըր Ուիլիեմս օտքի ելաւ, սիկառի տուփ մը առաւ զարդասեղանին վրայէն և Պասթիէնին հրամցուց. Բայց

իր ըրած երկու քայլին մէջ այնպիսի շարժում մը ըրաւ, որ Պասթիէն կրկնեց մտովի.

Այլ զստա՛ եմ որ ինքն է:

Իր երիաստարդութեան ժամանակ, Անտրէա ձիէն ինչալով բազուկը կոտրած էր, և առկէ իրեն այնպիսի շարժումն մը մնացած, զոր Պասթիէն շատ լաւ կը յիշէր:

— Ինքն է, միմիջեց Պասթիէն, անզգայաբար:

Այս խօսքին վրայ պառնը իր անզգայ դէմքը վազեմի զինուորականին դարձուց:

— Ի՞նչպէս, կը ճանչնա՞ք զիս... ըսաւ ամենամեծ հանդարտութեամբ մը:

— Այո՛, կը ճանչնամ ձեզի:

— Ա՛հ, չեմ կարծեր որ տեսած ըլլամ ձեզ ուրիշ տեղ մը:

— Դուք Սըր Ուիլիեմս պառն կը կոչուիք, այդպէս ըսած են ինձ:

— Այո՛, պարոն:

— Ձեր ունեցած մազերը անգլիացիի մը համար շատ սև են:

— Անգլիացի չեմ ես, Իրլանտացի եմ, պատասխանեց Ուիլիեմս հանդարտութեամբ:

— Աւելի կը կարծեմ որ, կրկնեց Պասթիէն պաշարիւն կերպով, Ֆրանսացի էք:

— Կը սխալիք, պարոն:

— Թերեւս Բէրլոլէն ծնած էք:

— Ո՛հ, ըսաւ պառնը գլխու նշանով մը:

— Ձեր հայրը, Սըր Ուիլիեմս, շարունակեց Պասթիէն որ օտքի նլած անոր երեսն ի վեր կը նայէր, ձեր հայրը կոմս Ֆիլիքսն կը կոչուէր:

— Կը սխալի՞ք պարոն:

— Ան ամուսնացած էր գնդապետ Քէրկազի այրիին

հետ, որ անդրանիկ զուտակ մը ունէր, այսինքն ձերեղ-
բայրը՝

— Եղբայր չունիմ պարոնս :

— Այն եղբայրը, շարունակեց Պասթիէն միշտ հան-
դարտ, կը կոչուի Կոմս Արման տը Քէրկազ, ինչպէս
որ դուք ալ Անտրէա գերկոմսն էք :

— Շատ սխալ, բնաւ երբեք կրած չեմ ես այդ ա-
նունը :

Սըր Ուիլիեմսի անտարբեր և պաղարիւն երեւոյթը
կը սկսէր շփոթեցնել վաղեմի զինուորը, որ սակայն
շարունակեց .

— Պարոն Անտրէա, բարեհաճեցէք մտիկ ընել
զիս . ձեր եղբայրը ձեզի փնտռել տուած է, հարցուցած
է ամէն կողմ, կանխաւ ներելով ձեզի և որոշելով նո-
րէն բանալ իր բազուկները, բաժնելու համար ձեզի հետ
իր հարստութիւնը . . . Իր գերագնիւ սիրտը անմատչելի
է ատելութեան և քինականորութեան . միեւնոյն մայրը
ունեցած էք դուք, և ան կ'ուզէ որ միեւնոյն յարկը
ունենաք բնակելու . . . և ես, վերջապէս գտայ զձեզ,
ինչո՞ւ համար ինքզինքնիդ կը պահէք տակաւին :

— Պարոն, ըսաւ Սըր Ուիլիեմս, կ'երգնում որ զիս
ուրիշ մարդու տեղ կը դնէք . ես չեմ ճանչնար Քէրկազ
Կոմսը . ես Անտէա գերկոմսը չեմ, և բնաւ երբեք ձեզ
տեսնելու պատիւն ալ ունեցած չեմ :

Անտրէայի անխռով երեւոյթին հետ Պասթիէնի
պաղարիւնութիւնը կը ս սէր հատնիր :

Նախ և առաջ խորամանկութիւնը գործած էր, խօ-
սած էր այն վիթխարի հարստութեան բաժանման մա-
սին, որ Քէրկազ կոմսին կը պատկանէր միայն, յու-
սալով այս հրապոյրի միջոցով, կրնար ստիպել Սըր
Ուիլիեմսը իր դիմակը վար առնելու . Պարապ յոյս :

Պասթիէն հակառակ իր տարիքին, հէրքիւլեան զօ-

րութիւն մը ունէր, և երիասարդ ու զօրաւոր քիչ
մարդ կ'որ որ անոր հետ կարենար մաքառիլ :

Բարկութեան փայլակ մը անցաւ իր աչքերուն
մէջէն և այնպէս տարօրինակ կերպով նայեցաւ Սըր
Ուիլիեմսի, որ ան ակումայ ստրաւոց, և ձեռքը տա-
րաւ գիշերազգեստին գրպանին մէջ, պզտիկ դաշոյնի մը
կոթին :

Սըր Ուիլիեմս բացարձակապէս մինակ կ'ապրէր իր
քնակ րանին մէջ, հետեւաբար Պասթիէն և պառնը
կատարելապէս պռանձին կը գտնուէին :

Մինչդեռ Ուիլիեմս պաղարիւն կերպով սիկառին
տուփը չըմընէին վրայ կը դնէր, վաղեմի զինուորը,
դրան առջև կոնգնած, նայուածքով իր խօսակիցը կը
քննէր :

— Դերկոմս Անտրէա, այլեւս երկար ժամանակ
չարաչար չպիտի գործածէք իմ համբերութիւնս, և ան-
միջապէս պիտի խոստովանիք որ բնաւ Սըր Ուիլիեմս
չէք կոչուիր :

— Ա՛հ, պարոն, պատասխանեց պառնը, անգլիա-
կոն պաղարիւնութեամբ, վերջապէս հանդարտ պիտի
թողո՞ւք զիս . կամաց կամաց կը սկսիմ ձեզ խնդ կար-
ծել :

— Խեղճ . բացաճանչեց Պասթիէն զօրաւոր ձայնով
մը, պիտի փորձեմ գիտնալ թէ արդեօք իրա՞ւ խենդ եմ :

Ու Սըր Ուիլիեմսի մօտենալով, զայն գրկեց իր
հոռիկու բազուկներով :

— Պարոն Կոմս Անտրէա, ըսաւ, ես ձեզմէ աւելի
զօրաւոր եմ, և երեք վայրկեանի մէջ կրնամ խեղդել
ձեզի : Այսպէս մի պոռչտաք երբեք . . . օգնութիւն մի՛
կոչէք . . . անօգուտ է :

Անտրէա միշտ իր գաշոյնին կոթը կը շոյէր, և
այնչափ հանդարտութեամբ, որ Պասթիէն վստահ էր թէ

ան պիտի ջանար ազատիլ իր սեղմումներէն և պիտի աշխատէր դաշոյնը մխելու իր կուրծքին մէջ:

— Զիս սպաննե՞լ կ'ուզէ՞ք, ըսաւ Անտրէա յուզումով, ուրեմն կատաղի խենդի մը հետ գործ ունինք:

— Կ'ուզեմ հանուեցնել ձեզի... պատասխանեց Պասթիէն:

— Ինչո՞ւ համար, հարցուց կեղծ անգլիացին, բանտարկեալ մըն եմ միթէ:

— Ո՛հ, բայց մարմիններնուդ վրայ նշան մը ունենալու էք, ոչինչ նշան մը, զոր պիծակ կ'անուանեն:

— Այսպէ՞ս կը կարծէք, ըսաւ ազնուականը քրքրած ժպտով, բայց միշտ ուժգին յուզում մը կեղծելով:

— Այո՛, ըսաւ Պասթիէն, հաւաստի եմ ասոր. սե բիծ մը ունենալու էք ձախ կողերնուդ վրայ, տղայութեան ժամանակնիդ տեսած եմ... ձեզի բոլորովին մերկ...

— Շատ բիծեր ունիմ, պատասխանեց Ուիլերմա, որ սքանչելի դիւրաշարժութեամբ սպորեցաւ և ազատեցաւ Պասթիէնի ձեռքերէն, պատռեց իր շապիկը և իր կուրծքը մերկացուց:

Կապիկի մը կուրծքին պէս մազոտ էր, ծածկուած էր շատ մը թուխ բիծերով: Պասթիէն լաւ կը յիշէր որ միայն մէկ բիծ պիտի ունենար ան: Այս պարագան բաւական էր խախտեցնելու այն խորին և հարստատ համոզումը, զոր ունէր վայրկեան մը առաջ Սըր Ուիլերմայի Անտրէան ըլլալուն մասին:

— Ինքը ըլլալու չէ, մոմնջեց:

Վաղեմի զինուորը չէր գիտեր որ քսակահատներու վաղեմի պետը, Լոնտոնէն մեկնած պտեն, իր խարտեաշ մազերը սեւի ներկած, իր վրայ գտնուող բոլոր մասնաւոր նշանները անհետացնելու հոգ տարած էր, և դիմած էր անգլո-հնդկ խաբեքաներէն մէկուն, որոնք

ոեւէ մարմնի վրայ զանազան այլանդակ նշաններ դրօշմելու սքանչելի արհեստը ունին:

Յետոյ, բախտն ալ ծառայած էր անոր: Իր կուրծքը, որ նախ և առաջ անմազ էր և այնպէս մնացած՝ մինչև քսան և հինգ տարեկանին, կամաց կամաց ծածկուած էր խորտեաշ աղուամաղով մը, զոր պատռնը իր մազերուն պէս սեւի ներկած էր: Ու հնդկին տրհասական բիծերը, այնչափ կատարելապէս կը նմանէին իր մանկութեան ունեցածին, որ անկարելի կ'ըլլար զանոնք իրարմէ զանազանել:

Պասթիէն իր սխալիլը նշմարելով տոգուեցած էր, բայց միւս կողմէ ուրախութեան զգացում մը ունեցաւ, մտածելով որ Անտրէան չէր ան և թէ հետեւաբար, Արման տը Գէրկազ չէր ենթարկուեր այլեւս ոեւէ վտանգի:

Սըր Ուիլերմա նմանութեան ոեւէ գիծ, չունէր Անտրէայի հետ, հետեւաբար, Պասթիէն բռնութիւն բանեցուցած կ'ըլլար անոր ունը մտնելով, անոր սպառնալով և վերջապէս նախատելով զայն. այդ միջոցին անցնող ըայրկեանները անձկութեան պահեր եղան Պասթիէնի համար:

Սըր Ուիլերմա և Պասթիէն լռութեամբ իրարու նայեցան:

Սըր Ուիլերմա լռութիւնը խզելով ըսաւ պազարին կերպով.

— Պարո՛ն, խնդութեան չափազանցութիւնէ մը բռնուած ըլլալ կ'երեւաք, որովհետեւ ինձ նկատմամբ ունեցած վարքերնիդ տարօրինակ է:

— Պարո՛ն, թոթովեց Պասթիէն, պաղատական ձայնով...

— Դուք իմ տունս կը մտնէք, առանց ով ըլլալնիդ ծանուցանելու, առանց նոյն իսկ ձեր այցեատման

ղրկելու, ինձ կը հարցնէ՞ք անքաղաքավար կերպով թէ ես չեմ այն ինչ Անտէա դերկումսը՝ որուն վրայ խօսողին իսկ իմացած չեմ և վերջապէս, երբ ես կատարեալ քաղաքավարութեամբ սխալած ըլլալնիդ կը յայտնեմ ձեզ, խենդի մը պէս վրաս կը յարձակիք։

— Պարոն... պարոն, բարեհաճեցէ՞ք ներել ինձ՝ մըմնջեց Պասթիէն զողորջուն ձայնով։

Արհամարհոտ ժպիտ մը անցաւ Ուիլիեմսի շըրթունքներուն վրայէն։

— Զիս նախատեցիք, ըսաւ։

— Պարոն, ըսաւ Պասթիէն պաղատելով, բարեհաճեցէ՞ք մտիկ ընել ինձ. թողութիւն ըրէ՞ք, վայրկեան մը մտիկ ըրէ՞ք ինձ։

— խօսեցէ՞ք, ըսաւ պառոնը իր արդուզտրդը շըտկելով և նստելով մեծ թիկնաթոռի մը վրայ, կը փափաքիմ որ կանոնաւոր բացատրութիւն մը տաք ինձ, ձեր անօրինակ վարմունքին մասին։

— Պարոն, կրկնեց Պասթիէն, այն մարդը՝ որուն կը նմանիք դուք կատարելապէս, թշուառական մըն է, անպատիւ մը, որ կարող է ամէն տեսակ ոճրագործութիւն ընել։

— Ասիկա կատարեալ շողոքորթութիւն մըն է ինձ համար, ըսաւ պառոնը հեգնօրէն։

— Այդ թշուառականը, այդ անպատիւը, խորթ եղբայր մը ունի, Բէրկազ կոմսը, որուն սիրտը այնքան Անտրէա կատաղի ատելութիւն մը ունիտած էր իր եղբորը դէմ, երեք տարիէ ի վեր դերկումսը աներեւոյթ եղած էր, բայց իրեն պէս մարդ մը դիւրաւ չի հրաժարի իր ատելութեան և վրէժխնդրութեան գործէն։ Հարկաւ օր մը կրկին երեւան պիտի ելնէ ան, և ես կը

վսխնամ այդ բանէն... Ա՛հ, չէք գիտեր թէ այդ մարդը որքան կարող մարդ մըն է պարոն։

Սըր Ուիլիեմս կարծես ամենամեծ ապշութեամբ մտիկ կ'ընէր։

— Բէրկազ կոմսը, որ զաւակիս պէս կը սիրեմ, կրկնեց Պասթիէն, կը սիրէ մանկամարդ աղջիկ մը, զոր անշուշտ այս թշուառականը պիտի ջանայ հրապուրել։

— Օ՛հ, ըսաւ Սըր Ուիլիեմս կատարեալ անտարբերութեամբ, թէ և ներքնապէս ուժգին յուզում մը կ'զգար։

— Վասնզի, վերջացուց Պասթիէն, այս մեծ անպատիւը, հրապուրելու սքանչելի գաղտնիքներ ունի, ան գիտէ կին մը իր հմայքներով ծածկել։ Դուք պիտի հասկնաք ուրեմն պարոն, որ ձեր անոր հետ ունեցած նմանութիւնը այնչափ անօրինակ է որ, նախ և առաջ համոզուելով թէ դերկումս Սնտրէան էք դուք, համարձակեցայ այդ կերպով վարուիլ ձեզ հետ։

Ու Պասթիէն, որու ճակատը ձերմակ մոզերով զարդարուած էր, որ իր լամբակին վրայ պատուանշան կը կրէր, Պասթիէն, որ ինքը մինակ ամբողջ բանակի մը առջեւէն իսկ ընկրկած չէր, Պասթիէն, մօտեցաւ Սըր Ուիլիեմսի և ներողութիւն խնդրեց անկէ։

Սըր Ուիլիեմս վայրկեան մը լռութիւն պահեց, յետոյ ըսաւ սառն չեչտով մը.

— Պարոն, հետաքրքրական պատմութիւն մըն էր որ պատմեցիք ինձ։ Բարեհաճեցէ՞ք ինձ տալ ձեր անունը և հասցէն, վասնզի ինչ որ պատմեցիք չապացուցաներ թէ դուք զրպարտիչ մը չըլլաք։

— Պարոն, ըսաւ Պասթիէն, որուն մազերը տընկուեցան։

— Կ'ըմբռնեմ, ըսաւ պաղտրիւնութեամբ Սըր Ուիլիեմս։

— Ես Պատթիէն կը կոչուիմ:

— Շատ լաւ, պարոն Պատթիէն, կը փափաքիմ գիտնալ թէ սո՛ւրը կը նախընտրէք:

— Ինչպէս որ կ'ուզէք, պարոն: Ես կը բնակիմ Քիւլթիւր-Սէն-Քաթէրին փողոց, Քէրկազի բնակարանին մէջ:

— Շատ լաւ, պարոն, ըսաւ պառոնը, միայն թէ անկարելի պիտի ըլլայ ինձ քառասունըութը ժամէն առաջ ձեզ ղրկել իմ վիաներս:

— Ձեր հրամանին պատրաստ եմ այն օրն իսկ որ ձեզ հաճելի կը թուի պարոն, պատասխանեց Պատթիէն: Վաղեմի ղինուորը գրպանէն այցեատոմս մը քաշեց հանեց, դրաւ զայն շրմինէին վրայ, առաւ գլխարկը և բարեւեց:

Պառոնը խոնարհութիւն ըրաւ իր կարգին, և մինչև բնակարանին արտաքին դուռը առաջնորդեց զայն:

Յետոյ, դակձաւ սիկառ մը վառեց, սրունքները կրակին առջև խաչածեւած և իր շրթունքներուն մէջէն ծաղրածու քրքիչ մը արձակեց:

— Օ՛ն անդր, մրմնջեց, պարոն Արման տը Քէրկազ, ձեզ շատ գէշ ծառայութիւն կ'ընեն կոր:

Եւ խնդալը շարունակելով, պառոնը աւելցուց.

— Ճշմարիտը ըսելով չէի գիտեր որ նորէն սիրահարուած էք, սիրելի եղբայր, թէև միեւնոյն ատեն կը գուշակէի որ միայն Մարթան ըլլալու չէր ձեր սէրին առարկան: Այս ագնիւ Պատթիէնը ինամքն ունեցաւ տեղեկութիւն տալու ինձ այդ մասին. և ես ալ պիտի օգտուիմ անկէ: Դուք Պատթիէնի վկան պիտի ըլլաք. անվիճելի է այս իրար պիտի տեսնենք, դէմ առ դէմ:

Յետոյ մէկ քանի վայրկեան լռութենէ վերջ, շարունակեց մեկուտի.

— Ա՛հ, նորէն կը սիրէ՞ք, Արման տը Քէրկազ, ա-

Յաւաստի բան մը որ պատճառ պիտի ըլլայ ձեր ուշադրութիւնը ուրիշ տեղ դարձնելու, քան թէ Քէրմօրի փառանգորդներուն մասին խուզարկութիւն կատարելու: Բայց, պարոն կոմս, վստահ եղէք որ պէտք եղած ատեն ձեր սիրոյ առարկան ալ պիտի աներեւութացուի: Եւ ընգծիջումէ մը վերջ շարունակեց.

— Բայց նախ և առաջ Պաքարայի, Ֆէրնանի և Պօրթօի հետ ունեցած փոքրիկ գործերնուս նային:

Արդ, այդ իրիկունն էր որ Սըր Ուիլեմս, Պաքարայի տունը վերադարձաւ և այս վերջինը գրեց Սըրի-զին որ Սէրքանթ փողոց երթայ պ. տը Պօրթօի ձեռքը իյնալու համար:

Եւ մինչդեռ բոլոր այս ղէպքերը տեղի կ'ունենային, անխոնջն Քօլար հետեւեալ ծանուցագիրը կը ղրկէր.

«Մանկամարդ աղջիկը, զոր Արման տը Քէրկազ կը սիրէ. Մէսլէյ փողոց կը բնակի, անունն է Օր. Ժանն տը Պալտէր, խիստ գեղեցիկ»:

— Լա՛ւ, ըսաւ Սըր Ուիլեմս, երբ Պատթիէնը սպաննեմ, սիրունիս պիտի ընեմ զայն:

Պատթիէն երբ Արմանի քով եկաւ, չափազանց յուզուած էր ու սոգոյն:

— Տարօրինակ բան, ըսաւ անոր, Անարէան տեսնել կարծեցի:

Այս անունը լսելուն Արման սարսուտց և տեղէն վեր ցատկեց:

— Անարէան, գոչեց, տեսա՞ր Անարէան:

— Ո՛չ, ըսաւ Պատթիէն, ան չէր, ան ըլլալու չէր:

Պ. տը Քէրկազ ափուռնեցաւ: Եւ ինք որ միշտ քաջ գտնեւած էր, երկիւղ զգաց լոկ անունէն իսկ այն մարդուն, որ իր առաջին սէրը խորտակած էր:

— Ժաման, կը մըմնջէր ինքնիրեն, եթէ ան Ժամանի հանդիպի...

Բայց Պատթիէն մանրամասնօրէն պատմեց անոր, ինչ որ պատահած էր, վստահեցնելով որ սխալած էր, և թէ նոյնութեան ու է գիծ չկար Անտրէայի և Սըր Ռելիքմանի միջև:

Այս խօսքերուն վրայ Արման քիչ մը սիրտ տուաւ:

— Տեսնենք, քիչ մըն ալ քու մասիդ մտածենք: Իմ մասին զգացած դորովդ ու գուրգուրանքդ քեզի այնչափ հեռուն տարած են որ վրադ ծանր կոխ մը հրաւիրած ես: Կը հասկնամ, բարեկամս. քու տարիքդ անձերու համար մենամարտը շատ ապուշ բան մըն է, և ատոր համար ես անմիջապէս պիտի երթամ տեսնելիլ այդ օտարականին հետ:

— Ձիս տարիքէս աւելի ծեր կը կարծէք պարոն կոմս, հազիւ վաթսունը հինգ տարեկան եմ տակաւին, և միևնոյն ատեն շատ առողջ, ապահով եղէք ատոր:

— Թող այդպէս ըլլայ, բայց չեմ ուզեր որ կռուիս քուն, աւելին ըլլալով ես պիտի կռուիմ քու տեղդ:

Պատթիէն ուտերը ցնցեց:

— Անդլիացին ինձ հետ է որ դործ ունի և ոչ թէ ձեզի հետ, հետեալսար...:

Արման տը քէրկազ հասկցաւ որ յամառ ծերունիի մը հետ գլուխ ելլելու միակ միջոցը խորամանկութիւնն է, ու այս կռիւին առաջը առնելու համար որոշեց միջոցներ խորհիլ:

— Շատ լաւ վերջը կը խորհինք այդ մասին, հիմա Ժամանի մասին խօսէ ինձ:

— Աւելի լաւ է այդ մասին խօսիլ, ըսաւ Պատթիէն և մանրամասնօրէն պատմեց ամէն ինչ:

— Շատ լաւ, ըսաւ Արման, կրկին Մէսէյ փողոց պիտի վերադառնաս, և այցելութիւն մը պիտի տաս այդ դեռուտի աղջկան, իբր իր դրացին և իբր իր հօրը բարեկամը: Եւ քու անոր մօտ եղած ատենդ ես քու յարկաբաժինդ պիտի գամ և պիտի զանգահարեմ: Զանգակին ձայնը լսածիդ պէս, ոտքի պիտի ելլես: Անտուրոկոյս Ժաման մինչև դուռ պիտի ընկերանայ քեզի, և ես դրան ճեղքուածքէն պիտի կարենամ տեսնել զայն:

— Կը հասկնամ, ըսաւ Պատթիէն, որ անմիջապէս ոտքի ելաւ և մեկնեցաւ:

Հազիւ Պատթիէն մեկնած էր, կոմսին սենեկապանը ներս մտաւ նամակով մը: Այն օրէն ի վեր, երբ Արման, ամէն ձևերու և ծպտումներու տակ Բարիդի ամբողջ փողոցներուն մէջ, թշուառներ կը փնտռէր զոնոնք մխիթարելու համար, և կը հետապնդէր չարագործներ, որոնք յաճախ կը խուսափին արդարութենէն, այդ օրէն ի վեր, Արման, տեսակ մը գաղտնի ոտտիկաններ ունէր, ընկերական ամէն դասակարգէ: Ամէն օր իրեն կը հասնէին մանրամասն և երկար տեղեկագիրներ, երբեմն պարկեշտ ընտանիք մը կ'ըլլար մխիթարութեան կարօտ, երբեմն խեղճ պզտիկ մը պաշտպանութեան արժանի և երբեմն ալ ոճրագործներ կ'ըլլային անոնք որոնք օրէնքէն կը խուսափէին սակայն անհրաժեշտ էր պատժել զանոնք:

Արման պատուեց բերուած նամակին պահարանը և հետեալը կարդաց:

«18 Հոկտեմբերին, ապանիական պատերազմին ատեն, Թէրէզ անունով դեռատի կին մը տարիքոտ կնոջ մը ընկերակցութեամբ, Մարլթ գիւղին մէջ կ'առանձնանար և յաջորդ ձմեռն ու գարունը հոն կ'անցընէր: Այս կինը յղի էր, այլի՞ մնացած էր թէ յանցանք մը

դործած էր. վերջին վարկածը աւելի հաւանական կ'երևի. Գաբրիէլ վերջը այս կինը աղջիկ դառակ մը ունեցաւ, որուն անունը Հէրմին դրին:

«Երկու կիները տարի մը եւս կեցան Մարթիթի մէջ, ուր մայրը իր զուկին կաթ կուտար: Յաջորդ տարուան Նոյեմբերին Բարիզ մեկնեցան: Մարթիթի մէջ զրոյց չըլեցաւ թէ դեռատի կինը պիտի ամուսնանար Բարիզի մէջ. այս զրոյցին գլխաւոր պատճառն այն էր որ իրենց մեկնումէն առաջ վերջին մէկ քանի ամիսնէն ըստ երեւոյթի մը որ նախարարութեան մէջ պաշտօնեայ մը ըլլալ կը թուէր, իրենց կ'այցելէ յաճախ»:

Նամակը կ'աւարտէր հոգի Արման մէկ քանի վայրկեան երազկոտ մնաց. յետոյ իր խորհրդաւոր դիրքին մէջ հետեւեալ տողերը գրեց.

«Փնտռել թէ, 18 Նոյեմբերին, նախարարութեան պաշտօնեայ մը թէրէզ անուն գեռատի կնոջ մը հետ ամուսնացած է, և թէ այս կինը Հէրմին անունով մանկան մը մայր եղած է»:

Գիրքը դրոյցէ վերջ, պ. տը Քէրկազ հաղուեցաւ, ոտքով ելաւ դուրս և ուղղուեցաւ դէպի Մէսլէյ փողոց, ուր արդէն Պասթիէն իրմէ առաջ գացած էր.

Պասթիէն նախապէս իր նոր յարկաբաժինը գացած էր, յետոյ Ժաննի դուռը զարկած. Օր. Ժաննի շատ երջանիկ կ'զգար ինքզինքը իր տրամադրութեան տակ դաշնակ մը ունենալուն համար, և Պասթիէնի մեկնումէն յետոյ դաշնակին առջև նստած և սկսած էր նուագել այն բոլոր կառնները, որոնք իր մանկութիւնը կը յիշեցնէին իրեն: Երբոր ձերունի զինուորը ներկայացաւ, տակաւին դաշնակին առջեւն էր ան, և զայն ընդունեց կարմրելով.

Պասթիէն իր երեւոյթէն, մանաւանդ պատուոյ լէգէոնի կոճակնն դատելով զօրապետ մը կը թուէր. հե-

տեւաբար Ժաննի ոչ մէկ վայրկեան կասկածեցաւ անոր իր հօրը բարեկամը եղած ըլլալուն մասին:

— Ներեցէք ինձ օրիորդ, ըսաւ յարգանքով մանկամարդ աղջկան ձեռքը համբուրելով, ներեցէք որ ձեր բարութիւնը չարաչար կը գործածեմ:

— Պարոն, ըսաւ Ժաննի ցաւած շեշտով մը:

Պասթիէն դաշնակը դիտեց:

— Չէք գիտեր որ որչա՛փ շնորհակալ եմ ձեզի, ձեր ցոյց տուած բարութեանը համար:

— Ծառայութիւն կը կոչէք միթէ տա. չէ՞ որ դուք իմ հօրս հին բարեկամը եղած էք:

Պասթիէն լռեց. յետոյ, իբր թէ ուզած ըլլար ցաւագին յիշատակներ հեռացնել իրմէ, խօսակցութիւնը տարբեր նիւթի մը վրայ դարձուց:

— Երկա՛ր ատենէ ի վեր կը բնակիք հոս, ըսաւ Պասթիէն:

— Ոչ. քիչ ատենէ ի վեր:

— Ոեւէ մարդ կը ճաշնա՞ք այս տունին մէջ:

— Ոչ ոք, շատ քաշուած կ'ապրիմ:

Ծերունի զինուորը մանկամարդ աղջիկը կը գիտէր, հմայուելով անոր ազնուապետական գեղեցկութենէն, անոր գեղեցիկ ձիւնաթոյր ձեռքերէն և նոյն իսկ անոր մեղմալձոտ արտայայտութենէն:

Մտովի կ'ըսէր թէ, եթէ ան իր գեղեցկութեան չափ առաքինութիւն ալ ունենար, Արման երջանիկ պիտի ըլլար զայն սիրելով, և Պասթիէն ուրախութենէն խայտաց մտածելով որ թերեւս օր մը տեսնէր այս գեռատի աղջկան իբր կին մասնելը կոմս տը Քէրկազի ազարանքէն ներս:

Ու այդ ուրախութենէն գինովցած Պասթիէն կը մտածէր նոյն իսկ խօսք բանալ Արմանի մօտին:

Իսկ Ժաննի, Պասթիէնի անունը լսած ատեն, իրեն

այնպէս թուած էր թէ այդ անուշը անծանօթ չէր հըն-
չէր իր ակաշխն, և հիմա միայն յիշած էր թէ Արման
լէօնէն բաժնուած ատեն ըսած էր անոր. «Նս կը բը-
նակիմ Բէրկազի ապարանքին մէջ Քիւլթիւր Սէն Բա-
թէրին փողոց, եթէ կ'ուզէք զիս տեսնել, դիմեցէք Պ.
Պասթիէնի»:

Այս վերջիշումին ատեն, Ժանն հրճուանքէն խայ-
տաց: Ու իր սիրտը սկսած էր արդէն բաբախել, երբ
քովի յարկաբաժինին զանգակին զարնուիլը լսեց:

— Ձեր դուռը կը զարնեն, ըսաւ Պասթիէնի:

Պասթիէն ոտքի ելաւ: Ժանն, Արմանի գուշակածին
պէս եկաւ մինչև դուռ, առաջնորդելու համար զայն,
բայց հազիւ թէ դուռը բացած էր, օրիորդ Ժանն տլժ-
գունեցաւ, և զգաց թէ իր բոլոր արիւնը սիրտին մէջ
կը խուժէր: Պասթիէնի դրան առջև նշմարեց երեսունէն
երեսունըհինգ տարեկան մարդ մը, բարձրահասակ, գե-
ղեցիկ, իր վերարկուն մէջ ամփոփուած, և Ժանն
կրցաւ նշմարել այն զոր արդէն կը սիրէր:

Արմանն էր ան:

Բայց ոչ թէ գործաւորի զգեստներ հագած Արմանը,
այլ այս անգամ կոմս տը Բէրկազը, որ Ժաննը տեսնե-
լուն պէս զարմացական շարժում մը ըրաւ, և բարե-
ւեց զայն յարգանքով:

Մանկամարդ աղջիկը խոնարհութիւն ըրաւ և ան-
միջապէս փակեց դուռը: Բայց Արման նշմարած էր ա-
նոր սարսուռը և իր հոգին ուրախութեամբ լեցունեցաւ,
ինքզինքը սիրուած զգաց:

ԵԱ.

ՊՕԺՕՆ ՓՈՂՈՑԻ ԱՊԱՐԱՆՔԸ

Երկու օրեր անցած էին այն օրէն ի վեր երբ Սըր
Ուիլիեմս Պասթիէնի այցելութիւնը ընդունած էր, Սէն
Լազար փողոցի իր բնակարանին մէջ, և անոր ծանու-
ցած էր թէ կ'ուզէր զէնքի միջոցաւ գոհացում աւելի-
րեն հանգէպ եղած անարգանքին:

Այդ երկու օրուան միջոցին բաւական դէպքեր
պատահած էին, զորս գիտենք արդէն:

Նախ Սըրիզ, ուիլիեմսի միջոցաւ պ. տը Պօբրէօէն
խլուած, Բօլարի միջոցաւ Բարիզէն դուրս հանուած և
այրի Ֆիլաբին հսկողութեանը յանձնուած էր:

Յետոյ, պ. տը Պօբրէօ, իր տանը մէջ խաղացած
նամակի այն սոսկալի կատակերգութիւնը, ուրկէ Հէր-
մին պիտի հարուածուէր:

Աւելի վերջը, Ֆէրնան գողութեամբ ամբաստան-
ուելով և Պաքարայի տան մէջ ձերբակալուելով, դա-
տապարտուած էր բանտարկութեան:

Վերջապէս, նոյնինքն Պաքարա, որմէ իսկ կը կաս-
կածէր Սըր Ուիլիեմս, Պլանշի տունը տարուած էր, ուր
քիչ ատենէն պիտի գտնենք զայն:

Ու ասոնցմէ ետք, Սըր Ուիլիեմս, Բօլարի միջոցով
Վարձուած ապարանքը փոխադրուած էր, որ Պօժօն փո-

դոց կը գտնուէր և որ անկէ առաջ ռուս իշխանի մը կողմէ բնակուած էր:

Պառոնը հոն փոխադրուած ատեն, իր տրամադրութեանը տակ ունէր կառքի սպասաւոր մը, կառուպան մը, խոհարարուհի մը և սենեկապան մը, միասին բերած էր նաև հինգ ձիեր, և երեք կառք, քուբէ մը, ֆայթօն մը և թիւպիւրի մը:

Իր փոխադրութեան հետեւեալ առտուն Սըր Ուիլ- երմա ժամը տասնին արթնցաւ, իր սուրճը խմեց, և հետեւեալ խօսակցութիւնը ունեցաւ ինքնիրեն հետ.

— Սըր Ուիլերմա, սիրելիս, ահաւասիկ մէկ ամսուան մէջ վաթսուն հազար Փր. ծախսեցիր. Լոնտոնի մէջ ծախսած ձի ձի կէսն է առ: Ժամանակն է միամիտ Բէրմարուէի տասներկու միլիոնները ձեռք ձգելու: Արդ, մինչև հիմա գործերդ բաւական լաւ գտցին, եթէ այս այսպէս շարունակէ, մէկ ամիսէն Օր. Հէրմին Պօբրէօի հետ ամուսնացած պիտի ըլլաս: Միայն թէ՛ համարձակ և միանգամայն խոհեմ ըլլալ անհրաժեշտ է. պէտք չէ մոռնալ որ, քու պատուական եղբայրդ, պ. Արման տը Բէրկազ կոմսը, աւանդապահն է այն տասներկու միլիոններուն, որոնց դուն կը ցանկաս...

Այս վերջին խօսքերը արտասանած պահուն, Սըր Ուիլերմա՝ կէս ժպիտ մը սահեցուց չրթունքներուն վրայէն:

— Ես խեղճ Արմանը, շարունակեց ինքնիրեն, ահաւասիկ խենթ սիրահար մը եղած է, Մէսլէյ փողոցի մանկամարդ և սիրուն աղջկան, և բաւական ալ յիմար, որ իր գաղտնիքը Պասթիէնին վստահած է:

Իսկով ծերունիներուն, որոնք աւելի եւս անգաղտնապահ կ'ըլլան փոքրիկ տղոց նման, Պասթիէն, ամենայն բարեմտութեամբ հաճեցաւ ինձ տեղեկութիւն տալ այդ սիրային պատմութեան մասին, և իրաւ ալ շատ բարեբաւաստիկ բան մըն է այդ ինծի համար, վասն զի բաւական շատ օգուտ պիտի քաղեմ անկէ:

Սաղայելական քրքիւ մը ընկերացաւ պառոնին այս խօսքերուն:

Պէտք է յիշէք, պարոն կոմս, կրկնեց, այն պահուն որ մենք իրարու հանդիպեցանք հօրս մահուան անկողնին առջև, և երբ դուք զիս դուրս կը վճռէիք այդ առնէն, ուրկէ ես ալ կը հեռանայի բարձրագլուխ, Բարիզը դոյց տուի ձեզ և գոչեցի ձեր երեսին. «ահաւասիկ մեր պատերազմի դաշտը»: Արդ, այդ պատերազմն է որ պիտի սկսիմ մղել ձեզի դէմ, և ժանն, այն մանկամարդ աղջիկը, դոր դուք, գուցէ արդէն բոլորովին ցած ձայնով ձեր կիներ կը կոչէք, ես պիտի ընեմ զայն, ե՛ս պիտի ընեմ իմ սիրունիս...:

Անշուշտ, եթէ Արման տը Բէրկազ կարենար տեսնել այդ վայրկեանին այն դժոխային ուրախութեան տարածեցուցիչ արտայայտութիւնը, վերջին աստիճան պիտի դողար և սարսափէր. և պիտի կարծէր թէ Մարթայի ուրուակներ իր առջեւ տնկուելով պիտի գոչէր իրեն. «Ձգուշացիր այս մարդէն, ճիւղ մըն է»:

Ձանգակի հարուած մը որ լսելի եղաւ բնակարանին խորէն և որ կը ծանուցանէր այցելուի մը գալուստը, ընգմիջեց Սըր Ուիլերմայի խորհրդածութիւնները:

— Ահաւասիկ Պօբրէօն, ըսաւ ինքնիրեն:

Եւ արդարեւ, մէկ քանի վայրկեան վերջ ներս մըտաւ գրասենեակին պետը, իր յուստենական կապոյտ զգեստով և ձերմակ վերարկուով:

Պ. տը Պօբրէօ ունէր համադարտ զիմագծեր և գոհ երեւոյթը մարդու մը, որուն համար ամէն բան իր ուղածին պէս կը քալէ:

— Բարի լո՛յս, սիրելի տներ, ըսաւ Սըր Ուիլերմա, մտաներուն ծայրը անոր երկնցնելով, ճշտապահ էք եղեր:

— Բոլորովին պարզ բան մըն է այս, պատասխանեց գրասենեակի պետը, լուրեր կը բերեմ ձեզի:

-- Տեսնենք, լա՛ւ լուրեր են :

-- Պատուա՛լա՛ն լուրեր, կ'ինս ու աղջիկս մեկնեցան :

-- Ո՛ւր :

-- Պրըթաներ գաղին ազգականութիւն մը տունը, որ Ֆէնէսթէրի մէջ զղեակ մըն է : Այդ վայրը այնքան հեռու տեղ մըն է որ, հոն մարդ ինքզինքը աշխարհի մէկ ծայրը կը կարծէ, և անշուշտ մեր սիրահարը ձանձրոյթը յանձն չպիտի առնէ, հոն երթալ փնտռելու համար զանոնք :

-- Ատոր համար, նախ և առաջ պէտք պիտի ըլլար, ըսաւ Սըր Ուիլերմս խնդալով, յանցաւորներու ատեանէն ազատիլ :

-- Եւ չպիտի ազատի, յայտնի բան մըն է տո, իբր յանցապարտումներն ահնարե է :

-- Ա՛հ, մըմնջեց պառնը ծաղրածու չեշտով մը, դուք ալ իմ կարծիքէս չէ՞ք, թէ արդարութիւնը անսխալ է և թէ իր ձեռքը միշտ ճշմարիտ յանցաւորին վրայ միայն կը դնէ :

-- Իմ կարծիքս ալ այդպէս է, ըսաւ Պ. տը Պօրթօ գերագոյն պաղտորիւնութեամբ մը :

-- Ուրեմն այսպէ՛ս, մեկնած են կիները, հէ՛ :

-- Այո՛, Հէրմին նախ և առաջ ուղեց մեռնիլ, գէթ կարծեց որ պիտի մեռնէր, բայց յետոյ որոշեց հետեւիլ իր մօրը, որուն ես էի որ խորհուրդ տուի մեկնիլ, աղջկան միտքէն հեռացնելու համար զայն ... :

-- Այդ միջոցը շատ լաւ է, սիրելի աներ, և չեմ կարծեր որ այս ճամբորդութենէն ետք ան ո եւ է բան պահէ իր սէրէն, Մարդ կը մեկնի մահուան բաղձանքը սիրտին մէջ, բայց զայն մոռցած կը վերադառնայ : Սիրոյ առաջին ու միակ զեղծափը ազատ օդն է, ուրիշ զեղ չունի ան :

-- Այսպէս ուրեմն, Հէրմին բժշկուած պիտի վե-

րադառնայ, և լ'անաւանդ, աւելի բժշկուած, երբ իմանայ Ֆէրնանի աւտղակութիւնը :

-- Պէտք չէ որ շուտ իմանայ սակայն, կիները այնչափ այլանդակ բնաւորութիւն մը ունին որ շատ անգամ իրենց սիրած մարդոց անպատուութիւնն ալ իրենց կը քաշէ զանոնք, փոխանակ հեռացնելու : Չխաղանք այս խաղը, և եթէ կարելի է, սպասենք եղեռնադատ ատեանին որոշումներուն :

-- Շատ լաւ, ըսաւ պ. տը Պօրթօ :

Միայն, շարունակեց Սըր Ուիլերմս, կա՞յ արդեօք միջոց մը, որ պզտիկ ճամբորդութիւն մը ընեմ դէպի Պրըթաներ : Դուք զիս կրնաք դրացի զղեակի մը տէրը ներկայացնել :

-- Ճիշդ ես ալ այդ մտածեցի : Մեծ բարեկամութիւն մը ունիմ ձերունի կէս-ազնուական օրիորդի մը հետ, որուն թոշուններուն բոյներուն վայրը, մերիններուն գտցած տեղէն հազիւ թէ երեք փարսախ հեռու է : Միակ միջոցն է աս : Մէկ ամիսէն առաջ իմ փեսաս կ'ըլլաք դուք :

-- Եւ դուք ալ այն ատեն ձեռք կ'անցնէք Սըրիդը :

-- Ամի՛ս մը, մըմնջեց Պօրթօ, որ ծիրանիի նման կ'որմբեցաւ. ամի՛ս մը սպասելու է... :

Եթէ կարենաք ութ օրուան մէջ զիս Հէրմինին հետ ամուսնացնել, ութ օրէն դուք ալ ծաղկեգործուհին ձեռք կ'անցնէք : Փոխանակութիւն ընդդէմ փոխանակութեան : Այս է իմ մէթոտա :

-- Բայց սակայն, դիտել տուաւ գրասենեակի գըլ-խուորը, դուք շատ լաւ գիտէք որ ես ամէն տեսակ շահ ունիմ աղջիկս ձեզ հետ ամուսնացնելուն մէջ, քանի որ միայն դուք գիտէք... :

-- Թէ ո՛ւր են ստաներկու միլիոնները : Ծճմարիտ է այս : Բայց բախտը անհասկնալի և անիմանալի յայտ-

նութիւններ ունի։ Այն մարդը որ տուտապաշտէ է այդ հարստութեան, իմ միջնորդութեամբ միայն կրնաք տեսնել։

— Ճիշդ ըլլալու է աս, մրմնջեց պ. տը Պօքրէօ, այս առարկութեան տրամաբանութենէն համոզուած։

— Արդ, կրկնեց Սըր Ուիլիամսը հատակերգակ դերասանի մը անպատկառութեամբը, եթէ ձեզ յանձնած ըլլայի մինչև հիմակ այս սիրուն Սըրիզը, զոր պաշտելու չափ կը սիրէք, թերեւս ուրիշ փետացու մը պիտի փնտռէիք, ձեր ուզածին պէս տէր ըլլալու համար տասներկու միլիոններուն։

— Կը մոռնաք դուք որ ես ձեր արբանեակն եմ։

— Ո՛հ, բայց երկու ապահովութիւններ աւելի աղէկ կ'ըլլային, քան միայն մէկ ապահովութիւն։ Արդ ձեզի պէս միամիտ մը՝ որուն գլուխը ուռած և փքացած է առփանքներով, ոտի ունենալու համար անպատուութենէն ալ, ծաղրելի ըլլալէն ալ անդին պիտի անցնի։ Դուք ինձ արբանեակի անհոգութեամբ կը ծառայէք գուցէ, բայց ես կ'ուզեմ որ բոցարձակ ջանքերով ծառայէք։ Կ'ուզեմ որ ես նախ և առաջ ամուսնանամ Հէրմինի հետ, Կ'երդնում իմ պառնի աստիճանիս վրայ, որ հարանիքիս պահուն իսկ դուք պիտի ունենաք Սըրիզը։

Պօքրէօ ճակատը ծռեց, մինչ իր սիրտը կը տրոփէր ու կ'ենար ուժգին անհամբերութեամբ մը։

— Այսպէս, շարունակեց Սըր Ուիլիամսը, պիտի կարենամ երթալ Պրըթաներ։

— Անմիջապէս, եթէ կ'ուզէք։

— Ո՛հ, տակաւին մէկ քանի օր գործ ունիմ Բարիդի մէջ... Բայց դուք, սիրելի աներ, դուք պէտք էիք նախարարութենէն արձակուրդ մը խնդրել և երթալ ձեր կնոջ քով։ Հոնիէ ամէն օր նշանածիս բարո-

յական վիճակին վրայ պղտիկ տեղեկագիր մը կը ղըրկէիք ինձ, և ճամբաները կամաց կամաց կը պատրաստէիք։

— Շատ լաւ, սքանչելի, պատասխանեց պ. տը Պօքրէօ։

— Հիմա, բաւ Ուիլիամսը, կ'ուզէի՞ք պտտիլ ապարանքս, տեսնելու համար ձերն ու կառքերս։

— Եթէ որսորդութիւն կ'ընէք, ձեր դէպի Պրըթաներ ճամբորդութիւնը շատ դիւրին կերպով կրնայ բացատրուիլ։

— Որսորդութիւն կ'ընեմ, բաւ Սըր Ուիլիամսը լակոնական կերպով։

Յետոյ, երբ ապարանքին զանազան մասերը պտտեւէ վերջ պ. տը Պօքրէօ կը մեկնէր, պառնը ըսաւ անոր կարուկ կերպով։

— Այսօր իսկ պէտք է արձակուրդ խնդրէք, և այս իրիկուն իսկ ճամբայ ելլէք դէպի Պրըթաներ։

Պ. տը Պօքրէօի մեկնումէն վերջ, Սըր Ուիլիամսը հագուեցաւ, մանրակրկիտ արդուզարդ մը բրաւ, «թիւլ-պիւրի»ն նստաւ և բռնեց անգլիական դեսպանատան ճամբան։

Ուիլիամսը ճարպիկ մարդ մըն էր։ Մտիպուած ըլլալով մեկնիլ Լոնտոնէն, ուր ոստիկանութիւնը իր հետքերը կը փնտռէր, Բարիդ եկած էր և իր առաջին գործը եղած էր ինքզինքը ներկայացնել անգլիական դեսպանին, զոր խաբած և բարի վարուց վկայական մըն ալ կորցած էր։

Ութ օր վերջը Սըր Ուիլիամսը արդէն ուզածին պէս կ'ելլէր կը մտնէր դեսպանատան գրասենեակներուն մէջ, ուր բարեկամութիւն հաստատած էր երկու երիտասարդ քարաուղարներու հետ, զորս կը յուսար առաջին առթիւ իր նպատակներուն ծառայեցնել։

Արդ այդ առիթը ներկայացած էր :

Սըր Ուիլիեմս պիտի մենամարտէր, եւ մենամարտին համար իրեն պատուաւոր վկաններ անհրաժեշտ էին :

Երկու քարտուղարները, Սըր Արթուր և Սըր Ռալֆ իր գործին շատ կուգային :

Սըր Ուիլիեմս վեր ելաւ դեսպանատան սանդուխներէն և ուղղակի անոնց սենեակը գնաց :

— Բարեկամներս, ըսաւ, կուգամ ձեզմէ ծառայութիւն մը խնդրել, իրական ծառայութիւն մը :

— Խօսեցէ՛ք, ըսին երկուքն ալ :

— Պատիւի խնդիր մը ունիմ ես :

— Վկանե՞ր կը փնտռէք :

— Այո՛, և ձեզի յիշեցի :

— Պատրաստ ենք, ըսաւ Սըր Ռալֆ :

— Ի՞նչ բանի վրայ է խնդիրը, հարցուց Սըր Արթուր :

Պառնը կէտ առ կէտ պատմեց Պատթիէնին հետ ունեցած իր տեսակցութիւնը, և յայտնեց իր բարկութիւնը, վայրկեան մը դերկոմս Անտրէա ըսուած թըշուառականի դատարարէն կարծուած ըլլալուն համար :

Դեսպանատան երկու քարտուղարները երիտասարդ անձեր էին, և որպէս անդիլիոցիներ խիստ բժականդիր էին պատիւի խնդիրներու մէջ :

— Տարակուսելու բան մը չկայ, ըսաւ Սըր Արթուր, այս պարոնը, Պատթիէն, հարկաւ հատուցում պիտի ընէ ձեզ :

— Միայն կէտ մը կայ, որ զիս կը վշտացնէ, առարկեց Սըր Ռալֆ, սա է որ մարդուս այսպէս վարուած պարագային իր ազնուականութեանը արատ կուգայ :

— Բայց պէտք է զայն պատժել, ըսաւ Սըր Ուիլիեմս :

Այս առարկութիւնը անպատասխանի մնաց :

Երկու պարոնները դեսպանատան կառքերէն մին պատրաստել տուին :

— Տանս մէջ ձեզի պիտի սպասեմ, բայց, կ'ողաչեմ որ, ըսաւ պառնը, անյողդողդ ըլլաք, և լաւ բերնէք իմ պայմաններս : Վաղը, Պուլօնը անտառին մէջ, առտուան ժամը ութին, սուրս պիտի շարժի, ես չեմ ուզեր սպաննել այդ պարոնը, կամ բազուկը պիտի ծակեմ, կամ կուրծքէն օղակ մը պիտի բանամ :

Սըր Ուիլիեմս կրկին իր «թիւլպիւրի»ն նստեցաւ և մեկնեցաւ :

— Դժուարին խաղ մը կը խաղամ, կ'ըսէր ինքնիրեն, վաղը Արմանին ներկայութեանը գտնուելովս, բայց այս յանդգնութիւնը պիտի փրկէ զիս : Իմս պիտի ըլլան 12 միլիոնները. . և ժամն ալ ինձ նման ազնուատոհմ սիրահար մը պիտի ունենայ :

Մինչդեռ Սըր Ուիլիեմս իր բնակարանը կ'երթար, Սըր Արթուր և Սըր Ռալֆ դէպի Արման տը Բէրկազի ապարանքը կը մեկնէին :

Պատթիէն հոն չէր. ժամնի տունը կը գտնուէր ան : Բայց Արման երկու օրէ ի վեր, Սըր Ուիլիեմսի վկաներուն այցելութեանը կ'սպասէր և այդ մասին կանխաւ ապսպրած էր դռնապանին :

Երբ դեսպանատան երկու քարտուղարները, դռնապանին յայտնեցին իրենց նպատակը, դռնապանը զանոնք դէպի վերնայարկի սրահ մը առաջնորդեց, այտղ քաղաքավարութեամբ մը : Արման ալ ներս մտաւ :

— Պարոն Պատթիէն, հարցուց Սըր Արթուր արհամարհող զէմքով մը այս դռնիկ և գեղջուկ անուան համար :

— Պարոններ, պատասխանեց Արման, ևս չեմ այն մարդը զոր կը փախաքիք տեսնել, այլ Արման տը Բէրկազ կոմսը :

Երկու պարոնները խոնարհութիւն ըրին:

— Այս պարագային մէջ, ըստ Սըր Ռալֆ կրկին խոնարհութիւն ընելով, հաճեցէք ներողամիտ ըլլալ մեր սխալմունքին համար, և միեւնոյն ատեն բարեհաճեցէք ցոյց տալ թէ. . .

— Ատիկա անօգուտ է պարոններ, պ. Պասթիէն հօրս մէկ բարեկամն է, հօրս, այսինքն հանգուցեալ զնոպետ Քէրկազի, և իմ ալ բարեկամս է, իմ յարկիս ներքե կը բնակի, և ամէն բանի մէջ ես կը փոխանորդեմ զայն:

— Բայց պարոն կոմս ներեցէք մեզ երբ պնդենք տեսնել զինքը:

— Պասթիէն դուրս ելած է, և միայն իրիկունը չատ ուշ ատեն տուն կը վերադառնայ:

— Ուրեմն, նորէն պիտի գանք:

— Դարձեալ կ'ըսեմ, անօգուտ է, պարոններ, Պասթիէն ինձ տուած է լիազօր իշխանութիւն ամէն բանի մէջ և ամէն առթիւ:

— Ուրեմն գիտէք դուք թէ ի՞նչ է պաաճառը որ մեզ հոս կը բերէ:

— Կարծեմ. . . Սըր Ուիլեմսի կողմէ կուգաք:

— Այո՛, ճիշդ է պարոն:

Կոմսը նստարան մը ցոյց տուաւ երիտասարդներուն և կրկնեց.

— Պասթիէն նմանողութենէ մը խաբուելով Սըր Ուիլեմսի տունը ներկայացած է և. . .

— Բայց զէշ կերպով վերաւորած է զայն, ըստ Սըր Ռալֆ:

— Նախատած է զայն. . . աւելցուց Սըր Արթիւր:

— Բայց, ընդմիջեց կոմսը պաղարիւն կերպով, ան անմիջապէս իր սխալմունքը հասկնալով ներողութիւն խնդրած է անկէ:

— Ինչ որ Սըր Ուիլեմս չընդունիր բնաւ, պարոն:

— Եւ սակայն, շարունակեց Քէրկազ կոմսը, կը կարծէ՞ք որ չնեք կրնար ձե մը կամ յարմար կարգադրութիւն մը գտնել. երիտասարդի մը և ծերուկի մը միջև կատարուելիք կռիւը արգիւելու համար:

Արհամարհոտ ժպիտ մը սահեցաւ Սըր Արթիւրի շրթունքներուն վրայէն. Այս ժպիտը ուժգնօրէն վերաւորեց Արմանը, որ անձկագին կը փափաքէր այս մեղադրանքներէն արգիւել որով ուղեց այս անգամ անոնց զգացումներուն դիմել:

— Պ. Պասթիէն, ըսաւ, սուրի մը նման քաջամարտիկ մարդ մըն է, եթէ հոս ըլլար, պարոններ, անմիջապէս պիտի հաւանէր և ոտքի պիտի ելլէր, պարագայէս ձեր ժամադրութիւնը, մարտահրաւէրը և զէնքերը հարցնելու համար: Բայց ես, իբր իր վկան, կարծեմ թէ կրնամ. . .

— Պարոն կոմս, ընդմիջեց Սըր Արթիւր, մենք հոս միայն մեր պայմանները ձեզի ըսելու եկած ենք, և ոչ ուրիշ բանի համար:

Արման վերաւորուած վեհանձնութեան շարժում մը շնչեց և պատասխանեց.

— Հիմա կը տեսնեմ թէ պարոններ, յամառ և անդրդուելի մարդիկներ էք: Ըսէ՛ք նայիմ ձեր պայմանները, մտիկ կ'ընեմ:

— Մեր բարեկամ Սըր Ուիլեմս պառնը կը փափաքի վաղը մենամարտիլ Պասթիէնի հետ:

— Շատ լաւ, ռէրտեղ:

— Պուօնի անտառին մէջ, վրանսձե շէնքին մօտ:

— Պասթիէն հոն պիտի գայ, պարոններ:

Սըր Ռալֆ և Սըր Արթիւր խոնարհութիւն ըրին:

— Ժամը քանի՞ն, հարցուց Արման:

— Եօթնին, պարոն:

- Շատ լաւ, ի՞նչ են ձեր զէնքերը:
- Սուր, եթէ անպատշաճ չէք դատեր:
- Ո՛հ, լաւ է, ատիկա թէ գինուորներու և թէ ազնուականներու զէնքն է:

Երկու պարոնները ոտքի ելան, և Արմանէն հրա-
ժեշտ առին. որ զանոնք մինչև ապարանքին դուռը ա-
ռաջնորդեց:

Սըր Ռալֆ և Սըր Արթիւր վազեցին Պոփօն փողոց,
ուր Սըր Ուիլերմս, իրենց կ'սպասէր:

- Ուրեմն, ի՞նչ ըրիք հարցուց:
- Ամէն բան ընդունուած է:
- Վաղուա՞ն համար:
- Վաղուան համար, ժամը եօթնին:
- Կաւ:

Սըր Ուիլերմս ամենամեծ հանգարտութեամբ սի-
կառներ հրամցուց երկու պարոններուն, անհոգ կերպով
խօսեցաւ ամէն տեսակ իրերու մասին. յետոյ երկու
քարտուղարները մեկնեցան, որոշելով որ հետեւեալ օ-
րը, Սըր Ուիլերմսի տունէն կառքով պիտի երթային
Պուա աը Պուլօներ:

Հաջիւ Սըր Ուիլերմսի երկու վկաները մեկնած
էին, ահա նոր անձնաւորութիւն մը մտաւ ապարանքէն
ներս, անցաւ բակէն, նախագաւթէն, և առանց մէ-
կուն բան մը հարցնելու ուղղակի պատոնին աշխատու-
թեան խոցը ելաւ:

Քօլարն էր ան:

Սըր Ուիլերմս թէ Պօրթօն և թէ երկու վկաները
ընդունած ասոն՝ քաղաքովարտութեամբ վարուած էր ա-
նոց հետ, անդիլիական պաղարիւնութեամբ: Բայց Քօ-
լարը տեսնելուն պէս՝ ոտքէն մինչև գլուխը ֆրանսացի
եղաւ դարձեալ, և ուրախութեան աղաղակ մը արձակեց:
— Գործը կը քալէ, ըսաւ Քօլար, և ամէն բան
լաւ կ'ընթանայ:

- Ինչէ՞ն գիտես և ինչպէ՞ս:
- Շերունին Մէսլէյ փողոց չպիտի մնայ:
- Ապահով ես:
- Խիստ ապահով, կոմսը եկաւ զայն փնտռեց:
- Ի՞նչ գիտես անոր վրայօք, և ի՞նչպէս գիտես,
Քօլար նստեցաւ, կրակին մէջ նետեց սիկատին ծայ-
րը և պատոնին նայելով ըսաւ:

— Հարիւրապետ, ես մտիկ ըրի դուռին առջեւէն՝
ինչպէս որ յարմար էր, կամ աւելի ուղէկ կ'ըլլայ ըսել
տոխտակամածներու մէջանդէն մտիկ ըրած եմ:

— Ի՞նչպէս, հարցուց Սըր Ուիլերմս:

— Իմացայ թէ Ժաննի բնակած յարկաբաժինին վը-
րան կը բնակի գործաւորունի մը, որ ցերեկը օրակա-
նով աշխատելու կ'երթայ, բայց եթէ առիթը ներկա-
յանայ, ամենախօրամանկ զեր մը կ'ընայ խաղալ. իր
խանութէն դուրս ելլելուն սպասեցի և իրեն պատմեցի
չատ մը բաներ, որոնք անոր միտքը և գլուխը բաւա-
կան դարձուցին:

Ե՛տքը, ըսաւ Սըր Ուիլերմս, որ այդ վայր-
կեանին խիստ հետաքրքրուած էր, ամէն բան հասկը-
նալու համար:

— Այնպէս որ, չարունակեց Քօլար, մինչև իսկ զիս
իր տունը տարաւ, հոն այս առտու հարսնիք մը ըրինք,
լաւ մը զուարճացանք, կ'ընէք և Պօրտօն պատուա-
կան գինի ու խմեցինք, և յետոյ զինքը այնչափ և
այնպէս մը համոզեցի որ կրցայ ամբողջ երկայնութեամբ
պառկելով ամէն բան ուղածիս պէս իմանալ:

— Եւ ի՞նչ իմացար:

— Սիրունիկին մասին աննշան բաներ և կոմսին
կողմէ զանազան խօսքեր:

Եւ ի՞նչ կ'ըսէր կոմսը:

— Իմ վաղեմի բարեկամս, կ'ըսէր, երիտասարդի

մը պէտ ատաք գլուխ ես. այսօր գինիդ խմէ, վաղը պիտի կռուիս.

— Շատ լաւ, պատասխանեց Պատթիէն, ժամը քանիին և ի՞նչ զէնքով.

— Ժամը եօթնին՝ սուրով: Արդ, աւելցուց կոմսը, տուն վերադառնալու և այս իրիկուն հոն պառկելու է. ամենէն կարճ ճամբան սա է.

— Լաւ, ընդմիջեց Սըր Ուիլերմս, ասպարէզը մերն է, Ժաննը մերը պիտի ըլլայ:

.....

Երկու օրեր անցած էին այն օրէն ի վեր, երբ Օր-Ժանն տը Պալտէր, Պատթիէնը մինչև դուռ առաջնորդած ատեն, Արման տը Քէրկազը նշմարած էր: Մանկամարդ աղջիկը սենեակը վերադարձած էր, մտածկոտ և բաբախուն սրտով:

— Ուրեմն ան էր, կը մտածէր, որու մասին ծերունի զինուորը այնքան խանդավառութեամբ խօսած էր:

Ու բոլորովին սրտատրոփ, մտաւ սենեակ, մօտեցաւ այն դրան, որ երկու յարկաբաժինները կը դատէր իրարմէ, և տկանջը գնելով ծակին՝ ջանաց լսել ներսի խօսակցութիւնը.

— Ծերունի Պատթիէն, կ'ըսէր կոմսը մեղմիւ, ըսէ տեսնեմ ո՞վ էր այն աղջիկը որուն յարկաբաժինէն դուրս ելար քիչ առաջ.

— Որքունի մը, պարոն կոմս, պատասխանեց Պատթիէն, տեղակալ Պալտէրին աղջիկն է ան.

— Երկու օր առաջ տեսայ ես զայն, ըսաւ Արման, անոր է որ տուի թեւս և տունը առաջնորդեցի:

— Զինքը, գոչեց Պատթիէն:

— Այո՛, պատասխանեց Արման, այն, որ ինձ չտու

նեղանամբոյր և գեղեցիկ երեւցաւ, և զոր երազեցի երկար ատեն...

Արման կանգ առաւ, իսկ Ժանն սրտին ուժգնակի բաբախումը զգաց. Ժանն լսեց որ Արման ցած ձայնով սկսաւ խօսիլ Պատթիէնի հետ, թէև ըսուած խօսքերը չէր կարող լսել և անոնց իմաստը հասկնալ, բայց կարծես նախազգացումով մը կը գուշակէր թէ իր մասին կը խօսէին.

Յետոյ հետաքրքրութենէ մզուած, աչքը դրաւ դրան ծակին, ուրկէ տեսաւ Արմանը, գլուխը ձեռքերուն մէջ առած, աչքը մեյրամաղձոտութեամբ արբշխոտին տեսակ մարդու մը երեւոյթով որ սիրոյ վրայ կ'երազէ:

Եւ Ժանն, անգամ մը եւս, սկսաւ խորհիլ նախախնամութեան այս չնորհին համար, որով իրեն կը զրկէր վեհօգի ամուսին մը. վեհանձն և արքայական՝ որուն ձեռքերուն թերեւս յենուլ պէտք ունենար օր մը:

— Պատթիէն, ըսաւ այդ պահուն կոմսը, ձայնը քիչ մը բարձրացնելով, կը խորհիմ թէ զայն կը սիրեմ:

Ժանն շանթահարեցաւ, և բոլորովին տագնաւ, ձեռքը սրտին տարաւ, որ իր կուրծքը խորտակելու չտի կը բաբախէր:

— Աստուած իմ, ըսաւ կոմսը, ան է զոր կ'երազէի մինչև, ցորդ կեանքս բաժնիլու համար իրենին հետ:

Ժանն, գողգոջուն մտիկ կ'ընէր գաղապարի Արմանի խօսքերը, որոնք իր տպագային շուրջը կը շառնային:

Արման Պատթիէնին քով գրեթէ ժամ մը կեցաւ, յետոյ մեկնեցաւ և Ժանն լսեց որ մեկնած ատեն Պատթիէնի կ'ըսէր.

— Այս իրիկուն:

Ժամանի կուրծքը անգամ մըն ալ բարբախեց, այն հեշտալի մտածումով որ պիտի կտրենար թերեւ իրիկունը եւս տեսնել զայն: Երբ Արման մեկնեցաւ, ծերունի Պասթիէն կրկին եկաւ Ժամանի զանգակը հնչեցուց:

— Օրիորդ, ըսաւ անոր, տեսա՞ք այդ երիտասարդը որ քիչ մը առաջ ինձի այցելութեան եկաւ:

— Այո՛, ըսաւ Ժաման կարմրելով, նշմարեցի զայն:

— Չճանչցա՞ք, հարցուց Պասթիէն այն տեսակ հարցական ժպիտով մը, որով ծերունիները կը հարցաքննեն դեռատի անձերը:

— Այո՛, ըսաւ Ժաման, յիշեցի թէ երկու օր առաջ միասին էինք, գործաւորի հագուստ հագած էր ան և իր թեւը ինձի տուաւ:

— Արման աը Բէրկազ կոման է ան, ըսաւ Պասթիէն:

Ժաման վերստին տփռունեցաւ:

— Պաշտօն տուաւ ինձ որ գամ խնդրել ձեզմէ որպէսզի կարենայ իրիկունը այցելութիւն մը տալ ձեզ ինձի հետ:

Ժաման այնքան յուզուած էր որ, չկրցաւ պատասխանել. բայց իր գլուխը հակեց հաճոյակատարութեան նշանով մը:

Իրիկունը արդարեւ, ժամը իննին տեսնենք, Արման Ժամանի դուռը կը զարնէր Պասթիէնի ընկերակցութեամբ: Շատ հոճելի պիտի ըլլար տեսնել այս առաջին մտնող մական հանդիպումը երիտասարդներու, որոնք արդէն իսկ կը սիրեն զիրար և որոնք սակայն չեն խոստովանած զայն իրարու:

Արման նուազել գիտէր, Ժաման ալ իւզարկարներ էր շինած: Արուեստը երկու հոգիներու միջև միութեան կապ մը կրնայ ըլլալ. նուազի վրայ խօսակցեցան, յետոյ նկարչութեան և քանդակադործութեան վրայ. մոռ-

ցան թէ ինչպէ՞ս ժամանակը կ'անցնէր, և ծերունի Պասթիէն մեկուսացած անհուն հրճուանքով կը դիտէր այս ծլող սէրերը:

Եւ երբ Արման մեկնեցաւ, յաջորդ օրը կրկին գալու համար արտօնութիւն խնդրեց: Ժաման վերջին աստիճան կը խօյտար յուզմունքէն և հրճուանքէն:

Բարի պառաւն ալ, Ժէրթրիւտ, ինք ալ կը սկսէր դուշակել թէ իր տիկուհիին այս առանձնական կեանքը կը փարատէր հետզհետէ տեղի տալով հաճոյքի և զրւարթութեան կեանքին:

Բայց, առաջին ակնարկով իսկ, Ժէրթրիւտ կրցած էր գնահատել Արմանը, և ըսած էր մտովի յուզուած կերպով:

— Ուրեմն իմ սիրունիկ Ժամանս ամուսին մը պիտի գտնէ:

Ու Ժէրթրիւտ Ժամանի համար այս երազը կը տեսնէր՝ իբր հաւատարիմ շուն մը, ինչ որ էր Պասթիէն Արմանի համար:

Ժէրթրիւտ և Պասթիէն յաջորդ առտու իրարու հանդիպեցան: Ժաման դեռ կը քնանար: Պասթիէն բարեկեց զայն և միասին Ժամանի յարկարածինը մտան:

— Բարի Ժէրթրիւտս, ըսաւ Պասթիէն, քիչ մը քեզի հետ խօսիլ կ'ուզեմ:

Ժէրթրիւտ յարգական ձև մը առաւ:

— Ինձ նման խեղճ աղախնի մը համար պատիւ մըն է այդ, ըսաւ թիկնաթոռ մը ցոյց տալով: Մտիկ կ'ընենք ձեզ, պ. հարիւրապետ:

Ինչպէս կը յիշուի, վաղեմի զինուորը հարիւրապետ Պասթիէնի անունով վարձու բռնած էր իր յարկարածինը:

— Սիրելի Ժէրթրիւտ, ըսաւ նստելով, մանկամարդ տիրուհիդ կը սիրես, այնպէս չէ՞:

— Ի՞նչ հարցում է առ, Տէր Աստուած, պատաս-
խանեց ժէրթբիւտ: Ես անոր ծնիլը տեսած եմ պարոն,
բազուկներուս մէջ կրած եմ զայն, և ձեզմէ աղէկ չըլ-
լայ, զաւակս կը նկատեմ զայն:

— Հարկաւ կ'ուզես որ երջանիկ ըլլայ ան, այն-
պէս չէ:

— Ա՛հ, մըմնջեց աղախինը սրտաբուղիս ձայնով մը,
այդ բանին համար արքայութեան բաժինս իրեն կու-
տամ: Երբ մարդ մը մտածէ թէ, պարոն, այս աղջիկը
որ պալատներու մէջ ընակելու և կառքերով չըջագա-
յելու սահմանուած պէտք էր ըլլար, երբ մարդ կը
տեսնէ անոր խեղճ բանտրի մը նման աշխատիլը, գի-
տէ՞ք թէ իր սիրտը ո՞րքան բոլիկ բղիկ կ'ըլլայ:

— Բարեսիրտ ժէրթբիւտ, մըմնջեց Պասթիէն բո-
լորովին յուզուած:

— Աստուած կը հաւանի՞ որ գնդապետի մը աղ-
ջիկը, աղնիւ և սիրոյ զիցուհիին նման գեղանի օրիորդ
մը, ստիպուի չարաչար աշխատելու...:

Ու ժէրթբիւտ արտասուք մը սրբեց:

Պասթիէն պատաւին կոշտ ձեռքերը իրեններուն մէջ
տռաւ, սեղմեց զանոնք գորովագին, ու ըսաւ.

— Ո՞վ գիտէ թէ, առտու մը Օր. Ժանն անկողի-
նէն չպիտի ելլէ բոլորովին հարստացած, երջանկացած
և սիրուած...:

— Ա՛հ, Աստուած իմանայ ձայնդ, մըմնջեց ժէրթ-
բիւտ, որուն ձայնը կը դողդողար յուզումէն: Աստուած
չառ բարի և շատ արդար եղած պիտի ըլլար եթէ ա-
տանկ բան մը ընէր.

Թերեւս պիտի ընէ, պատասխանեց Պասթիէն,
եւ խորհրդաւոր ձեռով մը աւելցուց.

— Տեսա՞ր այն երեսասարդը, որ եկաւ երէկ իրի-
կուն:

— Այո՛, ըսաւ ժէրթբիւտ, իշխանի պէս երիտա-
տարդ մը:

— Արման տը Բէրկադ կոմսն է:

— Ա՛հ, ըսաւ աղախինը, ուրախութեամբ:

— Վեց հարիւր հազար ոսկի եկամուտ ունի, շա-
րունակեց Պասթիէն:

Ժէրթբիւտ տարակուսանքի չարժուած մը ըրաւ.

— Շա՛տ է, ըսաւ, խիստ շատ:

— Չէ՞ք հաւատար:

— Որովհետեւ այդքան հարուստ պարոն մը, անհա-
ւանական է որ սիրէ Ժաննի նման խեղճ աղջիկ մը:

— Կը սխալիք ժէրթբիւտ, քանի որ կը սիրէ ար-
դէն զայն:

Ուրախութեան խեղդուկ աղաղակ մը պառաւին կո-
կորդին մէջ հնաց:

— Այո՛, մըմնջեց Պասթիէն, կը սիրէ և խենդի պէս
կը սիրէ:

Բայց ժէրթբիւտ տակնուվրայ եղած էր, և տեսակ
մը սարսափ կը գծադրուէր իր դիմագիծերուն վրայ:

— Պարո՛ն, ըսաւ, պարո՛ն հարիւրապետ եթէ կը
խաբէք զիս...:

— Ե՛ս, քե՞զ խաբեմ, ժէրթբիւտ...:

— Կը հասկնամ, ըսաւ, կոմսը կը սիրէ օրիորդը...
այնպէս... ինչպէս կը սիրեն հարուստները՝ մանկա-
մարդ... աղջիկ մը:

— Ժէրթբիւտ, ի՞նչ կ'ըսէք, պոռաց Պասթիէն՝ որ
հոսկցաւ պատաւ աղախինին տնվատահութիւնը:

— Ա՛հ, ըսաւ ան, ինչպէս որ կը տեսնէք ես գրե-
թէ անոր մայրն եմ, և կը պաքտիմ մօր մը նման հսկել
տնայ վրայ... ա՛հ... աւելի աղէկ է որ մեռնիմ... ա-

ւելի աղէկ է որ կտոր կտոր ընեն զիս... քան թէ
տեսնեմ մարդ մը... որ անոր...

— Արդ, ուրեմն, պէտք է միայն մենք համաձայնինք, ժէրթբիւտ: Ես կը սիրեմ Պարոն տը Բէրկազը որչափ դուք կը սիրէք մանկամարդ որբունին: Ձայն իմ բուն զուակս կը նետանմ, և կ'ուզեմ որ երջանիկ ըլլայ ան: ...

— Ի՞նչ ընելու եմ, պարոն:

— Պէտք է օգնէք ինձ, պէտք է հասկցնէք իրեն թէ մինչև վերջ պիտի չկրնաք իր մօտ գտնուիլ, և թէ պիտի գայ օր մը ուր ամուսին մը պէտք պիտի ըլլայ իրեն: Եւ դուք պիտի խօսիք պ, տը Բէրկազի մօտին:

— Հանգիստ եղէք պարոն, պատ սխառնեց ժէրթբիւտ, աղու մը սւրտիսով ետմար:

Ու յետ այնու ամէն բան ըսաւ ժաննի, որ ինք տլ իր կարգին զինք խեղդող գաղտնիքը խոստովանեցաւ անոր:

Ու երկուքն ալ լացին:

Ժանն հետեւեալ օրը Արմանը չտեսաւ:

Արման իր գործովը, իր պաշտօնովը զբաղած էր: Պէտք էր գտնել Բէրմօր տը Բէրմարուէ պառոնին ժառանգորդները:

Իր ամբողջ օրը անցուց փնտռելու անունները գանազան նախարարութեանց պաշտօնեաներու, որոնք ամուսնացած ըլլային իրեն ղրկուած ծանուցադրին մէջ նշանակուած թուականին:

Բայց, իրիկունը վերադարձաւ և ներկայացաւ ժաննի:

Ձերար սիրող սիրտերու մէջ մտերմութիւնը շուտով կը գոյանայ:

Այդ իրիկուն Արման պզտիկ խոստովանութիւն մը ըրաւ, ուրիշ ժանն չափաշանց կարմրեցաւ:

Եւ ժամանակը այնչափ շուտ անցաւ, որ կէս գիշերը կը զարնէր արդէն: Երբ Արման օտքի ելաւ մեկնելու համար,

Արմանի մեկնելէն վերջ ժանն ժէրթբիւտի բաղուկներուն մէջ նկատեցաւ ու մրմնջեց:

— Աստուած իմ, Աստուած իմ, որքան երջանիկ եմ...

Գիշերուան ամբողջ տեւողութեան մէջ ան հեշտալի երազներ տեսաւ, զեռ կը զգար կարծես իր ձեռքը անոր ձեռքերուն մէջ, աչքերը անոր աչքերուն յառած և իրենց սիրտերը մէկ տրոփում միայն ունենալով:

Արթնցաւ ժպտուն, և օրուան ժամերը շատ երկար թուեցան իրեն:

Բայց, ժամը չորսին միջոցները, քայլ մը լսեց ասնդուխներուն վրայէն, և սիրտը սկսաւ տրոփել ուժգին, որովհետեւ Պասթիէնին մօտ Արմանի ձայնը կը լսէր:

Այդ այն օրն էր, երբ պ. տը Բէրկազ ընդունած էր Սըր Ուիլեմմի վկաները, և եկած էր իմաց տալու Պասթիէնին որ այդ գիշեր Բիւլթիւր Սէն-Քաթերին փողոցի իր բնակարանը անցնէ, հետեւեալ առտու մեկնելու պատրաստ գանուելու համար:

Արման Պասթիէնը հարազատ զուկի մը նման կը սիրէր, և այն մտածումը թէ Պասթիէն հետեւեալ օրը կեանքի թէ մահուան հետ պիտի խաղար, զինքը չափազանց տխրեցուցած էր և իր ղէմքէն կարելի էր դուշակել ինչ տագնապ որ կ'անցնէր իր ներսիդին:

Ձայնը տխուր էր, և ժանն ունեցաւ դժբախտութեան մը նախազգացումը: ...

Բայց կոմսը այնքան ցած ձայնով խօսած էր Պասթիէնի հետ որ, մանկամարդ աղջիկը չկրցաւ ունէ բան հասկնալ իրենց խօսակցութենէն:

Արման միայն այն ատեն ձայնը բարձրացուց՝ երբ Պասթիէնին պատմեց Սըր Ուիլեմմի վկաներուն հետ ունեցած տեսակցութիւնը:

Ահա թէ ժանն ինչ լսեց այդ կերպով:

— Բարի Պատիւէնս, կ'ըսէր Արման, անշուշտ գուն ալ կը տեսնես որ ան կը սիրէ զիս, և գիտես նաեւ թէ ես ալ յիմարի պէս կը սիրեմ զինքը, ինչո՞ւ համար պիտի վարանիմ ուրիմն, ժանն սարսուռաց, մինչ Արման կը շարունակէր.

— Այս իրիկուն իրեն չպիտի այցելենք որովհետեւ սա վաղուան ատուր գործը կը ստիպէ մեզ կանուխ պառկելու:

Ժանն իր մարմնոյն վրայ անբացատրելի սարսուռ մը ունեցաւ, ինչ տխուր գործի վրայ կը խօսէր ուրիմն.

— Բայց վաղը, շարունակեց Արման, վերադարձիդ իրեն պիտի ներկայանաս և ինձ համար իր ձեռքը պիտի խնդրես պաշտօնապէս:

Ժանն չտարած, նստարանի մը վրայ ինկաւ և կարծեց թէ իր սիրտը Արմանին հետ կ'ելլէր կ'իջնէր, երբ ան սանդուխներէն վար կ'իջնէր Պատիւէնի հետ:

Ամբողջ ժամ մը ինքն իր վրայ կ'ըսէր և իր երազին մէջ խորասուզուած մնաց:

Զանգակի հարուած մը սակայն սթափեցուց զինքը իր երազէն, և տեսաւ Ժէրթրիւտը որ նամակ մը բռնած ներս կը մտնէր.

— Մարդ մը, զոր չեմ ճանչնար, ըսաւ, այս նամակը բերաւ և անմիջապէս հեռացաւ:

Ժանն զարմացած, առաւ նամակը, բացաւ զայն և կարդաց.

«Ներեցէք ինձ օրիորդ, որ կը համարձակիմ գրելու ձեզ...»:

Ժանն կարծեց թէ այս նամակը Արմանին կողմէն կուգար, և չուտ մը ստորագրութիւնը փնտռեց: Բայց նամակը ստորագրուած չէր: Ուստի շարունակեց կալի դալ.

«Կը սիրեմ ձեզ, օրիորդ, և առջի անգամ իսկ, երբ տեսայ, ձեզի, զգացի թէ ալ ասկէ վերջ կեանքս լոկ ձերինէն կախում ունի...»:

— Ինքն է ինքն է, մրմնջեց Ժանն, ձեռքը սրտին վրայ դրած և շարունակեց.

«Եթէ երբեք կայ մարդ մը որ ինքզինքը հպարտ և ուրախ կը զգայ՝ իր հարստութեան վրայ մտածելով այդ մարդը ես եմ, և ձեզ համար վարձած եմ սիրուն ապարանք մը, որուն թագուհին պիտի ըլլաք դուք և ես իմ կեանքս հոն ձեր առջև ծուռկի եկած պիտի անցնեմ»:

Ժանն ընդմիջեց պահ մը, ալ վստահ էր թէ Արմանի կողմէն դրուած էր նամակը որ վերջացած էր սապէս:

«Ժանն, իմ ամենասիրելի ժաննս, կը համարձակիմ գրել ձեզ այսօր և խոտովանիլ իմ սէրս, որովհետեւ վաղը մեծ վտանգի մը ենթարկուած պիտի ըլլամ: Առտուան ժամը եօթին պիտի մենամարտիմ...»:

Նամակը Ժաննի ձեռքերուն մէջէն ինկաւ, սոսկալի աղաղակ մը արձակեց և նուաղած ինկաւ տախտակամածին վրայ...

.

Երբ լսելով զուրիւր եկաւ, կէս գիշեր էր արդէն: Իր անկողինին մէջ պառկած էր՝ և Ժէրթրիւտ խնամքներ կը չափէր անոր:

Երբ Ժանն աչքերը բացաւ, Ժէրթրիւտի քով անձնօթ դէմք մը տեսաւ: Ասիկա այն մանկամարդ աղջիկն էր, որ կը բնակէր վերի յարկին մէջ, և որուն քով Բօլար եկած էր առջի օր:

Գործաւորուհին խմացած էր ժաննի արձակած ազազակը, յետոյ անոր մարմինին տախտակամածին վրայ իյնալով: Ու ասկէ վերջն ալ, պառաւ ժէրթրիւտի արձակած ճիւղերն ու ողբերը: Ու Քօլարի դրդեւմներուն վրայ վար իջած էր՝ օգնելու համար պառաւ աղախինին:

Մանկամարդ աղջիկը սթափած պահուն զարմացկոտ ակնարկ մը նետեց չորս կողմը, յետոյ յիշեց այն նամակը, զոր Արմանինը ըլլալ կը կարծէր, և ուր ըսուած էր թէ «վաղը առտու պիտի մենամարտիմ»:

Ու ժանն երբ կամաց կամաց ինքզինքը գտաւ, անհուն փափաք մը զգաց, երթալ Քիւլթիւր Սէն Քաթէրին փողոց, և ինչ որ ալ ըլլար, արգիլել այդ վերահաս կռիւը, որուն պատճառները չէր գիտեր:

Բայց, այդ պահուն, կարծես թէ ոգի մը կ'երեւէր իրեն, և կ'ըսէր թէ կ'ինները պէտք չէ արգիլին իրենց սիրած անձերը՝ որ վրէժ տունն զիրենք նախատողներէն:

Այս ոգին իր հօրը ոգին էր, հանգուցեալ գնդապետ տը Պալտէրի, թշնամիին առջև մեռած հաւատարիմ զօրականին, այն ազնուական մարդուն որ պատանքի տեղ՝ իր գունդին պատառ պատառ եղած զրօշակը ունեցած էր:

Եւ մտածեց թէ պ. տը Քէրկազի նման ազնիւ ու հեղահամբոյր անձ մը չպիտի ուզէր բնաւ երթալ մենամարտի, եթէ երբեք ամենածանր պարագաներէ հարկադրուած չըլլար:

Բարեսիրտ ժէրթրիւտ խնամք ու ջանք տարաւ, որպէսզի ժանն ճաշէ: Բայց ժանն հագիւ թէ քանի մը պատառ դրաւ բերանը:

Քանի մը վայրկեան յետոյ ժանն կրկին նուաղում մը զգաց և տախտակամածին վրայ ինկաւ ուշտկորոյս:

Ժէրթրիւտ այս անգամ անոր քով չի փութաց զայն վերցնելու համար, որովհետեւ խոր քնոյ մէջ աթոռի մը վրայ ինկած էր:

Ժամու մը չափ վերջը, մարդ մը կեղծ բանալիի մը միջոցաւ դռուը կը բանար և կը մտնէր յարկաբաժինէն ներս, ուր ժանն և ժէրթրիւտ խորունկ քունով մը կը քնանային:

Քօլարն էր այս մարդը, որ կը մրմնջէր ժպտագին.

— Մեր պղտիկը շատ աղէկ խաղացած է իր դերը և քնաբեր դեղն ալ շատ լաւ գործած է իր ազդեցութիւնը: Եթէ Բալէ Բուայեալի թնդանօթն իսկ որոտայ, չպիտի կրնայ արթնցնել Սըր Ուիլիեմսի տղապալ սիրունին:

ԺԲ.

ԱՐՏԵՐՈՒՆ ԲՆԱԿԱՐՍՆԸ

Երբ ժամն արթնցաւ արեւին առաջին ճառագայթները նշմարեց դէմքին վրայ թափուած իր խառնիխուռն մազերուն մէջէն, և զարմացական նայուածք մը պտտցուց իր բոլորովին փոքրիկը:

Մանկամարդ աղջիկը այդ պահուն Մէսէյ փողոցի իր սենեակին մէջ չէր գտնուեր. ան հագուած վիճակի մէջ պառկած էր, բոլորովին անծանօթ սենեակի մը մէջ, որուն պատուհաններէն կը նշմարուէին բարձրաբերձ ծառեր՝ զորս ձմեռը իրենց տերեւներէն մերկացուցած էր:

Ժամն ոտքի ելաւ, պատուհանի մը մօտեցաւ և բացաւ դայն: Մեծ ծառերով պարտէզ մը կը տարածէր աչքերուն առջև, իսկ պարտէզէն անդին կը նշմարէր լերկ և ամայի բլուր մը:

Պարտէզին մէջ ոչ մէկ մարդկային էակ կար:

Ո՛ւր էր և թնչալէս կը դանուէր այդ բնակարանին մէջ, Անհասկնալի գազանիք մըն էր աս իրեն համար՝

— Ո՛չ, ո՛չ մըմջեց, ասոնք չափազանց տարօրինակ բաներ են. կը թուի թէ կ'երազեմ:

Բայց առաւօտեան զով օղը՝ որ կուգար իր՝ ճակարին հպելու, արեգակը՝ որ արդէն ծագած էր հորիզոնին վրայ և թռչուններու երգերը՝ որոնք կը լսուէին ծառերուն ետեւէն, կուգային հաստատել թէ երազ չէ որ կը տեսնէր:

Ներս եկաւ պատուհանին առջեւէն:

Սեղանի մը վրայ տարածուած և բոլորովին բացցուած թուղթ մը իր ուշադրութիւնը գրաւեց:

Ժան մօտեցաւ անոր:

Նամակ մըն էր ան:

Մանկամարդ աղջիկը աչքերը յառեց այս թուղթին և աղաղակ մը արձակեց:

Գիրը ճանչցած էր. Այս գիրը նոյնն էր այն նամակին գիրին հետ, զոր ստացած էր առջի օր, և որ Արմանի մենամարտութիւնը կ'իմացնէր իրեն:

Օրիորդ տը Պալտէր առաւ զայն և անյազարար օսմէկ քանի տողերը կարդաց:

«Առաւօտեան ժամը 9.

«Ժամը եօթին մենամարտեցայ, ողջ աւուղջ եմ»:

Խեղդուկ աղաղակ մը արձակեց ժամն և ցնցուեցաւ իր երջանկութեան ճնշումին ներքև:

Ո՛ղջ էր ան. Արմանը...

Նամակը կը շարունակէր:

«Քիչ մը առաջ, ձեր սենեակը մտայ, սիրելի ժամն, բայց կը քնանայիք դուք. չուզեցի արթնցնել ձեզ. համարյոք մը դրոշմեցի ձեր ճակտին վրայ այնպէս՝ ինչպէս եղբայր մը կը դրոշմէ իր քրոջը հետ գիրկընդխառուած պահուն, և ոտքիս ծայրերուն վրայ կոխելով ետ քաշուեցայ»:

«Հազար անգամ, սիրելի հրեշտակս, կ'երեւակայեմ ձեր արթնալը, ձեր ապշութիւնը, ձեր բնակարանին յանկարծական փոփոխութեան վրայ ձեր զարմանալը»:

«Վստահ եղիր պաշտելիս, թէ ուէ չար նպատակով չէ որ եկած էք հոս...»:

Ժանն սարսուռաց, բոլորովին նոր ակնարկ մը պլտըտցուց, բայց այս անգամուան ակնարկը կասկածի և սարսուտի դրոշմ մը ունէր իր մէջը:

Ու Ժանն անգամ մըն ալ սարսուռաց՝ մտածելով որ թերեւս Արման զինքը իր հոմանին ընել ուզած ըլլար...:

Բայց շարունակեց կարդալ:

«Ժանն, ես ողնիւ մարդ մըն եմ, և կ'ուզեմ Բր-ժանի մնալ ձեր սիրոյն...»:

Մանկամարդ աղջիկը շունչ մը առաւ և դարձեալ կարդաց:

«Երբ արթննաք, դուք ձեզի այնչափ մոքուր և կոյս պիտի գտնէք՝ որչափ էիք առջի օր, ասով հանդերձ, ներեցէք ինձ, եթէ համարձակեցայ տուեստեգել ձեզ...»:

«Ան որ ձեզ կը սիրէ, սիրելի Ժանն, չկրցաւ այլեւս աւելի երկար տանն զիմանալ և խորամանկութիւն ու բռնաբարութիւն գործածելով, ձեր դրացիները կաշառելով և քնաբեր դեղերու միջոցաւ, յաջողեցաւ ձեզի հոս բերել»:

«Բայց վստահ եղէք, դուք ձեր տան մէջ էք, և մօտ տառնէն իմ կինս պիտի ըլլաք»:

Օր. տը Պալտէր ձեռքը կուրծքին տարաւ և ջանաց սիրտին բարախուսները զսպել:

Եւ շարունակեց կարդալ:

«Ժանն, այս առտու միտամարտեցայ, բայց ողջ առողջ եմ: Միայն, այս ժամուս իսկ, մեծ վտանգի մը ենթարկուած եմ, և դուք միայն կրնաք անկէ ազատել զիս...»:

Մանկամարդ աղջկան դարմացումը իր գողաթնակէտին հասած էր: Նամակը սաղէս կը վերջանար:

«Եթէ ո՛ւր գտնուելիդ չփորձուիք հասկնալ, եթէ ձեր ծառայութեան մէջ գտնուող սպասաւորներուս ուէ հարցում չուղղէք, ուէ վտանգի չեմ ենթարկուիր...»:

«Ամէն օր ինձմէ նամակ մը պիտի ստանաք: Ամենեւին հոգ մի՛ ընէք Ժ. թրիւտին համար: Մնաք բարով, սիրելիս, մնաք բարով...»:

Այս նամակը, ինչպէս առաջինը, ստորագրուած չէր...:

Ժ.Դ.

ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

Քանի մը քայլ ետ երթանք:

Արման, ինչպէս որ կը յիշուի, Պասթիէնը Քիւլ-
թիւր Սէն Քաթէրին փողոցը տարած էր:

— Արդ, քանի որ վաղը պիտի մենամարտիս, այս
գիշեր անհրաժեշտ է լաւ մը քնանալ, ըսաւ:

— Պահ, պարոն Արման, պատասխանեց Պասթիէն,
երբ ես ժամանակին կը կռուէի՝ քնանալու ընաւ պէտք
չէի զգար:

— Բայց այդ ըսածդ տակէ երեսուն տարի առաջ
էր:

— Այդ բանը կարելի է նոյնիսկ երեսուն և հինգ
տարի ետք:

— Այն ժամանակ երիտասարդ էիր:

— Բայց հիմա ալ տակաւին զօրաւոր եմ:

Արման գլուխը երերցուց և ըսաւ մեղմադձոս
կերպով.

— Սուրը լաւ կը շարժէ՞ք:

— Ո՛չ չատ լաւ, շիտակը ըսելու համար:

— Ախտո՛ւ, մըմնջեց Արման, բոլորովին մաազբազ,
Անգլիացիները, գրեթէ կ'անգոսնեն և կ'արհամարհեն
մենամարտը, բայց անոնք որ քաջառութիւն կը կազ-
մեն, լաւ մենամարտիւ գիտեն:

— Արդ, ուրե՛մն, ըսաւ Պասթիէն, լաւ դաս մը
պէտք է տամ անոր:

— Պէտք պիտի ըլլայ դիմացի մարդդ առաջին
յարձակման իսկ սպաննել, ապա թէ ոչ շուն կը սպան-
նուիս:

— Պիտի այխատիմ, ըսաւ Պասթիէն լակոնական
կերպով:

Եւ գացին պառկելու:

Առտուն կանուխ, Պասթիէն խնամքով հագուեցաւ,
պատուանշանը կախեց և Արմանի հետ մենամարտի վայ-
րը գացին:

Հեռուէն կառք մը կը մօտենար, երեք երիտասարդ-
ներ բերելով:

— Ահաւասիկ Սըր Ուիլերմսը, ըսաւ Պասթիէն,
ցոյց տալով անգլիացի երիտասարդը որ Սըր Ռալֆի
քով նստած էր, և որուն դիմացը Սըր Արթիւրը նըս-
տած էր:

Արման ուշադրութեամբ նայեցաւ այս մարդուն,
զոր Պասթիէն Անտրէան կարծած էր, և իր կարգին
սարսռաց:

— Վատո՛ւ ես որ ինքը չէ:

Ա՛հ, անշուշտ, ըսաւ Պասթիէն, համոզուած եմ
որ ան չէ: Բայց այս նմանութիւնը աալօրինակ է:

Սըր Ուիլերմս և իր վկաները բարեւեցին Արմանը
և Պասթիէնը:

Գետինը լաւ էր, խոտ չկար և բարակ աւաղով
մըն ալ ծածկուած էր:

Սըր Ուիլերմս և Պասթիէն վերստին բարեւեցին
զիրար:

Պ. տը Քէրկազ՝ մանրագնդին տկնարկ մը նետելէ
ետք Սըր Ուիլերմսի վրայ, Սըր Արթիւրի մօտեցաւ և
յարեց:

— Պարոն, այնպիսի ծանրակշիռ վայրկեանի մը մէջ կը գտնուէնք որ, մարդ կրնայ ազատորէն խօսիլ մէկ կողմ դնելով ամէն անձնական և վիրաւորիչ նպատակ :

— Ես ալ ձեր կարծիքէն եմ, պարոն :

— Կ'ուզէ՞ք թոյլատրել որ բան մը հարցնեմ ձեզ :

— Խօսեցէք պարոն, մտիկ կ'ընեմ ձեզ :

— Երկուր ժամանակէ ի վեր է որ Սըր Ուիլիեմսը կը ճանչնաք :

— Միայն երկու տիսէ ի վեր :

— Լաւ գիտէ՞ք որ պառոն մըն է ան և բնիկ Իրլանտցի :

— Ես միայն իր ընտանեկան մականունը իմացած եմ :

— Տարօրինակ բան, մըմնջեց Արման, կ'երդնում որ եղբայրս է ան... :

— Պարոն, պատասխանեց Արթիւր, եթէ նոյնիսկ ճշմարիտ ըլլայ ըսածնիդ, ես, որ Իրլանտացի Պ. Սըր Ուիլիեմսի անուան թուղթերը և վկայագիրները տեսած եմ, ես կ'ըսեմ, իրաւունք չունիմ ձեր եղբայրը կարծելու զայն :

— Բայց խնդրեմ, դիտել տուաւ Արման, պարզ հետաքրքրութեան մը համար էր որ հարցուցի :

Սըր Ռալֆ առաջ անցաւ :

— Պարոններ, աւելցուց խօսքը երկու սոսիներուն ուղղելով, կ'ուզէ՞ք հանաւիլ անմիջապէս :

Արման տակաւին ուշադրութեամբ կը դիտէր Սըր Ուիլիեմսը, որ սկսած էր հանուիլ :

Երբ հանուիլ լրացուց, ըսաւ Պասթիէնին, որ իր փողկապը հանելու մոռցած էր :

— Ներեցէք պարոն, քանի որ ձերինը չէք հանել, պէտք է որ ես ալ նորէն դնեմ իմինս :

— Ո՛հ, ո՛հ, ըսաւ Արման, հանեցէք փողկապնիդ :

պ. Պասթիէն, թերեւս սուրի հարուած մը ի դերեւ հանէ ան :

— Ինչպէս որ կ'ուզէք... Օ՛հ, ո՛հ, մըմնջեց Սըր Ուիլիեմս, այնպիսի կատարեալ հանդարտութեամբ, որ այս անգամ պ. տը Բէրկադի վերջին կասկածները փոքրատեցան :

— Այս մարդը կը թուի թէ անգլիացի է, ըսաւ միտքէն Արման, Անտրէան չէ՞ տա :

Սուրբը քաջուած էին :

— Հրամանեցէ՛ք, պարոններ, առաջ, ըսաւ Սըր Ռալֆ :

Գրեթէ հինգ վայրկեանի չափ՝ Պասթիէն շունչը կտրած և կատղած՝ ամենասոսկալի հարուածներ տուաւ Սըր Ուիլիեմսի Բայց ամէնքն ալ պարապը գացին :

Ամէն վայրկեան, վաղեմի զինուորը, անտեղեակ ըլլալով այս սոսկալի խողին վայելուչ նրբութիւններուն, սխալ սխալի վրայ կը բարդէր, սխալ քայլերով կը յառաջանար, կը խոյանար, բազուկը կը հեռացնէր, կը բացուէր :

Սըր Ուիլիեմս կը զիմադրէր, բայց չէր յարձակէր :

— Զիս կը կառավարէ, կը մըմնջէր Պասթիէն, խաղ կ'ընէ ինծի հետ, ես որ կայսրութեան հիւսար մըն եմ... :

Եւ Արման, կը զգար թէ ազնուական մարդ մը միայն կրնար այսքան վեհանձնութեամբ մենամարտիլ, քանզի եթէ ուզէր Պասթիէն արդէն մեռած պիտի ըլլար : Ու կ'ըսէր ինքնիրեն :

— Անտրէա նուազ վեհանձն պիտի ըլլար... համոզուած եմ որ ինքը չէ...

Սըր Ուիլիեմս այս անօգուտ և ապարդիւն կոխիլ վերջ մը տալու համար, հարուածով մը Պասթիէնի սուրբ թոցուց ձեռքէն և իր սուրը այնպէս մը կոթնցուց

վաղեմի զինուորին կուրծքին, որ կրնար, եթէ ուզէր, առանց խիղճի խայթի սպաննել զայն:

Բայց սուրը հագիւ չապիկին մօտեցաւ և քսուեցաւ, Սըր Ուիլեմս կարծես բաւականացած այս անարիւն յաղթանակէն, դէպի ետ ոտտում մը ըրաւ:

— Բաւական է, պարոններ, բաւական է, պոռաց Արման, որ ոտքէն մինչև գլուխը սարսռացած էր այս սոսկալի տեսարանէն:

Պասթիէն սոսկալի հայոյութիւն մը թռցուց բերնէն, և ուզեց վազել ու սուրը գետնէն վերցնել՝ բայց պ. տը Բէրկազ կեցուց զայն:

— Ամէն ինչ վերջացած է, իրաւունք չունիս կրկին սկսելու, կրնար սպաննել քեզ բայց չըրաւ:

Սըր Ուիլեմս, արագօրէն իր ոտխին մօտեցած էր և կ'ըսէր անոր.

— Պարոն, կ'ուզէ՞ք հիմալ ընդունիլ իմ ներողութիւններս և բարեկամօրէն ձեռքերնիդ ինձ երկարել:

Պասթիէն ձեռքը Սըր Ուիլեմսի երկարեց, մինչդեռ Սըր Ուիլեմս ըսաւ իր անգլիական շեշտերովը.

— Իմ պարոն հակառակօրոյս՝ առջի օր ներողութիւն խնդրած ըլլալով ամէն բան վերջացած կրնար նկատուիլ. սակայն երկար ատենէ ի վեր մենամարտելու փափաք ունենալուս և պ. Պասթիէնի կողմէ այդ ատիթը արուած ըլլալով ինձ. չուզեցի փախցնել զայն:

— Հոգ չէ, մրմնջեց Պասթիէն, միայն ինձի պէս անպիտաններն են որ զինաթափ կ'ըլլան:

Ու Պասթիէն երկրորդ անգամ ըլլալով սեղմեց Սըր Ուիլեմսի ձեռքը:

Սըր Ուիլեմս մօտեցաւ պ. տը Բէրկազի:

— Կ'երեւի թէ, պ. կոմս, ըսաւ, ես կատարելապէս կը նմանիմ ձեր եղբօր՝ զոր կը փնտռէք աշխարհի բոլոր կողմերը:

— Զարմանալի բան, պատասխանեց պ. տը Բէրկազ. այսու հանգերձ Անտրէայի մագերը խարտեալ են:

— Իսկ իմի՞ններս սե... իմի՞ններս լաւ ներկուած են... Եւ սակայն, պարոն, եթէ ամենափոքր տարակոյս մը կամ կատկած մը ունիք, հաճեցէք պատուել զիս այսօրուան ճաշին, Հոն ցոյց պիտի տամ ձեզ իմ տոհմիս վերաբերեալ վաւերաթուղթերը:

— Պատոն... ըսաւ Արման:

Պատոնը ինքնավստահ ձեւ մը առաւ և խօսքը միևնոյն տանն Արմանի, Պասթիէնի և իր երկու վկաներուն ուղղելով, ըսաւ.

— Պարոններ, դուք ալ հարկաւ ձեր կեանքին մէջ գոնէ անգամ մը սիրահար եղած էք: Ես ալ սիրահարուած եմ հիմա: Այս առտու կանուխ ձեզ հետ զանուելու հաճոյքս, զրկած է զիս երկ կրիկուն իմ սիրուհիս հետ տեսնուելու հաճոյքէն, ասոր համար կ'տաճապարեմ որ կորսուած ժամանակին տեղը լեցնեմ. Արդ, սիրուհիս, կը բնակի անտառներու եզերքը խորհրդաւոր զդեակի մը մէջ և ես զայն կը պահպանեմ վագրի մը վայրենի նախանձովը: Հետեւաբար բախտուած եմ բաժնուիլ ձեզմէ...}

Եւ Արմանին նայելով աւելցուց.

— Պ. կոմս, դուք ինձ համար ամենասիրելի բանակամ մը պիտի ըլլաք, եթէ ձեր կառքին մէջ հիւրընկալէք բարեկամներս, քանզի ես Բարիզ չպիտի վերադառնամ:

Արման գլուխը խոնարհեցուց իբր հաւանութեան նշան:

Սըր Ուիլեմս գիւրաշարժութեամբ մը իր թիւղպիւրին մէջ ցաակեց ըսելով Արմանին.

— Ծշմարիտ չէ՞ պ. կոմս, որ երջանկութեան տաճարը միայն մարդու մը սիրած կնոջ տունն է:

— Գուցէ... մրմնջեց Արման, որ այդ պահուն սկսած էր ժամնի մասին մտածել:

— Եւ երբ մարդ նշանածուհի մը ունի, զոր պաշտելու համար կը սիրէ, պարտաւոր է պահպանել զայն ամէն աչքերէ:

Սըր Ուիլիամսի չրթունքներուն վրայ կրկին երեւցաւ հեգնոտ ժպիտ մը, որու մէջ կարծես զերկումս Անտրէայի սատանայական հոգին ի յայտ կուգար:

Արման սարսափաց, վերստին ներշնչուելով իր կասկածներէն:

— Եթէ դուք ալ կին մը կը սիրէք, լա՛ւ պահպանեցէք զայն, այս խորհուրդը կուտամ ձեզի, ըսաւ Սըր Ուիլիամս խօսքը վերջացնելով և մտրակի ուժգին հարուած մը տալով ձիուն, որ կայծակի արագութեամբ ճամբայ ելաւ:

Այս անգամ, Արման, մեռելի մը պէս տեղունեցաւ և երկրորդ անգամ ըլլալով ժամնը միտքը բերելով սարսուռ մը զգաց:

Սըր Ուիլիամս անիծեալ Անտրէայի խայթիչ ձայնը առած էր, այսպէս խօսած պահուն, և իր սատանայական քրքիջը՝ մեռելական զանգակներու նման թնդաց Արմանի սիրտին մէջ:

Սըր Ուիլիամս նետի մը պէս կը յառաջանար Բարիդի այն արուարձաններէն՝ որոնք ձկնորսներու և միանգամայն արուեստագէտներու բնակավայրն են: Յետոյ հեռաւոր արուարձանէ մը ներս մտաւ, անցաւ գիւղին միակ փողոցէն, եկեղեցիին քովէն դարձաւ, և ձորի մը բարձրունքին վրայ հասնելով՝ վանդակապառ զրան մը առջև կանգ առաւ:

Այս տունը այն բնակարանն էր, ուր երկու օր առաջ, Քօլար բերած էր Սըրիզը, զայն յանձնելով այրի ֆիբրի պահպանութեան:

Սըր Ուիլիամս գլխաւոր դռանէն ներս մ աւ և կանգ առաւ սանդուխին առջև:

Այդ պահուն, աւաղին վրայէն նոր անցած կառքի մը հետքերը նշմարեց:

Օ՛ն անդր, ըսաւ գոհունակ բացազանչութիւն մը արձակելով զործը եղած է. իմս է ժամնը...

Եւ Ուիլիամս նշմարեց Քօլարը, որ հանդարտօրէն սիկառ մը կը ծխէր:

— Ուրի՛ն, հարցուց Ուիլիամս, սանձը նետելով:

— Թոյնիկը կը քնանայ, պատասխանեց Քօլար:

— Հո՛ս, բաւ Սըր Ուիլիամս անձկութեամբ:

— Հարկա՛ւ, հարկաւ պետ:

— Ժամը քանի՞ն առաւ քնաբեր զեղը:

Իրիկուան ժամը տասնին:

Սըր Ուիլիամս ժամացոյցը հանեց, և ըսաւ.

Առտուան ժամը ութն է, տակաւին երկու ժամ ունի քնանալու:

Եւ պառննք Քօլարին հետեւեցաւ դիւրաշարժութեամբ, ելաւ սանդուխին փոքրիկ աստիճաններէն, և սրահէն անցնելէ վերջ, մտաւ այն ննջասենեակը ուր տեսակէք արդէն արթննալը Սրիորդ տը Պալտէրի, որ բոլորովին զարմացած էր այդ տեսակ տեղ մը գտնուելուն համար:

Երբ Սըր Ուիլիամս ներս մտաւ, մանկամարդ աղջիկը դեռ կը քնանար նստասեղանին վրայ ընկող մանած:

Պարոնը կանգ առաւ անոր առջև և սկսաւ զխեղ զայն:

— Ծշմարտապէս, ըսաւ, աղջիկը խիստ գեղեցիկ է, բնաւ երբեք տեսած չունէի զայն. կը խնդակցիմ Արմանին, խիստ լաւ ճաշակ ունի եղբոր:

Յետոյ յանկարծ, յօնքերը պոստելով և Քօլարին նայելով, ըսաւ.

— Միթէ... դիպումսով... փորձուած չըլլաւ...

— Հաւատացէք որ ոչ, ըսաւ Քօլար. գեղեցիկ բան մըն է թէեւ, բայց խիստ ազգոյն...

— Պառաւը ինչ ըրիր:

— Պարզապէս իր անկողինին մէջ պառկեցուցի, ձեռքին տակը դնելով այն նամակը զոր արդէն գիտէք և որուն մէջ ձեր վաղեմի նոտար գրադիրը այնչափ լաւ նմանցուցած է օրիորդին գրութիւնը:

— Շատ լաւ, ապրիս:

— Իսկ գալով Սըրիզի տւելոց Քօլար, կ'երեւի թէ Ծիրար և ան չեն կրնար համաձայնիլ: Աղջիկը կուլայ. պառաւը որ սատանայէ մը աւելի գէշ է իրեն թշուառութիւն թշուառութեան վրայ քաշել կուտայ...

— Ահաւասիկ բան մը, զոր ես չեմ ուզեր, ըսաւ Անտրէա. եթէ այդպէս է, յանցանքը քուկդ է:

— Սրդարեւ, ըսաւ Քօլար բարկութեամբ, դուք ինձմէ վատանելի մէկը ուզեցիք, ես ալ ձեռքիս տակը այս պառաւը ունէի՝ որ Նիքօլօի տիրունին է: Ես գիտէի՝ թէ բնաւորութիւնը այնքան վատ էր:

Սըր Ուիլիեմսն չպատասխանեց. և գուցէ չիմացաւ, այնքան խորատուգում էր իր խորհրդածութիւններուն մէջ:

Բազուկները խաչաձեւած՝ քնացող մօնկամարդ աղջկան տղիւ կեցած էր, և թերեւս ալ Քօլարն ալ մոռցած էր:

— Ելիր, գործիդ գնա, ըսաւ վերջապէս. դնա սա այրի Ծիրար ըսուած կինդ գոիր և ըսէ իրեն որ Սըրիզը պատրաստէ իմ այցելութեանս համար:

Քօլար դուրս ելաւ, Սըր Ուիլիեմսը քնացող օրիորդին քով առանձին թողլով:

Պառնը նստաւ սեղանին առջեւ և զրեց այն եր-

կայն նամակը՝ զոր տեսնեք Ժաննի արթնցած պահուն:

Յետոյ, երբ աւարտեց, դառն և միանգամայն սոսկալի ժպիտ մը սահեցաւ իր շրթունքներուն վրային:

— Ահ, սիրելի եղբայր, ըսաւ, միտքս սքանչելի գաղափար մը գալու վրայ է. կարծեմ թէ միամիտ Քէրմարուէի տասնըներկու միլիոններէն զատ պատուական վրէժխնդրութիւն մըն ալ պիտի ունենամ: Ահ, դու զիս տունէդ դողի մը պէս վախեցիր, առիթ ինձմէ Մարթան, այն միակ կինը զոր կը սիրէի: Ահ, դու զիս անիծեալն Անտրէա կոչեցիր, և այդ ամենուն հետ միասին, կը յուսամ որ երջանիկ ըլլաս, կեցիր նախնիք:

Պահ մը լուռ կեցաւ և յետոյ շարունակեց.

— Ահաւասիկ հոս է այն մանկամարդ աղջիկը՝ որուն գեղեցիկութիւնը տրոփել կուտայ սիրտդ, հոս՝ քընացած է անշարժ, իմ տրամադրութեանս ներքեւ: Եթէ իմ տեղս ուրիշ մը ըլլար, իր վրիժառութեան մէջ կը բաւականանար անարդ և վայրենի ըլլալով, բայց ես նրբին, խորամանկ, վեհանձն և միանգամայն անգութ պիտի ըլլամ:

— Իսկի պէտք եղածը Ժաննը ձեռք անցնել չէ միայն, այլ իր սիրտը: Ան սկսած էր քեզի սիրել, բայց ոմն զիս պիտի սիրէ, զիս... Դու, երէկ, անոր աչքին կոմս Քէրկազն էիր, առաքինի և հարուստ մարդ մը, բայց տակէ վերջ պիտի ըլլաս վատամուռ ստահակ մը, որ իր տիրոջը հագուստն ու անունը վրան կ'առնէ. ան պիտի արհամարհէ քեզի...

Սըր Ուիլիեմսի ժպիտը սուր քրքիջի մը փոխուեցաւ.

Ա՛հ, պ. կոմս. գտայ ամենապատուական գաղափար մը: Յետ այսու դուք չէք Արման տը Բէրկազը, այլ ես եմ, ե՛ս: Եւ այն օրը, երբ պիտի ամուսնանամ Հէրմինին հետ, այն օրը կ'ըսեմ, երբ Քէրմարուէի կարմուռն ոսկիները իմ պիտի ըլլան, այն օրը պիտի պոռամ երեսիդ. «Արման, Արման, Ժաննը. քու սիրեցեալ Ժաննը, իմ սիրուհիս եղաւ և քեզի լոկ իմ սպասուորս համարեց»:

Սըր Ուիլիերմս, որուն գէմքը կը ճառագայթէր զժողովին ժպիտով մը, դանդաղը հնչեցուց:

Մարիէթ, Ժաննի յատկացուած սպասուհին երեցաւ:

— Միւսներն ալ վեր կանչեցէք, հրամայեց Սըր Ուիլիերմս:

Մարիէթ դուրս ելաւ և քիչ յետոյ կրկին երեցաւ սենեկապանին և կառքի սպասուորին հետ:

— Աղէկ մտիկ ըրէ՛ք ինձ, ըսաւ Սըր Ուիլիերմս, կրկնակի ամսական կուտամ ձեզմէ ամէն մէկուն, եթէ յետ այսու ձեզի համար ես Արման տը Բէրկազ կոմսը ըլլամ, և եթէ ձեր նոր տիրուհին ալ այդպէս համոզէք. ապա թէ ոչ պիտի վռնատուիք:

Եւ Սըր Ուիլիերմս աւելցուց միտքէն, ծառաները ճամբած և ինքն ալ Ժաննի քնացած սենեակէն ելած պահուն:

— Հիմա կ'երթամ Սըրիդի դասը կը սորվեցնեմ, և եթէ Ժանն իր մարդոցը չհաւատայ, անչուշտ պիտի հաւատայ սիրուն ծողկեգործուհիին՝ որ իր մանկութեան բարեկամուհին է:

Սըր Ուիլիերմս ուղղուեցաւ պարտէզին մէջի միւս քնակարանը, ուր մենք իրմէ առաջ պիտի գտնենք Սըրիդը:

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՕՐԻՈՐԴ ՊԱՔԱՐԱ ԵՒ ՔՈՅՐ ԼՈՒԻԶ

Ա.

ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐ

Սըրիդը ձգեցինք այն պահուն՝ երբ պառաւ Ֆիբարի զարհուրելի տեսքէն սարսափած՝ նստարանին վրայ կ'իյնայ նուազած:

Այրի Ֆիբար վերի յարկը փռադրեց և առանձին թողուց զայն:

Երբ Սըրիդ ուշքի եկաւ ինքզինքը գտաւ սենեակի մը մէջ որ-չառ կը նմանէր Բարիդի գործաւորուհիի մը սենեակին: Անմիջապէս ջատուկ պառաւ և իր սոսկալի տեսքը միտքն ինկաւ. Առաջին շարժումը դէպի դուռը վազել եղաւ, բայց դուռը գոցուած էր:

Իր յուսահատութեան մէջ, սկսաւ օգնութիւն կանչել և պառաւ. Ոչ ոք չսեց:

Այն րոտն խեղճ ողջիկը սկսաւ արցունքի հեղեղ-

ներ թափել: Երկար ժամեր գլուխը ձեռքերուն մէջ առած կեցած էր անշարժ:

Կէսօրուան մօտ դուռը բացուեցաւ և պառաւ Ֆիբար ներս մտաւ:

Օհ, սիրունիկս, ըստ, փոխանակ լալու՝ եկուր ճաշէ:

Սըրիզ ժխտական ձեւով մը պատասխանեց: Այրի Ֆիբար դուրս ելաւ և դուռը գոցեց: Անգամ մըն ալ ճիշդ իրիկունը եկաւ, կեղծ Սըրիզ քնացած էր:

Արթնցուց զայն և առաջարկեց որ ճաշէ: Սըրիզ կրկին մերժեց, և քնացաւ հագուած և ուսուսպառ վիճակի մէջ: Յաջորդ առաւօտուն Սըրիզ աւելի հանդարտ էր:

Անօթութիւնը կը ստիպէր որ ճաշէ. քանի մը պատառ բան կ'երաւ, բայց չէր ուզեր սենեակէն դուրս ելլել:

Ֆիբար այն ատեն սկսաւ զայն խոշտանգել: Սըրիզ օգնութիւն կ'աղաղակէր և կ'ուզէր մեռնիլ: Այրին նորէն մեկնեցաւ և միայն իրիկունն երեցաւ կրկին, միշտ սառն, միշտ խոժոռ, և իմաց տուաւ թէ պառոնը զայն տեսնելու պիտի գար:

Սըրիզի յուսահատութիւնը իր արցունքներովը կը յայտնուէր:

Վերջապէս, երրորդ օրուան առաւօտուն, մինչդեռ պատուհանին առջև նստած էր ան, բռնալի մը դարձաւ փականքին մէջ: Կեղծ աղջիկը սարսափ կարծելով թէ իր խոշտանգիչն է որ ներս կը մտնէ: Բայց դուռը բացուեցաւ և մարդ մը ներս մտաւ: Սըր Ուիլիերմս պառոնն էր:

Այդ պահուն Սըրիզ ինքզինքը կորանցուց և սկսաւ բարձրաձայն աղաղակներ սրձակել:

Բայց, Սըր Ուիլիերմս, մօտեցաւ ժպտաղին և ըսաւ ծայրայեղ քաղաքավարութեամբ մը.

Օրիորդ, հոգ մի՛ ընէք, վեհանձն մարդ մըն եմ ես:

Սըրիզ անշարժ, պատին կրթնած, սենեակին ամենէն միջին անկիւնին մէջ, արհամարհանքի արտայայտութեամբ կը շարունակէր զիտել զայն:

— Կ'ուզէք մօտիկ ընել զիս, ըսաւ Սըր Ուիլիերմս, զգուող ձայնով մը, բուռական բաներու մասին լուսաբանութիւններ պիտի տամ ձեզի:

Ա՛հ, պարոն, մրմնջեց Սըրիզ, անկարելի է որ մինչև հիմակ իմ կրած տանջանքներս ձեր կողմէ հրաժարուած ըլլան:

— Ի՞նչ չտրիք հասցուցին ձեզ, հարցուց Սըր Ուիլիերմս զայրոյթով, ո՞վ արգելօք համարձակեցաւ այդ բանին:

— Այն հրէշային կինը, որուն բռնատրեհալն եմ կը չարչարէ զիս: Զիս բռնի բերած են հոս, ըսելով թէ...

— Ինչ որ ըսած են ձեզ միտալ է, աղջիկս, պատասխանեց Սըր Ուիլիերմս քաղցրօրէն, և եթէ ձեզ չարչարած են ձեր վրէժը ես պիտի տանեմ, անհոգ եղէք:

— Պարոն, պարոն, աղաչեց Սըրիզ հեկեկաղին. երեք օր է որ հոս եմ ես, առանց գիտնալու թէ ուր կը գտնուիմ, առանց լուր առնելու անոնց մասին զորս կը սիրեմ, իմ բարեկամութիւններուս մասին, իմ...:

Սըրիզ վարանեցաւ:

— Զեր Լէօնին մասին, այնպէս չէ՞, հարցուց Սըր Ուիլիերմս նոյն քաղցրութեամբ, քան երիտասարդ մըն է Լէօն որ ամէն կերպով արժանի է ձեր սէրին. հոգ մի ընէք, ձեր օժիտը անգամ իմ կողմէս պիտի ընեմ, որպէսզի երկուքդ ալ երջանիկ ըլլաք:

— Ա՛հ, աղաղակեց Սըրիզ ուրախութեամբ, պատուը կ'ըսէր բայց ես չէի հաւատար:

— Ի՞նչ կ'ըսէր պառաւը :

— Կ'ըսէր թէ ձեր հրամանով հոս կը դռնուէմ, թէ դուք հարուստ էք, թէ ես խեղճ աղջիկ մըն եմ որ...

— Ա՛հ, ընդմիջեց Սըր Ուիլերմս, թշուառական պառաւ, ե՛ս... տառնկ բա՛ն... Ես Արման տը Քէր-կազ կոման եմ,

— Արման տը Քէրկազ կոման էք դուք :

— Այո՛, աղջիկս, և հիմա պիտի հասկնաք թէ հին ծանօթներ ենք: Լէօնը կը ճանչնայի Պասթիէնի միջոցով: Գիտէ՛ք, կը յիշէ՞ք այն գործաւորը որ կիրակի իրիկուն մը ձեզի հետ ճաշեց և որ իր տան հասցէն իմ բնակարանս տուաւ:

— Այո՛, այո՛, կը յիշեմ, ըսաւ Սըրիզ:

— Շատ լաւ, մտիկ ըրէք ուրեմն, և մի վախնաք բնու: Անկասկած դուք գեղեցիկ էք և առաքելի, պղծ-տիկս, և ձեզ սիրող անձը երջանիկ է շատ: Ես ալ ունիմ իմ սիրականս, և կ'ուզեմ միայն ձեր բարեկամը ըլլալ, ձեր հայրը, ուրիշ ոչինչ...

Սըր Ուիլերմս մանկամարդ աղջկան ձեռքը իր ձեռքերուն մէջ առաւ.

— Խեղճ աղջիկ, մըմնջեց, ինչեր պիտի ընէին ձեզ եթէ ես չըլլայի:

Ու շարունակեց.

— Այդ պառաւ Զիրբարը, որ իմ նախկին պարտիզ-պանիս այրին է, ամէն բան չէ յայտնած ձեզի, Քօլար իմ հրամանովս հոս բերած է զձեզ, բայց ոչ թէ ձեր պատիւը բռնաբարելու համար: Որպէհեւ ձեր հոս բերուելովը միայն պիտի փրկուէր Լէօն, ձեր նշանածը: և Ժանն ձեր բարեկամուհին:

— Ժա՛նն, հարցուց Սըրիզ ապշահար:

— Այո՛, Օր. Ժանն տը Պալտէր, զոր կը սիրեմ. և

որ իմ կի՛նս ընել կ'ուզեմ. Ժանն ալ ձեզ նման, քիչ մնաց սոսկալի շփաղդութեան մը զոհ պիտի երթար:

— Կարծեմ թէ պիտի խենդենամ, Աստուած իմ, բմնջեց Սըրիզ, որ Սըր Ուիլերմսի այս տաքօրինա ձօսքերէն ունէ բան չէր հասկնար:

— Ուշադրութեամբ մտիկ ըրէք ինձ. նախ ձեր մասին խօսինք յետոյ կը խօսինք Ժաննի մասին, որովհետեւ ձեր ելկուէքին ճակատագիրներն ալ կարծես իրարու կը նմանի: Դուք կը սիրէք պատուաւոր գործաւոր մը, Լէօն Ռօլանը, և ան ալ ձեզ կը սիրէ: Մէկ ամիսէն ամուսնացած պիտի ըլլաիք, այնպէս չէ՞:

— Այո՛, պատասխանեց Սըրիզ:

— Բայց խեղճ աղջիկս, դուք քոյր մըն ալ ունիք, այնքան ապականուած քոյր մը՝ որքան դուք անքիծ էք քոյր մը որ երկար ատենէ ի վեր մտած է կեանքին մէջ հակառակ կողմէն, և որուն սիրտին մէջ ամէն զգացում մարած է: Ահա ձեր այս քոյրը. Պաքտուն, ծախած է առաջւնդէ իր քրոջ պատիւը, մեծահարուստ անձի մը, որմէ ձեզ խիցի, որ ձեզ սաստիկ կը սիրէ և որ ամէն ոճիր գործելու պատրաստ է, ձեր սէրին համար:

— Աստուած իմ, աղաղակեց Սըրիզ խելակորոյս:

— Բարեբախտաբար կը հսկէի Լէօնի և ձեր վրայ: Լէօնը Բարիզէն հեռացնել տուի, և ձեզի ալ պատըս պարել տուի հոս. ուր պ. տը Պօքրէօ երբեք չպիտի կարենայ գալ ձեզ գտնելու: Կր հասկնա՞ք հիմակ:

— Այո՛, մըմնջեց Սըրիզ. բայց պարոն, մենք ձեզ հանդէպ ի՞նչ ըրած ունէինք որ դուք մեզ համար այսքան ազնիւ և անձնուէր կը գտնուիք:

— Աղջիկս, պատասխանեց Սըր Ուիլերմս, իբր թէ յուզուած ձայնով մը. հսկայ հարստութիւն մը ունիմ ես, զոր կը գործածեմ շուրջս բարիք սփռելու և շատ քիչները արգիլելու... իմ տրամադրութեանս տակ գրե-

թէ ոստիկանութիւն մը ունիմ, որուն չնորհիւ ամէն
բան կ'իմանամ: Երբ ինձ յայտնեցին ձեզ սպառնացող
վերահաս վտանգը, անմիջապէս փութացի օգնութեան:
Ահա իմ ընթացքիս բոլոր գաղտնիքը:

— Պարոն, մըմնջեց մանկամարդ աղջիկը, պառնին
ձեռքերը իր շրթունքն ըսն աշնելով, Աստուծոյ մը
պէս բարի էք, և ես կեանքս պիտի աամ ձեզի համար,
եթէ հարկ ըլլայ:

Սըր Ուիլերմս չպատասխանեց, այլ մատլի կ'ըսէր,
դժոխային ժպտով մը.

— Ամբողջ էութիւնովս Արման տը Բէրկազն եմ
ևս, զոր կեղծեցի կատարելապէս, նոյնիսկ անոր բարե-
սիրական խօսքերը:

Յետոյ ըսաւ բարձրաձայն.

— Հիմակ Ժաննի մասին խօսինք:

— Ուրեմն զայն ալ կը ճանչնաք:

— Կը սիրեմ զայն, մըմնջեց Ուիլերմս, ձեռքը սրբ-
տին տանելով, կը սիրեմ...
Եւ աւելցուց.

— Ան ալ ձեզ պէս սոսկալի վտանգէ մը ազատած
է, շատ տարօրինակ պատմութիւն մըն է զոր պիտի
պատմեմ ձեզ, Երեւակայեցէք որ կայ մարդ մը որ յան-
դըգնած է իմ անունս իւրացնել, այդ մարդը Պաս-
թիէնն է:

— Պասթիէն, գոչեց Սըրիզ, այն երիտասարդը զոր
Պէլլիլի մէջ տեսանք:

— Այո՛, նոյն ինքն: Դուք կտրծեցիք, խեղճ աղ-
ջիկ, որ այդ մարդը զիպուածով եկած էր հող Լէօնին
օգնութեան հասնելու համար: Է՛հ, ո՛չ, ամէն բան նա-
խատեսուած և հաշուուած էր: Այն երկու չարագէմ
մարդերը, որոնք կռուեցան ձեր նշանածին հետ՝ Պաս-
թիէնի արքանեակներն էին:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, պոռաց Սըրիզ. զարմանքի գա-
զաթնակէտը հասած:

— Ճշմարտութիւնը սա է որ, զաւակս, Պասթիէն
շատ անգամ Ժաննի ետեւէն գացած էր, սիրահարուած
էր անոր, և կողմակերպած էր այդ պզտիկ կատակեր-
գութիւնը, որուն ահանաատս եղաք: Այդ կերպով դուք,
այսինքն Լէօնը և դուն, հրաւիրեցիք զայն ձեր ճաշին
մասնակցելու, իսկ ձեր մեկնոնմէն վերջ տն Օր. Ժան-
նը իր հետը տարաւ:

— Ա՛հ, մըմնջեց Սըրիզ, հիմա կը հասկնամ...

— Տողաւին բան մը չէք հասկցած... սպասեցէք...

Սըրիզ մեղմօրէն նայեցաւ Սըր Ուիլերմսի, որ
դիրքն ու միամտութիւնը առած էր այնպիսի մարդու
մը՝ որ սիրտէն բղխած ճարտասանութեամբ մը պարզ
ճշմարտութիւնը կը պատմէ:

— Պասթիէնը, կրկնեց Սըր Ուիլերմս, մտացի
մարդ մըն է և օժտուած նշանաւոր դիմագծութեամբ
մը: Ան համաձայնած է անպիտան ծերուկ սպասաւորի
մը հետ՝ որ իբր հարկւրոպետ ներկայացած է Ժաննի
ընակարանը, ինքզինքը անոր հօրը վաղեմի բարեկամը
ցոյց տալով՝ և յաջողած է յարաբերութեան մէջ դնել
անոր հետ այդ ստահակն ալ, որ իմ անունովս, այսինքն
իբր կոմս տը Բէրկազ ներկայացած է: Ժանն, խեղճ
աղջիկը, այդ երիտասարդ Պասթիէնը տեսնելով ճանչ-
ցած է այն գործաւորը՝ զոր Պէլլիլի մէջ տեսած էր, և
սկսած է սիրել զայն...

Ա՛հ, գոչեց Սըրիզ զայրացած, Օր. տը Պալտեր
սպասաւոր մը սիրէ, ա՛հ, երբե՛ք, երբե՛ք...

Դիպուածը, կամ աւելի ճիշդ կ'ըլլայ ըսել, իմ
ոստիկանութիւնս յայտնած է ինձ բոլոր ասոնք, սիրելի
Սըրիզ. այդ ատեն է որ տեսնել ուզեցի այդ Օրիօդ
Ժաննը, և զայն տեսած պահուս հլապուրուելով անոր
գեղեցկութենէն, սիրեցի զայն:

Միայն թէ նկատելով որ ժամանակին մէկը կը սիրէր, երէկ գիշեր առեւտնդել առւի մանկամարդ աղջիկը, և քնացած վիճակի մէջ փոխադրել առի տան պղտիկ զղեակին մէջ, զոր պարտէզին խորը կը տեսնէք:

— Հո՞ն է ան, պուռաց Սըրիզ ուրախութեամբ:

— Եկէ՛ք և պիտի տեսնէք զայն, ըսաւ Սըր Ուրիւնըմ, մանկամարդ աղջկան ձեռքէն բռնելով:

Գետնայարկին վրայ Սըր Ուրիւնըմ կրկին հանդիպեցաւ աչրի Ֆիրարի, որու յանդիմանական չեղտով մը ըսաւ.

— Զեր ամուսինը պարկեշտ մարդ մըն էր, և կը ցաւիմ որ իր կեանքը ձեզի պէս չոր կնոջ մը հետ անցուցած է. Ես ձեզի այս մանկամարդ աղջիկը պաշտպանելու պաշտօն տուի, մինչ հիմա գիտեմ թէ ի՞նչ ամօթալի կերպով կատարած էք ձեր պաշտօնը. դուրս ելէ՛ք ասկէ, կը վա՛ստե՛մ ձեզ:

Սըրիզ տեսաւ անոր մատով դուռը ցոյց տալը՝ բայց չտեսաւ այն անհասկնալի նշանը զոր միեւնոյն պահուն ըրաւ, և որ ըսել կ'ուզէր.

— Ասիկա ալ քու դերդ է, կատակերգութիւն, լոկ կատակերգութիւն...

Սըր Ուրիւնըմ Սըրիզին հետ անցաւ պարտէզէն, և առաջնորդեց զայն այն ննջատենեակը, ուր ժամն կը քնանար տակաւին.

— Աստուած իմ, որչա՛փ գեղեցիկ են այս բոլոր առարկաները, մրմնջեց ծաղկեղործուհին՝ որ սքանչալցած և հիացած էր:

— Բոլոր ասոնք ժամնինն են, ըսաւ Սըր Ուրիւնըմ, ապագայ Քէրկազ կոմսուհիինը:

Վայրկեան մը լռութենէ ետք.

— Հիմակ, մտիկ ըրէ՛ք, սիրելի Սըրիզ, մտիկ ըրէ՛ք

ինձ, իմ ժամնս կը քնանայ հիմակ, բայց արթնցած պահուն՝ ես մեկնած պիտի ըլլամ արդէն՝ ութը օրի չափ հեռանալու պարտաւորուած սխալ լլլամ: Դուք դղեակին մէջ պիտի մնաք: Մարիթ, իր սպասուհին պիտի պատրաստէ զայն ձեզի անհետու համար, և այն մէկ քանի օրուան միջոցին, ուր զձեզ հոս պիտի պահեմ ազատ կացուցանելու համար ձեր քրոջմէն և անպատիւ Պօրթօէն, դուք անոր հետ՝ պիտի բնակիք, դուք իր քոյրը... իր բարեկամուհին... իր հաւատարիմ ընկերուհին պիտի ըլլաք:

— Լա՛ւ, պարոն կոմս, ըսաւ Սըրիզ:

— Ամէն օր պիտի գրեմ անոր. անշուշտ գրած նամակներս պիտի կարգայ ձեզի: Պիտի ջանաք իրեն հասկըցնելու թէ ճշմարիտ Քէրկազ կոմսը, այսինքն ան զոր կը սիրէ, սա վարնոց Պոսթիլէնը չէ, այլ...

— Ա՛հ, ինչո՞ւ համար չպիտի սիրէ ձեզ, բաւական է որ անգամ մը տեսնէ ձեզ:

— Մնաք բարով, Սըրիզ, ըսաւ Սըր Ուրիւնըմ, պէտք է որ մեկնիմ և չեմ ուզեր որ ժամն զիս տեսնէ:

— Պարոն, հարցուց Սըրիզ, անգամ մըն ալ ե՞րբ պիտի տեսնեմ Լէօնը:

— Շիտակը չեմ գիտեր, բայց յուսացէ՛ք և վստահութիւն ունեցէ՛ք վրաս, կ'երգնում ձեզ որ տասներհնգ օրէն իր կինը պիտի ըլլաք:

Եւ Սըր Ուրիւնըմ, Սըրիզը այս մեղրածոր խոստումին վրայ թողլով, դէպի կառքը ուղղուեցաւ և ըսաւ Քօլարին որ ձիերսն սանձէն բռնած էր.

— Կարծեմ թէ կատակերգութիւնը շատ աղէկ խաղացուեցաւ... Հիմակ միամիտ Քէրմարուէի տասներկու միլիոններուն նայինք և անոնցմով զբաղինք՝ որովհետեւ վրէժխնդրութիւնը լաւ ճամբու մէջ է:

— Միլիոնները... ըսաւ Քօլար վերջին աստիճան մտածկոտ, ահա՛ էական բանը:

— Իմ կարծիքս ալ այդ է. Այս իրիկուն Պրը-
թաներ կը մեկնիմ ամուսնանալու համար օրիորդ Հէր-
մին աը Պօբրէօի հետ...

.....

Այսպէս ուրեմն, թշուառական Անտրէա ամէն կէ-
տերու մէջ կը յաղթանակէր:

Ֆէրնան բոնտարկուած էր:

Սըրիզ և Ժանն պահպանութեան տակ զրուած էին:

Պաքարա իբր խենդ վաւերած էր:

Իսկ Արման աը Քէրկազ կոմսին համար այլևս
անկարելի կ'ըլլար գտնել Քէրմարուէի կոմսին ժողան-
դորդները...

.....

Այն օրը երբ Սըրիզ Պաքարայի նամակէն խոր-
ուելով Սէրբանթ փողոց գացած և հոնկէ Քօլարի միջո-
ցով Պուքիվալի տունը տարուած էր, այդ առտուն, կէ-
սօրուան միջոցին, Շաբօն փողոցէն անցած ու երկա-
թագործ կրօի խանութին առջև կանգ առած էր:

Իսկոյն Լէօն Ռօլան գուրս ելած ու դէպի իրեն ուղ-
ղուած էր՝ սիրահարի երջանիկ ժպտը չըթունալին վը-
րայ:

— Ինչո՞ւ տխուր կ'երեւաք այսօր հարցուց Սը-
րիզ:

— Ո՛հ, ո՛չ, բան մը չունիմ, ըսաւ ժպտելով.
տրամութեանս պատճառը այն է թէ վաղը չպիտի կա-
րենամ տեսնել քեզի:

— Եւ ինչո՞ւ համար, հարցուց Սըրիզ այլայլելով:

— Վարպետս զիս Մօնմարսի կղզին կը ղրկէ, հոն
կարողաներ յանձնելու և միանգամայն տեղադրելու
համար: Այնչափ գործ կայ որ, հազիւ մինչև միւս ա-
ռուօտ պիտի կարենամ աւարտել:

— Ա՛հ, ըսաւ Սըրիզ, շատ տաղանկալի բան է տա:

— Շատ կը փափաքէի որ պաշտպանս ինքանձամբ
երթար հոն... բայց չհամարձակեցայ բան մը ըսելու.
պէտք է լաւ գողափար ներշնչել անոնց որոնք մարդը
կ'աշխատցնեն:

— Իրաւունք ունիք Լէօն: Բայց մինչև իրիկուն
պիտի վերադառնաք:

Այո՛:

— Լաւ ուրեմն, ըսաւ Սըրիզ ժպտելով, ուղղակի
մեղի պիտի գաք. և զիշերը մեղի պիտի կենաք, այս
կերպով պիտի կարենանք մեր կորսուած ժողմանակին
տեղը լեցնել:

— Յետեւութի՛ն, վաղը չէ միւս օր:

Հետեւեալ առտուն Լէօն Ռօլան Մօնմարսի գնաց,
ամբողջ օրը հոն անցուց և հոն պառկեցաւ. յաջորդօրը
կէսօրին մօտ վերադարձաւ. և աշխատանոց գնաց՝ ան-
համբերութեամբ սպասելով որ Սըրիզի տունը եր-
թալիք ժամը մօտենայ: Ժամը ութին միջոցները ա-
րագօրէն վեր կ'ելլէր ծողկեգործուհիին սանդուխնե-
րէն և կը զարնէր պղտիկ սննեակին դրան՝ թէեւ պա-
տուհանին գէշ գոցուած փեղկերէն լոյսի նշոյլ մը ան-
գամ չէր երեւէր:

Սըրիզ չպատասխանեց:

Լէօն նորէն զարկաւ:

Միւսկոյն լուսթիւնը:

Կարծեց թէ մանկամարդ աղջիկը գուրս ելած էր
բոն մը գնելու համար: Սպասեց սանդուխին վրայ:

— Ժամ մը անցաւ և Սըրիզ չերեւցաւ:

Այն աստե՛ն համբերութիւնը հատած՝ գործաւորը վար իջաւ և գլուխը դռնապանին խուցին պատուհանէն ներս խօթեց:

— Օրիորդ Սըրիզ տունը չէ՞, հարցուց:

— Օր. Սըրիզ, ըստ դռնապանուհին. ա՛հ, դո՛ւք էք, Լէօնը:

— Այո՛, աիկին:

— Երկու օր կայ որ տեսած չունիմ զինքը:

— Ինչպէ՞ս, երկու օր, պոռաց Լէօն, ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, մայր...

— Ծշմարտութիւնն է որ կ'ըսեմ, պարոն Լէօն, երէկ չէ առջի օր Ֆանին տեսայ... գիտէք թէ Պաքարայի սպասուհին...

— Յետո՛յ, հարցուց գործաւորը, այս անունէն իսկ այլայլած:

— Կարծեմ դժբախտութիւն մըն է պատահած Պաքարայի կամ անոր մօր գլխուն, թէ մէկը կամ միւսը շատ հիւանդ եղած ըլլալու են, վասն զի սպասուհին շատ տարօրինակ դէմք մը ունէր, և Օրիորդ Սըրիզ դուրս ելաւ տիրած դէմքով: Ու անկէ ի վեր անգամ մըն ալ չտեսայ զայն:

Լէօն այլեւս ուրիշ խօսք մտիկ չըրաւ և սկսաւ դէպի Մօնսէյ փողոց, Պաքարայի բնակարանը ուղղուիլ: Բայց հոն ալ նոր զարմանք մը կ'սպասէր իրեն:

Բնակարանին երկաթէ վանդակադուռը, պատուհանները, դուռները, ամէնքն ալ լաւ մը գոցուած էին: Իրարու վրայ մէկ քանի անգամ զանգակը հնչեցուց, բայց ոչ ոք եկաւ դուռը բանալու համար: Այդ պատաստորը պարապ տեղը զանգակը կը հնչեցնէ, իրեն մօտեցաւ և ըսաւ.

— Մարդ չկայ հոտ:

— Ինչպէ՞ս, մարդ չկա՞յ:

— Ո՛չ. այն կինը, որ հոն կը բնակէր, լաւ կը ճանչնայի ես, և իրեն շատ անգամ սուրճանդակի պաշտօն կատարած եմ:

— Է՛, ուրե՞մն:

— Մեկնած է:

— Մեկնա՞ծ. պոռաց Լէօն:

— Այո՛, երէկ առտուընէ ի վեր: Մայրն ու ծառաներն ալ մեկնեցան:

— Բայց սոսկալի բան է, պոռաց Լէօն, ո՞ւր գացած է ուրեմն:

— Չեմ գիտեր:

Լէօնի խելքը գլխէն գնաց, կարծելով թէ Պաքարա տոեւանգած էր իր քոյրը՝ զայն ցոփակեացութեան մղելու համար:

Վայրի գազանի նման մռնչիւն մը արձակեց, առանց գիտակցութիւնն ունենալու իր ըրածներուն, և կաւ մեքենաբար Պուրպօն Վիլյէօվ փողոցը, յուսալով որ իր մայրը պիտի կրնար տեղեկութիւններ տալ Սըրիզի վրայ:

Գեղջկուհին, երկու օրէ ի վեր, ամենեւին տեսած չէր Սըրիզը:

Լէօն, մօրը տունէն վերադարձաւ Ծօպիւր-տիւթամբլը փողոց:

Ամենեւին երեւցած չէր Սըրիզ:

Այն աստե՛ն Լէօն վազեց դէպի աշխատանոց, և գլուխով իր պաշտպանին՝ որ դեռ նոր պառկած էր, խորհուրդ հարցուց:

Եփեմագործը՝ որ խելացի և միանգամայն պաշտօնէն մարդ մըն էր՝ հանգարտեցուց իր գործաւորին յուսահատութիւնը, համոզեց զինքը որ իր նշանածուին, անշուշտ իր քոյրը հետ գիւղ գացած էր, և վերջա-

պէս խոստացաւ որ մինչև ոստիկանութեան պաշտօնատունը պիտի ընկերանար անոր, ուր պիտի վկայէր իրեն հետ, մանկամարդ տղջկան աներեւութանովը, եթէ մինչև այն տառն երեւան չեկէր:

Լէօն Ռօլան առանց հաղուսաները հանելու պառկեցաւ նոյն իրիկունը, և յուզման ու անձկութեան ամենատխուր դիչեր մը անցուց:

Անուշատուն կանուխ, դեռ արշալոյսը չի ծագած, Ծագուր-տիւթումը վիզուցը վերադարձաւ:

Սըրիզի մասին դարձեալ լուր մը չկրցաւ առնել, Կրկին իր վարպետին դիմեց:

Միասին ոստիկանապետին դացին, որ անոնց խօսքերը մտիկ ընելէ վերջ, յարեց:

— Բարիդի մէջ ստէպ անհետացող մանկամարդ օրիորդները, ընդհանրապէս իրենց բուն կամքովն է որ կ'անհետանան. սակայն ես պիտի ջանամ տեղեկ լքիւններ քաղել այս մասին և ուղղակի ոստիկանութեան դիմում պիտի ընեմ: Երկու օրէն եկէք:

— Երկու օր...:

Մեռնիլ էր Լէօնի համար, որ իր յուսահատութեանէն չէր գիտեր թէ ի՞նչ ընէր. մտածեց ուղղակի Օր. Ժանն տը Պալաէրի դիմել՝ նկատելով որ ան թերեւ տեղեկութիւններ ունենար Սըրիզի մասին:

Դեռ բաւական կանուխ էր:

Դռունէն անմիջապէս ներս մտնելուն ժէրթրիւտի հանդիպեցաւ որ կուլար:

Խեղճ կինը, տաջի իրիկուն, թիկնաթուին վրայ քնացած էր. ուրիշ բան մը չէր յիշէր: Արթնալուին Ժաննի զուռը զարկած էր. Ժանն չէր պատասխանած. այն տառն ներս մտած էր սենեակէն, մտածելով որ թերեւ կը քնանար ան. սենեակը պարապ դատած էր. Բայց Ժաննի գրասեղանին վրայ բաց գըր-

ւած նամակ մը տեսած էր, զոր կաղացած և աղաղակ մը արձակած:

— Յիսուս Բրիտոս... դաւաճ կորսուած է, զոչած էր, ձեռքերը իրարու միացուցած:

Ահաւասիկ այդ նամակը, որ ստորագրուած էր Ժաննի կողմէ, և կարելի չէր գուշակել թէ Ժաննի գիրք և ստորագրութիւնը ի՞նչպէս կեղծուած էին:

«Բարի Ժէրթրիւտ»,

«Երբ արթննաս, քովդ չպիտի գտնես քու սիրելի Ժաննը, որ մեկնած պիտի ըլլայ»:

«Կը մեկնիմ այնչափ ժամանակի համար՝ զոր չեմ կրնար յայտնել»:

«Լերդ, գիտե՞ս ինչո՞ւ համար կը մեկնիմ. փախչելու համար մարդէ մը, զոր սիրել կարծեցի և զոր չեմ սիրեր: Պարոն Կոմս տը Բերկաղն է՝ կը մեկնիմ հետեւելու համար այն մարդուն՝ որուն անունը չեմ կրնար տալ դժբախտաբար»:

«Ներքէ քու սիրելի Ժաննիդ՝ որ կը սիրէ քեզի, և կը մեկնի տխրազին»:

Այս տարօրինակ նամակը կարգացած պահուն պառաւը ցնորքի պէս բան մը ունեցաւ, և ինքնիրեն հարցուց թէ միթէ կ'երաղէ՞ր կամ թէ չէ՞ր կորսնցուցած իր խելքը:

Բայց վստահ էր, Ժաննի գիրն էր ան. Ժանն իր միակ դաւաճ էր. զոր կը սիրէր աշխարհիս վրայ. Ժէրթրիւտ փղծկած, սկսաւ մտկերը քաշեց, երբ Լէօն Ռօլան հասաւ, բոլորովին այլայլած:

— Աստուած իմ, բաւ Լէօն, ի՞նչ կայ, ի՞նչ ե... Դուք, Տիկին Ժէրթրիւտ, Օրիորդ Ժանն ո՞ր է:

— Մեկնէ՞ր է, պատասխանեց Ժէրթրիւտ լալով:

— Մեկնած է... Բայց ո՞ր... Կ'ըր... և որո՞ւ հետ:

— Չեմ գիտեր, ըստ ժէրթրիւտ, որ Լէօնի երկնցուց սեղանին վրայէն զանուած նամակը:

Գործաւորը ապշահար կարդաց վերոյիշեալ տողերը և նամակը ինկու ձեռքերէն:

— Բոլոր ասոնք մարդը կը խենդեցնեն, մըմնջեց Լէօն շուտրած, Սըրիզն ալ մեկնած է, հէ...:

— Սըրիզն ալ մեկնած է, հարցուց ժէրթրիւտ:

— Այո՛, քրոջը հետ, պատասխանեց Լէօն, որ գինովի մը պէս կը դանդաւնջէր:

Հազիւ խօսքը վերջացուցած էր, երբ արագ քայլեր լսուեցան, որոնք սանդուխներէն վեր կ'ելլէին, և բաց մնացած դրան սեմին վրայէն ժէրթրիւտ և Լէօն տեսան ծերունիի մը վեր ելլելը՝ երիտասարդի մը հետ, և երկուքն ալ աղաղակ մը արձակեցին:

— Պարոն տը Բէրկա՛զ, բացազանչեց ժէրթրիւտ, Պէլվիի գործաւորը, աղաղակեց Լէօն, որ բոլորովին ապշեցու երբ տեսաւ այն մարդը զոր ժէրթրիւտ պարոն կ'անուանէր և զոր ինք, այն գինետան մէջ ընկեր անուանած էր:

Արդարեւ, Պասթիէնն ու Արմանն էին անոնք, որոնք կը վերադառնային Պուլա տը Պուլօնեըէն, ուր թողուցինք զանոնք Սըր Ուիլեմմաի երկու վկաներուն հետ:

Անտրէա, մեկնած պահուն, այն տեսակ հեգնական քրքիջ մը արձակած էր որ Արման տը Բէրկազ կարծած էր Անտրէան տեսնել, և անմիջապէս սկսած էր խորհիլ ժաննի մասին, որուն համար Սըր Ուիլեմմա խորհուրդ տուած էր արթնութեամբ պահպանել:

Արման բոլորովին մտադրազ կառքը ելած էր կըրկին, հրամայելով կառապանին որ քառասմբակ արշաւով ընթանալ և հայածուելով կարծես այդ հարաշուք քրքիջէն՝ ըստ ժէրթրիւտի, երկու վկաներուն մեկնումէն ետք:

— Սոսկալի նախազգացում մը ունիմ. Մէսէյ փողոց երթանք...

.....

Լէօնը և ժէրթրիւտը տխրած վիճակի մէջ տեսնելով, Պ. տը Բէրկազ գուշակեց որ գծախտութիւն մը պատահած ըլլալու էր:

— Ժանն, ըստ, ո՛ւր է ժաննը:

Լէօն լռութեամբ նամակը անոր ներկայացուց: Արման կարդաց, կրկնակի կարդաց զայն, երբեքով և պատին կոթնելով որպէսզի չիյնար:

— Անտրէա՛, մըմնջեց, բոլոր ասոնք անտարակոյս Անտրէայի գործերն են...

— Ուրեմն... Անտրէա՛ն էր...

Ժ Է Ն Է

Քիչ մըն ու վերադառնանք Տիկին Պօրբէօի և Հէրմիոնի մօտ, որոնք թողուցինք չանթմարիչ նամակին ազդեցութեանը տակ:

Պ. տը Պօրբէօ առած էր նամակը և դառն փորձանքի տանելու պատրաստակին տակ, մինակ ձգելով մօտակամորդ աղջիկն ու մայրը՝ դուրս ելած էր, նամակը Պաքարայի տանելու նպատակով:

Հէրմիոն սաքի վրայ մնացած էր, ախար և թախծագին ու յուսահատ երեսցիւթով մը:

Տիկին տը Պօրբէօ իր աղջկան կը նայէր անձկալից ուշադրութեամբ, այն կնոջ նման, որ զաւակին մեռնիլը կը տեսնէ, և ոչ իսկ բառ մը, աղաղակ մը կամ սրտաբուրդի ճիշ մը կարող էր արատաստել իր զաւակը սփոխելու համար:

Վերջապէս կամաց մը ոտքի ելաւ, միշտ անթարթ աչքերով, Հէրմիոնի մօտեցաւ, զայն իր բաղունկներուն մէջ առաւ և լոկ սեղմեց:

Մայրիկ, ըսաւ այն տունն Հէրմիոն, վաճառ մը մանել կ'ուզեմ... Բնաւ երբեք չպիտի տմուսնանամ:

— Վաճառ... պոռաք խեղճ մայրը շուտրած, դուն կ'ուզես... վաճառ մանել Բայց ուրեմն, պիտի թողնու՞մ զիս, քու մայրը...

Հէրմիոն աղաղակ մը արձակեց:

— Ո՛չ, ո՛չ, ներեցէ՛ք ինձ, մա՛յր, խենթեցած եմ, յիմարացած եմ վիշտէս, ո՛չ, չպիտի թողում ձեզի, մայրիկ...

Հէրմիոն սկսաւ լալահառու աւտառուել իր մօրը գիրկին մէջ, որ զայն զգուանքներով կ'ողոզէր:

Երկար տուն, երկու խեղճ կիները, իրարու փաթթուած մնացին, իրարու խառնելով իրենց հոգիները և հառաչանքները: Յետոյ, Հէրմիոն կանգ առաւ զօրաւոր և հանդարտ կերպով և իր մօրը ըսաւ.

— Երկար ժամանակէ ի վեր է որ ձեր հօրաքոյրը, Տիկին տը Քիչմատէք կը փափաքի տեսնել մեզի. կ'ուզէ՞ք մեկնիլ: Զեմ կրնար Բարիզի մէջ մնալ այլևս, պիտի մեռնիմ, եթէ հոս մնամ:

Տիկին տը Պօրբէօ այս առաջարկը մեծ ուրախութեամբ ընդունեց, մեկնումը միջոց մը նկատեց իր զաւակին ցաւը մոռցնելու. թերեւս ճամբորդութեան մէջ ան իր ցաւերուն համար մխիթարութիւն մը գտնէր:

Պ. տը Պօրբէօ կէս գիշերին եկաւ, ճակատը քիչ մը տփռոյն: Սըր Ուիլիամսի հետ առաջին տեսակցումը թենէն կը վերադառնար, Սէրբանթ փողոցի այն սենեակէն՝ ուր պարոնը ժամանակին հասած էր խելու Սըրբիզը: Տիկին տը Պօրբէօ և իր աղջիկը իրենց կտրգին, մտատանջութիւն զգացին, անոր յուզմունքը տեսնելով:

Անպիտանը անհետացեր է, ըսաւ ան, Ֆէրնան Թօշէի տկնարկելով, ես զայն պարահանդէսին մէջ ամէն կողմ փնտռեցի, բայց ամենեւին չտեսայ: Անշուշտ Օրիորդ Պաքարայի տունն է: Բայց վաղը պաշտօնատան մէջ...

— Պարոն, ընդմիջեց Տիկին տը Պօրբէօ՝ զայն մէկ կողմ տանելով, աղջիկս կը սիրէր այդ երիտասարդը.

կը սիրէր զայն խօլաղին: Կարելի է մինչև իսկ մեռնի անոր համար: Ինչ որ ալ ըլլայ, պէտք է զբաղեցնել և զբօսցնել զայն...

- Ես ալ ձեր կարծիքէն եմ, ի՞նչ ընելու է:
- Բարիդէն դուրս հանելու է:
- Եւ ո՞ւր պիտի երթայ այդ պարագային:
- Հօրաքրոջս, Տիկին տը Քէրմատէքին տունը պիտի տանիմ:

- Փէնէներու զղեակը:
- Այո՞, պարո՞ն:
- Այս գաղափարդ պատուական է, աղէկ մտածեցիր, պոռաց Պ. տը Պօրէօ, որ անմիջապէս խորհեցաւ թէ ազատ պիտի ըլլար... մէկ քանի օրուան համար և հետեւաբար Սըրիզը փնտռելու կարող:

- Եթէ կը բարեհաճիք և հաւանութիւն կուտաք, շտրունակեց թէրէզա, վաղը առաւօտ կը մեկնինք:

- Որչափ շուտ ըլլայ, այնչափ լուսագոյն կ'ըլլայ, պատասխանեց գրասենեակին զլխաւորը:

Տիկին տը Պօրէօ և իր աղջիկը՝ գիշերուան մէկ մասը անցուցին մեկնումի պատրաստութիւններով:

Առտու ըլլալուն պէս, սուրհանդակի ձիեր և կառք մը ապստրուեցան: Ժամը իննին, թէրէզա և իր աղջիկը կը մեկնէին Բարիդէն, Պըրթանիոյ ճամբան բռնելով: Այսպէս, աղախինը բնաւ ստած չէր Ֆէրնան Ռօշէի, երբ Ֆէրնան՝ ցաւէն խելայել, կարգալէ ետք այն ճակատագրական նամակը, որով Հէրմին զինք կը ճամբէր, Պ. տը Պօրէօի տունը ներկայացած էր: Սպառնալիքն ըսածին նման, երկու կիները Փէնէներու զըզեակը մեկնած էին:

Ժամանակին, արդարեւ զղեակ մը եղած էր. բայց հիմա բոլորովին հինցած վիճակ մը ունէր:

Արդէն իրիկուն ըլլալու վրայ էր՝ երբ երկու կիները բերող կառքը զղեակ հասաւ:

Երկար ատենէ ի վեր զղեակը այս տեսակ այցելութիւն մը չէր տեսած. կառքին աղմուկէն երկու ծերունի սպասաւորները զէպի դուռ վազեցին: Քէրմատէք պառնունիէն զատ զղեակին միակ բնակիչները կը կազմէին անոնք:

Ասոնցմէ մէկը ծերունի մըն էր ճերմակ մազերով, որ ի վուն կը կոչուէր, միւսը պոռու սպասուհի մըն էր, որ զղեակին թէ տանտիրուհին էր, թէ սենեկապանուհին և թէ խոհարարը:

— Տիկին Քէրմատէք պառնունիին զղեակն է, հարցուց Տիկին տը Պօրէօ, կառքէն վար իջնելով:

— Տիկինը դուրս չելէր բնաւ, պատասխանեց ի վուն, գրեթէ տարի մը կայ որ, աւա՞ղ, ան իր թիկնաթուղ ձգած չունի:

Սպասուհին գնաց պառնունիին իմաց տալու թէ Տիկին և Թրիորդ Պօրէօ այցելութեան եկած էին:

Երբ երկու կիները ներս մտան սենեակէն, ծեր պառնունիին կէս մը ոտքի ելաւ, ու թէև շատ տարիներէ ի վեր չէր տեսած Տիկին տը Պօրէօն՝ սակայն անմիջապէս ճանչցաւ զայն:

— Հօրաքոյր, ըսաւ Տիկին տը Պօրէօ պառնունիին վիզին փարելով. աղջիկս ու ես եկանք մէկ քանի օրուան համար ձեզմէ ասպնջականութիւն ինդրելու:

Պառնունիին դէմքը կարծես ճառագայթեց:

Յաջորդ առաւօտուն, Տիկին Պօրէօ և իր աղջիկը եղաւորուեցան զղեակին մէջ, և մէկ քանի օրէն իրենց այս նոր կեանքին գրեթէ վարժուած էին:

Երբորդ օրը, իրիկուան դէմ, կառք մը կամդ առաւ զղեակին զրան առջեւ:

Պարոն աը Պօբրէօն էր, որ վար իջաւ կառքէն, ողջագուրուեցաւ երկու կիներուն հետ և ըսաւ.

— Նախարարը մէկ քանի օրուան համար արձակուրդ տուաւ ինծի... օգուտ քաղեցի այս արձակուրդէն... և ահա ապիկ...:

Պ. աը Պօբրէօ չէ ըսեր թէ թագուն նպատակներով կուգար հոն...:

Գ.

ԼԱՍԻ ՄԱՐՔԻԶԸ

Պ. աը Պօբրէօ այնքան գրաւուած էր տասներկու միլիոններով և Սըրիզի ցանկութեամբ որ, Սըր Ուիլեյմսի հրամաններուն համեմատ, անոր բնակարանէն մեկնած պահուն իսկ, նախարարին ներկայացաւ և իր աղջկան հիւանդութիւնը պատրուակելով՝ արձակուրդ խնդրեց:

Արձակուրդը տրուեցաւ իրեն:

Պ. աը Պօբրէօի գալուստը, որուն չէին սպասեր, շարմացում պատճառեց Ժէնէներու զղեակին մէջ, մանաւանդ որ ան կը հասնէր բոլորովին ժպտուն և ուրախ:

Ճաշէն վերջ, մինչդեռ Հէրմին ընթերցումներ կ'ընէր պառսնուհիին, Պ. աը Պօբրէօ իր թեւը կնոջը ընծայեց և զայն ծառերուն տակ առաջնորդելով ըսաւ.

— Եկէ՛ք, Տիկին, կարեւոր ըսելիքներ ունիմ ձեզի. Թէրէզ հետեւեցաւ իր ամուսինին, զողորմուն և նոր կսկիծի մը վախը սրտին:

— Տիկին, կրկնեց գրասենեակի պետը, իմ վրաս դէշ գաղափար մը ունիք, գիտեմ, և իմ նկարագրիս տարօրինակութիւնները զիս ձեր աչքին վարնոց մարդու մը տեղ դնել տուած են:

— Պարոն...

— Բայց ձեռք տանք, ընդմիջեց Պ. առ Պօրթո, և Հէրմինի մասին խօսինք:

Այս անուն վրայ Թէրէզ ստորագց:

Իմ հարազատ զաւակիս պէս կը սիրեմ զայն, շարունակեց պարոնը և ամէն զոհողութիւն կ'ընեմ որպէսզի երջանիկ ըլլայ ան:

Եւ մինչդեռ տիկինը իր այգերը խոնարհեցուցած էր և լուռ կը մնար, Պ. Պօրթո շարունակեց.

— Երկար ատենէ ի վեր կը նշմարէի անոր այդ ընթացքը և երիտասարդական ցանկութիւնները, որոնք մեր ընտանիքին մէջ սուգ և վիշտ սփռելու պատճառ եղան: Ու ատոր համար է որ մինչև վերջին վայրկեանին, մերմեցի Հէրմինի ձեռքը Ֆէրնան Ռօշէի տալ, որովհետեւ կը զգայի թէ տնիկա տնարժան էր ձեր ազնկան, և սակայն ամէն բան յայտնի չէր եղած տակաւին...

Պ. առ Պօրթո երկար հառաչ մը արձակեց, և Թէրէզ զգաց որ իր կողքը ուժգին կերպով կը բարակէր անձանօթ յուզումի մը ազդեցութեանը տակ...

— Ի՞նչ պատահած է նորէն, պարոն...

— Տիկին, պատասխանեց Պօրթո, այդ երիտասարդին կեանքին մէջ մեծ դանիքներ կան... այն, որ երկար ատենէ ի վեր պարկեշտ և ամբասիր կը կարծուէր, լպիրշ կին մը կը սիրէ եղբւր... և այդ կնոջ համար նոյնիսկ զիջանոթ է անպատիւ գործեր ընելու...

— Պարոն, պարոն, միմեջեց Թէրէզ, որ տակաւին զուրգուրանք ունէր այն երիտասարդին հանդէպ, որուն իր զաւակին պէս նայած էր երկար ատեն:

— Մտիկ ըրէք, տիկին, գիտէ՞ք ինչու համար կ'ուզէր Հէրմինի հետ ամուսնանալ:

Ժպիտ մը անցաւ Պ. առ Պօրթոի շրթունքներուն վրայէն և շարունակեց.

— Որպէսզի ա՛յ ո՛ր օժիտը գործածէ այդ անպատիւ կնոջ ցանկութիւնները գոհացնելու:

— Պարոն, գթացէք, միմեջեց Թէրէզ, և այդպէս վճռական կերպով մի՛ զատէք:

— Ա՛հ, ըսել է տակաւին բան մը չէք գիտեր:

— Աստուած իմ, ի՞նչ է պատահած ուրեմն:

— Ֆէրնան Ռօշէ բանտարկուած է:

— Բանտարկուած, աղաղակեց Թէրէզ խելակորոյս:

— Ամբաստանուած և հաստատուած գողութեան մը հետեւանքով:

Թէրէզ աղաղակ մը արձակեց, և իր ամուսինին թեւին կոթնեցաւ. Պ. առ Պօրթո անդթօրէն պատմեց Ֆէրնանի կարծեցեալ գողութիւնը, աւելցնելով նոյնիսկ այն մանրամասնութիւնները որոնք տեղի ունեցան Պաքարայի բնակարանին մէջ:

Տիկին առ Պօրթո կարծես թէ կայծակնահար եղած էր, և սալած աչքերով իր ամուսինին կը նայէր:

— Արդ, սիրելի տիկին, Ֆէրնան ձերբակալուած է և տասնընից օրէն պիտի դատուի հրապարակաւ, գիտէ՞ք արդէն թէ այս տեսակ դատեր որքան բազմութիւն կը քաշեն. բացի ասկէ, բոլոր թերթերը անոր մասին արուած վճիռը պիտի հրատարակեն:

Թէրէզ ոտքէն մինչև գլուխը ստորագց:

— Ասիկա մահացու հարուած մը կրնայ ըլլալ Հէրմինի համար, շարունակեց Պ. առ Պօրթո: Որովհետեւ, կրնայ ըլլալ որ այդ թերթերէն մին պատահամբ ձեռքը իյնայ և այդ սոսկալի մանրամասնութիւնները իմանայ...

— Պարոն, պարոն, աղերսեց Թէրէզ, Աստուծոյ «Իրոյն, լռեցէ՛ք ալ...

— Ահա այդ բանին համար է որ, սիրելիս, արձա-

կուրդ խնդրեցի և վաղեցի աճապարանքով: Պէտք է այդ սոսկալի հարուածը խնայել Հէրմինի:

Տիկին աը Պօրթօի աչքերը լեցուած էին, իսկ ամուսինը չարունակեց.

— Մտիկ ըրէք. Տիկին, մեծ ցաւերը մեծ դորմաններ կը պահանջեն... պէտք է Հէրմինը զբաղեցընել, ինչ գինով ալ ըլլայ...

Թէրէզ տխրօրէն գլուխը երկրցուց և յարեց.

— Բայց ասիկա վիշտերուն ամենէն սոսկալիներէն է...

— Սէրը սէրով կը բուժուի, խորհրդածեց Պ. աը Պօրթօ.

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, պարոն:

— Մտիկ ըրէք քիչ մըն ալ Սիրտոյին գործերուն խախտարին վերջին պարահանդէսը կը յիշէք...

— Անտարակոյս, պատասխանեց Թէրէզ, բայց ինչո՞ւ հարցուցիք...

— Հա՛... յիշեցէք նաև թէ երիտասարդ անգլիացի մը կար հոն, պ. Սրբ Ուիլիեմս, որ խախտարին կողմէ ներկայացուեցաւ ձեզի և որ պարեց Հէրմինի հետ:

— Այո, կը յիշեմ. թուիս երիտասարդ մը, այնպէս չէ՞, քաղցր երեւոյթով...

— Ճիշդ ատ է, սիրելի բարեկամուհիս:

— Որ չատ լաւ Քրանսերէն կը խօսէր:

— Այո, ճիշդ ինքը... կը յիշէք ուրիմս...

— Լաւ, ըսաւ Թէրէզ, իր ամուսինը դիտելով.

— Սիրելի տիկին, Սըր Ուիլիեմս 28 տարեկան է և մեծահարուստ. ընտանիք չունի ընտաւ և իր կեանքը կ'ուզէ անցընել իր կնոջ ծուկերուն տակ: Արդ, այդ պարահանդէսին մէջ սիրահարուած է Հէրմինին, վերջին տախիճանի սիրահարուած, խելքը կորսնցնելու տախիճան սիրահարուած: Զիս տեսնել եկած էր ձեզ՝

մեկնումին առաջին գիշերը, և հետեւեալ օրը վերադառնալով...

— Պարոն, ըսաւ Թէրէզ լրջօրէն, կարծեմ թէ սիրտին մէջ դժբախտ սէր մը սենեցող կինը՝ ուրիշ սէրերու հանդէպ անզգայ կ'ըլլայ:

— Բայց երբ հասկնայ որ խաբուած է, ընդմիջեց գրասենեակի պեար, երբ համոզուի թէ այն մարդը զոր կը սիրէր՝ խաբած է զինքը, թէ ոճրագործ մը եղած է, դող մը, դատապարտեալ մը: Կը հաւատա՞ք որ այդ կընող սիրտը չկարենայ յուզուիլ և կրկին խանդաղատիլ երբ տեսնէ երիտասարդ, գեղեցիկ, հարուստ և ազնիւ պարոն մը, որ կուգայ խնդրել իր ձեռքը:

Տիկին աը Պօրթօ մայր էր, և հետեւաբար յուսոյ սարսուռ մը ունեցաւ. Ան յուսոյ որ իր զաւակը կըրնար տակաւին երջանիկ ըլլալ:

— Եւ դուք կ'ըսէք թէ՛ այդ երիտասարդ անգլիացին կը սիրէ՞ աղջիկս:

— Մինչև իսկ անոր համար մեռնելու աստիճան:

— Բայց Հէրմին հազիւ հազ տեսած է զայն, և գուցէ չյիշէ իսկ:

— Թերեւս, հոռաչեց Պ. աը Պօրթօ:

— Պարոն, կրկնեց Թէրէզա, Աստուած վկայ թող ըլլայ, որ եթէ ճանչնայի աշխարհի մէջ մէկը՝ որ կարենայ սէր ներշնչել աղջկանս և մոռցնէ այն թշուառական աղան՝ որ անպատուօրէն խաբեց մեզ, իր ոտքերը պիտի իյնայի և պիտի ըսէի. «Ազատեցէ՛ք զաւակս, ազատեցէ՛ք»:

— Արդ, ուրիմս, ո՞վ կ'ըսէ ձեզ թէ Սըր Ուիլիեմս ձեր ուղած մարդը չէ:

— Ուրիմս Բարի՜վ վերադառնալ պէտք է:

— Ո՛հ, ամենեւի՛ն, Սըր Ուիլիեմս կրնայ հոս գալ:

— Հո՛ս, հո՛ս, աղաղակեց Թէրէզա չփոթած, բայց լռիչպէս և լինչ նպատակաւ...

— Կեցէ՛ք, ես, կամ լաւ եւս է ըսել, մի՞թէ, գը-
տած ենք միջոցը, պէտք է ձեզ խոստովանիմ...:

— Դո՛ւք, պարոն, դո՛ւք:

— Այո՛, Տիկին: Քանզի երջանիկ պիտի ըլլամ եթէ
Հէրմին կարենար սիրել այդպիսի մարդ մը և հպարտ
պիտի ըլլայի անով: Սըր Ուիլեմսն կը պատկանի իր-
լանտեան հին ազնուականութեան մը: Միլիոններու տէր
է, երիտասարդ և անկախ: Ասէն բանի կրնայ համարի-
նալ ձեր աղջիկը սիրէ զայն, անոր նման համակրելի
անձի մը տայ իր սիրտը, թագուհիի մը նախանձն իսկ
շարժելու չափ հիմնալի կեանք մը պիտի ունենայ:

Պ. աը Պօքրէօ ճարտասանութեամբ և ոգեւորու-
թեամբ կը յայտնէր իր կարծիքը, անդադար կը խօսէր
Հէրմինի նկատմամբ տածած սիրոյն վրայ, և ո՞վ է այն
կինը, որ չի շահագործուիր և չի համոզուիր, երբ փայ-
փայտին իր մայրական բնազդները:

— Բայց վերջապէս պարոն, հարցուց Թէրէզա,
ո՞րն է այդ միջոցը:

— Սըր Ուիլեմսն, ամէն անգլիացներու նման
զբօսաշրջիկ մը ըլլալով, կը ճամբորդէ միշտ: Քմահա-
ճոյքը կը բռնէ Պրըթանիոյ կողմերը այցելելու և կ'ելլէ
դէպի ծովափնայինները: Երեկոյ մը, յանկարծ դիչերը
վրայ կը հասնի անտառներուն մէջ, կը մօլորի և այս
կողմերը իջնալով կուգայ ասպնջականութիւն խնդրել
ձեռնէ:

— Լա՛ւ, ըսաւ Թէրէզա, բայց հետեւեալ օրը պի-
տի մեկնի:

— Անշուշտ, բայց երթալու համար երկու փար-
սախ հեռու մեր դրացիին, Լուսիի Պ. Ասպետին, ուրկի՛
պիտի կարենայ վերադառնալ:

— Կը ճանչնայ զայն:

— Ո՛չ, բայց հանդիպած կ'ըլլայ իր եղբորորդւոյն:

Կօնթրան տը Լուսի մարքիզին՝ որ Բարիզ կը բնակի,
եթէ ամենեւին տեսած չէ մարքիզը, եթէ չի ճանչնար
զայն, ունի սակայն բարեկամներ, որոնք կը տեսնեն
զայն: Մարքիզը շատ գոհ պիտի մնայ զրկելուն համար
իր ձերուհի մօրեղբորը, զոր կը շոգօքորթէ և կը փա-
շաքչէ իր ժառանգութեանը համար, արտակարգ, ար-
տաւոյց և որսորդութիւնը խիստ շատ սիրող անգլիացի
մը: Ասպետը շատ պիտի ուրախանայ իր քովը հիւր
ունենալով ութը օրի չափ որսորդութեան ընկեր մը, և
դուցէ այս ութը օրուան մէջ, Հէրմին պիտի ներշնչուի
Սըր Ուիլեմսի գեղեցկութենէն, մտայնութենէն և յար-
գալի ձեւերէն, որուն քով, խօսքը մեր մէջ, շատ ետ
պիտի մնար Ֆէրնան:

Պ. աը Պօքրէօ տակաւին շատ մը բանաւոր պտտ-
ճառներ մէջ բերաւ իր կնոջ, այնպէս որ Թէրէզա պար-
տուելով, հաւանութիւն տուաւ բոլոր տնային ամէն բանե-
րուն որ կ'ուզէր ան: Նոյն երեկոյին պ. աը Պօքրէօ,
հետեւեալ նամակը գրեց Սըր Ուիլեմսին:

«Միւրեւի՛դ իմ փեսայ,

«Վաղեցէք եկէ՛ք: Տիկին աը Պօքրէօ, չնորհիւ
ճարտասանութեանս, ձեր կողմն է արդէն, և դուք այն-
չափ գեղանի, այնչափ հոգեղմայլ և այնչափ ճարպիկ
էք այս ուղղութեամբ, որ կրնաք թունդ հսկել Հէր-
մինի սիրտը:

«Պէտք է որ Լուսիի ասպետին ուղղեալ յանձնարա-
ւական գիր մը ձեռք անցնէք: Իր եղբորորդի Կօնթրան
Մարքիզը կը բնակի Բարիզ: Ան ունեցած է **զփրախտ**
սէր մը Լէօնա անուն իտալացի կնոջ մը նկատմամբ,
զոր սիրած է և կը սիրէ տակաւին: Մարքիզին **բնկեր-**
ներուն մէջ շատ կան ձեզի ծանօթ անձեր, որոնք **կըր-**
նան ձեզի իրեն ներկայացնել:

«Կօնթրան մարքիզին նամակը հետեւինիդ **առած**՝

ուղղակի կը հասնիք ասպետին տունը: Քանի որ խիստ շատ կը սիրէք սրտորդութիւնը, ոչինչ պիտի արդիւնէ ձեզ տարի մըն ալ մնալու Մանուար, այս է զղեակին սնունդը, ուր կը բնակի ծերունին:

«Ժէնէ, այնտեղ, ուրկէ կը գրեմ ձեզ, Մանուարի ճամբուն վրայ է: Զանացէք որ, գիշերը ուշ տանն դաք, վաղատանութեան ղիւձաղնի մը նման, և ասպնջականութիւնը, Ուօլթըր Սքօթի անձնաւորութեան մը ձեովը խնդրեցէք, և ամէն բան յաջող պիտի երթայ:

«Ձեռքերնիդ կը սեղմեմ:

«Տը Պօրթօ»

.....

Երբ Սըր Ուիլերմս ընդունեց նամակը, Պուրթիվալէն կը վերադառնար, ուր գացած էր՝ Պատթիէնին հետ ունենալիք մենամարտութենէն ետքը, և ուր տեսնաւ անոր ճարտար ստախօսութեամբ մը խեղճ Սըրիվլին վստահութիւնը կորզելը:

Թէև տակաւին ընդունած չէր պ. տը Պօրթօի նամակը, երբ ծանուցած էր Քօլարի, իր Պրըթաներ մեկնիլը, բայց այնքան ապահով էր գրասենեակի պետին ճշդապահութեանը վրայ որ համոզուած էր թէ տուն մտած պահուն պիտի գանէր արդէն այդ նամակը: Ուստի կարդաց զայն առանց ամենադժգին յուզում մը արտայայտելու:

Սըր Ուիլերմս միշտ հանդարտ էր, մինչև իսկ ամենամեծ ուրախութեանց պահուն:

— Կարծեմ թէ միլիոնները ձեռք պիտի անցնեմ, մրմնջեց պաղարիւնութեամբ: Յետոյ մտածեց այն յանձնարարականին վրայ, զոր պ. տը Պօրթօ խորհուրդ կուտար հալթայթել, և իր ծանօթներուն մէջէն Կօնթ-

րսն մարքիզին մէկ բարեկամը: Բայց ճշմարիտը ըսելով, Սըր Ուիլերմս Բարիզի մէջ չունէր ուրիշ ծանօթ բայց եթէ Դերկոմս Անարէտի բարեկամները, և Դերկոմս Անտրէա մեռած ըլլալու էր ամէն մարդու համար: Իսկ գալով Սըր Ուիլերմսի, իր յարաբերութիւնները անգլիական դեսպանատունէն անդին չէին անցներ: Եւ սակայն, պառնը անօրինակ յանդգնութիւն մը ունէր. փոխանակ միջնորդ փնտռելու՝ ինք զնաց ուղղակի մարքիզին: Լասիի Կօնթրան մարքիզը տուջի օր մեկ նամարտութեան մը մէջ իր ոտիսը սպաննելու դժբախտութիւնը ունեցած էր:

Սըր Ուիլերմս գտաւ մարքիզը, երբ ան ճամբորդի պայուսակը կը յարդարէր՝ պարտաւորուած ըլլալով երկար տան Բարիզի բացակայի: Օտար երկիրներ կ'երթար քիչ մը հանդիստ և քիչ մը մոռացութիւն գանելու և իր բազմասեռակ վիշտերուն մէջ քիչ մը սփոփանք ստանալու համար:

Բնաւ չէր տեսած Սըր Ուիլերմսը, հետեւաբար չէր ճանչնար զայն, բայց անոր դիմագիծերը հաճելի թուեցան իրեն և ընդունեց զայն քաղաքավարութեամբ:

— Պարոն մարքիզ, ըսաւ Սըր Ուիլերմս որ ճշմարիտ և պատուաւոր անգլիացիի մը զիրքն ու ձեւերը ունէր. իմ մօրս ազգականներէն մէկը, Լորա Պ... անցեալ տարի Իտալիոյ մէջ ձեզ հետ ճամբորդելու հաճոյքը ունեցեր է: Դուք կնոջ մը հետ էք եղեր:

Սըր Ուիլերմս բոլոր այս մանրամասնութեանց նախապէս տեղեկացած էր. իրիկուն մը, խօսակցութեան մը ընթացքին, որ մէկ քանի իրլանտացիներու միջեւ տեղի ունեցած էր, իր տան մօտ զսնունդ բնակարաններէն մէկուն մէջ:

— Պարոն, պատասխանեց մարքիզ տը Կօնթրան,

քանի որ դուք Լորտ Պ...ի ազդականն էք, կրնաք ՚ըկատել զիս իբր միշտ ձեզ ծառայելու տրամադիր:

Սըր Ուիլիեմս խոնարհութիւն մը ըրաւ:

— Պարոն մարքիզ, ըստ, տունց իր քրիտանական թեթեւ հնչումը մոռնալու, տակաւին երէկ սպասեցի Լորտ Պ...ի վերադարձին՝ ինքզինքս ձեզ ներկայացնելու համար, բայց այսօր անսկիւնկալ և բոլորովին ծանրակշիռ պարագայ մը կ'ստիպէ զիս ձեզի գիմել:

Կօնթրան տը Լասի զարմացական երեւոյթով Սըր Ուիլիեմսի նայեցաւ:

— Պարոն, շարունակեց Սնտրէտ անխռով համարձակութեամբ, չեմ կրնար ձեզ բացատրութիւն տալ այս ընթացքիս նկատմամբ երկար բարակ, այլ պիտի բաւականանամ լոկ քանի մը բառով իմ պատմութիւնս պատմել ձեզ:

— Մտիկ կ'ընեմ, խօսեցէ՛ք, ըսաւ մարքիզը:

— Պարոն, կրկնեց Սըր Ուիլիեմս, ես անգլիացի եմ, ընկ իրլանտացի, նշանաւոր հարստութեան տէր և ունէ մօտակայ ազգական չունիմ: Երկար ճամբորդութիւններ ընելէ ձանձրացած, վերջապէս եկայ Բարիզ, ուր սիրահարուած էք ուրեմն, ընդմիջեց Պ. տը Լասի:

— Սիրահարուած էք ուրեմն, ընդմիջեց Պ. տը Լասի:

— Այո՛, պատասխանեց Սըր Ուիլիեմս, ուժգնօրէն սիրահարուած գեղանի աղջկան մը՝ որուն հետ կ'ուզեմ ամուսնանալ:

— Եւ, հարցուց մարքիզը, այս գործին մէջ կրնո՞ւմ ձեզի համար բան մը ընել:

— Շատ բան, գրեթէ ամէն բան, պարոն:

— Եթէ այդպէս է, խօսեցէ՛ք, պատրաստ եմ ձեզի ծառայութիւն մը մատուցանելու:

— Պարոն, շարունակեց Սըր Ուիլիեմս, այն օրիոր-

դին հետ զոր կը սիրեմ. հաշիւ մէկ ժամ պարած եմ արտաքին դործերու նախարարութեան պարահանդէսին մէջ: Ըսին անոր համար թէ անջնջելի սէր մը ունի սիրտին խորը երիտասարդի մը հանդէպ, որ անոր սէրին անարժան է: Աղջիկը այդ երիտասարդին ինչ տեսակ անձ մը ըլլալը հասկնալուն պէս թողուց Բարիզը և գնաց իր վիշտերը գաւառային դղեակի մը խորը թաղելու:

Սըր Ուիլիեմս վայրկեան մը կանգ առաւ և հուռահեց:

— Խեղճ երիտասարդ, ըսաւ միտքէն պր. Լասի որ անցած էր արդէն այդ սիրային շրջանէն:

— Սրդ, սիրած մանկամարդ աղջիկս, կրկնեց Սըր Ուիլիեմս, հաշիւ թէ կը ճանչնայ զիս. բայց իր հայրը խոստացած է ինձ տալ իր աղջկան ձեռքը: Բայց իր տունը ներկայանալու համար... պատրուակ մը ստեղծելու է...: Բայց, պարոն, իր հօրը նամակը իմ խօսքերէս աւելի կը բացատրեն և կը պարզեն այցելութեանս նպատակը:

Ու Սըր Ուիլիեմս տը Լասիի երկնցուց պ. տը Պօրթլօի նամակը:

Կօնթրան կարգաց զայն և աղաղակեց:

— Հօրեղբորս, պ. տը Լասիի համար յանձնարարական մը կ'ուզէք, բայց առկէ ուշելի դիւրին բան չկայ, շատ երջանիկ եմ որ զայն կուտամ Լորտ Պ...ի մէկ տղաականին:

Եւ մարքիզը գրիչ մը տռնելով գրեց.

«Սիրելի հօրեղբայրս,

«Ներեցէք ինձ որ զրկեմ ձեզ և յանձնարարեմ իմ մէկ բարի և աղնիւ բարեկամս, Սըր Ուիլիեմս պառոնը, ընկ իրլանտացի, որ պահած է իր նախնիքնուն ունեցած որսորդութեան սէրը:

«Եսկէ դատ, ձեզի անդադանապահութիւն մըն ալ պիտի ընեմ. Սըր Ուիլիքմս սիրահաբուած է մանկամարդ աղջկան մը, որ այս վայրկեանիս ձեր հողերուն մօտ կը բնակի, այսինքն ժէնէներու գղեակին մէջ, ձեր վաղեմի բարեկամուհիին, Քէրմարտէք պառոննուհիին քով:

«Ընդունելով Սըր Ուիլիքմսը ինչպէս պիտի ընդունէիք զիս, ամենամեծ հաճոյք մը պիտի պատճառէք ինձ, և ես այս բանին համար անհունապէս շնորհակալ պիտի ըլլամ ձեզ, երբ վերադառնամ Գերմանիայէն, ուր կը մեկնիմ այս պահուս:

Ձեզ անձնուէր

ՄԱՐԳԻՉ ՏԸ ՆՕՆԹՐՍՆ ՏԸ ԼՍՍԻ

Նամակը գրելէն և ստորագրելէն ետք, բոլորովին բաց կերպով Սըր Ուիլիքմսի ներկայացող գալն, զոր կարդալով խորին երախտագիտութեան մը շնչով ըստ մարքիլին:

— Այս բարեացակամ նամակին մէջ, պարոն, դուք ինձ բարեկամի անուն կուտաք. Հազար անգամ շնորհակալ եմ ձեզ:

— Պառոն, պատասխանեց մարքիլը, եթէ կրկին տեսնենք զիրար՝ Գերմանիայէն վերադարձիս, գոհ պիտի ըլլամ՝ երբ նամակս նպաստած ըլլայ ձեր երջանկութեան:

Պառոնը ջերմօրէն անոր ձեռքը սեղմելէ ետք ելաւ դուրս՝ հետը ունենալով այս թանկագին յանձնարարականը:

— Անպիտան, մըմնջեց կառք նստած պահուն:

Սըր Ուիլիքմս տուն մտաւ, ուր Քօլար անոր ճամբորդութեան պայուսակը կը պտտրաստէր:

— Հիմա, ըստ իրեն, լրջօրէն խօսակցինք:

— Ձեզ մտիկ կ'ընեմ, հարիւրապետ:

— Կը մեկնիմ, կ'երթամ, տասներկու միլիոնները կ'ըլլելու, չարունակեց Սըր Ուիլիքմս, բայց քեզի կը թողու՞մ իրական թշնամիի մը հանդէպ, որմէ պէտք է վտխայ:

— Արման տը Գէրկաղը, այնպէս չէ՞:

— Այո՛, ըսաւ Սըր Ուիլիքմս գլխու նշանով մը:

— Պիտի հսկենք անոր վրայ, ըսաւ Քօլար:

— Տեսնենք, ըսաւ Ուիլիքմս. քաղաքածք մը ընենք իրողութիւններէն, Ֆէրնան Ռօշէ բանտն է և չի կրնար դուրս ելլել հոնկէ: Սրբիզ և Ժանն Պուժիվայն են. պատասխանատու ևս ասոնց:

— Գլխո՛ւս վրայ, հարիւրապետ:

— Կը մնայ մարդ մը որ կրնայ փնտառելը դառնալ, լէօն Բօլանը:

— Ձայն ալ մէջտեղէն վերցնելու է:

— Իմ կարծիքս ալ այդ է, տեսնենք...

Պառոնը կարծես թէ կը մտածէր:

— Բու Նիքօլօզ կարո՞ղ է բուռնցքի հարուածով մը սատկեցնել զայն:

— Մէկ հարուածով չեմ գիտեր, բայց երկուքով...

— Լա՛ւ, մինչև իսկ երեք ըսէ, էական կէտը սա է որ սատկեցնէ:

— Բայց ո՞ւր և ի՞նչպէս:

Պառոնը սկսաւ ժպտիլ:

— Քօլար, անփորձ և անմիտ մարդէ մը զատ ուրիշ բան մը ըլլալիք չունիս:

— Շնորհակալ եմ, հարիւրապետ, շնորհակալ...

— Ուրեմն շատ դժուար բան է մարդ մը առնել տեղ մը տանիլ, օրինակի համար, Բարիզէն դուրս, ուր որ ալ ըլլայ:

— Օ՛հ, աղաղակեց Քօլար, գաղափար մը յղացայ, պատուական գաղափար մը...:

— Տեսնենք, սա պատուական գաղափարդ ի՞նչ է, անպիտան:

— Կը մտածեմ որ, ըսաւ Քօլար, ես իր բարեկամն եմ: Պիտի կրնամ ըսել իրեն թէ Սըրիզի հետքերը կը փնտռեմ, Պուժիվալի կողմերը տանիլ կուտամ զայն, և գիշերուան ընթացքին սպաննել կուտամ Նիքօլօնի և Դարբինին:

— Այդ գաղափարդ լաւ է: Ուրեմն կարելի եղածին չափ շուտ գործադրէ զայն: Եւ սախայն սպասէ որ գրեմ քեզի:

Սըր Ուիլիլմս, մէկ քանի հրամաններ եւս տալէ ետք իր տեղակալին՝ նոյն իրիկունն իսկ մեկնեցաւ Պըթանիա:

Հինգ օրեր անցած էին այն օրէն ի վեր՝ երբ Տիկին և Օրիորդ տը Պօբրէօ Ժէնէներու զղեակը հասած էին, իսկ երեք օրեր անցած էին՝ պարոն տը Պօբրէօի գալուստէն ի վեր:

Առտու մը, ցրուիչը նամակ մը բերաւ պարոն տը Պօբրէօի. հազիւ երկու տողեր կը պարունակէր ան և սա ձեւով խմբագրուած էր.

«Ժամէ մը կը մեկնիմ և միայն Սէն Մալօ կանգ պիտի առնեմ, որ կարծեմ Ժէնէներու զղեակէն 16 քիլօմէթր հեռու է: Եկէք հոն սպասեցէք զիս»:

Պ. տը Պօբրէօ, Սըր Ուիլիլմսի նամակը ոչնչացուց, և իբր թէ նախարարութենէն գալիք կարեւոր նամակի մը յապաղումէն մտահոգ, միաձի կառքը լծել տըւաւ, Սէն Մալօ երթալով նամակատունէն այդ նամակը փնտռելու համար:

— Կառապանն ալ միասին տարէք, առաջարկեց Տիկին տը Պօբրէօ:

— Ո՛հ, աւելորդ է:

— Վարժութիւնն չունինք կառք վարելու:

— Աւելորդ է ըսի, բարեկամուհիս:

Պ. տը Պօբրէօ իր կնոջ ականջէն վար հետեւեալ խօսքերը փոխաց.

— Սըր Ուիլիլմսի մասին լուրեր ստանալու կ'երթամ:

Թէրէզ տարաւաց, հասկցաւ և լռեց.

— Մտիկ ըրէք, ըսաւ պարոն տը Պօբրէօ, կը յուսամ գիշերուընէ առաջ վերադառնալ, արդեօք կրնայի՞ք զիս գիմարելու գալ մինչև Սը աիւ Մուան:

— Կուգանք, պատասխանեց Թէրէզ:

Պ. տը Պօբրէօ մեկնեցաւ, արդէն սկսելով անիծել Սըր Ուիլիլմսի այս կատակերգութիւնը: Սէն Մալօ հասաւ, ուր արդէն պտրոնը ժամէ մը ի վեր կ'սպասէր:

— Կ'երեւի թէ շատ ճշգրտաւ էք, սիրելի աներ:

— Չեք նամակը ստացածիս պէս ճամբայ ելայ:

— Իրարու ձեռք սեղմեցին և Սըր Ուիլիլմս յաւերց.

— Տեսնենք, լիջօրէն խօսինք, ո՛ւր տեղուանքն կ'ենք:

— Ամէն բան իր կարգին է: Տիկին տը Պօբրէօ կատարելապէս մեզի հետ է:

— Հրաշալի, ի՞նչպէս պիտի ներկայացնէք զիս:

— Օ՛հ, ըսաւ Պօբրէօ հպարտութեամբ, իմ յատկազիմս ունիմ ես:

— Տեսնենք ի՞նչ է այդ յատկազիմը:

— Սէն Մալօէն մինչև Ժէնէ, յարեց գրասենեակի պետը, ճամբաները շատ յոռի են:

— Գիտեմ, ըսաւ պաղարիւնութեամբ Սըր Ուիլիլմս, այն՝ որ անցեալին մէջ Անտրէա Գերկոմս կը կոչուէր և այս կողմերը ստէպ գտնուած էր ժամանակին:

— Ուրեմն կը հանձնա՞ք այս տեղուանքը մըմնջեց
պ. տը Պօրբէօ, զարմացումով:

— Ձեզմէ աւելի աղէկ, սիրելի աներ:

— Կը տեսնէ՞ք սակէ Սը տը Մուանը:

— Բնականաբար:

— Է՛հ լաւ, երկու կիները հոն մեզ դիմաւորելու
պիտի դան, յատակագիծը այդ ձեւով պատրաստած եմ:

.....

Սրդէն Հէրմին նստած էր Սը տիւ Մուանի մէկ ան-
կիւնը և երբեմն երբեմն իր շուրջը կը դիտէր:

Հեռուն՝ մարդ մը նստած էր ժայռի մը կողին վը-
րայ՝ ոտքերը պարապութեան մէջ երկարած, Գլուխը
ձեռքերուն մէջ կռթնցուցած, կարծես թէ անքթիթ
կը դիտէր հեռակայ ծովը, առանց աչքերը բաժնե-
լու անկէ:

Հէրմին սխաւ հետաքրքրութեամբ նայիլ այս մար-
դուն, կարծես տեսակ մը համակրութեամբ:

Թէրէզ իր աղջկան մօտ նստած էր:

— Մայր, ըսաւ յանկարծ Հէրմին, սա մարդը ար-
դեօք ի՞նչ գործ կրնայ ունենալ այդ տեղուանքը:

— Ձեմ գիտեր, պատասխանեց Թէրէզ, թերեւս նը-
կարիչ մըն է:

— Խեղճ նկարիչ մը այդքան գեղեցիկ ձի մը ո՞ւր-
տեղէն պիտի ունենար, ըսաւ Հէրմին, նշմարելով ձին
որ այդ անձանթէն քիչ մը հեռու կ'արածէր:

— Իրաւունք ունիս աղջիկս:

— Եւ յետոյ, աւելցուց Հէրմին, նկարիչ մը նկա-
րելով զբաղած պիտի ըլլար, ծռնկերուն վրայ ալպօմ
մը պիտի ունենար անշուշտ և ձեռքին մէջ՝ մատիտ մը:

— Ծամբորդ մըն է ուրեմն, կամ զբօսաշրջիկ մը

որ գրաւուած ըլլալու է այստեղի վայրենի գեղեցկու-
թենէն և վսեմութենէն:

— Կամ թերեւս, մըմնջեց Հէրմին, մարդ մը որ
կը տառապի և որ կ'ապաստանի աստուածային մեծու-
թեան ծոցը...

Տիկին տը Պօրբէօ անգամ մըն ալ սարսափաց, բայց
այս անգամ իր յուզմունքին մէջ դադանի ուրախու-
թիւն և յօյս մը կար... Հէրմին վայրկեանի մը համար
թողած էր իր անձնական վիշտը՝ մտածելու համար ա-
նոնց վրայ, որոնք կրնային վիշտեր ունենալ: Ու ցուր
այն ատեն միայն անբուժելի կ'ըլլայ՝ երբ լոկ եսին մէջ
ամփոփուած է: Տիկին տը Պօրբէօ կ'ըսէր ինքնիրեն.

— Եթէ այս մարդը երիտասարդ է, եթէ գեղեցիկ
է... Կամ թէ այն անձն է՝ որուն կ'ապաստենք... և որ
այս տեղուանքը կը թափառի առաջին հանդիպումի մը
համար:

Եւ իր մայրական սիրոյ զգացումներուն անձնա-
տուր, Թէրէզ սխաւ խ յտար:

Իրիկուն կ'ըլլար և պ. տը Պօրբէօի կառքը չէր ե-
րեւէր տակաւին. յանկարծ հեռաւոր աղմուկ մը լսուե-
ցաւ, որ կը նմանէր ձիու մը տրոփին և կառքի մը
թաւալումին:

Անձանթը իր նստած ժայռէն իջաւ այդ պահուն՝
խոշոր վերարկուի մը մէջ ամփոփուած. իր մտածկոտ
քալուածքը Հէրմինի ուշադրութիւնը գրաւեց՝ ինչպէս
գրաւած էր մէկ վայրկեան տաաջուան անոր անշարժու-
թիւնը, և երկու կիները, թէ և չկրցան որոշապէս անոր
դիմագիծերը տեսնել, սակայն կրցան նշմարել որ երի-
տասարդ էր ան և հագուած այն պարզ կերպով զորս
կ'ունենան մեծահարուստ ճամբորդներ:

Բայց իր շարժումներուն մէջ, իր քալուածքին վը-
րայ, վերջապէս իր անձին ամբողջութեան մէջ, կար-

ծես կ'երեւար տրտմութեան և տարօրինակութեան խառնուրդ մը:

Երկու կիները տեսան որ վար իջաւ իր կեցած տեղէն, ձին հեծաւ և ուղղունցաւ դէպի Սէն Մալօ:

Բայց այդ պահուն հեռուէն սե կէտ մը երեւցաւ, որ հետզհետէ մեծնալով կառքի մը երեւոյթը սկսաւ առնել:

Եւ Տիկին ու Օրիորդ Պօրբէօ տեսան անծաօթը, որ բաւական հեռուէն սկսած էր աղաղակներ ուղղել կառքին և իր ձին դէպի անոր կողմը քշել արապօրէն, ի՞նչ էր պատահած:

Կառքը տեսիլ մօտեցած էր:

Պ. աը Պօրբէօի ձին, որովհետեւ ինքն էր, զնդա-կով մը զարնուած էր ճակա էն, իսկ պարոն տը Պօրբէօ անծանօթը տեսածին պէս ձեռքն անոր երկնցուցած էր յուզմունքով:

Սըր Ուիլիամս, որովհետեւ ան էր, մրմնջեց միղ-մօրէն.

— Էհ, սիրելի աներ, դերս լաւ խաղացուած է...

Բայց Թէրէզ և Հէրմին լոկ պ. աը Պօրբէօի զող-դոջուն ձայնը լսեցին, երբ ան մօտեցաւ իրենց:

— Սիրելիներս, ըսաւ պ. աը Պօրբէօ, խօսքը երկու կիներուն ուղեւորով, առանց պառնին մեռած պիտի ըլլայի ես: Այս անիծուած ձին զիս շատ հեռու տեղ-ուանք պիտի տանէր:

Սըր Ուիլիամս համեստօրէն աչքերը խորարհեցուց և ձիէն վար իջաւ:

Ան երկարօրէն զիտեց Հէրմինը և հառաչ մը ար-ձակեց:

Յետոյ բարեկեց, և իր ձին նստելով մեկնեցաւ ա-րագօրէն:

Կարծես երեքն ալ միեւնոյն զգացումով պաշար-ուած էին՝ դէպի Սըր Ուիլիամսը:

— Եղական անձնաւորութիւն, մրմնջեց պ. աը Պօրբէօ, ո՞վ էր արդեօք և ուրկէ կուգար:

— Ձեմ գիտեր, պատասխանեց Թէրէզ:

— Կարծեմ թէ ուրիշ անգամ տեսած եմ զայն, ը-սաւ գրասենևակի պետը:

— Կարծեմ թէ ես ալ, ըսան Հէրմին արդէն իսկ երազուն:

— Եթէ ան չըլլար՝ կորսուած պիտի ըլլայի ես, շարունակեց Պօրբէօ, երանի թէ կոտորպանը հետս ա-ռած ըլլայի, այս ի՞նչ խենդ ձի է կղեր:

Յետոյ քթախոտ մը քաշելէն ետք յարեց:

— Բայց ինչո՞ւ համար այսքան շուտ մեկնեցաւ այս անծանօթը՝ առանց նոյն իսկ շնորհակալութիւն-ներս ընդունելու:

— Կարծես թէ մեկնած ատեն լռին հառաչ մը արձակեց, ըսաւ Հէրմին, որուն վիպական երեակայու-թիւնը սկսած էր արդէն գրաւուիլ այս տարօրինակ անծանօթով:

— Սա Ժայռին կողքին վրայ էր ան յարեց Թէրէզ երբ մենք հոս հասանք:

— Եւ, աւելցուց գեռատի աղջիկը, շատ ընկճը-ւած, ու շատ տխուր կ'երեւէր:

— Սիրային դժբախտութիւն մը ունենալու է, մըր-մընջեց Պօրբէօ օւշադրութեամբ աղջիկը դիտելով:

— Խեղճ երիտասարդ, հառաչեց Հէրմին:

— Ա՛հ այո՛, աղաղակեց գրասենևակի պետը, այս ամէնը լաւ և բարի, բայց ահա սատկած է ձին, և ի՞նչ պէտք է ընել:

— Ոտքով պիտի վերադառնանք պատասխանեց Հէրմին:

— Բայց գիշեր կ'ըլլայ կոր աղջիկս:

— Արդէն, հայր իմ, ճամբան զոց գիտեմ ես, ըսաւ

Հէրմին հօրը թեւ ժամեւով, մինչ թէւէզ անոնց քովէն կը քալէր:

Կարծես թէ Հէրմին, որ հանդարտ քայլերով կը քալէր, կը բաղձար երթալ անծանօթին միանալ: Շատ լաւ կը յիշէր այն հառաչը, զոր արձակած էր ան մեկնելու ատեն և այն տխուր վիճակը զոր ստացած էր այդ հառաչը արձակելէն ետք:

Պ. տը Պօրբէօ որ ստակած ձին և կառքը կը դիտէր, ըրաւ.

— Մեծ բան մը չէր արժեր այս ձին ու կառքն ալ բնաւ փնասուած չէ: Բէրմատէք պառօնուհին անշուշտ ներողամիտ պիտի գտնուի ինծի:

Արդէն գիշերը կը մօտենար՝ երբ պ. տը Պօրբէօ ճամբայ ելաւ երկու կիներուն հետ:

Իսկ Հէրմին բոլորովին գրաւուած անծանօթով, անոր վրայ կը մտածէր...

Դ.

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ԱՍՊԵՏԸ

Թողունք որ պ. տը Պօրբէօ, իր կինն ու աղջիկը երթան դարձեալ Ժէնէ և մենք վայրկեան մը անոնցմէ առաջ անցնինք:

Բէրմատէքի ծնր պառօնուհին Ժօնասի հետ ննջասենեակն էր. այս սենեակը իր հինցած կտակարասիով վերջին դարու Վերսայլի մասնախուցերուն կը նմանէր:

Պառօնուհին երկայն աթոռի մը վրայ ընկողմանած էր, գլուխը բարձի մը վրայ կը թնցուցած, և իր ոտքերուն տակ՝ աթոռակի մը վրայ նստած փոքրիկ Ժոնասին կ'ունկնդրէր որ գիրք մը կը կարդար: Սյդ ասպետական շրջանի վէպը, սապէս կ'սկսէր.

«Բերդաբնակ կինը մինակ էր իր աղօթարանին մէջ, մինակ իր մանկլաւիկին հետ. իր մատները կը խաղային աղու մը խոպոպիկներուն հետ, որ իրեն սիրոյ երգ մը կ'երգէր:

«Բերդաբնակ կինը իր կենաց գարունը անցուցած էր. իր ճակտին փղոսկրեայ սպիտակութիւնը ակօսող մէկ քանի խորշոմներ կը յայտնէին թէ իր կեանքի ամառուան մէջն էր, իր երեսոսի դոյն մազերը ասդին անդին ցրցքնուած էին:

«Եւ սակայն բերդաբնակ կնոջ սիրտը դեռ զգայուն էր և իր այրիութիւնը բեռ մըն էր իրեն համար:

«Իր հոգիին խորերէն, կը խորհէր ու կը մտածէր անտառներուն մէջ մոլորած ասպետի մը և կամ բախտախնդիր երիտասարդի մը վրայ, ու խեղճ կինը կը մտածէր ինքնիրեն թէ՛ կին մը իր երեսունեութը տարեկանին իսկ կրնայ սիրել դեռ և թէ այդ տարիքին մէջն է մանաւանդ որ մարդ իրապէս կը սիրէ:

«Յանկարծ շեփորի մը ձայնը լսելի եղաւ բնակարանին խոշոր պատշգամէն և իր ներդաշնակ ձայնովը դղրդեցուց ու շարժեց աղօթարանին գունաւոր մեծ ասպակները:

«Մանկլաւիկը իր երգը ընդմիջեց:

«Բերդաբնակ կնոջ սիրտը դողաց և սկսաւ ուժգին բարախել: Կինը երկար ատենէ ի վեր վարժուած էր մինակ ապրելու, որով այս ձայնը սաստկապէս յուզեց զինքը: Կնոջ սիրտը միշտ կը արօքէր. մօտեցաւ կուժարած և պատուհանին և բացաւ: Մանկլաւիկին նայուածքը անոր կը հետեւէր և իր սիրտն ալ կը արօքէր... Այդ մանկլաւիկը կը սիրէր բերդաբնակ կինը:

«Բերդաբնակ կինը պատուհանէն դուրս ծռեցաւ:

«Գեղեցիկ ձիաւոր մը, վերարկուի մը մէջ փաթթուած և արծուի մը թեւին պէս սեփսե սպանխական ձիւ մը վրայ նստած, կը ներկայանար շարժուն կամուրջին վրայ:

«Բերդաբնակ կինը ուրախութեան ճիչ մը արձակեց և հրամաններ տուաւ»:

Հոս Տիկին տը Քէրմատէք, թէև սաստիկ հետաքրքրուած էր, հառաչանք մը արձակեց և ժօնասը ընդմիջելով, ըսաւ.

— Գիտե՞ս, այդ բերդաբնակ կնոջ վիճակը ճիշդ իմինիս կը նմանի:

Ժօնաս՝ կապոյտ և խորամանկ տղերքը պառաւ պառնունդին վրայ սեւեռեց ու հարցուց ինքնիրեն թէ՛ Տիկին տը Քէրմատէք, որուն տարիքը խիստ յառաջած էր, կրնա՞ր արդեօք ինքզինքը բաղգատութեան գնել Յժ տարեկան կնոջ մը հետ:

— Այրի եմ ես, շարունակեց պառնունդին... և թէև դուն իրապէս մանկլաւիկ չես, բայց խորտեալ մտղեր ունիս և իմ առջևս նստած կը կարդաս:

Եւ պառնունդին, իր ճերմակ և խորշմած ձեռքերը երկատարդ գիւղացիին թանձրախիտ մաղբորուն մէջ ծրծեց:

— Տիկին պառնունդին իրաւունք ունի, պատասխանեց չարածճի աղան, և սակայն...

— Ի՞նչպէ՞ս, ըսաւ պառնունդին,

— Ժենէի գղեակը տակաւին լաւ դղեակ մըն է, շարունակեց ժօնաս, և ժամանակին հոս ալ կար կ'ըսեն, շարժուն կամուրջ մը:

— Ո՛չ թէ մէկ, այլ շատ, պարօն ժօնաս, ըսաւ պառնունդին, քիչ մը զգացուած կ'ըսեն բառէն, շատ էր շարժուն կամուրջներ կային:

— Բայց ասպետ չկայ, ըսաւ պատանին հեգնուողէմքով մը:

— Ծի՛շտ է, ըսաւ պառնունդին հառաչելով, մինչ ժօնաս ինքնիրեն կը խորհրդածէր. «լաւ մը չեմ գիտեր թէ ի՞նչ ըսել է սիրահար ըլլալ, թէպէտև այդ բանը՝ տմէն օր գիրքերուն մէջ կը կարդամ, բայց եթէ սիրահար ըլլայի եվօնայիքն աւելի պիտի նախընտրէի, վարիչին քոյրը, որ ճերմակ ու գեղեցիկ է և որուն մազերը իմիններուս պէս խարտեալ են»:

Ժօնաս այսպէս մտածած պահուն՝ պառնունդին խորշմած գէմքին, նիհարցած ձեռքին և ճերմակ մազերուն կը նայէր:

— Այո՛, կրկնեց հառաչելով, ասպետը պահած է։
Բայց այն վայրկեանին՝ երբ այս խօսքերը կը վեր-
ջացնէր, ձիու մը քայլը թնդաց բակին մէջ։

— Ահաւասիկ, հո՛ս... ըսաւ Ժօնաս ծաղրական
ձայնով մը։

Ցատկեց տեղէն, գնաց դէպի պատուհանը՝ և բացաւ,
կարծես թէ՝ սատանան գործին մէջ խառնուած էր,
որովհետեւ բակին մէջ արդարեւ սե ձիու մը վրայ նըս-
տած ձիաւոր մը կար, իր վերարկուն մէջ փաթթուած.
և որ ձիէն վար կ'իջնէր։

— Ա՛հ, տիկին, պոռաց Ժօնաս ապուշ կրթած, ան-
շուշտ ինքն է աս։

— Ի՞նչը, ո՞վ, հարցուց պառոնուհին։

— Ասպետը...

— Խե՛նդ ես, Ժօնա՛ս։

— Ո՛հ, Տիկին, անշուշտ ինքն է, գիրքին ասպե-
տը, իր վերարկուովը և ձիովը։

Տիկին տը Բէրմատէք գծուարաւ ելաւ իր ընկող-
մանս աթոռին վրայէն և գնաց դէպի պատուհանը,
կրթնելով Ժօնասի ուսին։

— Ահա՛, տեսէք, ըսաւ երիտասարդը։

Պառոնուհին ծռեցաւ պատուհանէն և արդարեւ տե-
սաւ Սըր Ուիլերմա՛ն որ սանձը կը նետէր ձերուհի
սպասաւորի մը, որ փութկոտութեամբ մը դէպի իրեն
կը վազէր։

— Սիրելի՛ս, կ'ըսէր Սըր Ուիլերմա ծառային, մո-
լորեցայ անտառին մէջ, և ահաւասիկ մութը կը կոխէ։
Արդեօք դղեակին տէրերը, մինչև վաղը առտուան հա-
մար կրնա՞ն ինծի ասպնջականութիւն չնորհել։

Տիկին տը Բէրմատէքի չորցած սիրտը կրկին կը
վերստանար իր երիտասարդութիւնը և ուժգնապէս կը
տրոփէր։

— Անթուա՛ն, պոռաց սպասաւորին, պարոնը ներս
հրամցուցէք, դղեակս բաց է իրեն համար։

Սըր Ուիլերմա վեր նայեցաւ, բարեւեց ու ձերուհի
ծառային հետեւեցաւ։

Տիկին տը Բէրմատէք ինքզինքը հին օրերու Վէր-
սայլին մէջ կը կարէր, կը թուէր իրեն թէ երիտասար-
դութեան օրերուն մէջ կը գտնուէր։ Տիկին պառոնու-
հին այս անգամ առանց Ժօնասի օժանդակութեան գը-
նաց մինչև իր թիկնաթուղ, միշտ համոզուած որ կ'ե-
րազէր և կ'սպասէր այս գեղանի ձիաւորին, որ կտր-
ծես ճիշդ տանին կը հասնէր, իրականացնելու համար
քիչ մը առաջուան վէպին նիւթը։

Վայրկեան մը վերջ, Սըր Ուիլերմա ներս մտաւ։

— Տիկին, ըսաւ խիստ քաղաքավարութեամբ բա-
րեւելով, բարեհաճեցէք ներողամիտ ըլլալ ձեզ անհան-
գիստ ըրած ըլլալուս համար, բայց մոլորեցայ և ար-
կած մը...

Պառոնուհին շնորհալի շարժումով մը թիկնաթու-
ղ մը ցոյց տուաւ այցելուին։

— Պարոն, ըսաւ Տիկինը, քննելով զայն կրկնա-
յատուկ նրբամտութեամբ մը, իմ դղեակս դարեւ ի վեր
բաց է, ուշ մնացած ձիաւորներու, յոգնած ու խոնջած
ուղեւորներու, վերջապէս բոլոր անոնց, որոնք օգնու-
թեան կը կարօտին։

Սըր Ուիլերմա քաղաքավարութեամբ համբուրեց
պառոնուհին ձեռքը։

— Ո՛ւր կ'երթայիք, հարցուց պառոնուհին։

— Մանուաւ։

— Մանուա՛ն, կրկնեց պառոնուհին։

— Այո՛, տիկին, Լուսի ասպետին։ Իր եղբոր-
որդին՝ Կօնթրոն մարքիզը լաւագոյն բարեկամներէս
մէկն է։

— Բայց, ուրեմն, ըստ պառնոսի, դուք հոս
ձեր տանը մէջն էք, ասպետը իմ դրացիս է:

Սըր Ուիլիեմս խոնարհութիւն մը ըրաւ.

— Թոյլտրեցէք տիկին, որ յայտնեմ անունս,
որպէս զի գտաարկաշըջիկ մը չկարծէք զիս:

— Պարոն...

— Ես իրլանտացի եմ, տիկին, ըսաւ Սըր Ուիլ-
եմս.

Պառնոսին ալ իր կարգին յարգալից խոնարհու-
թիւն մը ըրաւ.

— Տիկին, կրկնեց Սըր Ուիլեմս տխրօրէն, ան-
տաներուն մէջ աննպատակ արշաւանք մը ըրի ես.

— Ի՞նչպէս, առանց նպատակի:

— Աւա՛ղ, այո՛, տիկին:

Տիկին տը Գերմանէք իրականութեան կը վերա-
դառնար հեռո՛հեռէ և զարմացումով երխտասարգին կը
նայէր:

Սըր Ուիլեմս տխուր էր. իր ճակտին վրայ բա-
րոյական վշտի մը դրոշմը կը կրէր, իր արտաքինը
հրապուրիչ էր:

— Տիկին, կրկնեց, սախառնած եմ կեանքիս մէկ
քանի մասնամասնութիւններուն մէջ մտնել, բացատրե-
լու համար իմ աննպատակ թափառումս այս անտառնե-
րուն մէջ.

Սըր Ուիլեմսի ձայնը յուզեալ էր և դողդոջուն,
խորին մեղամաղձոտութիւն մը կար իր ամէն ձեւերուն
մէջ.

— Ես աշխարհը կը շրջիմ տիկին, քիչ մը դատար-
կաշրջիկի մը նման և քիչ մըն ալ այն տեսակ
մարդոց նման որոնք կը հալածուին ձախող մտածումէ
մը:

Այցելուին այս բացատրութիւնները վիպային էին,

ինչ որ հաճոյք կը պատճառէր այդ հողատէր կնոջ և
կը շարունակէր նայիլ Սըր Ուիլեմսի, որուն դէմքին
մեղամաղձոտ և մթին գիծերը կը համաձայնէին վէպին
մէջ գտնուող ասպետի դիմագծերուն:

— Աւա՛ղ, այո՛, տիկին, շարունակեց. աշխարհ կը
պտտիմ ճակտիս վրայ ձանձրոյթի խորշոմ մը ունենա-
լով, սրտիս մէջ վիշա մը. կը սիրեմ կին մը որ չի
սիրեր զիս.

— Խեղճ երիտասարդ, մրմնջեց Գերմանէք պառու-
նոսին համակրանքով:

— Արդ, տիկին գրեթէ երկու ժամ կայ որ ես ինք-
զինքս սիրած կնոջմէս շատ հեռու կը կարծէի, կարծե-
լով որ Մանուառ ղեռ հեռու է, մինչդեռ այս սիրած
կինս դտայ ճամբուն վրայ, զայն տեսայ:

— Ի՞նչպէս, ան դուր կը սիրէ՞ք:

— Այո՛, և ես, ինչպէս կը գուշակէք, վրդովուած
էի, քնցի ձիս, որ սկսաւ վազել, և մինչդեռ կը կար-
ծէի թէ՛ բաւական հեռու եմ Մանուառէ, յանկարծ զիս
ձեր տան առջև գտայ:

— Պառն, ընդմիջեց պառնոսին, հարկ կ'զգամ
ըթել թէ խիստ ձանձրացած վաղեմի բերդաքնակ կին
մըն եմ, գրեթէ զրկուած դրացիներէ: Միշտ մենակեաց
եմ, և բարեբախտութիւն կը սեպեմ այն այցելութիւն-
ները զորս բախտը կը զրկէ ինծի. Դադրեցէ՛ք ուրեմն
ներողութիւն խնդրելէ, և թոյլտրեցէք որ ես ձեզի
չնորհակալ ըլլամ ինչհակառակը:

Սըր Ուիլեմս խոնարհութիւն ըրաւ և համբուրեց
պառնոսին ձեռքը:

— Բայց, շարունակեց պառնոսին, մի չափազան-
ցէք ձեր սրտին ցաւը:

— Կը նեղուիմ, մրմնջեց պառնը, ճարտասանական
շարժումներով մը:

— Եւ չի՞ կրնար ըլլալ որ այս կինը ի գութ շար-
ժելով...

Պառնր գլուխը թօթուեց:

— Ամենեւին յեյս չունիմ... ըսաւ:

— Ուրեմն անսիրտ մէկն է ան:

— Ես կը հաւատամ որ ունի այն բոլոր յատկու-
թիւնները որոնք կին մը պաշտելու համար սիրել կուտան:

— Պիտի ամուսնանամ, հարցուց կինը նուրբ ժպի-
տով մը, որ կարծես ըսել կ'ուզէր թէ չկայ խոչընդոտ-
ներ որոնց մարդ չյաղթէ:

— Ազատ է, պատասխանեց Սըր Ուիլքինս:

— Իսկ դուք...

— Ե՛ս, ըսաւ պառնր խրոխտաբար, ես քսան ե
ուրիշ տարեկան եմ, ընտանիք չունիմ, երկու հարիւր
հազար լիրայի եկամուտ ունիմ, ե ոչ մէկ բանով կապ-
ուած եմ:

— Ուրեմն կրնա՞ք ամուսնանալ անոր հետ:

— Եթէ ան ալ զիս սիրէ... այո՛:

— Եւ չի սիրե՞ր ձեզի:

— Աւա՛ղ, ո՛չ:

— Ո՞հ, միմիջեց պառնուհին, կ'երեւի թէ զիւրա-
մատչելի չէ ան:

— Ուրիշը կը սիրէ՞... ըսաւ բոլորովին ցած վըշ-
տաբեկ եւ այնպիսի տխրազգեցիկ ձայնով մը որ Տիկին
Քէրմառէքի սիրտը ճմլեց:

— Ա՛հ, սիրելի հիւրս, ընդմիջեց պառնուհին, ինչ
որ կ'ըսէք բոլորովին տարօրինակ կը թուի:

— Տարօրինակ է արդարեւ, տիկին, ըսաւ պառնը
հառաչելով:

— Քառասուն տարի կայ որ այս շրջանին մէջ կը
գտնուիմ, եւ միայն մէկ անգամ տեղէս շարժած եմ Բա-
րիկ երթալու համար: Հետեւաբար կը ճանչնամ գոնէ

իմ բոլոր դրոշմներս, եւ կը հարցնեմ ինքնիրենս թէ՛
ո՞վ կրնայ ըլլալ այդ կինը: Վասնդի վերջապէս իմ դը-
րացուհիս ըլլալու է, քանի որ կ'ըսէք թէ երկու ժամ
կայ որ իրեն հանգիպած էք, եւ անշուշտ մանկամարդ
աղջիկ մըն է, քանի որ պիտի ամուսնանայ:

Սըր Ուիլքինս չպատասխանեց:

— Արդ, շարունակեց պառնուհին, միայն Օրիորդ
Պ... կայ շրջակայքը. որ խարտաշ ու սիրուն է եւ Օր.
տը Ռ... թուի ու կլոր, լուացարարուհի մը խոշոր ոտ-
քերով ու ձեռքերով:

— Ես չեմ ճանչնար այս օրիորդները:

— Ուրեմն, ո՞ւր հանդիպեցաք անոր: Մինա՞կ էր,
մարդո՞ւ հետ էր, ոտքով թէ կառքով:

— Ոտքով կ'երթար:

— Մինա՞կ էր:

— Ո՛չ, մօրը հետ:

— Ո՞ր ճամբուն վրայ:

— Սէն Մալօի ճամբուն վրայ:

— Ա՛հ, Աստուած իմ, արդեօք Հէրմին կը կոչուի:

— Այո՛, տիկին, թոթովեց Սըր Ուիլքինս այնպի-
սի սքանչելի կերպով կեղծուած շփոթութեամբ մը, որ
նոյն ինքն պ. տը Պօրթօ կեցցէ՛ պիտի գոչէր:

— Բայց ան, իմ քեռաղջիկս է, ազազակեց պառն-
ուհին:

— Ձեր... ձեր քեռաղջիկը...

Ու պառնր դիտեաւ պարագային համեմատ կար-
մըրիլ եւ տփուշիլ, յետոյ ուտում մը ընել իր նստարա-
նին վրայ:

— Անշուշտ իմ քեռաղջիկս, օրիորդ Հէրմին տը
Պօրթօ՝ պ. տը Պօրթօի աղջիկը, արտաքին գործերու
նախարարութեան գրասենեակի պետին աղջիկը:

Սըր Ուիլիեմս, հառաչանքի նմանող ձայնով մը «այո՛» պատասխանեց:

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ աս, աղաղակեց պառոնուհին, իմ Հէրմին քեռորդիւ, պարո՞ն, գէշ ճաշակ մը ունենալու է որ ձեզ չսիրէ, որ կատարեալ այր մըն էք: Ո՞վ կը սիրէ ուրեմն:

— Իր սէրին անտրժան մարդ մը:

— Ուրեմն պէտք է որ զինքը տեսնեմ ես, ա՛հ, հիմա պիտի գայ:

Սըր Ուիլիեմս աղաղակ մը տրձակեց.

— Պիտի գա՞յ, ըսաւ:

— Հիմա՛, վայրկեանէ մը, արդէն իսկ ընթրիքի կը սպասենք:

Սըր Ուիլիեմս յանկարծ ոտքի ելաւ:

— Ո՛չ, ո՛չ, ըսաւ, մնաք բարով, տիկին... չեմ կրնար դիմանալ զայն տեսնելու:

Եւ պառոնուհին զայն կեցնել փորձելէն առաջ, Սըր Ուիլիեմս ելաւ գնաց յանկարծակի, այնպիսի արագութեամբ՝ որպէս թէ հալածուած ըլլար մէկէ մը:

— Իրա՛ւ որ սատանան է աս, մըմնջեց Ժօնաս, տեսէք տիկին ինչպէս կը փախչի...:

Տիկին տը Քէրմատէք իր զարմանքէն չէր սթափած տակաւին՝ երբ արդէն պարոնը դուրս ելած էր դղեակէն ու ձին կը հեծնէր:

— Սատանան է աս, անշուշտ ինքն է... կը շարունակէր Ժօնաս մոլտալով:

Բայց, մինչ Սըր Ուիլիեմս, այս կատակերգութիւնը խաղալէն ետք, քառամբակ արշաւով դէպի Մանուսա կը վազէր, պ. տը Պօբրէօ, կինը և աղջիկը Ժէնէ կը մտնէին և Քէրմատէք պառոնուհին չփոթութեան մէջ կը գտնէին:

Պառոնուհին այլալոյսած դիմադծութիւնը չզտրմա-

ջուց տմենեւին պ. տը Պօբրէօն, որ տեղեակ էր Սըր Ուիլիեմսի գաղտնիքներուն, բայց Թէրէզան և իր աղջիկը վերջին ծայր զարմացան:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ ունիք մօրաքոյր, հարցուցին Լերկուքը միասին:

— Գետնին ասկը անցնի աս տարօրինակ մարդը, պատասխանեց պառոնուհին:

— Ո՞ր տարօրինակ մարդուն մասին կը խօսիք, մօրաքոյր:

— Անգլիացիին վրայ:

— Ո՞ր անգլիացիին, ըսաւ պ. տը Պօբրէօ կեղծ միամտութեամբ մը:

— Չտեսա՞ք զայն, չհանգիպեցա՞ք անոր:

— Բայց, սիրելի տիկին, ըսաւ պ. տը Պօբրէօ, ո՞ր անգլիացիին վրայ կը խօսիք:

— Սըր Ուիլիեմս պառոնին վրայ:

Պ. տը Պօբրէօ զարմացման աղաղակ մը արձակեց, որ խիստ բնական երեւցաւ թէ պառոնուհին և թէ Հէրմինին:

— Ինքն է, ըսաւ, անշուշտ ինքն է:

— Ո՞վ է ինքը ըսածնիդ, հարցուց պառոնուհին:

— Այն երիտասարդը որ Լերկու ժամ առաջ աղա-

տեց զիս:

— Աղաւթը գծեց:

— Ստոյգ մահէ մը:

Պ. տը Պօբրէօ սքանչացմամբ մը տիկին Քէրմատէքի պատմեց ինչ որ գլխուն եկած էր, մինչդեռ Հէրմին բոլորովին մտախոհ մտիկ կ'ընէր:

— Արդ, ըսաւ պառոնուհին, քիչ մը առաջ հոս եկաւ, ըսելով որ մոլորած էր և ասպնջականութիւն խնդրեց:

— Ուրեմն հո՞ս է հիմակ:

— Յանկարծ ելաւ գնաց... ըսաւ պառոնուհին, որ կ'երեւէր թէ չէր ուզեր աւելի մանրամասնութեանց մէջ մտնել Հէրմինին առջև:

— Ուրեմն քիչ մը առաջ շատ յուզուած ըլլալու էի, որ չկրցայ ճանչնալ զայն:

— Ուրեմն դուք կը ճանչնա՞ք զայն, հայրիկ հարցոց Հէրմին հետաքրքրութեամբ,

— Եւ դուք ալ, աղջիկս:

— Ե՞ս, ըսաւ զարմացած:

— Դուք զայն տեսած էք, անգամ մը... նախաբանին տունը:

— Կարելի է, ըսաւ մանկամարդ աղջիկը, բայց չեմ յիշեր այս պահուս,

— Սըր Ուիլիեմս տարօրինակ մարդ մըն է, շարունակեց պ. տը Պօրթօ:

— Ա՛հ, ըսաւ Հէրմին հետաքրքրութեամբ, զգալով կրկին այն համակրութիւնը զոր ունեցած էր քիչ առաջ՝ ապառաժներուն բարձրունքէն ծովուն նայող մարդուն հանդէպ:

— Ոչ ոք ճիշդ գիտէ Սըր Ուիլիեմսի ցաւին տեսակը, բայց ճշմարիտ է թէ զաղտնի վիշտէ մը կը տառապի: Ոմանք կ'ըսեն թէ յաւէտ կորսուած, մեռած կամ անհաւատարիմ կ'ընոյ մը վրայ կ'ողբայ:

Պ. տը Պօրթօ կանգ առաւ դիտմամբ և աչքին ծայրովը մանկամարդ աղջիկը դիտեց:

Հէրմին յուզուած էր և իր աչքերը կը խոնարհեցնէր:

— Ոմանք ալ կ'ըսեն թէ, շարունակեց Պօրթօ, Սըր Ուիլիեմս՝ որ հարուստ, գեղեցիկ, երիտասարդ և ազնուական մէկն է և զոր սիրելով այնքան կ'ինքր երջանիկ պիտի ըլլային, սիրահարուած է գրեթէ հարը:

տութիւն չունեցող մանկամարդ աղջկան մը, որ արդէն սիրտին մէջ ուրիշ սէր մը ունէր:

Որչափ որ ամուսինը կը խօսէր՝ տիկին տը Պօրթօ աղջկանը կը նայէր:

Անշուշտ Հէրմին հեռու էր կասկածելէ թէ այս բոլորը կատակերգութիւն մըն էին միտին, և թէ այն կիւնը որուն Սըր Ուիլիեմս սիրահարուած էր՝ ուրիշ մէկը չէր բայց եթէ ինքը:

Իր սիրտին խորէն կը կարեկցէր և կը մեղքնար պառոնին վրայ, տկամայ իր սէրը միտքը գալով, ուժգին կերպով խորտակուած իր սէրը...

— Սիրելի աղջիկս, ըսաւ պառաւ պառոնուհին, որ պատրուակ մը կը փնտռէր վայրկեան մը Հէրմինը հեռացնելու, կ'ուզէս իջնել խոհանոցը և փութացնել ապուրը:

Հէրմին շուտ մը դուրս ելաւ:

Պ. տը Պօրթօ նստաւ ու պատմեց պառոնուհին թէ Ֆէրնան Ռօշէ ինչ սրիկայական ընթացքի մէջ ընտուած էր:

— Բայց սոսկալի բան է այս, պոռաց տիկին տը Քէրմատէք:

Թէրէզա հառաչեց և արցունքի երկու կաթիլներ սահեցան աչքերէն:

— Ու Հէրմին այդպիսի թշուառական մը կը սիրէ:

— Աւա՛ղ, հօրաքոյր, և կը վախնամ որ մեռնի անոր համար:

— Տէ՛ր Աստուած, աղաղակեց տիկին տը Քէրմատէք, որ երգում ըրաւ թէ այդ բանը չպիտի ըլլար: Ան, ըսաւ, պէտք է սիրէ այս սիրուն և սքանչելի երիտասարդը:

Եւ պառոնուհին աւելցուց,

— Քանի որ Սըր Ուիլիեմս իմ զրացիիս, ասպետին

տունը կ'երթայ, զայն ընդունելէն աւելի դիւրին բան
չկայ, և հետեւաբար նաեւ զայն Հէրմինին ներկայացը-
նելէ։ Ասոր համար, ըստ իս որսորդութիւն մը կամ ան-
տառներու մէջ ժամադրութիւն մը լաւ կ'ըլլայ...

Յետոյ ձայնը բարձրացնելով.

— Ժօնաս, Ժօնաս, հոս եկուր, գոչեց,

Ժօնաս վազելով եկաւ քովի սենեակէն,

— Գրեւու համար թուղթ ու գրիչ բեր ինձ, ըսաւ
պառոնունին։

Ու քիչ մը դողդոջուն ձեռքով, և ստկայն ընթեռ-
նելի կերպով, հետեւեալ նամակը գրեց իր դրացիին.

«Սիրելի բարեկամս,

«Ձեզի հետ կռուելու շատ պատճառներ ունիմ,
քանզի երկարատեանէ ի վեր տեսած չունիմ ձեզ. բայց
ուրիշ օրուան մը կը վերապահեմ իմ յանդիմանութիւն-
ներս՝ ձեզմէ ծառայութիւն մը միայն խնդրելով այս
օրուան համար։

«Հոս, Ժէնէի մէջ, ինծի հիւր են եղբօրաղջիկս,
տիկին տը Պօբրէօ, ամուսինն ու աղջիկը։

«Եղբօրորդիս աղջիկը սիրուն ու մանկամարդ է.
և այն առանձնակեաց կեանքը՝ զոր կ'անցնենք շատ
հաճելի չի թուիր իրեն։ Միթէ չէ՞ք կրնար զայն քիչ
մը զօսցնելու միջոց մը գտնել։ Հէրմին լաւ ձի կը
հեծնէ, համողումեմ եմ թէ վերջին աստիճան ուրախու-
թիւն պիտի պատճառէք իրեն եթէ բարեհաճիք ձեր
որսորդութիւններէն մէկուն հրաւիրել զայն... Իմացայ
թէ մէկ քանի օրուան համար ընկեր մը պիտի ունենաք
եղեր, Սըր Ուիլիեմս պառոնը, ձեր քեռորդի Կոնթրան
մտրքիզին բարեկամը։

«Ժօնասի միջոցով, որ նամակը ձեզի կը բերէ,
պատասխանեցէք ինձ գոնէ մէկ բառով, և համ-

բուրեցէք այն ձեքը զոր ձեզ կ'երկարեմ հետուէն»

Ձեր բարեկամունին

ՊԱՌՈՆՈՒՀԻ ՏԸ ՔԷՐՄԱՏԷՔ

— Ժօնաս, սիրելիս, ըսաւ պառոնունին կնքելով
իր նամակը, ձի հեծնելով Մանուար պիտի երթաս, և
այս նամակը Լասիի տապետին պիտի յանձնես։

— Այս ժամօքս, հարցուց Ժօնաս։

Հարկա՛ւ, գիշեր ատեն ճամբորդելու կը վախնաս։

— Ո՛հ, ո՛չ տիկին, պատասխանեց Ժօնաս, որ
գուրս ելաւ և մեկնեցաւ։

Սըր Ուիլիեմս կը սկսէր արդէն յողթանակել, և
յանձին պառոնունին նոր օժանդակ մը ևս կը զինուո-
րագրէր։

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մինչ Սըր Ուիլիամս՝ Քէրմատէք պատճառահիին և Տիկին աը Պօրթօի վստահութիւն կը ներշնչէր, անդին կոմս Արման աը Քէրկադ ամէն ջանք ի գործ կը դնէր օժանդակութեամբը Լէօնի և Պասթիէնի, ժանն ու Սըրիդը գտնելու համար:

Բայց երեք օրէ ի վեր խուզարկութիւնները սկսած ըլլալով հանդերձ տակաւին ուէ հետք մը կարելի չէր եղած գտնել:

Զորքօրդ օրը, Արման, սր դիշերը Մէսլէյ փողոցի շրջակաները պատելով անցուցած էր, նստած էր իր աշխատութեան խուցին մէջ, գլուխը ձեռքերուն մէջ առած, այն մարդուն դիրքովը, որ իրեն համար կորսուած կը նկատէ իր սիրած կինը:

Զոյգ մը արցունքի կաթիլներ կ'իջնէին իր այտերուն վրայէն:

— Աստուած իմ կը մըմնջէր, խենդենալու բան է աս, ա՛հ, որքա՛ն կը սիրէի զայն...

Նոյն պահուն Լէօն ներս մտաւ:

Խեղճ գործաւորին դժբախտութիւնը՝ ճիշդ Արմանին դժբախտութեանը կը նմանէր: Երկուքին ալ նըշանածուհիները անհետացած էին: Ու դժբախտութեան մէջ այս հաւասարութիւնը բերած և իրարու միացուցած էր զանոնք:

Այսուհանդերձ, Լէօն մտացի, գործունեայ և քաջասիրտ մարդ մըն էր, ու կոմսը այս ամէնը գիտնալով, վարանած չէր զայն իր ընկերն ու օժանդակը ընելու:

Լէօն Պ. աը Քէրկադի չափ տխուր և վշտաբեկ էր, վառն դի Սըրիդ և ժանն անգտանելի էին:

Գործաւորը ձեռքը նամակ մը բռնած էր, զոր ներկայացուց Արմանի:

— Տեսէ՞ք, պարոն կոմս, ըսաւ, իրապէս կը կարծեմ թէ դժբախտութիւնը բոլոր մեր ճանչցած մարդերուն գլխուն եկած է:

— Ի՞նչ կայ տակաւին ի՞նչ պիտի իմացնէք ինձ:

— Բարեկամ մը ունէի ես, եթէ երբեք բարեկամ կ'ըսեմ, քիչ մը հեռու կ'երթում, որովհետեւ եղբօր մը պէս կը սիրէի զայն:

— Արդ ուրմն, ի՞նչ պատահած է անոր:

— Կարդացէք, պարոն կոմս:

Արման բացաւ նամակը և կարդաց:

«Սիրելիդ իմ Լէօն»

«Դուք էք միայն այն միակ անձնաւորութիւնը, որուն կրնամ դիմել ասկէ վերջ, միտիմարուելու և օժանդակուելու համար:

«Ասկէ ութ օր առաջ էր որ վերջին անգամ ձեր ձեռքը սեղմեցի: Դուք տեսաք իմ՝ անձիս մէջ մարդ մը, որ երջանիկ էր և պատրաստուելու վրայ ամուսինը ըլլալու համար այն կնոջ զոր կը սիրէր:

«Այդ մարդը, այն օրը տակաւին բարձրագլուխ կ'երթար, և ամէն մարդ կը յարգէր զայն:

«Այսօր, այդ մարդը որ ձեզ կը գրէ՝ արձակուած և վռնտուած է իր նշանածուհիէն, ամբաստանուած է գողութեամբ ու բռնադրուած է, սպասելով որ բերդարգելութեան երթայ:

«Վերջին անգամ տեսնելու եկէք զիս, որովհետեւ կը կարծեմ թէ բերդարդելութենես առաջ պիտի մեռնիմ ես»

Զերգ

Ֆէրնան Ռօշէ

- Ո՞վ է այս Ֆէրնան Ռօշէն, հաջցուց Արմանը:
- Պաշտօնեայ մըն էր նախարարութեան մէջ:
- Զեր բարեկամն է:
- Գրեթէ, Ան ալ կը ճանչնայ Սըրիզը:
- Բա՞նաւն է:
- Երեք կամ չեքս օրերէ ի վեր:
- Բայց ի՞նչ ոճիւր գործած է:
- Ա՛հ, այս մասին, պարոն կոմս, վստահ եմ թէ բոլորովին անմեղ է ան. խիստ պարկեշտ մարդ մըն է:
- Գլուխս իսկ զբաւ կը զնեմ անոր անմեղութեանը համար:
- Ո՞ր կը բնակի:
- Ֆօսէ տիւ Թամբլ փողոց, իր պատուհաններէն կը տեսնուէր Սըրիզի պատուհանը:
- Կը ճանչնայ ժամներ:
- Շատ անգամ զայն Սըրիզին հետ տեսած ըլլալու է:
- Բերկազ կոմսը վայրկեան մը ամենախորին և ամենատխուր լուծութիւն մը պահեց:
- Բոլոր ասոնք խիստ տարօրինակ բաներ են, մըմնջեց: Ահաւաստի չորս անձեր որոնք գրեթէ միեւնոյն ժամանակի մէջ աներեւոյթ կ'ըլլան, և այս չորս անձերն ալ զիրար կը ճանչնան:
- Զճմարիտ է, ըսաւ Լէօն, որուն ուշադրութիւնը գրուեց այս արամաբանութիւնը:
- Յայտնի է որ միեւնոյն անձէն զոգուած ըլլալու են բոլոր այս զեպքերը: Բայց ինչո՞ւ համար, ի՞նչ նը-

պատահով, և ո՞ր անձն է այդ, և ո՞ր է Ֆէրնան Ռօշէ, ըմբելով խօսքը վերջացուց:

— Կը գրէ թէ բանաւն է:

— Պէտք է տեսնել զայն, ըսաւ Արման, և անմիջապէս Լէօնին հետ կառք նստելով ուղղուեցաւ ոստիկանատուն:

Կոմսին բարձր զիրքը, բարեգործութեան համբաւը, և իր մեծ հարստութիւնը բաւականէն աւելի պատճառներ էին ամէն տեղ մտնել ելլելու, և իր առջև ամէն դուռներ բանալ տալու համար:

Ուրեմն Արման անարգել կրցաւ Ֆէրնան Ռօշէի բանտը մտնել, որուն հարցաքննութիւնը վերջացած էր:

Խեղճ երիտասարդը յուզմունքի, յուսահատութեան, և խելագարութեան բոլոր աստիճաններէն անցած էր:

Կոմսն ու իր ընկերը զայն իր անկողնին վրայ նստած գտան, գլուխը ձեռքերուն կրթնցուցած, աչքերը չլմորուն, հայեացքը ապշութեան մօտ վիճակի մէջ:

Լէօն ստիպուեցաւ զայն երեքցնել, և իր յատուկ անունով կանչել, որպէսզի սթափեցնէ իր անընդհանրէն:

— Պարոն, ըսաւ անոր Արման, արդարեւ դուք չէք ճանչնար զիս, բայց ձեզի համար խիստ չափեկան պատճառով մը կը գտնուիմ հոս, որուն գաղտնիքը չեմ կըրնար յայտնել ձեզ տակաւին: Բայց և այնպէս անկարելի է որ անմեղ չըլլաք, և այդ պարագային բոլոր իմ յարաբերութիւններս, բոլոր իմ ճիգերս պիտի գործածուին ճանչցնելու և երեւան հանելու համար ձեր անմեղութիւնը: Բայց պէտք է որ ինձ ըսէք, թէ ինչպէ՞ս կ'ամբաստանեն ձեզի և ինչո՞ւ տակաւին հոս էք:

— Պարոն, պատասխանեց, զիս կ'ամբաստանեն 30,000 ֆրանքի գողութեամբ:

— Ո՞ր տեղէն:

— Նախարարութեան մէջ, արկղէ մը, որուն բա-
նալինները ժամ մը միայն յանձնուեցան ինծի:

Ֆէրնան պատմեց Արմանին ամէն բան, թէ ի՞նչ
տեղի ունեցած էր իր պաշտօնատունէն դուրս ելլելէն
առաջ, թէ ի՞նչպէս մտած ինկած էր փողոցին մէջ և
թէ Պաքարայի տան մէջ ի՞նչ կերպով ձերբակալուած
էր ան:

Պ. տը Բէրկազ ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր, և
երբ վերջացուց լէօնին նայեցաւ ան:

— Բոլոր ասոնք, ըսաւ, բոլորովին տարօրինակ ի-
րողութիւններ են: Վստահ եմ թէ բոլոր այս դժբախ-
տութիւնները, գողութեան ամբաստանութիւնը, ժամնի
և Սըրիլի աներեւութանալը միեւնոյն անձին գործերն
են: Պէտք է Պաքարան տեսնել:

— Աւա՛ղ, ըսաւ Լէօն Բօլան, ո՛ւր գտնելու է զայն,
ան ալ աներեւութացած է:

— Բայց, մըմնջեց Ֆէրնան, ինչ որ ամենէն աւելի
անհասկնալի է, սա կէտն է թէ, թղթապանակը՝ որուն
ոչ իսկ դպած եմ, հետեւեալ առտուն գրպանիս մէջէն
գտնուած է:

— Պարոն, շարունակեց պ. տը Բէրկազ, ես ձեզ
կը վստահեցնեմ թէ օր մը պիտի կարենանք ճշմարտու-
թեան հասնիլ, որովհետեւ ես ալ ձեզի չափ պէտք ու-
նիմ մերկացնելու այս սոսկալի խարդաւանանքը, այս
խորհրդաւոր գաղտնիքը քողազերծել: Բայց ասոր հա-
մար անհրաժեշտ է որ մէկ քանի հարցումներ ևս ընեմ
ձեզ և դուք ալ տեղեկութիւն տաք ինձ անոնց մասին:
Օր. տը Պօրթօ, ձեր նշանածունին, զեղեցի՛կ է:

— Չեմ գիտեր, մըմնջեց բանտարկեալը, բայց ես
կը սիրեմ զայն...

— Հարո՞ւստ է...

— Ո՛չ, և նոյնիսկ պ. տը Պօրթօ հաւանեցաւ ա-
նոր ձեռքը տալ ինձ, պայմանաւ որ առանց օժիտի ա-
մուսնանամ անոր հետ, և գո՛ւմնամ իր մօր ժառանգու-
թեամբը, և թէ պ. տը Պօրթօ Հէրմինին բուն հայրը
չէր:

— Ի՞նչպէս, ըսաւ պ. տը Բէրկազ յիշատակէ մը
ցնցուած կարծես, տիկին տը Պօրթօ երկրորդ ամուս-
նութեամբ կարգուած է պ. տը Պօրթօի հետ:

— Շատ բան չեմ գիտեր այդ մասին, կակազեց
Ֆէրնան կարմրելով, բայց կը կարծեմ թէ ան... Հէր-
մինի մայրը... յանցանքի մը հետեւանքով...

Արման յիշեց անմիջապէս այն նօթագրութիւնը զոր
գրած էր Թէրէզ անունով դեռաւոր կնոջ մը մասին, որ
ժամանակին իր հօրաքրոջ և պղտիկ աղջկան մը հետ
Մարլօթ կը բնակէր, և որ վերջը բարիզ գալով ամուս-
նացած էր նախարարութեան պաշտօնակալի մը հետ:

— Աստուած իմ, կը մտածէր Արման, եթէ ան
է...

Եւ շարունակելով իր հարցումները ըսաւ Ֆէրնանին.

— Գիտե՞ք արդեօք թէ ի՞նչ է տիկին տը Պօրթօի
ծննդեան անունը:

— Կարծեմ թէ Թէրէզ կը կոչուի ան:

Այս անունին վրայ Արման աղաղակ մը արձակեց:

— Թէրէ՛զ, ըսաւ, Թէրէ՛զ կը կոչուի ան:

— Այո՛ պարոն, կը ճանչնա՞ք արդեօք զայն:

Արման չպատասխանեց:

— Այս բոլորը, կը մտածէր ան, տարօրինակ է և
ինձ տրուած տեղեկութիւններու համապատասխան: Օր.
Հէրմին տը Պօրթօ պ. Բէրմօր տը Բէրմարուէի աղջիկն
է արդեօք: Պէտք է որ տիկին տը Պօրթօն տեսնեմ,
թերեւս այս կերպով ձեռք ձգենք բոլոր այս գաղա-
նիքներուն բանալին:

Պ. տը Բէրկաղ չուզեց ընաւ խօսք բանալ Ֆէրնա-
նի այն հսկայ հարստութեան մասին՝ որ թերեւս Հէր-
մինի կը պատկանէր։ Խօսք տուաւ միայն անոր՝ վե-
րստին գալ տեսնել զինքը յաջորդ առտուն, և մեկնե-
ցաւ, բանտարկեալին սիրտին մէջ յոյսի քանի մը կա-
թիլներ ձգելով։ Արման, Լէօն Բօլանի հետ, իր բնակա-
րանը վերադարձաւ, և կրկին աչքէ անցուց այն մէ-
տայլը, զոր պ. Բէրմօր տը Բէրմարուէ իրեն տուած էր
իր մահուան անկողինին մէջ։

Սէն Լուի փողոցը երթալէ տաւջ ուր Ֆէրնան ը-
սած էր թէ պ. տը Պօքրէօ կը բնակի, Արման սկսաւ
մտածել։

— Լէյս գաղանիքներու բուրդին մէջ, ամէն պղտիկ
սխալ քայլն անգամ կրնայ մեղ կորստեան մատենել։ Ե-
րեք օրերէ ի վեր իմ ռատիկանութիւնս ունէ արդիւնքի
չկրցաւ յանգիլ։ Զօրաւոր թշնամիի մը դէմ յանդիման
կը գտնուիք, և պէտք է որ մեք ալ նոյնքան զօրա-
ւոր ըլլանք անոր դէմ։

Ու պ. տը Բէրկաղ, որ պտորստ էր դուրս ելլե-
լու և կ'ուզէր ուղղակի տիկին տը Պօքրէօին երթալ,
երկրորդ նախադասցումի մը հետեւելով ձեռքի մէտայ-
լը դարակի մը մէջ պահեց, և ըստւ։

— Ոչ, այս կերպով աւելի վտանգաւոր կ'ըլլայ։

Սէն ասեց, այս մարդը, որ իր հանձարը բարու-
թեան համար կը գործածէր, մինչ Սըր Ուիլիեմս իրը
չարութեան համար, կացութիւնը պարզեց Լէօն Բօլանի։

— Արդարեւ Ֆէրնան Ռօշէ եթէ անմեղ է այն յան-
ցանքէն, որով կ'ամբաստանուի, և իմ համոզուածս ալ
այդպէս է, այս ամբաստանութիւնը կարգ մը պարս-
գանքնու արդիւնքն է թերեւս, և գաւաճան մեքենա-
յութեան մը զոհն է անտարակոյս, զփոխային խարզա-
ւանանքի մը զոհը։ Արդ, եթէ իրերը իր պարզածին նման

են, մէկ մարդ միայն կրնայ գողցած ըլլալ այդ թղթա-
պանակը, և այդ անձն ալ պ. տը Պօքրէօն կրնայ եղած
ըլլալ։ Բայց ի՞նչ շահ կրնայ ունենալ ասկէց, Ֆէրնան
մօտ ատենէն իր փեսան պիտի ըլլար. լաւ. ան Հէր-
մինին հետ պիտի ամուսնանար առանց օժի պահան-
ջելու, այս ալ լաւ. բայց ինչո՞ւ համար այս յանկար-
ծական փոփոխութիւնը, երբ, ինք, միշտ պաշտպան
հանգիստացած էր անոր։

— Ահաւասիկ ինչ որ անհասկնալի է, մրմնջեց
Լէօն Բօլան։

Կամ թէ, շարունակեց Արման, այս ամբաստա-
նութիւնը և Պաքարայի բնակարանին մէջ գտնուող
թղթապանակը, գործն է մարդու մը, որ Հէրմինը կը
սիրէ և կ'ուզէ ամուսնանալ անոր հետ... Բայց, այդ
պարագային, հաղար տեսակ միջոցներ կային Ֆէրնանը
մանկամարդ աղջկան աչքերէն անհետացնելու... Եւ
յետոյ, պարադաներու ի՞նչ լծորդումով այս երիտասար-
դը, որ փողոցին մէջ կը մարի, յանկարծ փոխադրուած
կը գտնուի Պաքարայի մօտ, որ Սըրիդի քոյրն է...
Եւ Սըրիդ ալ կ'անհետանար ճիշդ այդ պահուն, երբ
Ժանն ու Պաքարա կ'անհետանային... Բնականաբար
եթէ այս ամէնքը մէկ մարդու մը գործն է. այդ մարդը
սիրային հաշիւներէ աւելի ուրիշ հաշիւներ պէտք է
ունեցած ըլլայ...

— Անժխաւելի է տա, ըսաւ Լէօն։

— Արդ, շարունակեց Արման, այս հաշիւն ու շահը
թերեւս շատ մեծ են։ Եթէ տիկին տը Պօքրէօ կ'ընն է
այն մարդուն զոր կը փնտռեմ, իր աղջիկը հարուստ է,
առանց իր գիտակցութեան, 12 միլիոնի հարստութեամբ։
Այս 12 միլիոնները, որոնք իմ ձեռքիս մէջն են, մէկ
մարդ միայն գիտէ թէ ուսկից են և որու կը պատկա-
նին, այդ անձն ալ ես եմ։ Պարսն Բէրմօր տը Բէրմար-

ուէ ինձ վստահած է իր ինքնագիր կտակովը, որուն մասին ինձմէ զատ ոչ ոք ծանօթութիւն ունի: Արդեօք ճշմարիտ է որ ան կտականոնք ուզած են Ֆէրնանը կորսնցնել և անոր Հէրմինին հետ ամուսնութիւնը արգիլել, գիտնան այս բոլորը, եւ եթէ գիտեն, ուսկից են խմացած: Ուրկէ՞ կրնային գիտնալ թէ այն կինը զոր կը վստահեմ տիկին տը Պօրբէօն է:

— Գաղտնիք, յարեց Բօլան:

— Բայց, շարունակեց Արման տը Գէրկազ, ընդունինք թէ Օր. տը Պօրբէօ Պ. Գէրմօրի աղջիկն է, թէ Ֆէրնանի թաքուն թշնամին գիտէ այդ բանը և թէ կը հետապնդէ 12 միլիոնները, բայց ի՞նչպէս կարելի կ'ըլլայ բացատրել Սըրիզի, Ժաննի և Պաքարայի երրեակ անհետացումները:

— Օհ, մըմնջեց Լէօն, Պաքարան ըլլալու է որ այս հարուածը պատրաստած է:

— Ի՞նչ նպատակով:

— Ֆէրնանը կը սիրէ ան:

Եթէ կը սիրէր, չպիտի ուզեր զայն կորուստի մասնել:

— Ճիշդ է, հառաչեց գործաւորը:

— Կայ ուրեմն, շարունակեց Գէրկազ, այս խորհաւանքին մէջ թել մը զոր չենք կրնար ձեռք ձգել, և անտարակոյս Պաքարան գործիք մըն է եղած միայն, ձեռք մը որ կը գործադրէ, բայց ոչ գլուխ մը որ կը խորհի: Ուր է այս գլուխը: Պաքարան միայն կրնայ այդ բանը ըսել, և պէտք է զայն վստահել ու գտնել ի՞նչ գնով որ ալ ըլլայ:

— Պ. կոմս, ըսաւ Լէօն, որ պ. տը Գէրկազի խորհրդածութիւնները մտիկ ըրած էր ծայրէ ծայր, գաղափար մը կուղայ միտքս:

— Տեսնենք, մտիկ կ'ընեմ, ըսաւ Արման:

— Երբ ընդունիք թէ Հէրմին 12 միլիոնի ժառանգորդն է, թէ Ֆէրնանը կորուստի մասնողները գիտեն այդ բանը, և այդ պատճառով միայն ուզած են անհետացնել զայն, ուրեմն անոնք վստահաբար գիտեն թէ միլիոնները ո՞րուն ձեռքին մէջ կը գտնուին:

— Շատ ճիշդ է աս, ըսաւ Արման:

— Արդ, եթէ այդ բանը գիտեն, ուղղակի շահ մը ունին որ Հէրմին չգիտնայ այդ բանը:

— Այդ ճիշդ է:

— Նաև, Օր. Պօրբէօ, որ 6000 ոսկի եկամուտ ունի, կրնայ ըլլալ որ իր ընտրութեան համաձայն միայն ամուսին ուզէ, եթէ իր նոր կացութեան և հառաւորութեան մասին տեղեկութիւններ ունենայ...

— Այս ամէնը ճշմարիտ է և արամաբանական, ըսաւ Արման. բայց ինչո՞ւ համար Սըրիզ ու Ժանն ալ անհետացած են:

— Ահ, շատ դիւրին է գուշակելը. Սըրիզ և Ժանն Ֆէրնանը կը ճանչնային, ինչպէս Ֆէրնան պ. տը Պօրբէօն: Շղթայ մըն էր աս, որուն օղակները խորտակել պէտք էր...

Արման սարսուաց:

— Եւ յետոյ, վրայ բերաւ Լէօն, դուք ալ կը ճանչնաք Ժանն ու Սըրիզը:

Պ. տը Գէրկազ աղաղակ մը արձակեց. վերջապէս դուշակած էր:

— Այո, ըսաւ, հոս է ճշմարտութիւնը, բայց ճշմարտութիւնը կտակածէն աւելի մութ է, որովհետեւ եւ է բան չի յայտնել և աղջամուղջներու մէջ կը ձգէ մեզի:

— Սըրիզը, ահ, ի՞նչ ըրած են Սըրիզը, գոչեց Լէօն հառաչելով:

— Ժանն, կը մտածէր Արման խորտակուած սիրտով մը, իմ պաշտելի Ժաննս...

նւ այդ պահուն մէկ անուն միայն եկաւ պ. ալ Բէրկազի շրթունքներուն վրայ.

— Անտրէա'...

Ու զանգակը հնչեցուց արագօրէն:

— Պատթիէնը կանչեցէք, ըսաւ:

Ծեր Պատթիէն երեւցաւ:

— Մտիկ ըրէ, ըսաւ Արման, վստահաբար կրնա՞ս ըսել թէ Անտրէա և Սըր Ուիլիքըմ միեւնոյն անձը չեն:

— Այո', ըսաւ Պատթիէն:

— Ես հակառակը պիտի պ'ղեմ:

Մտիկ ըրէք, պարոն Կոմս, ըսաւ ծերունի զինուորը, այդ մասին ամենէն լաւագոյն ապացոյցը զոր կ'ուզեմ տալ ձեզ, սա է որ եթէ Անտրէան ըլլար՝ զիս չունի մը պէս պիտի սպաննէր, առանց խղճահարուածեան, ինչպէս որ իր հայրը սպաննեց ձերինը:

Արման ուսերը ցնցեց:

— Ապացոյց մը չէ այդ ըսաւ ան, Անտրէա չճանցողելուն մէջ չա՛հ ունէր:

— Ահաւասիկ ատալ պատճառ մընէ որպէս զի զիս սպաննէր:

— Ինչ և իցէ: ըսաւ Կոմսը, պէտք է անգամ մըն ալ տեսնել զայն և ուշադրութեամբ քննել:

— Արդէն դէմ դիմաց եկայ անոր հետ, և իմ համոզումս վերջնական է:

— Ես բոլորովին հակառակ նախազգացում մը ունիմ: Անտրէան միայն կրնայ այս տեսակ սոսկալի դադրութիւն մը սարքած ըլլար:

Ու Կոմսը աւելցուց.

— Սըր Ուիլիքըմ ձեր հանդիպումին իրիկունն իսկ իր այցեքարտը զրկեց ձեզ, այնպէս չէ՞:

— Այո', ըստ օրինի:

— Սրդ, այցելութիւն մը կը պարտիս իրեն:

Պատթիէն գլուխը երերցուց:

— Անհրաժեշտ է որ այդ այցելութիւնը տաս:

— Ե՞րբ:

— Անմիջապէս, կառքս հեծիր շուտով, կէս օր է ճիշդ, և յարմար տեսն:

— Լաւ, ի՞նչ պիտի ըսեմ իրեն:

— Սովորական բաներ, և ուշադրութիւն պիտի ընես անոր ամենափոքր շարժուցեքներուն անգամ և խօսակցութեան շեշտերուն, երբ իր անդլիական հնչուածէն վայրկեան մը իսկ շեղի ան, Անտրէան է:

Պատթիէն մեկնեցաւ, իսկ Արման խնդրեց Լէօն Բօլանէ որպէս զի տիկին ալ Պօրթօի մասին տեղեկութիւններ մը քաղէ:

— Հիմալ, մտածեց պ. ալ Բէրկազ, երբ մինակ մնաց, ընդունինք որ Անտրէա և Սըր Ուիլիքըմ միեւնոյն անձերն են, ատիկա կ'ապացուցանէ՞ թէ ան է Ֆէրնանը Կորուստի մասնողը և Սըրիզի ու Ժաննի առեւանգիչը: Եւ սակայն սիրտս ինձ կը վկայէ թէ նոյն ինքն Անտրէան է ան, ինքն է, լոկ ինքը...:

Քիչ յետոյ Պատթիէն վերադարձաւ, և ըսաւ.

— Սըր Ուիլիքըմ բացակայ է:

— Ուրեմն քիչ մը վերջը անգամ մըն ալ կ'երթաս:

— Բարիդէն մեկնած է:

Արման սարսուաց:

— Աստո՛ւած իմ, մրմնջեց, արդեօք Ժանն ալ իր հետ տարաւ:

Եւ յարեց ուժգնօրէն:

— Ո՞ւր գացած է և ե՞րբ մեկնած է:

— Առջի օր մեկնած է. իր սենեկապանը մինչև Հավրի կայարանը առաջնորդած է զայն. ըսին թէ Իւլանտա կ'երթայ, ուր հողեր ունի:

— Արդեօք գիտե՞ն թէ երբ պիտի վերադառնայ:

— Տասնընիսդ օրէն:

— Տարօրինակ, տարօրինակ բան, մրմնջեց Արման:

Այդ պահուն Լէօն Րօլան եկաւ իր կարգին:

— Տիկին տը Պօրրէօ սեկնած է, ըսաւ:

— Մեկնա՞ծ, գոչեց Արման:

— Իր աղջկան հետ:

— Ե՞րբ և ո՞ւր:

— Ֆէրնան Ռօշլի ձերբակալութեան յաջորդ օրն
իսկ, դէպի Պրըթանեւ:

Պ. տը Բէրկազ ձեռքը ճակարին զարկաւ:

Այս բոլորը լծորդուած են իրարու: Անտրէայի
ձեռքն է առ, վստահ եմ, բոլորովին վստահ:

Ճիշդ այդ վայրկեանին, սենեկապան մը Արմանի
աշխատութեան սենեակին դուռը բացաւ, յայտարարելով.

— Կին մը կ'ուզէ պ. Կոմսը տեսնել:

Պ. տը Բէրկազ սարսռաց:

— Իր անունը:

— Պարոնին անծանօթ է ան:

— Ներս մտցուցէք զայն:

Կին մը, մեծ շալի մը մէջ փաթթուած սեմին վրայ
երեւցաւ: Լէօն Րօլան ուրախութեան աղաղակ մը ար-
ձակեց:

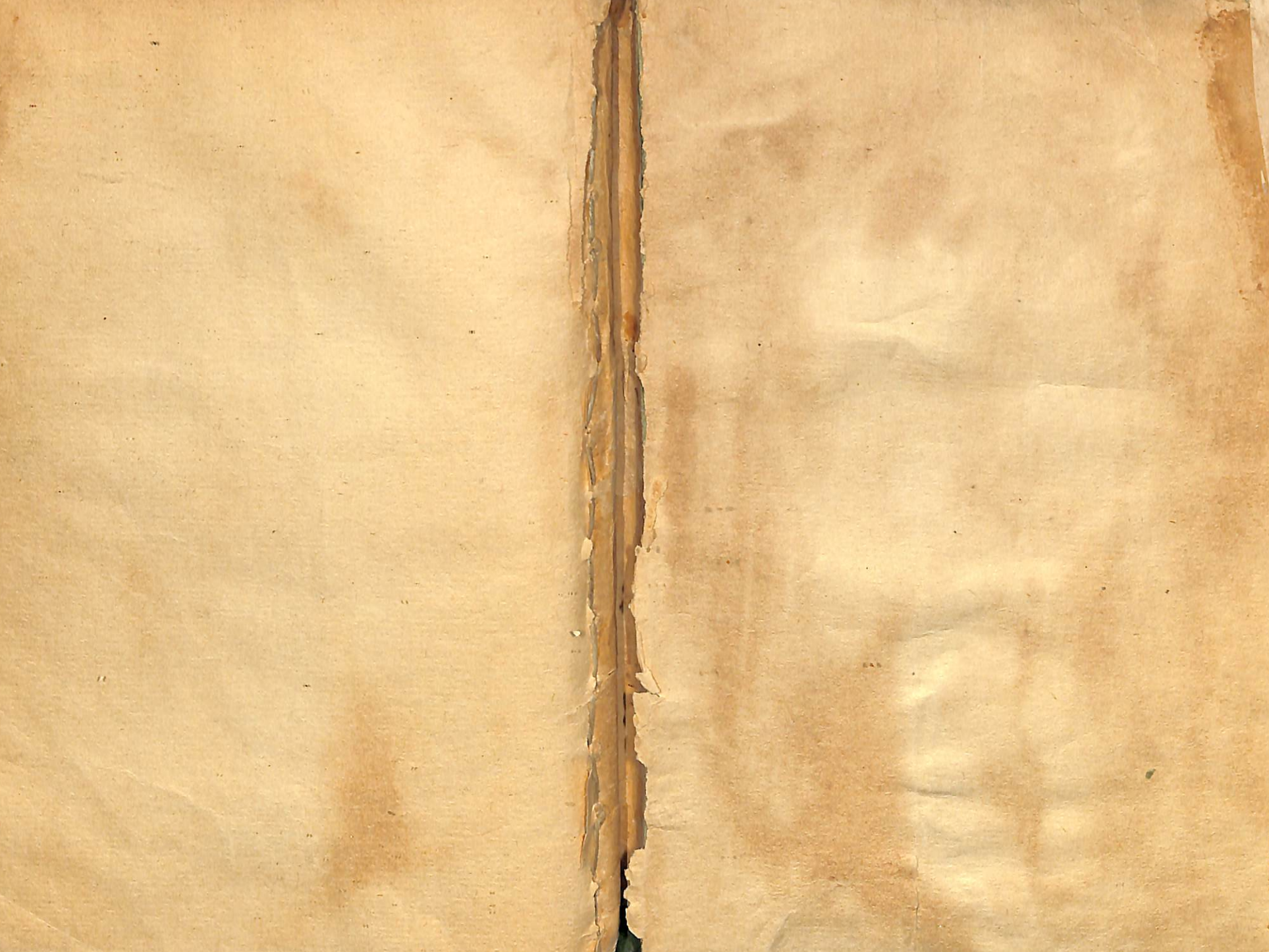
— Պաքարա՞ն, գոչեց, Պաքարա՞ն է...

Ան էր արդարեւ, բայց այլ եւս ոչ այն անհոգ ու
հեգնատ ժպիտով կիներ, այլ Պաքարան, տեգոյն, դողդո-
ջուն և խառնիխուռն վիճակի մէջ գտնուող Պաքարան,
որ փրկել կ'ուզէր Ֆէրնանը:

Ուսկի՞ց կազար ան...:

ՎԵՐՋ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՏՈՐԻՆ

ՄԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍԱՐ

Ամսոնային եղանակին առիւ
Ազեմանդրիս օջափստութեան է
կողմէն ուսուցութեանը կը բան
նեմ հետեւեալները.

Իպրանիայի Սթորթինկ Սիսի
Պիլըր Սիուին կանուանում թէ օջ,
ամբողջ տուն 3 4 5 սենեակնոց
թէ մէկ կամ աւելի սենեակներ տը
բաժանուելի են զիրար օսելի զինե
րով ուղղակի ծովուն վայ կամ
նաւի ծովանայից թէ աւելի ներ
սով.

Կայ նաեւ ծովու հողամաս
Գիմիլ զիւրաքի խմբագրութեան.

«Ռոֆա» պոլի Գանիրէի մեր գործակալն է
Գերասան Պ. Խ. Նուրիկեան, որուն պէտք է
դիմել նետեալ հասցեով.

Թիւ 69 Իպրանիա Փաշա (Նախկին Նու
պար Փաշա փողոց) շապկագործ Պ Լեւոն
Նիմաէ խոնարհ.

2551

2013

